Prof. Dr.

OSMAN TURAN

TÜRKİYE'DE SİYASİ BUHRAN'IN KAYNAKLARI

2. BASKI

NAKIŞLAR YAYINEVİ

Prof. Dr. Osman Turan

Türkiye'de Siyasi Buhran'ın Kaynakları

2. BASKI

HER HAKKI MAHFUZDUR

NAKIŞLAR YAYINEVİ
Babıâli Caddesi No : 14
Telefon : 26 82 01
CAĞALOĞLU - İST.

NAKIŞLAR YAYINEVİ'NİN YAYIN NUMARASI : 23

Dizgi Kontrol :
CAHİT KARABAY

Ressam :
MUSTAFA KAR

Dizgi - Baskı :
KARDEŞLER MATBAASI
1979

TAKDİM

Bu eserin birinci baskısı da «TURAN NEŞRİYAT YURDU» tarafından yapılmıştı.

Prof. Dr. OSMAN TURAN'ın imzasını taşıyan bütün eserler gibi bu eserin mevcudu da altı ayda tükenmiş, okuyucuların kütüphanelerinde büyük bir boşluk meydana getirmişti.

Diğer eserlerinde olduğu gibi: NAKIŞLAR YAYINEVİ bu boşluğu da gidermek için rahmetli hocamızın muhtelif yerlerde neşredilmiş bulunan fikir yazılarını ve bir müddet Başyazarları bulunduğu «YENİ İSTANBUL» ile «SABAH» Gazetelerinde çıkan Başmakalelerinin bazılarını da bu esere almış, okuyucularına takdim etmiş bulunmaktadır. Sırası geldikçe de bu değerli fikir hazinelerimiz ayrı ayrı kitaplar halinde sunulacaktır.

Asırların ender yetiştirdiği bu büyük ilim ve fikir adamımız bugünkü sarsıntılarımızın çatırtılarını çok önce sezmiş, duymuş, tek kurtuluş yolumuzun milli ve manevi benliğimize dönmekle olduğunu görmüş, eyyamcılara ve gaflet içinde bulunanlara gür sesiyle haykırmıştı:

«EY TÜRK MİLLETİ, TİTRE VE KENDİNE DÖN!..»

Bu hitabın aksı sadası gönüllerimizden silinmedikçe, sildirilmedikçe «Bütün millet bir ordu» olarak ecdadlarımızın kanları ile sulanmış bu vatanın yalnız servetlerine, nimetlerine değil, kendisine de büyük bir sevgi ile sarılacağımıza inanmaktayız.

NAKIŞLAR YAYINEVİ

FİHRİST

Başlangıç 9
«Ey Türk Milleti, titre ve kendine dön!» 21
Sultan Hamid düşmanlığı 29
Sultan Hamid düşmanlığını diriltme temayülleri 32
Aydınların propagandaya âlet olması 36
Hürriyet ve Meşrûtiyet fikri yabancı propagandası idi 40
Sultan Hamid'in islâmcı siyaseti 44
Meşrûtiyet fırtınası ve İttihatçılar 47
İttihatçıların uyanışı 51
İttihatçıların Sultan Hamid'den af dilemeleri 54
Yabancı gizli faaliyetler 57
Türkiye'yi sarsan yabancı tesirler 60
Türkiye'de ihtilâller yabancı eseridir 62
Türkiye'de gelişen aşağılık duygusu 66
Aşağılık duygusunun istismarı 69
«Hasta adam» veya hastalanmış nesiller! 73
Münevver dalalet ve halk medeniyet yolunda 77
Fikir kifayetsizliği 80
Türkiye'nin ızdırabı ve bozuk maarif 83
Seçkin kadrosu 87
Medeniyet dâvamız ve üniversite buhranı 90
İlâhiyat Fakültesi ve meseleleri 96
Demokrasinin zaferi 107
Demokrasi devrinin hataları 110
Türkiye'de Demokrasinin İmkânları 112
Türkiye'de demokrasinin karşılaştığı engeller 116
Güdümlü demokrasi 120
Güdümcü ve devrimbaz taassubu 124
«İlerici-Gerici» safsataları 128
Manevî sukut ve neticeleri 131
Manevî sukutun siyasî muhasebesi 136
İnkılâp, ihtilâl ve devrim 139
İnkılâbın zaferleri! 142
İnkılâp ve keşifler 145
Türkiye'de kültür ihtilâli 148
Demokrasi karşısında kültür ihtilâli 151

Kültür ihtilâli hakkında endişeler 154
«Medeniyet»ten «Uygarlığa» 157
Türkçe'nin Avrupalılaşması 161
Köy Enstitüleri Mâtemi! 165
Köy Enstitüleri ve «Kültür İhtilâli» 168
«Türk Milleti müslümandır!» 171
Türkiye-Pakistan kardeşliğinin tarihî esasları 175
Büyük bir dost geldi! 192
Haşmetlû Melik Faysal 196
Türk-İran dostluğunun tarihî esasları 204
Dünya buhranı ve İslâm medeniyetini ihya dâvâsı ... 211
Temyiz Başkanlarının Nutukları ve Solcular 223
Ecdat Dili ile Tarih 227
Diyanet Başkanlığı ve Lâiklik 230
Lâikliğe Aykırı Anayasa Düzeltilmelidir 234
Türkiye Tersine Zorlanamaz 238
Münevver Taassubundan Kurtuluş 241
Millî İrade ve Büyük Türkiye 244
Türkiye'de Medeniyet Hamlesi ve Nüfus Artışı 248
Neslimizi Kısırlaştırma Bidatı 251
Komünizm Manevî Sukutun Eseridir 254
Ya Din, Ya Komünizm 259
Allahsızlar Seferberliği 263
Türkiye'de ve Rusya'da Manevî Tahribat 268
Rusya Milliyetçi, Türkiye Aleyhtar 272
Millî Diriliş veya «Kafa Reformu» 277
Anarşi Merkezleri Duraklamamıştır 280
«Hasta Adam» Osmanlılar mı, Avrupa mı? 284
Dil Bayramı Değil, Dil Matemi 288
Aydın Çılgınlığı ve Eski Batınîler 291
Manevî Nizam ve Emniyet 295
Bir «Devr-i İsmet» Vardı 299
Paşa'nın Çıkmaza Giren Solculuğu 303
Ortanın Solunda Aşırılık 307
Paşa, Artık Kaderini Çizdi 309
İsmet Paşanın Mağlubiyeti ve Nurcular 313
Doğmatik Solcuların Cür''eti Nereden Geliyor? 319
Türkiye'de Sosyalizm Sefaletin Teşvik ve Taksimidir ... 323
Komünist Budalalar 327
Türkiye Bir Dönüm Noktasındadır 330

BAŞLANGIÇ

Türkiye'de tahsil müesseseleri, maarif teşkilâtı ve üniversiteler ilim, kültür ahlâk ve mefkûresi sağlam seçkin ve aydın bir nesil yetiştirmedikçe milletimizin rehbersiz kalması, manevî ve siyasî buhranlara düşmesi mukadderdir. Bu ifâde **«Türkiye'de siyasî buhranın kaynakları»** adını alan bu kitabın muhtevasına almak istediği meselelerin klasik menşeler ile alâkalı olmayıp tamamile Türkiye'ye mahsus manevî bir buhrana bağlı bulunduğuna işaret eder. Filhakika memlekette millî kültür, ahlâk ve mefkûre tahribatı ile husûle gelen sarsıntılar o derece şiddetlidir ki, hasta nesilleri devlet müesseselerine ve siyasî teşekküllere hâkim kılan zihniyet ve kuvvetlerin siyasî istikrarı sağlaması imkânsızdır.

Filhakika Türk cemiyeti ilericlik zan ve iddiaları ile ve ilmî, millî ve insanî esaslara aykırı öyle bir tersine zorlanmıştır, ki bu durumda manevî bir buhranın doğması ve siyasî nizâmın bozulması mukadderdi. Aslında medeniyet tarihi ve sosyolojinin gösterdiği üzere her yabancı kültür tesiri veya iktibasının cemiyet bünyesi üzerinde birtakım sarsıntılar yaratması tabiîdir. Eğer bu tesirler normal iktisadî ve kültürel münasebetlerle birlikte ve tedrîci bir şekilde vukubulursa mevcut millî unsurlar üzerinde bir aşı vazifesini görür ve bu sâyede bahis mevzuu cemiyet yeni bir medeniyet sentezi istikametinde hayatiyet kazanarak yükselir. Modern Çağlarda bu sentez ve hayatiyeti teminde, tabiî münasebetler yerine veya onun yanında, irâde ve ilmi müdahaleler de rol oynar. Her iki yolda da husûle gelen buhranlar bir tehlike arzetmez ve cemiyetin kazandığı hayatiyet hamleleri içinde kaybolur. Medeniyet tarihi medenî iktibas ve intikallerin bu iki şekilde cereyan ettiğini gösterir.

Halbuki Türkiye'nin Avrupa medeniyetine toptan giriş teşebbüsü bu iki yoldan hiç birine uymamakta; Türk milletinin karşılaştığı buhranlar da bu sebeple derinleşmekte ve hattâ tehlikeli bir mâhiyet almaktadır. Gerçekten Osmanlı imparatorluğu devrinde Türk-İslâm dünyası ile Avrupa Hıristiyan dünyası arasında, asırların kalınlaştırdığı demirperde normal iktisadî ve kültürel münasebetlerin gelişmesine imkân vermemiştir. Zira Türk-İslâm medeniyetinin inhitatı ve Avrupa medeniyetinin yükselmesi; üç kıt'aya hâkim Osmanlı imparatorluğunun, 18. asırdan beri, birçok oğır mağlûbiyetlere uğramasına sebep olmuş; Türk devlet adamları, dünyaya örnek olan, ordumuzun artık Avrupa harp tekniğine ve askerlik usûllerine göre islâhını zarûrı görüyor ve bu suretle Türkler ilk defa, birtakım yeniliklere giriyorlardı.

Sultan Mahmud'un açtığı modernleşme yolunda gelişen Tanzimat askerî, idarî, siyasî, hukukî ve kültürel iktibaslarda yeni bir merhale teşkil eder. Bu modernleşme hareketi hem bozulan eski nizâmın kifâyetsizliği ve hem de dış baskıların hafifletilmesi zarureti ile vukubuluyor; bu sebeple de Türkiye siyasî ve manevî bakımdan bazı büyük Avrupa devletlerinin nüfûz ve müdahalelerine karşı kapılarını açıyordu. Bu hüviyeti ile Tanzimat, asırlarca Garba karşı manevî ve mefkûrevî üstünlük duygularına sâhip Türk Cemiyetinde ciddî birtakım tesirler yaratıyor; iki aşırı psikolojik davranışın inkişâfına sebep oluyordu. Gerçekten bir yandan Avrupa'ya mânen teslim olmayı reddeden bir hassasiyet veya taassup, öte yandan da kendi millî rûhunu ve şahsiyetini kaybeden yarı aydınların boğulduğu bir aşağılık duygusu birlikte gelişiyordu. Kırım harbi (1853-1856) arefesinde iki aşırı zümrenin rûh hâleti münasebeti ile Cevdet Paşa'nın verdiği bir misâl bu bakımdan kayda şâyândır. Ona göre, Alafrangalık hastalığına tutulanlar, Rusların

hemen İstanbul'a kadar gelebileceklerini ileri sürerek manevî çöküşlerine tercüman olurlarken onların karşısında muhafazakâr gafiller de Osmanlı Ordusunun Moskova'ya, hattâ Petersburg'a kadar gidebileceğini veya hiç olmazsa Kırım'ı kurtaracağı kanaatini belirtiyordu. Halbuki Osmanlı ordusunun kuvvet derecesi ve bizzat harp iki aşırı ucu da tekzip ediyordu.

Bununla beraber Türk milleti Tanzimatın getirdiği zarûrî ve mutedil yenilikleri kendi tarihî ve millî bünyesine göre terkip ediyor; iki aşırı uc modern Türk kültürünün gelişmesinde tesirsiz kalıyordu. Nitekim Türk edebiyatı, fikir hayatı ve dili, bu aşılar sâyesinde, canlanarak yeni bir devre doğru ilerliyordu. Bu inkişaf ilmî bir programa göre vukubulmamakla ve sanâyi inkılâbı ile desteklenmemekle beraber yine de yeni bir kültür sentezi ile müsbet bir yolda idi. Gerçi Avrupa'da yükselen sanâyi inkılâbına ayak uydurmak şöyle dursun buhar kuvveti karşısında yerli sanâyi ile birlikte millî iktisâdiyat da çöküyordu. Uzun süren felâketli harpler ve gittikçe baskısını arttıran kapitülasyonlar da bu çöküşü hızlandırıyor; devlet elile kurulan bir kaç fabrika ciddî bir hayatiyet getiremiyordu. Esasen Osmanlı devletçiliği Mîrî toprak sistemi ile zengin bir sınıfın teşekkülüne imkân vermediği gibi, yukarıda işaret edilen şartlar, modern Avrupa medeniyetinin dayandığı kapitalizmin karşısında bir Türk sermâyedar sınıfının meydana çıkmasına imkân vermiyordu. Bu sebeple yeni kültür sentezimiz modern çağların ilerleme temposuna göre bir gelişme gösteremiyor; yenişleme hareketi devlet merkezine ve mahdûd bir muhite inhisar ediyor; bütün memlekete ve kitlelere yayılamıyordu. Bu engellere rağmen açılan yeni mektepler ve müesseseler yeni bir fikir ve kültür hayatının Türkiye'de gelişmesine imkân veriyor; bu medeniyet aşısı akla ve tabiî tekâmüle uygun bulunuyordu.

Bu inkişaf içinde kifâyetsiz ve aşağılık duygularına düşmüş küçük bir aydın zümresinin Türkiye'nin kaderi üzerinde gittikçe gelişen menfi tesirleri de başlamıştı. Filhakîka memleketin ana meseleleri ve dünyanın gidişi hakkında ciddî bir görüşe sâhip bulunmayan bu zümre derhal temelsiz bir rejim dâvâsına ve fanteziye kapılmıştı. Gerçekten, ileri-geri, hemen bütün memleketler mutlakiyetle idâre olunur ve yamalı bir boğça manzarası arzeden İmparatorlukta Türkler iktisadî ve kültürel bakımlardan henüz gelişmemiş bir durumda bulunurken Sultan Azîz devrinde bazı hürriyet kahramanları türemiş ve Meşrûtî bir idâre mücâdelesine girmişlerdi.

Halbuki, Avrupa'da millî birliğe dayanan, sınaî, içtimaî ve kültürel bakımlardan çok ilerlemiş bulunan hıristiyan kıralların temsil ettikleri koyu mutlakiyet rejimi Osmanlı pâdişahları için dâima meçhûl kalmıştır. Tanzimat Türkiye'yi Büyük Avrupa devletlerinin himâyesine koymuş; genç ve yumuşak tabiatlı Sultan Mecid idâresine mukabil Sultan Aziz devletin istiklâl ve vekarını kurtarmak maksadiyle idâreyi eline almıştı. Şimdi ona karşı ve Meşrûtiyeti kurmak gayretleri İmparatorluğu dağıtmaktan başka bir netice vermeyecekti. Nitekim bu zayıf münevver zümrenin giriştiği Meşrûtiyet hareketi kendilerinin değil ecnebi devletlerin ve gayri müslimlerin eseri idi.

Yabancıların kurdukları gizli cemiyetlere dâhil olan Türk münevverleri de çeşitli unsurlardan terekküp ediyordu. Nitekim mâcerâ-perest, yabancı âleti, menşe ve gayesi karanlık şahıslar arasında idealist Türkler de devletlerinin aleyhinde çalıştıklarını anlamıyorlardı. Bunlardan kalan hiyânet vesîkalarını okudukça dehşet içinde kalmamak mümkün değildir. Esasen büyük buhran ve gaileler içinde bulunan Türkiye'de bir hürriyet ve Meşrûtiyet fikri de bu birkaç münevverden başka kimseyi alâkadar etmiyor ve hiç

bir ihtiyaca da cevap vermiyordu. İşte birinci ve ikinci Meşrûtiyetin İmparatorluğun parçalanmasına ve yıkılmasına sebep olması millî ihtiyaç ve endişelerle kurulmamış olduklarını acı bir şekilde isbat etmiştir. Bir kısım Jön-Türklerin ve ilk İttihatçıların iç ve dış düşmanlarımızla bilinen işbirliği ve Türk devletini yıkan faaliyetlere katılmaları böyle bir âkıbetin mukadder olduğunu göstermiş; vatan ve millet aleyhinde giriştikleri hiyânet ve cinâyetler tarihimizde bir leke olarak kalmıştır. Sultan Aziz ve Sultan Hamîd'e karşı girişilen suikastların yabancıların tesirile yapılması bu hakikatı belirtmiş ve hürriyetçiler lehindeki safsataların bugüne kadar resmî görüş olarak devamı ve mektep kitaplarında da hâlâ okutulması yeni nesillerin nasıl kurban edildiğini ve daha korkunç bir gafleti meydana koymuştur.

Biz bu izahla hürriyet ve Meşrûtiyet fikirlerini reddetmiş; bu devir pâdişâhlarının kusursuz olduklarını ileri sürmüş değiliz. Bu münasebetle inkılâplar uğruna Meşrûtiyet ve Cumhûriyet diktatörlüklerini müdafayı tabiî bulanları eski devirler hakkında da muhâkemeye dâvet etmekte yerindedir. Hele Cumhûriyet devrinde millî birliğin mevcûdiyeti ve yabancı unsurların kalmaması da bu arada dikkati çekmeli ve millî hâkimiyetin daha kolay gerçekleşebileceği düşünülmelidir.

Bununla beraber Tanzimat ve ikinci Meşrutiyet arasında millî kültür ve maarif hayli ilerlemiştir. Nitekim Meşrûtiyetin ilânı ile bir hürriyet çılgınlığı, yabancı milletlerin ayrılış ve hiyânet hareketleri dehşetli bir manzara arzetmekle beraber yeni fikir cereyanları da meydana çıkmış ve yeni bir kültür sentezi gelişmeye başlamıştı. Gerçekten ciddî bir medeniyet meselesi karşısında bulunan Türkiye Millî, İslâmî ve Avrupaî kaynaklardan gelen üç fikir cereyanına, tabiî olarak, sahne olmuştur, ki bu inkişaf medeniyet tarihi ve sosyolojinin verdiği neticelere de uygun idi. Zîra her

kültür ve medeniyet çeşitli kaynaklardan gelen unsurların bir terkibi sûretile vücûd bulduğuna göre Milliyetçi, İslâmcı ve Garpçı üç fikir hareketi, memleketin şart ve ihtiyaçlarına uygun böyle bir sentezi yarattığı ve üç cereyanın muhasssalası millî kültüre hüviyet veriyordu.

Milliyetçi ve İslâmcı hareket arasındaki fark, isimlerine uygun esaslara daha fazla yer vermekten, Türk ve müslüman birliklerine bağlı kalmak görüşlerinden ibâret bulunuyor ve mâhiyet bakımından derin bir ayrılık gözüküyordu. Avrupa ilim ve tekniğini kabûlde birleşen iki cereyan bu medeniyetin kültür unsurları ve hayat tarzı hakkında Milliyetçiler, İslâmcılar kadar muhafazakâr değildi. Tanzimatçılar ve Jön-Türkler gibi başlangıçta İttihatçılar da İmparatorluk dâhilinde bulunan bütün milletlerin, Meşrûtiyet ve müsavat esaslarına göre, bir Osmanlı milleti hâlinde birleşeceklerini sanıyorlardı. Lâkin Meşrûtiyetin getirdiği siyasî buhran yalnız hıristiyan milletleri değil bazı müslüman liderleri de ayrılma ve hıyânet hareketlerine sürüklemişti. İmparatorluğun çöküşü ve tehlikeler Milliyetçi cereyanın kuvvetlenmesine ve bunun başında Ziya Gök-alp'ın yükselmesine sebep oldu. Onu bulmakla İttihatçılar gibi bizzat bu mütefekkir de şanslı idi. Milliyetçiliğin resmî bir doktrin hâline gelmesi dinsiz veya aşırı Garpçı olan birtakım aydınların da bu cepheye katılmalarına sebep oldu, ki bunlar bilâhare İslâmiyete olduğu gibi Milliyetçiliğe karşı da açık veya kapalı mücâdeleye girişmişlerdi. Öte yandan Milliyetçilere ve İslâmcılara karşı bulunan aşırı Garpçılar körükörüne Avrupa'yı tadlîd ile Türklere aid bütün manevî değerleri fedâ ediyorlardı. Bunlar her zaman açık fikirle meydana çıkamıyor; ciddiye alınmıyor; fakat göründüğünden fazla taraftarları bulunuyordu. Bu Garpçılar Jön-Türk ve İttihatçıların da bir kolu durumunda idiler.

Bu üç ideolojik cereyan farklı fikirlerine rağmen, medenî bir mücadele içinde, Türk milleti için zarûri olan bir

medeniyet sentezine yarayan bütün unsurları getiriyor ve bunların aşılarına ve muhassalasına göre yeni Türk kültürü gelişiyordu. Nitekim İslâm medeniyeti de kendi dinî nizâmı içinde eski şark ve Yunan kültürlerini, Avrupa medeniyeti de Yunan, İslâm ve Hıristiyanlığa bağlı unsurları aynı şekilde kaynaştırmıştı. Medeniyet tarihine aid bu iki örnek de millî, İslâmî ve Avrupaî menşelerden gelen üç esasa bağlı unsurlar kaynaşmadıkça yeni ve ileri bir Türk kültürünün mümkün olamayacağını gösterir. Zîra modern Türk kültürü bu üç kaynaktan birini kaybetse kısırlaşmağa mahkûm olur ve bugünkü duruma düşer.

Bu tabiî ve terkibî kültür inkişâfı, uzun bir sulhun nimetlerinden faydalanan Cumhuriyet devrinde, kendi yolundan ayrılmasa, ilmî programlara ve millî ihtiyaçlara göre üniversite, maârif ve diğer müesseseler sağlam bir şekilde kurulsa idi Avrupa ilmi ve modern sanayi Türkiye'ye nakledilir ve memleket medeniyet dâvâsında çok ileri bir merhaleye ulaşırdı. Halbuki sür'atle ve tam mânâsı ile Avrupalılaşma fikir veya hevesi Cumhûriyet devrinde hâkim olunca artık başka cereyanlara hayat hakkı tanınmadı. Çünkü bir an önce Avrupalı olmak için bu harekete engel sayılan bütün millî ve dinî değerlerin tasfiyesi gerekmişti. Zîra uzun süren yenilik teşebbüslerinin muvaffak olamamasının ve uğranılan felâketlerin esas mesûliyeti bu tasfiyenin yapılamamasına bağlanıyordu. Garbin bizce iyi ve kötü sayılan her şeyinin alınması ve «medeniyetin bir gümrük muamelesine tâbi tutulmaması» da bu görüşü hülâsa ediyordu. Bu anlayış ve davranış Cumhûriyet devri inkılâplarını, isteristemez, satıhta kalmağa, millî ve islâmî değerleri yıkan bir yolda yürütmeğe mecbûr etti. Bununla bir milletin teşekkülüne ve yükselmesine âmil bütün mânevî değerlerin de yok olması tehlikesi başlıyor; medeniyet tarihine ve sosyolojik kanunlara aykırı bir yola saplanılıyordu. Millî kültür, ahlâk ve mefkûrenin yıkılışı ile birlikte aşağılık duy-

gularının da gelişmesi, millî benlik ve irâdeyi çökertmeye ve her türlü terakki yollarını tıkamağa kâfi geliyordu. Esasen medeniyete aykırı bir zorlama ve sathî bir taklîd ile şeklî bir Avrupalılaşma bile mümkün değildi. Nitekim Avrupa ilmi, sanâyii ve servetini getirmeyen bu çıkmaz yol Avrupa hayatını ve hattâ gardrobunu da sağlayamazdı. Bu imkânlar ancak millî iradenin hâkim olduğu son devirlerde hasıl olması da çok mânâlıdır:

Türklere aid millî ve İslâmî bütün değerler tasfiye edilse idi bu, Avrupalılaşıyor zannı ile milletin tarihe karışması demekti. Zîra ne Türk milletini millî ve islâmî vasıflardan ayırmak, ne dinsiz bırakmak ve ne de onu dağılmaksızın Hıristiyan yapmak kabildi. Gerçekten böyle bir Avrupalılaşmak için başka bir şık da bahis mevzuu değildi. Bu gidiş bizi Şarkın efendiliğinden uzaklaşıp Garbın kapılarında medeniyet dilenciliğine ve bizzat Avrupa'nın istihzasına düşürüyordu. Nitekim Avrupalı ilim adamları Türk milletinin şerefli mâzisini ve medeniyetini terk etmesini üzüntü ile karşıladıklarını yazarken bazı fikir ve siyâset adamları da «Türklerin Avrupalı olmak ve Avrupa'yı korumak için Almanları ve Hollandalıları geri bırakmak gayretindedirler» gibi ifâdelerle zarif istihzalarını yüzümüze çarpıyorlar; fakat biz ne uyanıyor ve ne de utanıyorduk. Çünkü artık inkılâp «Devrim» olmuş; «Devrimbaz» safsataları ilim ve akla tahakküm etmiştir. Bir İngiliz Türkoloğu «Devrimbazlığın» yüksek Türk nükte **(esprit)**si karşısında gülünç bir duruma düşerek cüretini kaybedeceğini söylüyor; fakat aydınları saran hastalığın derin ve yaygın bir mahiyet alması istihzaların da kifâyetsiz kaldığını gösteriyordu. Gerçekten tarihî hasletlerini, millî kültür, ahlâk ve mefkûresini muhafaza eden Türk milleti bu hasta ve gülünç aydınlara hayret ve istihza ile bakıyor; bir kısmını ya islâh ve temsil ediyor veya posa hâline getirip bünyesinden atıyordu. Öte

yandan da sağlam münevverler yetiştirliyordu. Lâkin, yerli yabancı, teşkilâtlı kuvvetlerin himâye ettiği Devrimbaz neslin devlet müesseselerini istilâsı karşısında millî irâdenin iflâs ettiğini milletimiz esefle müşahede ediyordu. Komünist diktatörlüklere mahsus olup Stalin tarafından reddedilen ve bugün dünyanın hayretini çekerek Çin'de zuhûr eden «Kültür ihtilâli»nin bütün şiddeti ile ve hem de demokratik bir rejim içinde Türkiye'de hüküm sürmesi münevver sapıklığının ne derece bir tahakküm kudretine sâhip olduğunu göstermeğe kâfidir.

Böylece uzun bir devir «Kültür ihtilâli» içinde yaşayan Türkiye'de artık millî kültür, tarih şuûru, dil, edebiyat, din, ahlâk ve mefkûrenin tahrip edilmesi; fikir hayatının kısırlaşması mukadder idi. Gerçekten Türk milleti artık yüksek ideal ve duygularını ifâde edecek bir edebiyattan, ileri bir muhâkemenin mahsûlü olan bir kültür dilinden mahrum bulunmak üzeredir. Büyük Türk edebiyatı yerini edepsizliğe ve zengin Türkçe yerini iptidaî bir kabîle diline bırakmıştır. Cehâlet ve çılgınlık örneği **«serseri kelimeler»** ve **«Devrik cümleler»** Türk dilini istilâ etmiştir, ki bu tarihte emsâlsiz bir barbarlığın ve safsataların nasıl tahakküm ettiğini gösterir. Dil ve fikir münasebeti dolayısiyle yeni nesillerin yalnız kültür dilinden ve güzel Türkçe'den değil sağlam muhakeme imkânlarından dahi mahrûm kalmasına sebep olmuştur, ki bu fâcia esir Türklere bile revâ görülmemiştir.

Türk milleti, son asırların ağır buhran ve felâketleri karşısında dünyaya karşı varlığını, kendi mefkûre kuvvetile ve hamâset destânları ile, muhafaza ederken bugün böylece derin bir manevî buhran içine düşürülerek millî birliğinin bile tehlike ile karşılaştığını görmüştür. Gerçekten bugün Türk milleti tarihinde asla karşılaşmadığı öyle bir manevî buhran içinde kıvranmaktadır, ki bu durum son asırlarda gördüğü felâketlerden daha tehlikelidir. Zîra yüksek

millî ve insanî duyguları, yüce cevherleri kaybeden yeni nesiller artık materyalist hastalıklarla ya meflûç olmuş veya ideolojik cephelere parçalanarak enerjilerini kendi kendilerini imhâya yöneltmiştir. Millete rehber olması gereken üniversite hocaları sokağa hâkim bir otoritenin mümessili iken bizzat sokağın tâbiî durumuna düşmüşlerdir. Hattâ dün kendi müesseselerini utanç veren bir **«Gerici avı»** sahnesi yapanlar, şimdi onun bizzat işgaline yardım etmişlerdir. Dünyada kanun ve nizâm şuûrunun temsilcisi olan bir milletin bugün üniversitelerinde, ilim ve kültür derneklerinde, hattâ Temyiz mahkemesinde gençliği, Bursa nutku safsataları ile, devlet nizâmına karşı kışkırtılmıştır. Bu nizâmın daha yakın koruyucusu bulunan Büyük Millet Meclisinde de işgalin tasvîbine dair nutuklar verilmekle de insan mantığının iflâs ettiğine delâlet eden hastalıkların ne derece yayıldığını göstermektedir. Hastalığın yüksek müesseseleri sardığı böyle bir durumda ve hükûmetin varlığı hissedilmediği bir zamanda üniversite ve mekteplerin yıkıcı propagandalara sahne olması, komünist neşriyâtın vitrinlerden taşması, gazete ve radyoların solu kışkırtması, zenginlerin bunlara yardımları ve nihâyet gençliğin sokakları ihtilâl çığlıkları ile doldurması artık alışılmış ve ihtilâl tercürübeleri de hayli ilerlemiştir. Zaten millî nizâmımız **«Düzen değişikliği»** terâneleri ile de gittikçe sarsılmaktadır. Bu derece manevî bir buhran içinde kıvranan bir memlekette artık siyasî bir istikrar beklemek beyhûdedir. Böylece en sağlam bir içtimaî nizâma sâhip olan Türk milleti sun'i bir ihtilâl ve parçalanma tehlikesine zorlanmaktadır.

Esasen İmparatorluğumuzu yıkan düşmanlarımız ve şer kuvvetleri Anadolu'yu da rahat bırakmamakta ve siyasî istikrara karşı da her türlü imkânları ve mâhirâne tedbirleri ile seferber bulunmaktadır. Gerçekten aydınları çürütmek için girişilen fesâdın kâfi gelmediğini gören bozuk maarif ve üniversite tahsiline rağmen yine milletimizin sağlam mü-

nevverler yetiştirdiğini anlayan yıkıcı unsurlar zoraki sınıf mücâdelesi ve ideolojik ve ideolojik husûmet cepheleri yaratma gayretlerinden sonra da mezhep ve etnik nifak yollarını körüklemeğe ve denemeğe girişmiş; Türkiye'de bu hâinâne emeller için yine sapık aydınlar bulmuştur. Tarihinde yabancı dinleri himâye etmekle ve mezhep mücâdelesine imkân vermemekle mümtaz olan Türkleri Sünnî - Alevî nifakına düşürmek, millet ve vatan birliği şurûu ile cihâd yapmış bir memleketi etnik parçarlara ayırmak için, yerli - yabancı, unsurların giriştikleri fesâd tersine medeniyet anlayışının yarattığı manevî buhranın ne derece bir bozgunculuğa inkılâp ettiğini gösterir. Bu korkunç manzara Türkiye'de rûhunu ve yüksek manevî değerleri kaybetmiş, materyalist hastalıklar içinde akıldan da mahrûm bir münevver zümrenin çılgınlık veya intihar yolunda bulunduğunu meydana koymuştur. Bu münasebetle Bolşevik ihtilâlinin çılgınlık devrinde hüküm süren cinâyet ve kıtaller mahşeri karşısında meşhûr Rus dimağ mütehassısı Pavlof'un, fertler gibi, bazen cemiyetlerin de kudurabileceklerine dair sözünü hatırlamamak mümkün değildir.

Bu durum Türkiye'nin İstiklâl harbinde dış istilâdan daha ağır bir iç-dış tehlike ile karşılaştığına delâlet eder. Halbuki İmparatorluğun kaybına ve pek çok felâketlere uğradıktan sonra millî birliğe kavuşmakla teselli buluyor; bu sâyede daha kuvvetli olacağımızı ve Anadolu'da medeniyet dâvâmızı hallederek saâdete erişeceğimizi umuyorduk. Bununla beraber manevî ve siyasî buhranın yine de satıhta kalması, çürümüşleri yanında millete rehber bir münevver zümrenin mevcud bulunması Türk milletinin, ilk fırsatta, kurtulacağı teminatını göstermektedir. Zira Türkiye'de ilim ve aklı selimin, kısa bir devre, hâkim olması manevî buhranı gidermeğe, memleketi medeniyet yolunda tabiî tekâmülüne sokmağa ve buna mâni sun'î ve gülünç engelleri kal-

dırmağa kâfi gelecektir. Esasen milletin ideallerini temsile ve irâdesini icrâya muktedir, mefkûresi, zekâsı, kültür ve cesâretile tanınmış on kişilik bir takımın cihâda başlaması ile bütün engelleri aşmak, medeniyet yolunu açmak ve kudretli bir Türkiye vücûda getirmek mümkündür ve milletimiz böyle bir vatan-sever ve imanlı bir ekibi beklemektedir.

Bu umumî tablo siyasî buhranın tamamiyle manevî buhran üzerinde vücûd bulduğunu ve o da medeniyet dâvâmızın medeniyet dışı bir istikamete yöneldiğini gösterir. Bununla beraber **«Türkiye'de siyasî buhranın kaynakları»** adı ile çıkan bu eser siyasî buhranın menşelerini, mevzuun gerektirdiği bir sistem ve şümûl ile ele almış değildir. Zîra bu kitabı vücûda getiren bahisler, sâdece gazete ve dergilerde çıkmış, bunlara ve günlük hâdiselere göre yazılmış makalelerden terekküp etmiştir. Bu husûsiyetlerine rağmen makaleler yine de siyasî buhranın kaynakları ile ilgili meseleler üzerinde kaleme alınmıştır. Hazırlamakta olduğumuz **«Dünya buhranı karşısında Türk-İslâm medeniyetinin ihyası»** adlı eser mevzuu daha derinliğine ele almıştır. Bu hussuta yardımcı olmak üzere **«Türkiye'de manevî buhran»** ve **«Türkiye'de Komünizmin kaynakları»** adlı eserlerimiz tavsiyeye şâyândır. Tarihî meseleler için de **«Türk Cihân hâkimiyeti mefkûresi tarihi»** ve **«Selçukluklar tarihi ve Türk-İslâm medeniyeti»** adlı eserlerimizin okuyucuların görüş ve bilgilerine geniş bir ufuk açacağını da ümid ediyoruz.

Osman Turan

27.1.1969 - Ankara

"Ey Türk Milleti, titre ve kendine dön!"

Bu başlık, bugünkü duruma uygun geldiği için, oniki asır önce yaşayan Göktürk hükümdarı B i l g e K a ğ a n'ın kitâbesinden alınmıştır. Filhakika Türkiye çok sağlam bir tarihî mirâsa ve ahenkli bir içtimaî bünyeye sâhip olduğu, millî birliğe kavuştuğu ve geniş iktisadî ve coğrafî imkânlar karşısında bulunduğu, nihayet istilâ ve isyanlara maruz kalmadığı halde mânevî buhranlar, siyasî sarsıntılar, ahlâkî ve iktisadî ızdıraplar içersinde kıvranmaktadır. İmparatorluğun çöküntü devrinde bile Türk Cemiyeti millî birlik ve mefkûre şuûruna, içtimaî ahenge ve ahlâkî yüksekliğe sahipti. Böylece, tarihî kudret ve hayatiyetini muhafaza eden milletimizin siyasî, ahlâkî ve ideolojik sarsıntılarla uğraması sebep ve mes'ullerini, burada, izaha girişmek imkânsız olduğundan, sadece Bilge Kağan'ın Türk milletine bildirdiği fikir ve yaptığı ihtarların bir kısmı nakledilecektir.

Türk hakanı : **«Üstte mavi gök, altta yağız yer yaratıldığı zaman ikisi arasında kişi oğlu ve insanlar üzerinde de ataları»** nın hüküm sürdüğünü belirterek söze başlar. Bu ifade kendi cihan hâkimiyetlerine inandıklarına dair ideallerinin de bir örneğini teşkil eder. Bilge Kağan kendisinden iki asır önce gelen ecdadına aid bir devrin hikâyesini ve kudret kaynağını anlatırken de o zamanda Gök-Türk devle-

ti hakan ve yüksek memur **(buyruk)** larının akıllı ve kahraman olduğunu, beyler ile hakan arasında ahenk bulunduğunu; bu sayede dört tarafta düşmanları sulha ve hükümleri altına almağa mecbur ettiklerini ve böylece Türk ülke ve kanunlarını nizâma koyduklarını anlatır.

Orhun kitâbelerine göre Bilge Kağan, Çinlilerin bu devleti beyler ile halk arasında nifak yaratmak, aralarındeki ahengi bozmak sureyile yıktıklarını söyler. Bu münasebetle de sonradan gelen beylerin, eskileri gibi akıllı ve kahraman olmadığını, zira Çin tesirlerine kapıldıklarını belirtir ve bu sebeple **«Atalarından kalan Türk milletinin devlet ve yurtlarını zevâle»** uğrattıklarını acı ve haklı olarak izah eder.

Bilge Han'a göre bu esaret devrinde Türk halkı **(Kara budun)** şöyle diyordu: « B e n d e v l e t i v e K a ğ a n ' ı **(padişahı)** o l a n b i r m i l l e t i d i m. ş i m d i d e v l e t i m n e o l d u? K i m i ç i n ç a l ı ş a y ı m v e k i m e k a z a n a y ı m! H a k a n ı m n e r e d e d i y e r e k Ç i n İ m p a r a t o r u n a k a r ş ı h a r e k e t e g e ç m i ş ». Nihayet «Türk Tanrısı Türk milleti yok olmasın diye» Allah'ın, babasını ve kendisini yüceltip tahta çıkardığını bildirir. Bundan sonra Türk hakanı «Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmadım, Allah'ın yardımı ile milletimi dirilttim» diyerek kendi devrine temas eder. Bunu müteakip milletine kudreti ve felâketinin sebeplerini anlatırken de Bilge Kağan, millî imanını çok canlı bir şekilde belirtir: « E y T ü r k v e O ğ u z b e y l e r i, m i l l e t i! Ü s t t e g ö k ç ö k m e d i ğ i a l t t a y e r d e i l n m e d i ğ i h a l d e s e n i n d e v l e t n i z â m ı n ı v e m i l l î a n ' a n e l e r i n i **(ilini, türeni)** k i m b o z d u? E y T ü r k m i l l e t i, a r t ı k t i t r e v e k e n d i n e d ö n!»

Türk hükümdarı, tarihte misli görülmemiş bu millî duy-

gu ve görüşle milletini uyandırırken de ideolojik bir inkılâp olmadıkça hiç bir dış kuvvetin devletini ve milletini yıkamayağını, ancak millî kültür ve an'anelerini kaybetmesi ve nihayet millet ile aydınlar arasında ahengin bozulmasiyle felâketin gelebileceğini meydana kor ve bu sebeple hem millî inancını belirtir, hem de acı ihtarlarını yapar. Türk milleti bugün de bozguncu yabancı tesirler ve bu tesirler ile kökünden kopmuş aydınlar yüzünden buhranlara ve ızdıraplara düşürülmüş; böyle Bilge Kağan'ın azamet ve sükut devirlerini hatırlatan bir durum hâsıl olmuştur.

Bu vesile ile Orhun âbide ve kitâbelerinin kültür merkezlerinde dikilerek yeni nesillere hediye edlimesinln millî uyanış için ehemmiyetini belirtmeliyiz. Türk ocakları reisi bulunurken âbidenin Ankara'daki haşmetli binanın önünde ihyasına dair bir idare hey'eti kararı alınmış; fakat şartların ve maddî imkânların kifayetsizliği bu teşebbüsün gerçekleşmesine fırsat vermemişti.

Bilge Kağan'ın hitâbesinde Türklerin, tarih boyunca, inandıkları Cihân hâkimiyeti mefkûrelerini belirten ifâdeler de görülmektedir. Nitekim bu imân ve ideal Gök-Türk, Selçuklu ve Osmanlı devirlerinde fiilen yaşamış ve buna dair pek çok vesika bize kadar gelmiştir[1]. İslâm dini ve mefkûresi de bu millî inanışı beslemiş ve ona taze bir ruh vermiştir. Hazreti Peygamber'in bazı hadisleri ve pek çok İslâm büyüğünün sözleri de bu cihân hâkimiyetini tebşir ve tebcil etmiştir. İşte 1000 yıllık Türk - İslâm tarihi azamet ve kudretini de bu kaynaklardan almıştır. Türk hükümdarı Bilge Han'ın hitabelerini şimdi bu devirlere ve bugüne uygun bir şekle sokarak tekrarlayalım :

---

1 Bu hususlaki tafsilât «**Türkler ve İslâmiyet**» (1946) «**The Ideal of World domination**» (Studia İslamica, (1955) «**Selçuklular Tarihi**» (1965) adlı eserlerimizde vardır. Şimdi bu mühim mevzu «**Türk Cihân hâkimiyeti mefkûresi tarihi**» (İstanbul 1968) adlı eserimizde tafsilatıyle yazılmıştır.

Ey Türk milleti! Sen tarihin boyunca, derin bir imanla, tek bir Tanrı'ya, sonra da İslâmın Allah'ına inandın. Hak, adâlet, millet ve insanlık idealleri uğrunda cihâd yaptın ve oluk gibi kan döktün. Bu suretle üç kıt'ayı ve hususiyle Anadolu'yu ecdâd şehitleri ve ziyâret-gâhları ile doldurdun. Büyük ve cihangir padişahlarına, yüksek devlet, ilim, fikir adamları ve aydınlarına inanarak azametli tarihi yarattın, mes'ud devirler ve bunların gururunu yaşadın. O devirlerde bu rehberlerin ile senin aranda tam bir iman birliği ve âhenk hüküm sürüyordu. Bu şuûr ve kudretle başka uzak diyarlara ve çeşitli milletlere adâlet, din hürriyeti, medeniyet ve insanlık götürdün. Yûnus, Mevlâna, sayısız Türk mutasavvıf ve dervişi İslâmlık ve insanlık idealleri ile dinler ve milletlerarası âhenk ve kardeşlik yarattın; imparatorluklarını bu manevî temel üzerinde kurdun. Bu yüce vasıfların ve hizmetlerin savaştığın kavimlerin tarihî kaynaklarını nakşeden vesikalarla ededîleşmiştir. Esasen böyle olmasa idi ataların C i h â n h â k i m i y e t i kurabilir ve onu asırlarca yaşatabilir mi idi? Böylece sen maddî - manevî bütün kuvvetlerini birleştirerek saltanatını milletlerin kalbinde kurdun ve bu sâyede cihanı idare ettin. Tarihin hiç bir milleti, hiç bir imparatorluğu bu kudreti bu kadar uzun asırlar boyunca yaşatamamıştır.

E y T ü r k m i l l e t i !

Her kemâlin bir zevâli vardır. Nihâyet asırlar geçti, devirler değişti; sen medeniyet ve teknik üstünlüğünü kaybettin; yükselen yeni medeniyet ile onun kudretli temsilcilerine karşı zayıf ve yalnız kaldın. Asırlar boyunca Haçlı taarruzlarına uğradın; onları İznik, Eskişehir, Konya ve Mukaddes topraklarda karşıladın. Rumeli'ye ayak bastığın günden beri de daimî Haçlı istilâlarına uğradın. Vatanını korumak ve tehlikeyi uzaklaştırmak gayesile onları takiple Edirne, Kosova, Niğbolu, Varna ve Belgrad'da mağlûp et-

tin. Viyana'ya kadar ilerledin. Nihayet sen takibe uğrayarak Sakarya'ya kadar geriledin. Bir çok mağlûbiyetlerle, ülkeler kayıbına uğradın; sel gibi kanını akıttın. Dünyayı fetheder-ken şefkat, merhamet ve adâletin ile düşmanlarını dahi hayran ve memnun bıraktın. Fakat ric'at ederken misli görülmemiş zulûm ve vahşetlerle biçildin. Bu mağlûbiyetlere rağmen sen aslî cevherini, ahlâkî ve manevî değerlerini muhafaza ettiğin ve bu suretle de yine dünyayı hayran bırakan bir içtimaî nizâmı devam ettirdiğin için savaş meydanlarında hayatiyetini gösteriyor ve kahramanlık destanları yazıyordun. Böylece manevî kudretine inanarak nihai mağlûbiyetini aslâ kabul etmedin.

Ey Türk milleti! İşte seni savaş cephelerinde yıkamayanlar yaşayan bu tarihî hayatiyetinin kaynaklarını hedef tuttular. Çok mâhirâne usûller ve şeytanî metodlarla millî şuûrunu bizzat kendi evlâdlarının eliyle tahrip yolunu buldular. Gaflet ve cehalete kurban giden bir aydın zümresini kendilerine müttefik **«ilericilik - gericilik»** safsatalarını sahte bir ideal yaparak yeni nesli birbirine düşürdüler ve halk ile münevverler arasında da uçurumlar yarattılar. Bu gaflet ve âlet zümresi ile senin dinini, mukaddesatını, tarihini, edebiyatını, dilini, ahlâk ve an'anelerini yıkan manevî barbarlığı da ilericlik göstermek suretiyle seni şaşkınlığa uğrattılar. Bugün karşılaştığın manevî buhran, fikrî ve ahlâkî sukûtun, siyasî ve iktisadî sarsıntıların sebebi de budur. Yaratılan manevî buhran ve taassup o kadar derindir ki, artık ilim bile senin meselelerine hakem olmak imkânını kaybetmiş; aklıselim yerini taassuba ve safsatanın saltanatına terk etmiştir.

Böylece manevî nizâmın, içtimaî düzenin, millî şuûr ve birliğin ilericilik adiyle, sarsılınca içeride kudretin, dışarıda da itibarın kırılmıştır. Avrupalı olmak zanni ile ve aşağılık duygusu ile kendini Şarktan ve husûsiyle İslâm dünyasın-

dan ayırdın. Bu suretle bu tarafta yaşayan büyük tarihî mirâsını ve liderlik mevkiini inadına kendi elinle israf ettin. Bu gafletle hem Şarkta ve hem de Garpta şahsiyetini kaybettin. Şarkın efendiliğinden, Garbın yamaklığına düştün. Kahire Konferansında ve Birleşmiş Milletlerde yalnız kalmanın, haksızlığa uğramanın sebebi budur.

E y T ü r k M i l l e t i ! Sen asırlarca emperyalizme karşı cihâd yapmış, Şarkı korumuş, İstiklâl bayrağı ile mazlûm milletlere rehber de olmuş iken emperyalizmin evlâdı ve ileri karakolu olan küçük Yunanistan'ı değil, seni emperyalizmin âleti saydılar. Çünkü sen eski vatandaş dindaşlarının istiklâl mücâdelesine karşı müstemlekecilerden de daha ileri bir siyasetin kurbanı oldun.

Sen İslâmların lideri olduğun halde dışarıdaki mümessillerin müslümanların bayramlarına, dinî günlerine iştirâk etmeyecek kadar ilericlik ve aşağılık duygusu içine gömüldüler. Müslüman dünyası, Anadolu halkını tanıyıncaya kadar, artık Türklerin İslâmiyetten çıktığına inanmıştı. Küçük Yunanistan kilisesi, papazları ve bütün aydınları ile senin aleyhinde bir Haçlı seferine hazırlanır, **Megalo** hayâllerinin ilk merhalesi olarak Kıbrıs cinâyetlerini işler ve dünyayı da Haçlı zihniyetine kışkırtırken bile senin aydınların ve hükûmetlerin hâlâ irtica bahanesile dindarlara karşı tedbirler alıyor ve azgınlaşan komünizme karşı ses çıkarmıyor; böylece de millî mukavemetini zayıflatıyordu.

İşte Kıbrıs fâciaları da bu sâyede mümkün oluyor; Kore müdafaasında dünyaya eski kahramanlığını ispat eden şanlı ordumuz da bu sebeple kendi ırkdaşlarının katline seyirci bırakılıyordu. Yunanistan senin bütün âbidelerini tasfiye ettiği halde, sen kendi vatanında Yunan ve Hıristiyan uydurma mukaddes makamları ihdâs ediyor; aslı olmayan ziyaret-gâhlar yaratıyorsun; buna mukabil millî - dinî ec-

dât türbelerini kapatıyor; bir çoğunun toprağa gömülmesine seyirci kalıyorsun. Böylece bu yurdu vatan yapan tapu senetleri iptâl ve yerlerine yabancılara tapu ferağlarında bulunuyorsun. Bu zihniyetle de Hazreti Peygamberin tebşirine mazhar olan Koca Fâtih'in milletine emanet ettiği Ayasofya hâlâ müslümanların ibadetine açılamamış; orada 500 yıl okunan zafer duaların hâlâ başlayamamıştır. Aslında her büyük câmi ve âbide gibi bu ibadetin Ayasofya'nın câmi-müze vazîfesine de engel değildir.

İlmî, millî ve insanî gayelere aykırı bir kültür tahribatı ile seni Avrupalılaştırma cezbesine kaptırıp Avrupa'ya ruhsuz bir cesed hlinde teslim etmek gafletini gösterenler şimdi utanmadan Şimale «yön» değiştirmiş; sana dolaşık yollarla Demirperde'nin câzibelerini göstermeğe uğraşıyorlar. Böylece hiyanet perdeleri açılmış ve artık aldatmak ve avlamak hileleri iflâs etmiştir. Gerçekten bugüne kadar aydınları hedef tutan fesâd başarıya ulaşmış; yeni nesli kargaşalığa düşürmüş ve ideolojik cephelere bölmüştür. Bu uzun ve çetin gayretlerin neticesi alındıktan ve kifayetsizliği görüldükten sonra artık sıra milleti birbirine düşürmek ve fesâdı Anadolu'ya yaymak düşünülmüş; Sünnî - Alevi tahrikleri bu hain hesaplar üzerine kurulmuştur. Böylece Türkiye'de nizâm düşmanlığı ve hiyânet teşkilâtlı bir çete halinde bu millete kasdeylediği âşikâr bir duruma gelmiş ve artık iğfal ve avlamak da zorlaşmıştır. Fesadın bu derece cür'et ve kuvvet kazanması onun matbuata, Üniversiteye, maarife, sinemaya, tiyatroya ve bütün müesseselere nüfûzu ile mümkün olmuştur. Bu sebeple de bu müesseselerin ve hususiyle ilim ve kültürün ilmî ve millî esaslara göre islâhına imkân verilmemesi için her çâreye baş vurulmuştur. Gazete kâğıtları üzerinde ve nutuklarla kışkırtılmaya başlayan zorakî mezhep savaşı tahribin son safhası ve fakat hiyânetin ilânı olarak da iflâsıdır.

E y T ü r k m i l l e t i ! Sen hâlâ tarihî manevî mirâsını ve pek çok yüksek hasletlerini muhafaza ediyor; tarihte son sözünü söylememiş ve son vazifeni yapmamış bulunuyorsun. Esasen seni sarsmak ve kargaşalık içinde bırakmak gayretleri de bu hayatiyet ve kudret cevherini senden daha iyi bilmeleri sebebiyledir. Bundan ötürü Anadolu hâlâ dostların ümidi ve düşmanların hedefidir. Zira sen bir toparlanabildiğin, millî şuûr ve kültürünü kurtardığın, ilim ve tekniğini kurduğun zaman bu cevherlerinle yine eski kudretini ihya edeceksin. Yerli-yabancı düşmanlarının telâşı, artık uyanmaya başladığın, tehlike kaynaklarını gördüğün ve bütün tahrip vasıtalarına rağmen yine de sinenden sağlam aydın vatan evlâdlarını, cepheye sürdüğün içindir. Sen artık manevî bütün silâhlarile devam eden Türkiye meydan muharebesine girmiş bulunuyorsun. Yeni taarruzlar ve şiddetli çarpışmalar da beklenmelidir. Fakat Allah'ın nihaî zaferi senin hesabına yazdığına inanıyoruz. Bu durum karşısında sözü Bilge Han'a göre bitirelim :

«E y T ü r k M i l l e t i, a y d ı n l a r ı ! Ü s t t e g ö k ç ö k m e d i ğ i (büyük istilâ orduları saldırmadığı), a l t t a y e r d e l i n m e d i ğ i (iç isyanlarla boğuşmadığın) h a l d e s e n i n n i z â m ı n ı v e a n ' a n e l e r i n i (millî şuûr, mefkûre ve birliğini, içtimaî ve ahlâkî temellerini) k i m b o z d u ?

E Y T Ü R K M İ L L E T İ T İ T R E, K E N D İ N E D Ö N !..»

Sultan Hamid Düşmanlığı

Sultan Hamid ve devri Türk tarihinin çok mühim ve karışık bir safhasını teşkil eder. Bu devirde emperyalizm doymaz ihtiraslarla Osmanlı imparatorluğuna karşı şahlanmış ve içeride de milliyetler kaynaşmış veya kışkırtılmıştır. Bu duruma rağmen İmparatorluk Adriyatik denizinden Basra körfezine kadar muhafaza edilmiştir, ki bunda başlıca âmil, saltanatı 33 yıl süren, bu pâdişâhın siyasî kudreti olmuştur. Abdülhamid Han'ın imparatorluğu nasıl buhranlı devirde teslim aldığı ve kendisinden sonra Devletin dokuz yılda ne derece dağıldığı ve hattâ, ana-vatan, Anadolu'nun bile istilâ edildiği göz önüne getirilirse tarih ilminin bu pâdişâh hakkında vereceği şaşmaz hüküm onun lehinde olacak ve tenkidler teferruata inhisar edecektir. Bununla beraber, yine tarihçi, büyük devlet adamlarını kendi eserleri ve bunların devamı ile kıymetlendirirken ve nihaî hükmü buna göre ta'dil veya teyid ederken devirlerin şartları ve başlıca âmilleri ile de kayıtlı kalacaktır.

Sultan Hamid ve Osmanlı İmparatorluğu tarihe karıştığı ve büyük ihtiraslar sona ermiş gözüktüğü halde onun tesirleri henüz devam etmektedir. Bu sebeple Sultan Hamid ve İttihatçılar devri bugün tarihçi kadar Türk siyâset ve mefkûre adamlarını alâkalandırır. Hattâ bu devir üzerinde rol oynamış görünmez âmilleri kavrayamayan siyâsilerin bugünkü Türkiye'yi anlamaları ve ona doğru bir istikâmet vermeleri de zorlaşır.

Sultan Hamid devri tarihimizin ne kadar girift bir safhasını teşkil ederse onun şahsiyeti etrafında ileri sürülen görüşler de o derece birbirine aykırı, hissî ve maksatlı olmuştur. Bunun bir sebebi İmparatorluk üzerinde çarpışan milletler-arası menfaat ve ihtirasların yarattığı dehşetli propaganda ile diğeri de Tanzimat'tan sonraki Türk tarihinin henüz ilmi ve tarafsız bir şekilde yazılmamış olmasıdır. Hattâ, bu tesirler dolayısı ile de, hâdiseler, çok defa, tersine gösterilmiştir. Buna bu devre müessir ve görünmez âmilleri kavrayan ve dış manzaraya aldanmayan kalem sâhiplerinin azlığını da eklemek yerinde olur. Sultan Hamid ve devrine aid mühim vesikaların henüz arşivlerde yattığını unutmamak lâzımdır. Neşredilen hâtıralar ve basılan kitaplar da değişen devrin havasından ve eksilmeyen propagandaların tesirinden kurtulamamıştır. İnkılâpların kendilerinden önceki devirleri kötülemeleri ve geri memleketlerde ilmin zayıflığı da hakikatlerin meydana çıkmasını zorlaştırmıştır.

Osmanlı İmparatorluğuna göz diken emperyalist devletlerin emelleri, onu içten kemiren çeşitli kavimlerin yıkıcı faaliyetleri, Türk - İslâm düşmanlığı ve nihâyet Siyonistlerin Filistin'de yurt kurma gayeleri bütün menfi kuvvetleri birleştirmiş ve Sultan Hamid'i de müthiş bir propagandanın hedef ve mihrâkı yapmıştır. Bu müşterek cephe devletin içinde de gizli teşkilâtını kurmuş; gaflet, mâcerâ ve ücretle elde ettiği bir avuç Türk aydınını da kendi hizmetine almağa muvaffak olmuştu. Bazan, Abdülhamid Han'dan ziyâde Türk milletinin haysiyetini kıran propagandaların mektep kitaplarına kadar girmesine ve devamı da yeni nesillerin zehirlenerek terbiye edilmesine sebep olmuştur.

Bu umumî hava ve şartlar Sultan Hamid aleyhinde teşekkül eden, menşei yabancı, yalan ve iftira efsânelerinin ana kaynaklarını ve devamı sebeplerini göstermeğe kâfidir.

İmparatorluk ile birlikte bu pâdişâh aleyhinde girişilen mücâdele ve yapılan suikastlerin muvaffakiyetsizliğe uğraması da kampanyanın şiddetlenmesine yardım ediyordu. Sultan Hamid'e karşı yöneltilen yalan ve iftiralar bazan o derece gülünç ve mutenakız idi, ki küçük bir mantıki muhâkeme veya kalem darbesi ile bunları iflâsa mahkûm etmek mümkün idi. Nitekim, son yıllarda, hamiyetli Türk ilim ve fikir adamları, çıkarttıkları yeni eser ve vesikalar ile, kesifleşen ve an'aneleşen propaganda havasını dağıtmağa, kitleleri uyandırmağa ve küllenen hakikâtleri meydana çıkarmağa muvaffak olmuşlardır. Avrupa'da neşredilmiş bazı tarafsız eserler de bu inkişafa yardım etti.

Türkiye'de süre-gelen felâketlerin hep yabancı kaynak istikametini göstermesi de artık aydınlar ve halk kitleleri arasında millî şuûrun uyanmasını kolaylaştırdı. Gerçekten ilmî araştırmaların henüz kifâyetsizliğine rağmen bu gün hakîkatler öyle anlaşılmış ve durum o derece berraklaşmıştır, ki artık eski yalan ve iftirâlara hâlâ itibar edenler kalmışsa bunların akıllarından, gafletlerinden, niyet ve ideolojilerinden şüphe etmemek imkânsızdır. Esasen Sultan Hamid'e karşı mücâdele ceryanına katılmış bir çok meşhûr ve vatan-sever İttihatçının, felâketler karşısında, hatâlarını itiraf etmeleri, hattâ ondan af dilemeleri veya mâneviyâtından istimdâdda bulunmaları bu hususta en mânalı ve uyarıcı hâdiseyi teşkil eder. Fakat en mühim bir mesele de Sultan Hamid ve Türk düşmanlığının karışması veya birleştirilmesidir.

Sultan Hamid Düşmanlığını Diriltme Temayülleri

Türk milleti ve İslâmiyet aleyhtarı tahribat ve gayretler bu güne kadar devam etmese ve şiddetlenmese idi Sultan Hamid lehinde beliren bir uyanış bu derece genişlemez ve halk kitlelerine yayılmazdı. Bu uyanışa, eserleri ile, hizmet eden son Türk fikir adamları yanında Avrupa'da da bazı mutedil neşriyat yapılmıştır.

Sultan Hamid'in 33 yıllık saltanatı esnasında işleyen ve düşmesinden sonra da kesilmeyen yalan ve iftirâ kampanyasının devamına artık ciddî bir sebep kalmamıştır. Zira, bu gün için, ne taksim edilecek İmparatorluk kalmış ve ne de, hatâ ve sevapları ile, tarihçiden başka kimseyi meşgul etmemesi gereken Abdülhamid Han ile alâkalı bir mesele bahis mevzuudur. Bununla beraber yine de, bazı çevrelerde, eski safsataları diritmeye doğru bir temâyül ve gayretin mevcûdiyeti görülmektedir. Bu münasebetle, bir takım, kasıtlı veya uydurma isnad ve hatıraların nasıl keşfolunduğu veya ne maksatla çıkarıldığı suali akla gelmektedir.

Gerçekten bu yeni hâtıralar o kadar kabaca ve aksisızca bir gayretin mahsulüdür, ki Sultan Hamid'in dünyaca bilinen meziyetlerine çarparak derhal çürümeğe mahkûmdurlar. Zîra bunlar biraz idrak ve maharetle kaleme alınsa idi bu pâdişâh'ın dillere destân olan zekâsı, dindarlığı, ciddiyet ve vekarı, iffet ve nezâketi üzerinde bu kadar

ahmakça yalanlara başvurulmaz; şüphe uyandırmak için bu derece gülünç ve beyhûde gayretlere lüzûm görülmezdi. Bazı dergilerde gaflet veya hususî bir maksatla neşredilen bu iftiraların Türk okuyucularını güldürmekten veya onlarla istihzâdan başka bir neticesi olamaz. Çocukluğumuzda Yıldız'da süt havuzları bulunduğuna ve pâdişâhın kız sürüleri ile buralara girdiğine dair şaşkın ve hayasız iftiralarla dikkatimiz çekilmese idi hakikatı öğrenme merakımız da bu derece uyanmış olmazdı.

Sultan Hamid aleyhinde Avrupa'da uydurulan ve gafil Türk aydınları için kıymetli bir ithâl malı olarak itibâr gören korkunç iftirâların bir hatırâsını da ona takılan **«Kızıl Sultan»** unvanı teşkil eder. Bu da, pâdişâhın çok siyasî cinayetler işlediği, hapishâneleri siyasî mahkûmlarla doldurduğu ve hattâ boğazlarına taş bağlanan Harbiyeli gençleri denize attırdığı efsânesine dayandırılmıştır. Meşrûtiyetin ilânı bütün propagandaların yalan olduğunu açıkça göstermiş; tek bir insanın öldürülmediğini ve hapishanelerde hiç bir siyasî mahkûmun bulunmadığını meydana koymuştur. Gariptir, ki devrinde yalnız bir adî mahkûmun idâm kararı infaz edilmiş ve insan ölümüne dayanamayan pâdişâh bu kararı imza ettiği kalemini de kırmıştır. Nitekim Meşrûtiyetin ilânı sıralarında bir Ermeni Taşnak reisi : «D e v l e t - i Os m a n i y e Z i n d a n l a r ı n d a m a h k û m i n - i s i y â s i y e y o k... R u s y a ' d a i s e h i ç b i r h a p i s h a n e y o k, k i b o ş b i r y e r b u l u n s u n» beyanile de bu hakikatı güzelce belirtiyordu.

Türkiye'de yalan propagandaların nasıl buhranlar doğurabildiğini kavramak için Kızıl Sultan ve Harbiyeliler efsânesiyle, 27 Mayıs ârefesinde efkârı saran «K ı y m a m a k i n e l e r i ve H a r b i y e ' n i n b o m b a l a n m a s ı» hikâyelerini bir arada hatırlatmak çok ibret

verici olur. Çünkü aslında Türk milleti ile istihzâ eden bu iki devre aid kaba yalan, memleketin iki defa buhrana uğraması sebepleri arasında büyük bir rol oynar. Bu da Türkler için çok utandırıcı ve düşündürücüdür. Fakat daha ağır ve acı olanı da Türkiye'yi iki defa birbirine karıştıran bu yalan karşısında gafletin devam ettiğini görmek ve düşman propagandasının itibarda olduğunu müşâhede etmektir.

Filhakika, yüksek mevki sahibi, çelebi bir edibimiz rahmetli H.S. Tanrıöver'in ihtifâlinde, «K ı z ı l S u l t a n» unvanının cezbesine kapılarak, Sultan Hamid'e karşı hıncını belirtmeğe lüzûm görmüştür. Yassı-ada safası da süren bu şâirin bu unvanla kıyma makineleri ve Harbiye'nin bombalanması yalanlarının aynı mahiyette olduğunu düşünememesi doğrusu, anlaşılması güç ve şaşılacak bir hâdisedir. Gariptir, ki Yassı-ada'da iken ızdıraplı hâline ve memlekette bu türlü yalanların nasıl bu derece rol oynadığına dair şikâyetlerine de bu satırların yazarı şâhid olmuştur. Aydın bazı çevrelere mahsus bu şaşkınlık hâlâ acı tecrübelerden ders alınmadığına ve yeni gülünç propagandalarla zavallı milletimizin tekrar buhranlara namzed olabileceğine bir işaret sayılsa gerektir. İşte bizi bu makaleleri yazmağa zorlayan sebep de ne ilmî bir hakîkat aşkı ve ne de tarihe gömülen bir hükümdarı müdafaa duygusudur. Gerçekten, buncu felâketten sonra, hâlâ bu şaşkınlığa veya küçük hesapların kurbanlarına rastlamakla millî endişeleri uyarmağa ve bu münasebetle bir ibret levhası çizmeğe lûzum vardır.

Hatâ ve sevapları ile tarihin tetkîk ve tenkîdine tevdi edilen Sultan Hamid'i sevmek veya sevmemek ne kadar normal ise, şahsını aşmış ve milletimizi de içine almış isnadları, marazî bir hassasiyetle diriltmeğe çalışmak da o derece anormaldir. Bu sebeple bunlar üzerinde dikkati

çekmeğe ve, yeni felâketleri önlemek için de, bunların kaynaklarını kurutmağa mecbûruz. Burada şurasını da, memnuniyetle, belirtelim, ki Yassı-ada'da kalan arkadaşların çoğu iki inkılâba karışan bu çeşit yalanların ne derece rol oynadığını ibretle düşünmüşler; menşe ve mahiyetleri hakkında acı hükümlere varmışlardır.

Aydınların propagandaya âlet olması

Emperyalist devletler himâyesinde çalışan gizli cemiyetler, Rum, Ermeni, Bulgar, Yahudî, Suriyeli ve Arnavud komitelerini Türk imparatorluğuna ve Sultan Hamid'e karşı çeşitli faaliyetlere ve suikastlere sevketmişti. Fakat burada bizim için bir ibret levhâsı olarak meydana gelen mühim mesele, bazı münevverlerin, Sultan Hamid düşmanlığında bu unsurlarla birleşerek, vatan aleyhine varan faaliyetleridir. Gerçekten Hürriyet ve Meşrûtiyet dâvâsı ile harekete geçen zavallı Jön-Türkler, Avrupa'nın büyük merkezlerinde, hayal ve mâcerâlara kapılmış veya ücretli ajan olarak bu düşman komitecilere katılmışlar; Sultan Hamid dolayısı ile müşterek kongreler yapmışlar; beyannâmeler çıkarmışlar; makaleler yazmışlar ve sui-kastler tertip etmişlerdir. Nitekim bir kısım Jön-Türkler Sultan Hamid'i yıkmak maksadı ile, 1897 de, Türk - Yunan (Tesalya) harbi esnasında, Paris'te çıkan Meşveret gazetesinde Yunanlıların zaferine hizmet eden yazı ve makaleler yazıyorlar; Büyük devletlere Osmanlı imparatorluğu aleyhinde müdahaleye, halkı ve orduyu da ayaklanmaya dâvet ediyorlardı. Bizzat Jön-Türklerden kalan vesîkalar bu hiyânetlerin çeşitli ve utanç verici örneklerini de açıkça meydana koymuş ve ibret verici hatıralar bırakmışlardır.

Millî ve dinî hislerden mahrum bulunan şâir Tevfik Fikret de **«Tarih-i kadîm»**, **«Sis»** ve **«Bir lâhza-i teahhur»**

adlı şiirleri ile bu tahrip propagandasını dahilde yapıyor; Sultan Hamid'e karşı, Ermeni ve Belçikalı beynelmilel tedhişçilerin giriştiği sui-kasdın muvaffakiyetsizliği dolayısı ile teessürlerini belirtiyordu. Fikret nasıl din ve milliyet duygularından mahrum bulunarak yıkıcı ecnebi propagandanın bir örneği olmuş ise, oğlu Halûk da babasının kurbanı olmuş ve Amerika'da bir papaz olarak yaşamış ve ölmüştür. Mecnûn veya ajan olan Ali Suavi de Ruslar'ın Yeşilköye geldikleri sırada Çırağan baskınını yapması devletin ne derece karışık unsurların tahribine marûz bulunduğunu gösterir.

Sultan Hamid'in hal'ine dair çıkarılan fetvâ da sahtekârlığın ve dahilî propagandanın nereye vardığını göstermek bakımından şaheser veya gülünç bir vesîkadır. Filhakika Osmanlı pâdişâhları arasında Hilâfeti, siyâsete esas yaparak, bu müesseseye cihân-şumûl dinî ve siyâsî manâyı kazandırmakta en dindar bir pâdişâh idi. Zaten onun sukûtu âmilleri başında da Halifeliğin verdiği bu yeni kudret ve buna karşı büyük devletlerin giriştiği tertipler idi. Durum bu olduğu halde, Sultanın tahttan indirilebilmesi bir fetvâ formülüne lüzûm gösterince, bu maksatla kaleme alınan metinde, utanmadan, «d i n î e s e r l e r i y a k t ı ğ ı» **(ihrak binnâr)** isnadı yer almıştı, ki tarihte bu kadar cesûrâne bir yalan da nâdirdir. Buna benzer bir vak'a da Yassı-ada'da görülmüştür. Filhakîka, Atatürk'e bağlılıkta en ileri giden ve bu hususu maddî delilleri ile de isbat eden, eski Cumhûrreisi Celâl Bayar da, uzun müddet, ona karşı bir hıyânetle itham edilmişti. Bu da iki hâdisede Türkiye'ye mahsus garip ve hazîn tesadüflerin bir tecellisidir.

Sultan Hamid ve İmparatorluk aleyhinde girişilen, açık-gizli faaliyetler, sui-kast teşebbüsleri o kadar çok ve çeşitli idi ki, sağlam bir emniyet teşkilâtı olmasa idi devletin ve kendisinin yaşaması mümkün değildi. İşte O bu mak-

satla kurduğu istihbarat (Hafiye teşkilâtı) sâyesinde her türlü düşman faaliyetlerini, günü - gününe takip ediyor ve gereken tedbirleri alarak koca İmparatorluğu ayakta tutuyordu. Bu siyasî zarûrete ve hiç bir devletin bundan müstağnî kalamamasına rağmen, muarızları bu Hafiye(Emniyet) teşkilâtını da aptalca, onun aleyhinde bir delil olarak göstermekten sıkılmamışlardır. Sultan Aziz'in basit bır komployа kurban gitmesi de böyle bir teşkilâta sâhip olmaması ile alâkalı idi. Sultan Hamid amcasının başına gelenlerden çok ders alıyor ve aklî müvazenesini kaybeden ağabeyi Sultan Murad'ı tekrar tahta çıkarma gayretlerinin kendisinden ziyâde Türkiye'yi yıkmağa yöneldiğini biliyordu. Son çıkan bir kitap bir çok Meşrûtiyetçi ve İttihatçının pâdişâha takdim ettikleri jurnallerle doludur. Bunlar arasında Türk tabiiyetinde bulunmadığı halde İttihatçı cemiyetin kuruluşunda büyük rolü bulunan Selânik mebusu yahûdi E. Karaso'nun jurnalleri dikkati çeker.

Meşrûtiyet dâvâsı güden ve bu münasebetle Abdülhamid karşısında uğraşarak milletler-arası propagandaya katılan Türk aydınları, bir avuç insandan ibâret idi. Hattâ halk arasında o, **«Yedi-evliyâ»** kudretinde kabûl ediliyor ve kendisinden, daima ta'zimle, «S u l t a n H a m i d E f e n d i m i z» diye bahsediliyordu. Sultanı tahttan indirmek maksadiyle, tertip edildiği anlaşılan, 31 Mart vak'ası üzerine, Bakır-köy'e gelen Hareket Ordusu kumandanı Mahmud Şevket Paşa askerleri, çok karışık unsurlardan mürekkep bulunmasına (Rûm, Bulgar, Ulah çeteleri) rağmen, pâdişahı kurtarmak için geldiğini söylüyor; aksi duyulduğu takdirde asker tarafından parçalanabileceklerini de itiraf ediyordu.

İttihatçıların 31 Mart vak'ası bahânesi ile, Sultan Hamid'i tahttan indirmelerini, kendi siyâsetleri icabı sayarak, mâzur görmek câizse de bu maksatla gülünç bir fetvâya

başvurmaları ve bilhassa hal'i (indirme) kararını tebliğ için gönderilen bir hey'etin Yahûdi E. Karaso, Ermeni Aram ve Arnavud Es'ad Toptani gibilerden terekkübü de o derece tarihi bir leke olmuştur. Gerçekten Türk hükümdarını ve İslâm halifesini tahttan indirirken hem millî ve hem de dinî bir hakaret revâ görülmüş; düşmanların bu vesile ile intikamlarına yardım edilmiştir. Bu üç kimsenin vatana hiyânetleri de bu intikamın milletimize ne derece ağıra mal olduğunu daha açık bir şekilde göstermiştir. Böylece Abdülhamid Han'ın hal'ine dair fetvâ, hal'in Türk düşmanları tarafından tebliği ve nihâyet «Y ı l d ı z y a ğ m â s ı» millî tarihe çok ağır bir leke olarak geçmiştir. Hal'e gelen yabancılar dolayısiyle Pâdişâh teessüflerini beyan etmiştir.

Hürriyet ve Meşrûtiyet fikri yabancı propagandası idi

Meşrûtiyetin ilânı ile gelişen hürriyet havası bir anarşi manzarası arzetmeğe başlamış; yabancı unsurlar açıkça hiyânete geçmişlerdi. Devletin birliği ve manevî kıymetleri yıkılıyor; zulûm hapishane ve sui-kastler devri açılıyor; İstibdat adını alan Sultan Hamid zamanı aranıyordu. Bu hükümdar henüz tahtta iken bizzat Türk gazeteleri arasında ona karşı hayasızca, hücum ve hakaret kampanyası başlamıştı. Bu münasebetle, bir gün, pâdişâh, Ali Cevâd Bey'e: «Başkâtip Bey! Bu gazetelerin makam-ı saltanat ve hilâfete bu kadar tecavüz etmelerine bakılırsa, fî-mâ bâd, ne pâdişâhlığın ve ne de hilâfetin ehemmiyeti kalmayacaktır. Zannedersem ben **Hâtem ül-mülûk** (hükümdarların sonu) olacağım» diyerek durumu ve istikbâli belirtmiş ve görmüştü. Gerçekten bu terbiyesizce hakaret ve tecavüzler onun şahsından ziyâde Türke ve İslâma karşı idi ve bir intikam hareketinden başka bir şey değildi. Az zaman zarfında Osmanlı ve diğer imparatorlukların yıkılması, hükümdarların taç ve tahtlarını kaybetmeleri de bu sezişi teyid etmiştir.

İttihatçılar, Tanzimât ile Türkler arasında başlayan, yabancı propaganda ve tahribatın gelişen tesirleri içinde

yetişmiş ve Mithat Paşa ile girişilen Meşrûtiyet ve hürriyet cereyanına bağlı kalmışlardı. İtalyanlar arasında **Karbonari** ve Yunanlılar arasında Ethniki Cemiyetleri nasıl **Masonik** esaslara göre gizli kurulmuş teşekküller idi ise, Türkiye'de de Genç Osmanlı, Jön Türk ve İttihâd-Terakki Cemiyetleri de aynı mahiyette idi. Şu farkla ki bizimkilerin kurucuları ve âzaları arasında yabancılar başlıca rolü oynuyordu.

Bu cemiyetler, Türkiye'de hürriyet ve meşrûtiyet fikirlerini yaymağa çalıştıkları zaman Türkler arasında bu mefhûmların henüz siyasî bir mânâsı yoktu ve tabiatiyle bir ihtiyaca da cevap vermiyordu. Çünkü, Türk tarihinde, Avrupa'nın aksine, esaret olmadığı için içtimaî mânâda böyle bir mesele mevcût değildi. Siyasî bakımından da devam eden devlet nizâmı karşısında bir hürriyet akla gelmiyordu. Bu sebeple Namık Kemal: **«Ne efsûnkâr imişsin ey dîdâr-ı hürriyet»** derken edebiyat ve hayal ötesindeki kitlelere tesir eden bir fikrin mümessili olmuş değildi. Sadece Avrupa'dan yeni gelen bir hevesten ibaretti. Siyasî hürriyet cereyanı ile birlikte meydana çıkan Meşrûtiyet hareketi de bu mahiyette olup gayri-müslim ve Türk bir avuç aydına inhisar ediyordu. Millî ve İslâmî esaslara dayanan imparatorluk idaresinde, bir takım aksaklık ve bozukluklar belirmiş bulunmakla beraber, henüz bir rejim değişikliği lüzûmu da duyulmamıştı. Zaten Tanzimatın getirdiği esaslar da millî devlet an'anesini teyidden başka bir şey değildi. Sadece gayri-müslimlere tanıdığı müsavat ile bir yenilik gösteriyor ve bu da hazmolunmuyordu.

Bundan başka Türkler, siyasî müesseseler dışında, içtimaî bakımdan, dünyanın en demokratik milleti oldukları için de, cemiyet olarak, ona bağlı bulunan hürriyet ve meşrûtiyet fikirlerini zorlayan bir ihtiyaç karşısında bulunduklarını duymamışlardı. Aslında Avrupa'da da hürriyet hareketleri içtimaî inkişaflardan, Feodalitenin yıkılışı, burjuvazi-

nin teşekkülü ve nihayet sanayi inkılâbından sonra ciddi surette meydana çıkar. Nitekim, Türkiye'de Meşrûtiyet hevesi başladığı, daha doğrusu yabancı gizli tesirleri ile gözüktüğü zamanlarda, Avrupa'da Rusya, Avusturya, Almanya ve hattâ Fransa imparatorlukları ve diğer küçük devletler de henüz meşrûtî idareye kavuşmamış; mutlâkiyet rejimleri altında kalmış bulunuyorlardı. Meşrûtiyet ve cumhuriyet idaresine geçmiş bazı milletler ise henüz bu rejimleri aristokratik ve kapitalist tesirlerden kurtarmış değillerdi. Halbuki bu dünya durumu yanında Osmanlı devleti çok karışık milletlerden terekküp ediyor ve yabancıların tahrikleri ile de imparatorluğu parçalamağa hazır bulunuyorlardı. Bundan başka, Avrupa ile temasları dolayısı ile Hıristiyanlar Türklere nazaran daha ileri bir duruma gelmişlerdi. Bu gibi sebepler meşrûti idareyi zorlaştırıyordu.

Sultan Hamid I. Meşrûtiyet Meclisini açış nutkunda atalarının altı yüz yıldan beri yabancı din ve milletlere karşı gösterdikleri adaleti ve bu sâyede onların dil, din, kültür ve milliyetlerini koruduklarını ve devletin karşılaştığı zorlukları belirtirken, yeni rejimin zaafa düşürülmesi endişelerine de zımnen işaret eder. Genç hakan bazı yaşlı paşaların kifayetsizliğini, anlayarak imparatorluğun dizginlerini eline alırken Mithat Paşa ve mebusların 1293 harbi ve felâketine sebep olmaları dolayısı ile meclisi de artık toplantıya çağırmamıştır. Nitekim, Sultan Hamid, bu acı mağlûbiyetten sonra, Türkiye'nin Japonya gibi bir millî birlik **(millet-i vâhide)** teşkil etmediğimizi söyler ve ata mîrası imparatorluğu, meşrûtiyet vasıtasiyle, dağıtamıyacağını belirtirdi. Kendi müstemlekelerinde Müslümanlara hiç bir hak tanımayan büyük devletlerin, mütemadiyen Hıristiyan tebaanın hukukunu arttırmak bahanesi ile giriştikleri teşebbüslerde hiç samimî olmadıklarını da düşünüyor ve meşrûtiyetin ancak düşmanlara yaracağına inanıyordu.

Sultan Hamid, Sultan Aziz'in hangi sebeplerle suikasd'a uğradığını, gizli cemiyet tuzağına düşen Sultan Murad'ın, yaranı ile, nasıl yabancı emel ve entrikalara âlet olduğunu unutamıyordu. Bu sebeple, Meşrûtiyet gibi o zaman için zararlı olan şekillere değil esasa kıymet veriyordu. İmparatorluğun her tarafında yeni usûl (Avrupaî) mektepler açarak bir münevver kadro yetiştirmesi bu anlayışın mahsulü idi. Nitekim II. Meşrûtiyetin ilânı münasebetiyle durumun çok ilerlemiş bulunduğunu ye bunun da yetiştirdiği yeni aydın bir nesil ile mümkün olduğunu belirtiyordu. Meşrûtiyet ile ilk cumhuriyetin münevver nesli onun eseri idi. Bozuk ve ajanlar müstesna bu aydınlar millî birlik şuûru ile bugünkü nesilden daha ileri idi. Bugün, Türkiye'de, bazı siyaset adamları ve aydınlar, 150 yıllık bir hürriyet mücadelesinden bahsederlerken hâlâ tarihimizden ne derece gâfil bulunduklarını veya nasıl hayal ve propaganların kurbanı olduklarını gösteriyorlar.

Sultan Hamid'in İslâmcı Siyaseti

Abdülhamid Han'ın şahsî inanış ve siyaî görüşlerinde İslâmiyet başlıca âmil idi. Osmanlı hükümdarları arasında Hilâfet makamını onun kadar İslâm'ın mihrakı ve İmparatorluğun kudret kaynağı hâline getirmeğe çalışan bir pâdişâh yoktu. O Tanzimat ve ilk İttihatçı devirlerin kozmopolit zihniyetlerine mukabil İmparatorluğun, iç ve dış siyasetini, İslâm esaslarına dayanarak yaşayacağına inanıyordu. Avrupa emperyalizmi nasıl Hıristiyan unsurları devletin aleyhinde kışkırtıyor idi ise o da bunlara karşı, müstemlekelerinde yaşayan müslümanları da Hilâfet makamına ve şahsına bağlı kıblegâh ve ümid kaynağı hâline getiriyordu. O, müslüman emir ve reisleri ile yakın münasebetlere girişir; kendilerine ihsanlarda bulunur; câmilerine ve dinî müessislerine hediyeler ve yardımlar yapardı. Afrika içlerine kadar İslâm dünyasının her tarafında hâlâ onun eser, tesir ve hatıralarına rastlanır. Bazı yerlerde, son zamanlara kadar, hutbeler onun adına okunmuştur.

Sultan Hamid Hilâfete bu yüksek mevki ve nüfûzu vermek sâyesinde İmparatorluğun hem Cihân - şumûl bu siyâsetle hayatiyet kazanacağına ve emperyalizme karşı mukabele edileceğine inanıyor ve hem de bu makamın ve dinî vazifesinin icaplarını yapıyordu. İslâm dünyasında Türklere karşı beslenen sevgi ve bağlılık, bin yıllık tarihî hâkimiyet ve hizmetelere dayanmakla beraber, onun bu siyâ-

seti ve cihâdı sâyesinde bu derece canlanmış ve kuvvetlenmişti. İttiatçılar, Sultan Hamid'in bu mîrâsına dayanarak, I. Cihân Harbinde Halife nâmına bir C i h â d - ı m u k a d d e s e ilân edebilmişler idi. Hindistan müslümanlarının (Pakistanlıların) Balkan, Cihân ve İstiklâl harplerinde, Türkler için yaptıkları unutulmaz fedâkârlık ve mücâdelelerin kaynağı da bu bağlılık hislerine dayanır. Bu gün Pakistan milletinin Türklere karşı taşıdığı ve karşılaşılınca izhar ettiği coşkun duygu ve heyecana şahid olanlar bu tarihî mirasın kıymet ve kudretini daha iyi anlarlar. Cumhurreisinin son Pakistan seyahatı esnasında, yüz binlerce, kitlelerin heyecanları ve gül çiçeği yağmuru içerisinde şaşıyorduk. Arkadaşlara «Bu Pakistanlıların bizi müslüman kalmağa zorladıklarına» dair bir lâtifeyi yapmaktan da kendimi alamamıştım. Sultan Hamid Hilâfet siyasetile ne derece yükselmiş ve nüfûz kazanmış ise, bununla, kendi sukutuna da o nisbette sebebiyet vermiştir. Bununla beraber o, emperyalistler devletlere ve Rusya'ya karşı Alman dostluğu ile bir müvazene siyasetini de ihmal etmemiş ve Alman İmparatoru da, Halifelik nüfûzunu da hesaba katarak, Türk dostluğuna bağlanmıştı.

Abdülhamid Han yeni devrin milliyet duyguları ve hususiyle büyük devletlerin tahrikleri ile Hıristiyan kavimlerin Devlete sadakatlarına güvenemiyordu. Bu sebeple O, Tanzimatçı ve İttihaçıların sandıkları gibi bütün yabancı unsurların bir Osmanlı vatan-severliği duygusuna bağlanmaları imkânsızlığını anlamıştı. Bu düşünce, onun iç siyâsette de, İslâm birliği fikrini esas yapmasına âmil olmuştu. Bununla beraber o Hıristiyan tebaasını, ecdâdına mahsus an'anelere göre, adâlet ve şefkatle idâre ediyor; çok çeşitli ve ince siyasî tedbirlerle onları kazanmağa ve bağlamağa çalışıyordu. Dinî birliği esas aldığı için de müslüman milletler arasında bölücü bir milliyetçiliğe müsaade etmiyordu. Bu,

onun Türklük şuûr ve gurûruna mâni olmuyor; bu sâyede milletine daha büyük hizmet ediyordu. Yıldız sarayında münzevî ve zâhîdâne bir hayat sürerek tarihin ve İmparatorluğun ağır yükünü taşırdı. Beynelmilel tedhişçilerin ve Ali Suavi gibi ajan veya macerâperestlerin suikastleri dolayısiyle bazan rahat yatağına da girmezdi.

Saray mensuplarının hayatı da sıkı bir kontrol altında idi. Herkesin dinî ve millî kaidelere ve Hânedân'ın vekarına uygun yaşamasını disipline almıştı. Eski Saray masraflarına son vermiş; fakat Devletin menfaatı için bol paralar ve hediyeler dağıtmaktan çekinmemişti. Avrupa'da karışık kaynaklardan geçinen bir kısım Jön-Türkleri daha üstün ücretlerle satın alarak zararsız hale getirdi. Avrupalı Şarkiyat âlimlerine ve ilim cemiyetlerine, kâşiflere (ve meselâ Pasteur'e) bol ihsanları ihmal etmezdi. Türkiye'de kurulan birçok ilmî ve hususiyle tıbbî tesisler onun eseridir. Halk arasında kendisine izâfe olunan **«Yedi Evliyâ»** kuvveti, dindar hayatı, İslâmiyeti himâyesi ve nihayet dünya siyâsetini idâre ettiğine dair bir inanış dolayısiyle idi. Maamafih Avrupa'da bile sâyesinde Cihân Harbinin çıkmayacağına inanan diplomatlar vardı. Hıristiyan misyonerleri sıkı takip eder, yabancı devletlerin Anadolu'da yeni dinî ziyâretgâhlar (Meselâ Antalya'da **Aya-Nikola** - Noel-baba) ihdâslarına müsaade etmez ve kültür emperyalizmi gayretlerinin arkasında yatan tehlikeleri hesap ederdi.

Meşrûtiyet Fırtınası ve İttihatçılar

İttihatçılar da Midhat Paşa'ya ve onun Meşrûtiyet dâvâsına bağlı olarak ileri atılmışlardı. Ruslar Balkanlarda kurdukları gizli ihtilâl komiteleri ile devleti isyanlarla uğraştırırken İngiltere ve Fransa gibi büyük mümtemlekeci devletler veya şirketler de İstanbul'da Rum, Yahudi ve Ermenilere kurdurdukları gizli Mason localarına Midhat Paşa, Ziya Paşa, Ali Suavi, Agâh Efendi ve Namık Kemalleri ve bu arada Şehzâde Murad Efendi'yi sokmuşlardı. Murad'ı tahta çıkarmak maksadiyle hem kendi emellerine uygun bir idâre kurmak, hem de sözde Rus istilâsını durdurmak istiyorlardı. İngiliz Elçisi Eliot'nun rehberliği ile Rüşdü, Hüseyin Avni ve Midhat Paşalar Sultan Aziz'i kolaylıkla bertaraf edip Murad'ı tahta çıkarmakla Meşrûtiyet yolunu da açmış; yerli ve yabancı Hıristiyanlar da bir çok menfaat ve imtiyazlar koparma imkânlarına kavuşmuş idi.

Midhat Paşa Türk bayrağına hilâl yanında salîp (haç) koymayı düşünürken hem Masonik esaslara ve hem de hıristiyan unsurlara uygun bir şey yapmak istiyordu. Bazı Türk aydınları, Mason Cemiyeti sâyesinde Avrupa'da itibar göreceğimize inanıyor veya böyle gösteriyor; Tanzimat'ı

ilân eden M. Reşid Paşa'nın Rusya'ya karşı İngiliz ve Fransızları kazanması ve Kırım muharebesinin zafere ulaşması da buna bir misâl sayılıyordu.

Sultan Murad'ın akli muvazenesini kaybetmesi ve kudretli şahsiyeti hakkında bir fikir sâhibi bulunmadıkları şehzâde Abdülhamid'in tahta çıkması bütün plânları alt-üst etti. Murad'ın hastalığına ve Sultan Hamid'in yeni pâdişâh olmasına rağmen Ali Suavi'nin çılgınlığı ile vukubulan Çırağan sarayı baskınından itibaren devam eden gizli faaliyetler, suikastler hep deli Sultan Murad namına cereyan eder ve Namık Kemal'in de şiirlerinde edebî şeklini alır. Bu delice hareketler hürriyetçi aydınlar arasında mevcud hayal ve şaşkınlığı göstermeğe kâfidir. Sultan Hamid ağabeyi Murad'ın Hânedâna ve Halîfelik makamına yakışmayan bu hafîfliğini, çok nâzikâne bir ifâde ile, ayıpladığını belirtmeğe mecbur kalmıştı. Bu sebeple Sultan Hamid gizli cemiyetlere fırsat vermezdi. Masonlar arasında kendine karşı nihayet bulmayan husûmetin bir sebebi de budur. Lâkin Pâdişâhın başka türlü hareketi ve devletin istikbalini unutması mümkün mü idi?

İttihatçılar, Midhat Paşa'nın yolunda Hürriyet ve Meşrûtiyet fikrinin câzibesine düştükleri zaman, devleti bu sâyede kurtaracakları kanaatına inanmış bulunuyorlardı. Avrupa'ya giden hayalci, mâcerâcı veya ajan Jön-Türkler karışık kaynaklardan geçiniyor; doğrudan İngiltere ve Fransa hükûmetlerinden para aldıkları da açığa vuruluyordu. Bazan Sultan Hamid'in ücreti üstün gelince hizmet ve gayenin değiştiği de oluyordu. Yahut düşmanlarla işbirliğini vatan hâinliği sayan milliyetçi Jön-Türkler harekete geçince aralarında çeşitli kavgalardan biri daha beliriyordu. Aralarında Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi eskileri ayarında ciddî bir fikir adamı yoktu. Maamafih bu şâirler de Cevdet

Paşa'nın ilmî seviyesinden çok geri bulunuyordu. Bu güne kadar beyhûde yere şöhreti propaganda edilen Prens Sabahaddin'in fikirleri de **«adem-i merkeziyet ve teşebbüs-i şahsî»**den ibaret idi. Birinci fikir İmparatorluğun dağılmasını çabuklaştırmaktan başka bir mânâ ifade etmiyordu. İkincisi ise 19. asır liberalizmi gibi malûmu ilâm ediyor ve Türkiye için hiç bir ihtiyaca cevap vermiyordu. Zaten babası Damad Mahmud Paşa karışık hesaplarla İstanbul'dan kaçmış ve İngillizlere dayanarak Jön-Türklere yardıma vasıta olmağa başlamıştı. Sabahaddin de, fikirleri gibi, gayesi meçhûl bir şahsiyet idi. Ahmet Rıza ve Abdullah Cevdet gibi ileri gelen Jön-Türklerin fikirleri de, kaba tarafları ile, **Auguste Comte** pozitivizmine saplanmak ve Fransa münevverleri arasında yayılan dinsizlik modasına uymaktan ibaretti.

Jön-Türklerin Avrupa'daki hayat ve faaliyetleri ciddî bir netice alamamış; fakat Selânik'te Masonik esaslara göre kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti muvaffak olmuş idi. Esasen Balkan komitacıları da hep bu esasa göre gizli Cemiyetler kurarak İmparatorluğa karşı mücadele ediyorlardı. Böylece, Sultan Aziz zamanında Mısır'da İngiliz tesiriyle kurulan ve oradan da İstanbul'a gelen Mason Cemiyeti değil, Balkanların ve hususiyle Selânik'in havası İttihatçı teşkilâtın meydana çıkmasına imkân verdi. Cevdet Paşa, Balkan komitacıları arasında Masonların başlıca role sahip olduklarını, tarihinde, izah eder. İttihatçılar karışık unsurlardan mürekkep olmakla beraber, Tanzimatçılar gibi, bu sâyede Avrupa'da itibar kazanılacağına ve İmparatorluğun korunabileceğine dair bir kanaate sâhip bulunuyorlardı. Bundan ötürüdür, ki Meşrûtiyetin ilânı ve Hıristiyan unsurlarla kardeşlik sâyesinde, hürriyet, müsavat, adâlet ve uhuvvet esaslarına göre, Osmanlı şuûr ve birliğinin yaşayacağı inancı yayılmıştı.

Fakat Meşrûtiyetin ilânı ile başlayan siyasî anarşi ve boğuşma havası bütün ümitleri kırıyor; Türk düşmanlığı ile tanınmış Rum, Ermeni, Yahudi, Arnavud, Suriyeli ve Lübnanlı kimseler İttihatçı mebusu olarak Meclis'e giriyor; Türk aleyhdarı ve istiklâlci saldırışlara geçiyorlardı Sultan Hamid ve eski devir düşmanlığını körükleyen Türk gazeteleri de edebsizlikleri ile ölçüyü aşmaktan ve bizzat Türklüğe utanç verici tecâvüzlerden kurtulamıyorlardı. Nitekim devlet idaresi komitacı mahiyetini almıştı. Hürriyet devrinde muhalifler caddelerde kurşunlarla öldürülüyor, idamlar birbirini takip ediyor ve hapishaneler siyasî mahkûmlarla doluyordu. İsyanlara ve dış düşmanların istilâlarına da fırsatlar veriliyordu. Böylece İttihatçılar, dâvâlarına aykırı olarak, hürriyet yerine yeni bir istibdat, adâlet yerine zulüm, kardeşlik yerine düşmanlık, hapis ve sui-kastler devrine girmişler; İmparatorluğu kurtaracak yerde dağılmasına sebep olmuşlardı. İşte bu acı netice vatan-sever İttihatçı liderlerin uyanmasına yaradı.

İttihatçıların Uyanışı

İttihatçılar bu acı hâdise ve felâketler karşısında nasıl aldandıklarını veya çok genç yaşta devlet idâresinde nasıl tecübesizliklerine kurban gittiklerini anlayınca uyandılar. Başta, Maşrik-ı a'zam olan, Tâlat Paşa gibi liderleri olmak üzere, İmparatorluğun çöküşünü, hattâ ana-vatanın ve bizzat kendi hayatlarının da tehlikede olduğunu görerek Milliyetçi - İslâmiyetçi mefkûrenin kahramanı olarak son kurtuluş çaresine başvurdular. İttihatçılar Ziya Gök-alp gibi bir mefkûreciyi bulmakta ne kadar talihli idi ise bu fikir adamı da, onların takdirine nâil olarak, o derece şanslı idi. Millî şuûru canlandırıyor; çığ gibi yaklaşan tehlikeler de vatan çocuklarını aşka getiriyor; millî ölüm kalım cihâdına hazırlıyordu. Artık mukaddes vatan'ın kurtarılması ve millî beka duyguları her düşüncenin üstüne çıkmıştı. Yeni açılan Türk-ocağı da bu dâvânın kudsî bir ocağı hâline gelmişti. Talât Paşa Trablus'un tecâvüze uğraması üzerine «İtalyan biraderler İtalyan oldukları kadar ben de Türküm» diye gönderdiği rivayet edilen haber ile daha o zaman millî duygu ve mefkûresini ortaya koymuştu.

İttihatçılar yanıldılar ama bu uyanış sâyesinde de hem Cihân Harbi destânlarının yaratılmasında, hem de İstiklâl Harbinin kazanılmasında hizmet ettiler. Gerçekten bu yeni millî şuûr sâyesinde aydın nesli ateşlediler. Talât Paşa ve arkadaşları, vaktiyle işbirliği yaptıkları Ermenilerin en tehlikeli bir zamanda, düşmanla birleşerek vatan hıyâneti

yaptıklarını ve Türkleri arkadan vurmağa giriştiklerini görünce de onları Anadolu dışına sürgün etmekten çekinmediler. Vatan-severliğin yaklaşan tehlikenin verdiği bir cesâretle bu ağır mes'ûliyeti üzerlerine almasalardı İstiklâl savaşı da daha zor kazanılırdı.

Bir kısım Vatan-sever İttihatçılar bu siyâset ve mefkûre değişikliğinden sonra Sultan Hamid hakkındaki hatâ ve haksızlıklarını itiraf etmek fazîletini de göstermişlerdir. Başta Talât Paşa olmak üzere bir çok ileri gelen İttihatçı'nın Sultan Hamid'e karşı hatâlarından döndüklerine dair çok misâl vardır. İslâm siyâsetine ve Alman dostluğuna bağlanmayı da Sultan Hamid'in yolu olarak takip ettiklerini ve bu sebeple mağlûbiyetin kendi hatâları değil bir kader meselesi olduğunu belirtiyor ve kendileri için bir mazeret gösteriyorlardı. Fakat Sultan Hamid'in Alman dostluğu, sâdece, Rusya ve İngiltere karşısında bir müvazene siyâseti icabı idi. Esasen, bir harbin, İmparatorluk için tehlikelerini bilen Hakan daima bundan kaçınmış ve yalnız zaferle bitirdiği Tesalya muharebesi ile Yunanistan'a bir ders vermişti. O aynı zamanda denizlere hâkim devletlerin zafer kazanacaklarını söylemekle de hem harbin âkıbetini görmüş ve hem de siyâsetini göstermişti. İttihatçılar Turancılık yaparken Rusya karşısında harbin ve ideallerinin icabına, nihâyet Alman tesirine uymuş bulunuyorlardı. Ziya Gök-alp :

Türkiye büyüyüp Turan olacak;

Türkiye Sultanı Hakan olacak.

derken bu mefkûreyi işliyordu. Fakat Sultan Hamid'i takiple giriştikleri İslâmcı siyâset ve ilân edilen **Cihâd-i mukaddes,** yanlış veya maksatlı görüşlere göre, faydasız değil, bilâkis Hindistan'da büyük tesirler yapmış ve İstiklâl Har-

binde de maddî-manevî yardımlarını sağlamakla da müsbet neticelerini göstermiştir.

İttihatçılar felâket ve tehlikeler karşısında yalnız millî mefkûre dâvâsına sarılmadılar. Böylece S. Hamid siyâsetine de döndüler. Meşrûtiyet inkılâbı ve yabancı unsurların kardeşliği sâyesinde kurtarılacağı sanılan koca İmparatorluğun artık tehlikede bulunması ve sür'atle çökmekte olması ciddî ve milliyetçi idealistleri uyandırırken Sultan Hamid'e karşı hatâlarını da itirâf ediyorlardı. Talât Paşa felâket görününce siyâsete göre onu tahtta tutmak sâyesinde, birlikte, hem Meşrûtiyetin ve hem de Devletin kurtulacağı kanaatinde idi. Düşman gemileri Çanakkale Boğazını zorlarken Payitahtın Anadolu'ya nakli düşünülmüş ve Talât Paşa, Beylerbeyi Sarayında Sultan Hamid'e de hazırlanmasını teklif etmişti. Sâkıt Hakan: «B i r â d e r i m e s e l â m s ö y l e y i n i z! E c d â d ı m ı z İ s t a n b u l ' u m u h a r e b e s a h n e s i n d e d ö ğ ü ş e n b i r B i z a n s İ m p a r a t o r u n d a n a l m ı ş t ı. Biz de, ecdâdımıza lâyık olarak, burada döğüşmekten ve ölmekten başka bir şey yapamayız. Kendileri giderlerse ben burada kalmağa ve döğüşerek ölmeğe mecbûrum. Hem bu telâşa lüzûm da yoktur. Benim Boğazda yaptığım tahkimata ne oldu?» cevabını vermiş; Paşa da bu ihtar dolayısı ile nakil teşebbüsünden vaz geçmiş ve sâbık Hakana karşı hayranlığını tekrarlamıştı. Zaten az sonra da Çanakkale destânı yaratılmış ve zaferi de kazanılmıştı.

İttihatçıların Sultan Hamid'den Af Dilemeleri

Sultan Hamid harbin sonlarına doğru ölünce memleketin manzarası perişan ve korkunç, âkıbeti de belli idi. Cenâzesi bütün İstanbul halkının göz yaşları arasında ve muhteşem bir merâsimle yapılır ve na'şı Sultan Mahmud türbesine tevdi edilirken milletin ızdırabı büyük ve düşüncesi derin idi. İki devir arasındaki fark, felâketler dolayısı ile, bütün milletçe anlaşılmakla beraber İttihatçıların itirafları çok daha mânâlıdır. Talât Paşa ve bir çok İttihatçıdan sonra, bunlar arasında, bazı meşhûr şâir ve mütefekkirin, derin ızdırabı ve pişmanlığı meydana koyan şiirleri kadar durumu vecîz bir şekilde ifâde etmek mükün değildir. Şâ:r Süleyman Nazif :

Kaç zamandır gelmemişken yâde biz,
İşte geldik senden istimdâde biz:
Pâdişâhım hasret olduk eski istibdâde biz.

derken hem iki devir hakkında görüş ve hislerini belirtir ve hem de Sultan Hamid'den istimdâda varan bir pişmanlıkla ona karşı tazimlerini sunar ve günâhlarının da affını diler; kurtuluşa dûa ederken de rûhâniyetinden istimdâd eder.

Feylesof şâir Rıza Tevfik :

Tarihler adını andığı zaman,
Sana hak verecek ey koca Sultan!

Bizdik utanmadan iftirâ atan,
Asrın en siyasî pâdişâhına!

Pâdişâh hem zâlim, hem deli dedik,
İhtilâle kıyam etmeli dedik;
Şeytan ne dediyse biz beli dedik;
Çalıştık fitnenin intibâhına!

Divâne sen değil meğer bizmişiz;
Bir çürük ipliğe hulyâ dizmişiz;
Sâde deli değil edebsizmişiz;
Tükürdük atalar kıblegâhına!

Şairin bu şiiri itiraf, pişmanlık ve ızdıraplardan sonra işlenen günahları, mânevî değerlerin tahribini, Sultan Hamid hayranlığını belirtirken bu hususta koca bir kitabın meydana koyamayacağı his ve görüşleri daha vecîz ve kudretli bir şekilde ifâde etmiştir.

İşte vatansever İttihatçıların Sultan Hamid ve kendi devirleri hakkındaki son görüş ve hükümlerine dair bir kaç mühim misali verirken yakın tarihimizden bilhassa bu gün için nasıl bir ders alınacağına da işaret etmiş bulunuyoruz. Talât, Enver ve Cemal Paşalar dâvâya başlarken gayri müslimlerin kardeşlik duygularına inanıyor; fakat onların hıyânetleri ile karşılaştıktan sonra da, vatan dışında, onların kurşunları ile hayatlarını kaybediyorlardı. Çünkü onlar vatanın felâkete uğradığını ve vatansız kalma ve öldürülme tehlikesini görünce büyük mes'ûliyetlerin altına girerek son vatan vazifelerini yaptılar! Fakat yine de iş işten geçmiş; hem vatan ateşler içinde ve düşman süngüsü altında kalmış; hem düşman kurşunları ile hatâlarının bedelini ödemiş oldular!

Bu gün Sultan Hamid tarihin derinliklerine gömüldü. İmparatorluk yıkıldı ve alınacak hisse de kalmadı. Fakat

yine ihtiraslar bitmedi; küçük Anadolu sınırları içinde çalışmak ve ilerlemekten başka bir gayesi olmayan milletimiz daha korkunç bir drama sahne edilmek isteniyor. Türk çocukları ideolojik safsatalarla birbirlerine düşman bir duruma getirilmiştir. Düşmanlar gülmekte, eski hürriyet ve meşrûtiyet hayalleri ile içimize sokulan güve, bu gün ilericilik oyunları ile daha tehlikeli ve memlekete şâmil bir kanser hâlini almakta; devlet ve vatan birliğini tehdit etmektedir. Eskisinden fark olarak bir çok üniversite hocaları, kapitalist teşekküller, patronlar ve hattâ devlet müesseseleri bu tehlikeli yabancı tahrip cephesinde hizmete girmiş bulunmakta veya bundan habersiz gözükmektedirler.

İttihatçı tecrübesi ve liderlerin uyanışları önümüzde sağlam bir ibret dersi olduğu, mânevî çöküntünün ve siyasî ızdırapların acısı, gidişin tehlikeli âkıbeti göründüğü halde yine de milleti tersine zorlamakla, millet ve şahıs olarak, felâketlerin kurbanı mı olmak istiyoruz? İttihatçı liderlerinden daha fazla İttihatçı olarak eski iftira safsatalarını kör bir taassupla diriltmeğe çalışan bakiyeler ve hele Yassı-ada ızdıraplarını yaşayan bazı şaşkınlar bu gayretlerle ne elde etmek istiyorlar? Mektep kitaplarını ve dersleri hâlâ hakîkate aykırı ve gülünç safstalarla doldururken millî şerefimizi ve istikbalimizi düşünecek kadar akıllı olalım; ilim, millet ve insanlık yolunu rehber yapalım. Gaflette olanları uyarmak, zararda direnenleri durdurmak zorunda da kalacağız. Bununla beraber millî uyanışın başladığını, kurtuluş cihâdının açıldığını ve milletimizin tarihî hayatiyetini muhafaza ettiğini de Allah'ın bir lütfû olarak belirtmeliyiz. Böylece, bu yazılarımızla, bir hükûmdarın hatâ ve sevaplarını meydana koymak değil yakın tarihimizin ibret veren acı hâdiselerinden bir ders almak gerektiğini belirtiyoruz.

Yabancı Gizli Faaliyetler

Bâtiniler, Selçuklular devrinde, kendilerine mahsus yıkıcı metodlarla, İslâmiyeti ve Türk Cihân hâkimiyetini kaldırmağa çalışırken, bugünkü komünist fikirlerine yeraltı teşkilâtına benzer bir faaliyette bulunuyorlardı. Selçuklular bir yandan siyasî ve askerî kuvvetle, öte yandan da ilk medrese ve zaviyeleri kurmak, ilim ve irfan ordusu vücude getirmek suretiyle Türk - İslâm medeniyetini korumaya imkân hazırlamış ve bulmuşlardı. Gerçekten tarihte hiç bir millet ve medeniyet onlar kadar ilim ve kültürün himâyesine ve yayılmasına hizmet etmiş değildir. Buna rağmen büyük Vezir Nizâm ül-Mülk, Sultan Melikşâh'a **«Ey âlemin Pâdişâhı!»** hitabile gizli Bâtınî teşkilâtının dünyada görülmemiş mâhirane ve yıkıcı metodlarını açıklıyor ve bu sahte kârların insanları nasıl iğfâl ettiklerini ve ne gibi tehlikeler getirebileceklerlni önceden haber veriyordu. Nitekim bu büyük adamın kehanet ve endişeleri gerçekleşmiş ve Selçukluların parçalanmasından ve Haçlı taarruzlarından faydalanarak gizli fedaileri ile saraylara, medreselere ve câmilere kadar nüfuz ederek giriştikleri sui-kast ve kitallerle Türk - İslâm dünyasını dehşete düşürmüşlerdi. Selçuklular uzun mücadelelerden sonra hem onları ve hem de Haçlıları temizlemişlerdi, Bâtınîler, bugünkü halefleri komünistler gibi, hiç bir yıkıcı faaliyeti ihmâl etmiyor ve bu sebeple, sık-sık, Haçlılar ile de işbirliği yapıyorlardı. Bununla beraber Haçlılar bile onların korkunç insanlar olduğundan şüphe etmi-

yorlardı. Nitekim onlara ait **Haşşaşın** (Afyon kullandıkları için) adının, Haçlılar vasıtası ile bugünkü Avrupa dillerine kadar kaatil, hain mânâsında kullanılan **«Assassin»** kelimesi Bâtınîlerin ne derece korkunç olduklarını gösterir.

Osmanlı İmparatorluğu İslâm mefkûresi ve Türk siyasî kudretinin şâhikası olarak en sağlam bir içtimaî nizamı kurmuş ve bu türlü gizli ve yeraltı faaliyetlerine imkân vermemiş ve sahne olmamıştır. Lâkin İmparatorluk son asrında bir yandan şimalden ve garpten gelen büyük tesirlerle, öte yandan da bünyevî zaafları dolayısiyle yabancı gizli kuvvet ve fikirlerin tahribatına fazlasile mâruz kalmış ve bunlar onun yıkılışında rol oynamıştır. Aslında her uzviyet gibi cemiyet ve devletler de her zaman iç ve dış kemirici, yıkıcı ve ihtilâlci kuvvetlerin taarruzuna mâruz olup, bunlar milletin ancak zayıf zamanlarında faaliyet ve tesirlerini kuvvetle ve açıkça hissettirirler. Bununla beraber gizli yıkıcı faaliyetlerin rolü tarihten ziyâde son asırlarda ve çağımızda kendini göstermekte; çok mahirâne fikir ve propagandaların mahiyetini takip zorlaşmaktadır. Öyle ki, bazen tarihin cereyanında hakikî âmilleri meydana çıkarmak da mümkün olamamıştır. Esasen tarihte gizli faaliyet ve teşebbüslerin rolü hakkında bilgiler çok geniş ve sıhhatli değildir. Bu husus araştırmaların kifâyetsizliği, vak'alara ait tesirlerin vesîkalardan mahrum bulunması ve nihâyet ince ve geniş görüşlere sâhip tarihçilerin çok az olması ile ilgilidir.

Burada Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünde âmil olan yabancı gizli teşkilât ve propagandaları bir yana bırakarak hemen yeni Türkiye'nin durumu hakkında bazı umumî esasları belirtmeye geçmeliyiz. Osmanlı devletinin dağılmasından ve müstemlekeci devletlerin hisselerini almasından sonra Türkiye'nin artık, büyük ölçüde, ecnebî emel ve tahriplerine hedef olmayacağına dair umumî bir kanaat vardı. Fakat 19. asırda önce Müslüman olmayanlar; sonra

da Türk olmayanlar devletin aleyhinde kışkırtılmıştı. Bundan daha garibi bizzat bir avuç Türk aydını da hürriyet ve meşrûtiyet fikirleri ile şaşırtılmış ve kendi devletleri aleyhine düşürülmüştü. Yeni Türkiye de buna benzer tesirler ile iç sarsıntı ve zaaflara uğratılıyor.

Gerçekten daha Sultan Aziz'in ilk günlerinde kurulan gizli bir cemiyete Türkler de alınmış; İmparatorluk ve dünya şartları düşünülmeden, Türkiye'nin ilim ve teknik bakımından nasıl ilerleyeceği ve kuvvetleneceği hesaplanmadan hürriyet ve meşrutiyetin ilânı ile her derde devâ bulunulacağı sanılmıştı. Öyle ki, bu devirde Türkiye'de ne içtimaî ve ne de siyasî mânâda bir hürriyet meselesi ve hattâ mefhumu bahis mevzuu değildi. Bunun gibi bu zamanda bütün komşu memleketlerde, Avusturya, Macaristan, Rusya, Almanya ve hattâ Fransa gibi büyük devletlerde henüz meşrutiyet ve parlâmento idaresi teşekkül etmemişti. En eski parlâmentoya sâhip İngiltere'de de bu müessese henüz demokratik bir mahiyet almamış ve halka değil, asılzadelere ve zenginlere dayanmıştı. Bu duruma rağmen imparatorluk aydınları arasında bir avuç okumuşlar asıl meselenin farkına varmadıkları veya gaflet ve menfaatle âlet hâline geldikleri için uzun müddet bu fikirler arkasında; yurtta ve dışarda, Türkiye aleyhtarı teşekkül ve faaliyetlere katılmışlardı. Gariptir, ki Türkiye'de fikir ve kültür seviyesi o derece düşmüştür ki, Türklerin 150-200 yıldan beri bu hürriyet mücadelesi içinde bulunduğu hâlâ siyâset sahnelerinde bir tekerleme olarak beyan edilmekte ve böylece yenilik hareketlerinin başlangıcı ile karıştırılmaktadır.

Türkiye'yi Sarsan Yabancı Tesirler

Son Osmanlı devri yarı aydınları nasıl hürriyet ve Meşrûtiyet fikirleri etrafında şaşırtılarak devletin yıkılışında Hıristiyan unsurlar ile birleşmiş ve hürriyet yerine bir tahakküm idaresi kurmuşlarsa, yeni Türkiye'de de bir ilericilik ve medeniyet iddiaları ile millî kültür, âhenk ve mefkûremiz öylece tahribe mâruz bırakılmıştır. Gerçekten tersine bir medeniyet anlayışı ile aydınlar ile halk veya bizzat aydınlar arasında uçurumlar yaratılmış; tarihimizde, ilk defa olarak münevverler ideoloji bakımından birbirine düşman cephelere bölünmüş ve solcu bir istibdat yolu zorlanmıştır

Gaflet, cehalet ve yabancı tesirlere dayanan bu tersine zorlama ile yalnız medeniyet dâvamız değil, millî birlik ve kudretimiz de sarsıntılara uğramış ve hattâ millî bekamız üzerinde de endişeler doğmuştur. İstiklâl harbi sırasında Avrupa emperyalizmine karşı Bolşevik Rusya ile başlayan ve uzun süren dostluk, açık ve kapalı, komünist tesirlerin yayılmasına ve farkına varılmadan, birçok yenilik hareketlerine karışmasına sebep oldu. Gerçekten o devirde meydana çıkan komünist (**İştirakiyyûn**) fırka ve neşriyatlarından ziyâde gizli tesirlerin rolü büyük olmuştur. Milliyetçi tanınan birtakım mebus ve aydınların derhal Komünist veya Bolşevik taraftarı kesilmeleri, hattâ Rus ordusunu Ana-

dolu'ya dâvet tekliflerini yapmaları cehâletin ve tesirlerin derecesini göstermek bakımından dikkate şayandır.

Her türlü yeni ve hattâ saçma fikirler için çorak Ankara'nın ne kadar müsaid olduğunu anlamak için ilk Sovyet Elçilerinden Suriç Yoldaş'ın görüşü çok mânalıdır. Filhakika o bir toplantıda ileri sürülen herhangi bir düşüncenin başka bir sohbette derhal karşınıza hararetli taraftarları ile çıktığını belirtirken bu ham toprakta neler ekilebileceğini meydana kor ve ağır bir istihzada bulunur. Nitekim Cumhuriyetin 10. yılında Türkiye'ye gelen Mareşal Voroşilof'un bir görüşü de dikkati çeker. Zira ona göre Türkiye'de devlet bütün iktisadî hayata müdahale etmekle ve mânevî değerlere karşı cidale girişmekle sola yönelmiş ve bu sebeple Türk ve Rus rejimleri arasında bir benzerlik başlamıştır. Aradaki farkın da sür'at ve ihtilâlden ibaret olduğunu söylemiştir. Bugünkü mânevî buhran, komünist yayılışı ve nihayet kapalı sol, Mareşal'in fazla mübalâğalı ve isabetsiz olmadığını gösterir. Esasen devrin Başvekili en koyu devletçiliğe bu sırada girişmiş ve solcu Kadro dergisini de bu zamanda, himâyesine alarak, çıkartmıştı. Bugünkü Ortanın solu da bu uzun ve çetin mücadelenin son safhası olarak ilân edilmiştir.

Gariptir ki, Rusya ve bütün komünist memleketlerde millî ve tarihî kıymetler tekrar eski itibarını kazandığı halde bizim câhil ve dar kafalı sosyalistler hâlâ Stalin devri taassubuna saplanmış ve dünyaca meşhûr komünist ve sosyalist mütefekkirlerin ihtidalarından ibret almamış bulunuyorlar. Esasen komünist ve bozguncu unsurlar daima devlet idâresinde ve kültür müesseselerinde mevki almış ve hattâ himâye görmüşlerdi.

Türkiye'de İhtilaller Yabancı Eseridir

Türkiye'de cereyan eden menfî fikir ve hattâ komünist propagandaların yalnız Şimalden değil, Garpten de geldiğine hayret etmemelidir. Gerçekten Garbın bir çok merkezlerinde kökünü ve ruhunu kaybetmiş ve yabancı âleti haline gelmiş bir takım Türk devrimbaz ve solcularına maddî-manevî bol imkânlar ve şöhret vesikaları hazırlanmış ve bunlar; yerli-yabancı matbuat vasıtasiyle, memleketin fakir kültür piyasasına sürülmüştür. Bu sâyede Türkiye'de onların sahte nüfuzları kurulmakta ve bu suretle milletin dimağı ve ruhu bozulmakta, millî kültür ve kıymetlerin tahribine çalışılmaktadır. Mevki ve şöhretin bu tarafta olduğunu gören veya bu yolda kışkırtılan zayıf kimseler kolaylıkla bu tuzağa düşmekte ve böylece Türkiye aleyhinde bir âletler gürûhu teşekkül etmektedir.

Bu menfî faaliyet ve metodların yalnız sol cephenin veya dolaylı olarak Sovyetlerin eseri olmadığını da biliyoruz. Filhakika bazen kapitalistler de, hususî hesap ve maksatla, Türkiye'de sosyalizmi ve manevî sukutu desteklemektedirler. Buna dair misallere temas etmeden sâdece Türk sermâyedâr veya patronlarının aşırı sola yardımlarını hatırlamak ve bu hususta muhakemeyi harekete geçirmek kâfidir. Açıkça solu desteklemeyen ve şeklen de ona karşı gö-

züken bazı zenginlerin veya fikir adamlarının ilericilik mugalataları ile millî kültür ve değerlere karşı mücadeleye karışmaları ise daha tehlikeli olup, bunlar gençleri ve yarı aydınları şaşırtmakta ve Türkiye'nin sola karşı mukamevetini kırarak zayıflamasında daha fazla tesire sâhip bulunmaktadırlar.

Böylece ciddî ve ilmî temellere dayanan vatan sever Türk mütefekkirlerine karşı, yerli- yabancı, teşkilâtlı propaganda çeşitli tertiplerle çıkmakta; hakikat devrimbazlık ve ilerici safsataları ile boğularak bir manevî anarşi yaratılmaktadır. Burada, Garbın ilim, ahlâk ve insanlık duygularına bağlı ciddî fikir adamlarının, zaman zaman, hakikat sesini yükselttiklerini ve Türkiye'de cereyan eden Kültür barbarlığına karşı ilim ve medeniyet nâmına feryatlarını duyurduklarını şükranla kaydetmeliyiz. Fakat Türkiye'de devlet idarecileri istenilen manevî vasıflara sahip olamadığı veya bir çoğu ifsada uğradığı için teşkilâtlı safsata hakka ve fazilete tahakküm etmiştir.

Son yıllarda siyasî istikrarımızı bozan yerli - yabancı propaganda, Türkiye'nin manevî değerlerini sarstıktan sonra, bu imkânı bulmuş ve bu suretle milletimizin yükselmesi ve kuvvetlenmesi karşısına engeller çıkarılmıştır. Yıllardan beri millî iradenin ilerici, devirici, ihtilâlci ve hayalî **«Zinde kuvvetler»** ile tehdidi memlekette solcu taşkınlıklara cesaret, siyasî ve iktisadî hayata sarsıntı vermiştir. Bütün bu menfî hareketlerin ne derece müessir olduğunu ve memleketin ne kadar gülünç yalanlarla sarsıldığını anlamak için yalnız Meşrûtiyet ve 27 Mayıs inkılâpları arefesinde yapılan bazı propagandalara dikkati çekmek kâfidir.

Filhakika her iki hareketin arefesinde Türk efkârını şaşkına çeviren ve ancak iptidaî ülkelerde mümkün olan utanç verici propagandalar o kadar biribirine benzeyerek

tekrarlanmıştır, ki hâlâ uyanmamış olduğumuzdan dolayı esef duymak kabil değildir. Meşrûtiyet'ten önce bütün yıkıcı propaganda Sultan Abdülhamid'in şahsı üzerinde toplanmış ve bunlardan biri de onun adam öldürme, hapis; vesair zulümlerine dair bir yalanlar efsanesi işlenmişti.

Bu münasebetle Sultan'ın genç Harbiyelileri, boğazlarına taş bağlatarak, denize attığı yalanı da Avrupa'da yayılmıştı. Onun K ı z ı l S u l t a n **(Le Sultan Rouge)** lâkabı ile bu Sulta göre yerleştirilmişti. Gerçi Meşrûtiyetin ilânı ile bu Sultanın devrinde tek bir insanın öldürülmediği ve hapishanelerde de siyasî bir mahkûmun bulunmadığı anlaşılmış ve bütün iftira propagandaları iflâs etmiş ise de bunların hâdiseler üzerindeki tesirleri maksadı temin etmişti.

27 Mayıs arefesinde efkârı şaşkına çeviren propagandanın esasını da pek çok Üniversitelinin öldürülmesi ve kıyma makinelerinde öğütülmesi teşkil ediyordu. Bu korkunç yalan da ancak buz dolaplarının aranmasından, birçok mezar ve asfaltın sökülmesinden sonra anlaşılmıştır. İki devre aid bu iki gülünç propaganda ibret verici olup gizli kalmış, maddî delilleri ile meydana çıkmamış ve herkesçe kavranılması güç daha karışık ve sürekli metod ve tesirlerin derecesini göstermek için dikkati çekmelidir. Genç Harbiyelilerin mekteplerinin bombalanacağından dolayı ne kadar üzülmüş, heyecanlanmış olduklarına şâhid olan bizlerin kendilerini uyarmamız bir tesir yapmamış ve bombalama emrinin de banda alındığına inanılmıştı.

Türkiye'de pek eski bir an'aneye ve mâhirâne usûllere sâhip yabancı propaganda hakkında güzel bir örneği de Beynelmilel Basın Enstitüsü vermiştir. Gerçekten Türkiye'de hürriyet ve demokrasi dâvâsına âşık olduğunu ilân eden bu enstitü, Demokrak iktidara karşı, yurt içinde ve dışında,

neşriyat vasıtalarını harekete geçirmiş; devrin gidişine karşı Türk demokrasisinin müdafiî kesilmişti. Yassıada dâvâları sırasında İstanbul'a gelen Enstitü müdürü Türk matbuat ve yazarlarının hürriyet kahramanlığına ve ahlâkî seviyelerine karşı hayranlığını belirtirken, kendisile birlikte Türkiye'nin hürriyet dâvâsına hizmetlerini kasdediyordu. Bu sebeple de yazarların en lâyıkına bir altın kalem mükâfatı vermiştir. Enstitünün son İstanbul kongresinde bir konuşma yapan Başvekil İsmet Paşa bu müessesenin Türk hürriyet mücadelelerine yaptığı hizmetlere karşı teşekkürlerini bildirmekle bu hâdiseyi tarihin sicillerine geçirmiştir.

Milletlerarası Basın Enstitüsünün Türkiye'nin hürriyet dâvâsına karşı bir daha alâka göstermemesi dikkati çekmekte veya onun demokrasi anlayışı bizce meçhûl kalmaktadır. Gerçekten memleketimizde 27 Mayıs'tan sonra hürriyet ve demokrasi bir çok sıkıntılara uğradığı, millî irâde, sık-sık **«Zinde Kuvvetler»** Gizli ordular ve kanlı ihtilâllerle tehdit edildiği ve eski hürriyet kahramanlarından bir kısmı da sol diktatörlük cephesine katılmış; fakat Enstitü veya müdürünün sesi bir daha duyulmamıştır.

Türkiye'de Gelişen Aşağılık Duygusu

Osmanlı İmparatorluğunu gezen ve gören Avrupalı seyyâh ve elçiler, asırlar boyunca, yüksek medeniyet ve ahlâka sahip Türk cemiyetinin varlığını hayranlıkla belirfmişler; bu hususta eserlerinde bizi blle hayranlığa düşüren müşahede ve tasvirler yapmışlardır. Bu münasebetle onlar İmparatorluğun kudret ve azametini de bu mânevî üstünlüğe, ahlâk ve mefkûre kuvvetine dayandığı düşüncesini beyân etmişlerdir. Bu günkü ilmin teyid ettiği bu durum salâhiyetli Avrupa âlimleri tarafından da belirtilmektedir. Medenî inhitata ve ağır mağlûbiyetlere rağmen Türk cemiyetinin yüksek vasıfları, kendi değerlerinin üstünlüğü ve nefse inanış Tanzlmata kadar sürer.

Bununla beraber Tanzimat ile başlayan aşağılık duygusu bir avuç aydına inhisar eder. Büyük halk ve münevverler kitlesi millî şuûr, vekar ve ahlâkî nizâmı muhafaza eder. Meşrûtiyet ve Cumhuriyet devirlerinde, millî şuûr ve kültür ile birlikte gelişemeyen, Avrupalılaşma gayretleri arttıkça, taklid ve moda, aşağılık duygusunu da aydınlar arasında yayar. Mânevî kıymetlere karşı mücadelenin şiddetlenmesi ile müvazi olarak gelişir.

Memduh Şevket Esendal Türk siyasî simaları arasında mühim bir şahsiyet idi. Halk Partisini münevverlerle genç

leştirerek onun kurumakta olan kanına yeni bir aşı verirken bu partiyi fikirle de canlandırmağa çalışıyordu. Meselâ o, ticarî ahlâkın bozulduğu harp yıllarında artınca Ahi ve Lonca teşkilâtından faydalanma çarelerini arıyordu. Zira bu tarihî müessese, asırlar boyunca, yüksek bir ticarî, içtimaî ve ahlâkî nizâmı sağlamıştı. Çevresine aldığı aydınların hepsi millîyetçi olmamakla beraber Hasan Ali ve solculara karşı partinin sağ kanadının başı sayılıyordu. İsmet Paşa'ya çok bağlı gözükmekle beraber hem bu hüviyeti, hem de taraftarları çoğalması dolayısı ile kuşkuyu çekiyordu. Onun parti U. Kâtipliğinden ve Reşad Şemseddin Bey'in Maarif Vekilliğinden ayrılmasında da bu ideolojik unsur rol oynamıştı.

Esendal ile hususî sohbetlerimiz, sık-sık olur ve memleket meselelerini görüşürdük. Yeni nesil arasında yayılmakta olan aşağılık duygusundan endişe eder ve bu muhatabının bununla mücadeleye girişmesini söylerdi. Kendilerine yeni neslin bu hale düşmesi mes'ûliyetinin onlara değil yüksek makam sahiplerine aid olduğunu belirtiyordum.. Gerçekten Türk kültürüne ve mânevî değerlere karşı açılan amansız cidâlin ilmî, millî ve insanî esaslara aykırı olduğunu, aşağılık duygusunun da bu hareketin mukadder bir neticesi bulunduğunu izah ediyordum. Nitekim Avrupalılaşma dâvası güdülürken de bu ileri medeniyetin iyi - kötü hiç bir gümrük ayırımına aslâ tâbi tutulamayacağını, bütün unsurları ile her şeyimize üstün bulunduğunu devamlı propaganda etmekle zaten mânen kendimizi inkâr ediyoruz. Bununla bu milletin dayandığı değerleri yıkmakla yalnız aşağılık duygusuna değil komünizme ve inhilale de zemin hazırlanabileceği düşünülmemiştir.

Esasen taklid ve moda da aşağılık duygusunun bir neticesidir. Nitekim cihân hâkimiyeti neticesinde ciddiyet ve vekârla tanınmış Garpte İngilizleri ve Şarkta da Türkleri

örnek gösteren A. Toynbee, bizimle alâkalı olarak, kendi kıymetlerinden ayrılmak ve taklide saplanmak suretiyle bir medeniyet yaratılamayacağını söylemekle de sâdece medeniyet tarihine dayanmıştır. Bir takım cidd şarkıyat âlimleride Türklerin millî kültür ve tarihlerine karşı giriştikleri tahribatın medeniyet dâvası ile bir münasebeti bulunmadığını ifâde ederlerken sadece ilmi ve insanî düşüncelerini meydana koymuşlardır.

Türkiye'de gelişen aşağılık duygusu yalnız millî ve ferdî bir sukûta, yaratıcı kabiliyeti çürütmeye sebep olmamış; aynı zamanda «İlerici» ve «Devrimbaz» adlı aydınları ilim, mantık ve mânevi değerlerden de mahrum bırakmış ve nihayet mütecâviz bir yarı-aydın zümrenin meydana çıkmasına da imkân vermiştir. Bu vasıflara sahip bu zümre böyle bir cesaretle bu sükutu bir ideal haline bile getirmiştir. Bu da bize mahsus garip bir hâdisedir. İlim ve Psikoloji kanunlarına aykırı bu sükut mücâdelesi bir milleti tersine yürütmek geyretindedir.

Türkiye'yi ilim otoritesinden ve kültür siyasetinden mahrum görerek fikir ve görüş sahibi davranışları ile mücadele cür'etini gösteren bu «Devrimbaz ilericiler» millî kültür ve rûhun mânâsını, ilmin icaplarını anlayamadıkları gibi taklid iddiasında bulundukları Avrupa ilminin Türkler hakkındaki düşüncelerinden de habersizdirler. Esasen böyle olmasa bile tedavisi imkânsız aşağılık duygusuna saplandıktan ve hattâ bunun mükâfatını gördükten sonra bunların kurtarılması ve hakka dönmeleri de imkânsızdır. Bu sebeple Türk ilim ve maarifi sağlam esaslara göre kurulduktan sonradır ki, aşağılık duygusunun da yayılması önlenecek ve kökleri kurutulacaktır. Onun zıddı olan ham gurur da başka bir tehlikenin kaynağıdır.

Aşağılık Duygusunun İstismarı

Türklerin sâhip olduğu tarihî üstünlük duygusu, vekar ve şahsiyetleri dünyaca meşhûr olduğu hâlde tersine bir Avrupalılaşma gayretleriyle aydınlar arasında aşağılık duygusunun bu derece yayılması şaşılacak ve tehlikeli bir hâdisedir. Avrupa'da Türkleri, hâlâ eski an'aneye uygun olarak, tarihî vasıfları ile tanımakta iseler de, artık alâkalı devlet ve fikir adamları aydınlarımız arasında derin bir aşağılık duygusunun hüküm sürmekte olduğunu tamamiyle öğrenmişlerdir. Bu sebeple, Türkiye'ye gelen yabancı resmî ve hususî şahıslara karşı gösterilen aşırı davranışlar normal Türk misâfir-perverliği ile ilgili değildir. İstiklâl Harbinde subay olarak Bursa'ya gelen Venizelos (Oğul) Osman Gazi'nin sandukası başına çizmeleri ile vurarak «Kalk bakalım, milletini kurtarabilecek misin!» diye hakaret etmişti. 1947 de resmî bir sıfatı olmadığı hâlde İstanbul'a gelince ona resmî bir karşılama yapılması bu aşağılık duygusunun aşırı bir örneğidir. Böylece tarih boyunca Türklere karşı aşağılık duyan bir milletin ferdine yapılan bu utanç verici karşılama hem protokola aykırı idi; hem de böyle unutulması imkânsız bir kimseye yapılmıştır.

Asıl Avrupalılar için resmî ve hususî olarak nasıl davranıldığına dair çok dikkate şayan hâdiseler geçmiş ve tarihî Türk misâfir-severliği de aşağılık duygusu ile karışmış-

tır. Avrupa'dan her gelen resmî ve yarı resmî şahıslardan Türkiye hakkında bir beyanat ve methiye koparmak artık bir âdet hâline gelmişti. Bu ruhî gelişmeyi öğrenen Avrupalı da çok defa ölçüsüz ve bazan da akılsızca ifâdelerle bize aid bir hayranlığını beyan etmesi bir protokol kaidesi olmuştu. Biz de bunu resmî ve hususî olarak derhal radyo ve gazetelerle halka duyuruyor, böylece bizzat kendi kendimize hayran oluyorduk. Yerli ilim adamlarımızın ciddî eserleri dururken de bazan Avrupa'da yazılmış saçma neşriyatın da hayranı kesilerek derhal tercüme ve neşrine koyulur; sonra da bu basit görüşleri fikir piyasasında kendimize sermaye yaparız. Bu durumu kavrayan bazı ecnebi açık-gözler methiye yazıları sayesinde birtakım menfaatler elde etmişlerdi. Bu öğme yazı ve beyanlarının gülünç bir mânâ kazandığı da görülmüştür. Böylece tarihte Türkleri öğen eserlerin nasıl samimî ve Avrupalı yazarların kendi memleketleri için idiyse bugünküleri de çok defa samîmiyetsiz, siyasî ve maddî hesaplara göre ve sâdece Türkiye'ye mahsustur.

Türkiye'de yakın zamanlara kadar gazetede çıkan yazılara halkın çok ehemmiyet verdiği, fakat artık uyanan kitlelerin bu itimadı kalmadığı malûmdur. Bu durumu bilen solcular fikir piyasasına sürdükleri ve alay mevzuu olmaktan kurtaramadıkları solcu yazarlar için Avrupa'nın mahud çevrelerinden, ücretli veya gönüllü, sahte medih vesikaları almalarının sebebi aşağılık duygusu dolayısiyledir. Bununla beraber bu da iflâs yoluna girmiştir. Türkiye'ye gelen her mühim yabancı misâfirin Hasan-Oğlan Köy Enstitüsüne ziyârete götürülmesi ve Türkiye'de kalmak üzere bu mühim keşif hakkında alınan hayranlık beyanatları daima hatırlanacak misâllerden biridir. Bu beyanlar Avrupa'da yapılmadığı ve bir ithal malı olarak Türkiye'ye sokulma imkânı olmadığı için bazı solculara eser yazdırılmış ve Türkçeye tercüme edilmiştir.

Lâkin bütün bu gayretler ne ciddî Türk münevverini ve ne de aklı selimi sağlam halkımızı iğfal edememiştir. Zira ilme göre kurulmayan, kültür verecek bir bünyeden ve öğretmenlerini terfi ve terakki imkânından mahrum kalan Enstitüler Ortaçağdan da daha geri bir ziraî iktisadiyata da yanıyordu. Hele Türk köylerinde kültür ihtilâlî teşebbüsüne geçme ve bir Kızıl Muhafız kargaşalığı yaratma hevesleri yalnız Türk köylüsünün değil, bizzat bu Enstitülerde okuyan vatan çocuklarının isyaniyle iflâs etti.

Yabancıların hayranlığında nezâket ve normal siyaset ölçüleri ötesinde ve daha ince hesaplara da rastlanmıştır. Bu münasebetle Churchill'in İnönü hayranlığını düşünmek mümkündür. Filhakika İsmet Paşa'nın zekâsı, iradesi, siyasî dirâyeti, sağlam aile hayatı herkes gibi Churchill'in de takdirleri için ne kadar tabiî ise hayranlığı için de o derece mübalâğalıdır ve hattâ anormal sayılmalıdır. Büyük bir imparatorluğun muzaffer Başvekili ve mağrur İngiliz'in hayranlık derecesinde bu hissi duyması ve hususiyle onu belirtmesi bir siyasî hesaba dayanmadıkça izahı zordur. Garpla siyasî ve iktisadî işbirliğinde Paşa'ya nazaran çok ileri adımlar atan Demokrat Parti'nin en kuvvetli zamanında bile Churchill'in A. Menderes'e karşı İsmet Paşa'yı iltizamda ısrar etmesi ancak bir «siyasî hayranlık» ile ilgili olabilir. Beynelmilel Basın Enstitüsünün, Türkiyenin hürriyet dâvâsı uğrunda, A. Menderes'e karşı İsmet Paşa gibi malûm bir diktatörü tutması da dikkatten kaçmamıştır. Bu münasebetle Başkan Johnson'un S. Demirel'e hayranlığı onun müstakbel Türkiye Başvekili olacağına dair kehaneti rivayetleri de mânâlı olsa gerektir. Rusların ve solcuların Atatürk'e ve İnönü'ye hayran gözükmeleri ve Türkiye'nin Garba kayması hususunda kendi hatâlarını unutarak onlar zamanında vuku bulan hâdiseleri bile Demokrat Partiye mal etmeleri de kayda şayan basit siyasî hesaplara dayanmıştır.

Türkler İslâm medeniyetine ve dinine girerken iki kaynağa dayanan bir cihân hâkimiyeti mefkûresine inanır ve bunu kurarlarken bugün Avrupalılaşma özentisi ile aşağılık duygusuna, millî şahsiyet ve kudretlerini sarsma derecesine düşmüşlerdir. Bu da ilmin yerleşmesinde muvaffakiyetsizliğin ve değerlerden uzaklaşmanın mukadder bir neticesidir. Fakat mânevî tahrip arttıkça ızdırap ve hayatiyeti kamçılanan Türk milleti kurtuluş sancıları ile ekiplerini hazırlamakta ve istikbâlin aydınlığını görmektedir.

« Hasta Adam »
Veya
Hastalanmış Nesiller

Rus Çarı Nikola, Osmanlı İmparatorluğuna **«Hasta Adam»** adını vermiş ve bu ad 19. asır siyasî edebiyatında yerleşmişti. Devletimiz, dışta Rus ve Avrupa emperyalizmine karşı tutuştuğu savaşlarla, içeride de onların kışkırttığı veya koruduğu Hıristiyan kavimlerin isyanları ile cidden yoruluyordu. Bunun yanında Türkler eski kudret ve medeniyetlerini muhafaza edemediği ve modern ilim ve teknikle de henüz cihazlanma fırsatını bulamadığı için bu daimî ve çetin mücadeleler dolayısiyle gerilemelere ve ülke kayıplarına uğruyordu. İşte bu durum İmparatorluk için **Hasta Adam** adının meydana çıkmasına ve yerleşmesine sebep olmuştur.

Bununla beraber millî kültürünü, içtimaî nizâmını ve ideallerini muhafaza eden Türk milleti bu sâyede, yine de tarihî hayatiyetine sahip bulunuyor ve savaş cephelerinde hamâset destânları yaratıyordu. Hattâ İmparatorluk münevverleri içtimaî nizamın, İslâmî ve millî değerlerin üstünlüğüne inanıyor ve bu sebeple de nihaî ve hele manevî mağlûbiyeti aslâ kabul etmiyordu. Onlar, ilmî ve teknik iktibaslar sayesinde eski millî kudretin tekrar elde edileceğini dü-

şünüyor; Tanzimat'tan sonra bu inancı kaybeden bir kaç münevverin aşağılık duygusu içerisinde kalmasına ehemmiyet vermiyorlardı. Nitekim 18. ve 19. asra ait Avrupalı seyyah ve elçilerin eserleri de henüz Türk cemiyeti ve ahlâkının kudretli olduğunu gösteren tasvirlerle doludur.

Bu müşahade ve muhakeme, hastalığın Türk milleti için değil, İmparatorluğun siyasî bünyesi için vârid olduğunu gösterir. Bugün Türkiye millî vahdete kavuştuğu ve bundan ötürü de içeride isyanlara, dışarda da büyük devletlerin harb ve tehditlerine mâruz kalmadığı halde, ağır bir manevî buhranın ızdıraplarını çekmekte ve bu sebeple de siyasî ve ideolojik sarsıntılara uğramış bulunmaktadır. Yunan hayallerinin cür'et kazanarak Kıbrıs'ta tatbikata geçmesi, yarattıkları facialara rağmen Birleşmiş Milletlerde müttefiklerimizin ve hususile müslüman devletlerin bizi yalnız bırakmaları ve nihayet bazı dünya merkezlerinde Ermeni nümayişlerinin kışkırtılması Türkiye'de baş gösteren zaafiyetin ilk haricî belirtileridir. Böylece İmparatorluğun siyasî bünyesine, sathına ait olan bir hastalık bugün artık bütün arazları ile millî bünyeye, iç uzuvlara nüfuz etmiş ve eski yanlış bir teşhis ve isim de maalesef hakikat olmuştur. Nitekim bazı Avrupa Gazeteleri, geçen yıllarda, eski Hasta Adam adını bugünkü Türkiye için kullanmayı münasip görmüşler ve onu diriltmişlerdir.

Bu hazîn netice düşmanlarımızın cephelerde yıkamadıkları bir milleti içeriye nüfuz ederek nasıl çökertmek yolunu bulduklarını gösterir. Gerçekten tersine bir medeniyet anlayışı ve ilericilik safsataları ile bir nesil öyle iğfal edilmiş ve şaşkına çevrilmiştir, ki Türkiye artık kendi evlâdlarının eliyle millî şuûr ve kültürünü ağır bir şekilde tahribata uğratmıştır. İslâm dini, ahlâkı, millî tarih, dil, edebiyat ve san'at o derece sarsılmıştır, ki bütün bu unsurların sağlamlığı ile kaim olan millet vücudunun artık hastalanmama-

sı mümkün değildi. Fakat bereket versin, ki milletimiz henüz tarihî yüksek manevî mirâsını ve hasletlerini tamamiyle kaybetmediği için hastalık büyük halk kitlelerine yayılmamış ve daha ziyâde buhrana mâruz kalan aydınlar muhitine inhisar etmiştir. Bu sebepledir, ki Türklerin, asırlarca dünyayı hayran bırakan insanlık, şefkat, merhamet ve fazilet duyguları çok zayıflamış; millî birlik ve idealler sarsılmış, maddenin esareti, ahlâkî bozuklukları, kin ve nefret hisleri, millî ve içtimaî huzursuzluklar ve nihayet ideolojik düşmanlıklar alabildiğine gelişmiştir. Öyle ki Türk milleti bir mânevî kargaşalık ve boşluk içerisine düşürülmüştür.

Tarih, millet ve medeniyetlerin yükselmesi ve sukutlarında birinci derecede âmilin seçkinler ve aydınlar olduğunu gösterdiğine göre Türk milletinin tehlikeli bir yolda bulunduğu aşikârdır. Zaten bugünkü manevî sukut, fikrî anarşi, ideolojik parçalanma, siyasî sarsıntı, iktisadî sefalet ve içtimaî huzursuzluk da bu gidişin mukadder bir neticesi değil midir? Nitekim komünizme karşı en sağlam bir tarihî ve içtimaî bünyeye sahip bulunan Türkiye'nin en hassas bölgelerden biri haline gelmesi ve Komünist dünyasının faaliyetlerinin teksif sahası olarak seçilmesi sebebi de budur. Bu münasebetle Amerika Cumhurbaşkanının bir kaç ay önceki (1966) beyanatında Vietnam'dan sonra sıranın Türkiye'de münevverleri birbirine düşürdükten sonra, şimdi de sıranın halk kitlelerine getirildiği anlaşılıyor. Zira millî birliğimizi nifaka çevirmek ve parçalamak için şeytanî ve hâinâne metodlarla etnik ve mezhebî sun'î mücadelelerin kışkırtılmasına girişilmiştir.

Böylece dünyayı idare etmiş ve cihâna karşı mücadele kudretini göstermiş büyük bir millet bugün kendini idare zorluğu ve millî birliğini koruma endişesi ile karşılaşmış ve harice karşı da kudret ve itibarını kaybetmiştir. İşte bu durum dolayısı ile, Avrupa'da hortlayan ve sâdece siyasî

mânâda kullanılan Hasta Adam tâbirinin çok daha şumûllü olarak, bir gerçeği belirttiğini göstermektedir. Bununla beraber hastalığın büyük kitleler değil, aydınlar arasında zuhuru hem teşhis ve hem de tedavi imkânlarını bahşetmiştir. Gerçekten Türk halkı yalnız tarihî hayatiyetini muhafaza etmiyor; bütün bozguncu tesirlere rağmen sînesinden boi sayıda ve idealist münevverler çıkarmak kudretini de hâiz bulunuyor. İşte bu cevher yine de Türkleri büyük ve kudretli bir millet olmağa namzet kılmıştır. Bu sebeple de milletimiz hâlâ düşmanlarımızın hedefi, müslüman ve başka dostlarımızın da ümidi bulunmaktadır. Kurtuluşun en kestirme yolu şüphesiz ilim, kültür ve din müesseselerinin islâhı olup bu sâyede Türk zekâsı ve imanı hiyanete kurban gitmeyecek, gaflet ve cehaletin tasallutundan kurtulacaktır.

Halkın sinesinden gelen fakir memleket gençleri vatan dâvâsı uğrunda çırpınırken zengin ve refahlı ailelerin çocukları dinî, ahlâkî, millî ve insanî bağlardan kopmuş olarak ya komünizmin kucağına düşmekte veya sevki tabiînin esintileriyle gayesizliğin ve başı-boşluğun esiri bulunmaktadır. Türkiye, gittikçe çoğalmakta olan bu nesil yerine millî kültür, ahlâk ve mefkûre ile cihazlanmış ve bu suretle de kendine, milletine ve insanlığa yarar ve yaratıcı bir aydın kitle yetiştiremezse hastalık şiddetlenecek ve memleket sâhipsiz kalacaktır. Bugün Türkiye'de bir yanda 30 milyonluk Türk milleti, öte yanda da teşkilâtı ve çok geniş imkânları olan 30 bin kişilik bir çete arasında ağır bir manevî savaş cereyan etmektedir. Milletimizin kaderini ve medeniyet dâvâsını, maddîleşmesi mümkün olan, bu savaşın âkibeti tâyin edecektir. Bu sebeple ilmin hakemliğinde birleşmekten başka çâre yoktur.

Münevver Dalalet ve Halk Medeniyet Yolunda

Türkiye'nin en mühim meselesi ve huzursuzluğunun kaynağı münevver ile halk arasında açılan zihniyet uçurumudur. Gerçekten muhakemesi ve mefkûresi bozuk, mânevî değerleri ve şahsiyetini kaybetmiş ve kökünden kopmuş bir aydınlar zümresi Avrupalılaşacağı zan ve iddiası ile millî kültür ve an'anelerini, din ve mukaddesatını tahribe girişmiştir. Hattâ bu davranışın ilmî, millî ve insanî esaslara aykırı ve bizzat Avrupa medeniyetine de zıt olduğunu anlayamamış; yeni ve tehlikeli bir taassubun kurbanı olmuştur.

Fihakika, bu mânevî bataklığa düştükten sonra, bu şaşkınların Garba giderken birden Şimal «yönüne» saptıkları görülmüştür. Bu da nasıl sakat bir başlangıç ile yola çıkıldığını meydana koymakta; fakat ilim yerine safsata ve taassubun hâkimiyeti hakikatı görmeğe engel olmaktadır. Halbuki tarihî hasletlerini ve aklî selimini muhafaza eden Türk halkı, bu sâyede, hem mânevî değerlerini korumakta, hem de Avrupa'dan gelen bütün, san'at, teknik kültür ve refâh vasıtalarına koşmaktadır.

Böylece, Türk halkı ve o köke bağlı münevverler, tabiî olarak, medeniyet ve selâmet yolunu bulmuş iken, maddî imkânları elinde tutan, şaşkın bir zümre de, «devrimcilik» safsataları ile, memleketine tersine zorlamakta, milletin yalnız ilerlemesine değil huzura kavuşmasına da engel olmak-

tadır. Bazan gülünç ve korkunç olsa bile solcu ve yıkıcı faaliyetler de bu vasatla gelişmektedir. Türk aydınlarının nasıl iğfâl edildiğine dair göze çarpan misâllerden birine geçen asırda, diğerine de zamanımızda rastlıyoruz. Gerçekten dünyada hemen bütün ileri ve mütecanis milletler henüz mutlakiyetle idare olunur ve Osmanlı İmparatorluğu bir çok yabancı unsurlardan terekküp ederken ecnebi propagandasına kapılan bir avuç Türk münevveri koca devleti hürriyet ve Meşrûtiyet efsâneleri ile yıkmıştı.

Bugün Türk milleti birlik ve tecânüse kavuşmuş; hürriyet ve demokrasiyi tam mânâsiyle benimsemiştir. Buna rağmen şimdi, yine aynı şaşkınlıkla, bir avuç aydın, henüz hürriyete doymadan, sosyalizmin ve sol diktatörlüğün cezbesine düşerek milleti parçalama yoluna sapmıştır., İlmî ve insanî değerlerden mahrum, ahlâk, fazilet ve feragat duyguları sarsılmış bu aydınlar zümresi, böylece bir mânevî bataklığa düştükten sonra, içtimaî bünyeyi çürütmek, siyasî ve içtimaî nizâmı sarsmak ve millî irâde veya hâkimiyet itibardan düştüğü takdirde, ihtilâl kapılarını zorlamak artık Türkiye'de tatbiki gereken usûller olmuştur.

Sol ve güdümcü cephe geniş maddî imkânlara ve teşkilâta, çeşitli yardım kuvvetlerine sâhiptir. Fakat ilmî, millî ve insanî değerlerden mahrum bulunduğu, Hakka ve halka dayanmadığı ve küçük bir azınlıktan ibaret kaldığı için mânen pek kuvvetli değildir. Bu durum dolayısı ile milliyetçi - mâneviyatçı cepheyi içten sarsmağa, bozmağa ve bu maksatla çok geniş maddî fedakârlıklara girişilmiştir.

Bununla beraber milletimizin tarihî mîrası çok sağlam ve hayatiyeti çok kuvvetli olduğundan aydın zümre üzerinde teksif edilen mânevî ve ahlâkî çökertme gayretleri onun potansiyelini kıramayacaktır. Esasen, bu kudreti dolayısiyledir ki, milletimizin mânevî kudret ve kaynakları düşmanların hedefi olmuştur. Nitekim dünyada, dost - düşman, mil-

letimizin tekrar tarihî kudret ve hayatiyetini kazanacağı kanaatı yaygındır ve Anadolu'da böyle bir potanslyel vardır. I. Cihân Harbinde İmparatorlukla birlikte Türklerin de haritadan silineceği görüşü hâkim iken, bazı İngiliz mütefekkirleri, Anadolu'da henüz uyanmamış, fakat hayatiyeti bâkir bir milleitn yaşamakta olduğu düşüncesini ileri sürüyorlardı.

Gerçekten bu görüşün sür'atle isâbeti meydana çıkmış ve İstiklâl Harbi bu hayatiyeti göstermiştir. Dün felâket nasıl milletimizi dış cepheye karşı uyarmış ise bugün de iç buhranların darbeleri ile aynı uyanış yoluna girilmiştir. Türk milleti büyük bir tarih yapmış ve yaşamış olmakla beraber hâlâ gençliğini muhafaza etmekte ve son sözünü söylememiş bulunmaktadır. Bozuk tahsile, ilim ve kültür zaafiyetine, millî mefkûre ve ahlâkı yıkıcı gayretlere rağmen idealist bir nesli kurutmak ve onu asîl halk kökünden koparmak mümkün olamayacaktır. Bir zamanlar Türklerden ümidi kesen müslüman dostlar, yakın yıllarda, Anadolu'yu gördükten sonra, İslâmiyetin, yine bu millet sâyesinde, tarihî kudret ve şerefini kazanacağı inancı ile dönmüşlerdir.

Böylece Köy Enstitüleri ve Maarifi ifsâd gayretleri, bazı kayıplardan öteye gidememiş; halk şaşkın aydını ya islâh etmiş veya posa halinde bünyesinden atmıştır. Türkiye'de münevver ile halk arasındaki uçurum, inanış ve düşünüş zıddıyeti, ilim ve aklı selime uygun olarak giderildiği zaman huzûr ve terakki yolu bulunacaktır. Milletimiz, daha fazla mânevî tahribata ve zaman kaybına uğramadan, îman ve zekâsı, kültür ve cesâreti yüksek bir dimağ takımı kurmak ve etrafında idealist aydınları toplamak zorundadır. Böylece Hakkın ve halkın sesi yükselecek, engeller aşılarak, medeniyet yolu açılacak ve tarihî kudretimiz kazanılacaktır. Zira Türk milleti, kendi evlâtlarının hastalığı ve hiyânetiyle muztariptir ve tarihin gösterdiği üzere, bu ıztırap kurtarıcılarını çıkaracaktır.

Fikir Kifayetsizliği

Türk milleti tarihinde, uzun asırlar boyunca, dünya hâkimiyeti kurarak, azamet ve saadet devirleri yaşamış, son devirde de bir takım acı mağlûbiyetlere ve felâketlere uğramıştır. Bununla beraber yine de dünya karşısında millî birlik ve kudretini göstermiştir. Halbuki bugün, ilk defa olarak, ağır bir mânevî buhrana ve ideolojik bir cidale düşürülmüş. Son yıllarda bunun ızdıraplarını duymağa ve artık sebeplerini de kavramağa başlamıştır. Gerçekten cemiyet bünyesine mal olmuş umumî bir huzursuzluk ve emniyetsizlik ile siyaset sahnesinde patlak veren derin sarsıntılar da sadece bu buhranın yüze çıkmış dalgalarından ibarettir. Nitekim, büyük düşman kuvvetleri karşısında, Cihana karşı hamaset destanları yaratarak iman ve hayatiyetini muhafaza etmiş ve milletin aydınları bugün ya ideolojik kamplara ayrılıp enerjilerini birbirleriyle mücadeleye harcamakta veya millî mefkûre kudretleri sarsılmış bulunmaktadır.

Bu sebeple dünyayı idare eden ve İmparatorluğun yıkılışına kadar da kabiliyetini yaşatan bir millet bugün çekildiği Anadolu hudutları içerisinde bizzat kendisini idarede, siyasî istikrar ve emniyet endişeleriyle karşılaşmıştır.

Bu durum derin bir hastalığa tutulduğumuzun maddî bir tecellisinden başka bir şey değildir. Gerçekten İmparatorluğumuzun yıkılışından ve İstiklâl Harbinin kazanılmasından sonra Türk milleti yabancı ırklardan kurtulmakla ve

millî birliğe kavuşmakla teselli buluyor. Bu sâyede daha kuvvetli bir millet olacağımızı ve emperyalistlere hedef teşkil etmiyeceğimizi umuyorduk. Millî bünyenin böyle bir iç sarsıntıya ve ideolojik parçalanmaya uğrayacağı aslâ düşünülemiyordu. Balkan felâketi bile ideolojik değil, siyasî bir tefrikanın neticesiydi. Bu umumî müşahede ve hüküm dahi, siyasî ve iktisadî huzursuzlukların maddî değil, mânevî bir kaynaktan geldiğini gösterir. Bu kaynak da, tabiatiyle Türk kültür ve mefkûresinin uğradığı buhrandan başkası olamaz.

Bin yıl süren Türk - İslâm devleti telâkkisi ve siyasî istikrar anlayışı Tanzimatla birlikte değişmeye başlar. Bu devirden sonra Avrupa'dan gelen siyasî rejim fikirleri, Millî Hâkimiyet istikametinde gelişmekle beraber, medeniyet dâvamız gibi, bu meselede de ciddî görüşlerin meydana çıkamadığını ve memleket şartlarının da aslâ kavranılamadığını söylemek mümkündür. Hattâ Avrupa'dan gelen bu fikirler çok defa sathî kalmış ve bir modadan ileri gidememiştir.

Bu köksüzlük ve fikirsizlik dolayısiyledir ki, Hürriyet, Meşrûtiyet ve Cumhuriyet hareketlerinden sonra milletimizce benimsenen demokrasi bile bir kısım münevverleri tatmin edememiş ve şimdi de sosyalizm modası meydana çıkmıştır. Öyle ki iktisadî hürriyet adı altında bütün hürriyetleri boğmakta ve bu yönde bir diktatörlük hastalığı belirtmektedir. Meşrûtiyet ve Cumhuriyet devirleri Hürriyet ve Millî Hâkimiyet esaslarına dayandığı halde bu esaslar hem gerçekleştirilememiş hem de duyulan bu yeni ihtiyaç, bünyesinden gelen, huzursuzluğa sebebiyet vermiştir. İkinci bir idareye zorlayınca tercübeler artık demokrasinin mümkün olduğunu ve millî Birliğe uygun geldiğini meydana

koymuştur. Bunda, şüphesiz, uzun süren bir diktatörlük devri ile son ızdırap yıllarının da büyük rol oynadığı muhakkaktır. Gerçekten Türk milleti artık kendi kaderine el koymaktan başka bir çare kalmadığına inanmıştır. Fakat demokrasinin nimetlerini tatmış olmasına rağmen milletimiz hakîkî temsilcilerini aramakta ve kendi yükselişi ve irâdesine karşı bulunan yıkıcı iç ve dış unsurlara karşı mağlûp olmamanın mücâdelesini yapmaktadır.

Türkiye'nin Izdırabı ve Bozuk Maarif

Medeniyet dâvâmızda ve iktisadî kalkınmamızda ilim, kültür ve mefkûresi sağlam seçkin bir kadroya sahip olmadan veya bunları memleketin kaderini tayin eden müesseselerde müessir bir duruma yükseltmeden maddî - mânevî bir tekâmül yolunu açmak mümkün olmadığı gibi kazanılan bazı müstesna hamlelerin de tesadüfî olması veya tehlikelere mâruz kalması mukadderdir. Nitekim, demokrasi devrinde kaydedilen bir takım büyük iktisadî ve sınaî hamlelere rağmen, son yıllarda, karşılaştığımız siyasî buhranlar da bu hususu tecrübe ile bize göstermiş; mânevî kalkınma ile müvazi gitmeyen iktisadî hamlelerin de nasıl siyasî ve içtimaî sarsıntılar arasında hebâ olabileceğini meydana koymuştur.

Medeniyet ve yenileşme dâvâsında bulunan bir memlekette başlıca kalkınma unsurunu insan teşkil ettiği ve bu da ilim ve ihtisası, kültür ve mefkûresi sağlam seçkin bir kadroya dayandığı halde Türkiye maarifinde keyfiyet yerine gittikçe kemmiyet siyasetinin hâkim olması felâketin kaynağı olmuştur. Avrupalılaşmak iddiasile inkılâp heyecanları geçiren bir memlekette Avrupa medeniyetinin bu ana temeline itibar edilmemesi veya bunun bir türlü anlaşılamaması hayret edilecek bir hâdisedir. Bunun en basit bir delilini de Maarifin başına bu görüş ve vasıflara sâhip in-

sanların getirilmesine dikkat edilmemesi teşkil eder. Halbuki yeni bir medeniyet hamlesine girişen Türkiye'de en büyük vazife maarif vekâletine aid olduğu gibi onun başına veya salâhiyetli makamlarına getirilecek kimselerin, umumî mânasile, ilim ve fikir adamlarından daha ileri ve yaratıcı görüşlere sahip olması ve medeniyet tarihini anlaması gerekirdi.

Köy Enstitüleri nasıl ilmî, iktisadî ve kültürel anlayışsızlığın bir örneği olarak tahsilin umumîleştirilmesi gayreti ile maarafin sükûtunun ilk basamağını ve Türk köyünün tahribini gaye teşkil etmiş ise Orta tahsil de öylece fikir, kültür ve mefkûre buhranını geliştiren bir istikamet aldı. Gerçekten bu hususta göze çarpan ilk maddî delil de, Türkiye müstesna, dünyada orta tahsilde (lise dahil) ana dilini altı asırlık metinleri ile öğretemeyen, ileri veya geri, hiç bir milletin bulunmamasıdır. Ana dile hâkim olmayan bir neslin yalnız ciddî bir kültür değil sağlam bir muhakemeye sâhip olması da imkânsızdır. Halbuki Türk maarifi kültür ve mefkûre kifâyetsizliği yanında da Türkçeyi kısırlaştırmak ve iptidaîleştirmek yoluna sapmıştır. Bu sebeple yalnız orta ve yüksek tahsil mezunları değil, bazen orta öğretim ve üniversite hocaları bile Türkçeye sahip olmaktan mahrum kalmıştır ki, bu hâdise Türkiye'de kültür sükutu ve geri gidişten de daha tehlikeli bir durumun yaratıldığına ve millî varlığımızı sarstığına şaşmaz bir delildir.

Bu durum karşısında artık tahsilin sakatlığını ve mefkûre bozukluklarını belirtmeğe dahi ihtiyaç yoktur. Böylece maarifi sağlam temellere oturtmadan ve hoca yetiştirmeden mütemadiyen yeni mekteplerin açılması ve büyük bir yarıaydın ordusunun meydana çıkması Türkiye'nin kültürel, ideolojik, içtimaî ve siyasî buhranlara uğramasına sebep olmuştur. Bütün memleket meseleleri birbirine zıt görüş ve

çatışmalarda ilmin hakemliği tabiî iken safsatanın hâkim olmağa, ciddî fikirlerin ve hattâ aklı selimin boğulmağa yüz tutması maarifin yarı münevverliği yaymaşı neticesidir. Nitekim bu memlekette mevcud nizâmı yıkmak, millî birliği parçalamak isteyenlerin, sunî bir sosyalizm (Komünizm) ceryanı yaratmağa, üniversitede gerici avcılığı çıkarmağa ve Bursa nutku safsatalarını yürütmeğe imkân bulmaları kültür ve mefkûresi kifayetsiz yarı-aydın bir kitle sâyesinde olmaktadır. Esasen maarifin bozulması ve islâh edilmemesi için yapılan mücadelelerin gayesi de budur.

Türkiye'de kültür, medeniyet ve tarih meselelerini kavramayan insanların memlekete istikamet vermeğe kalkışmaları; ilim ve fikir sahiplerine itibar şöyle dursun, onları saf dışı yapmak için her türlü hücûm ve tazyiki revâ görmeleri millî bir felâketin başlıca sebebi olmaktadır. Eskilerin cehâletin ilime müdahalesini kıyâmet âlemeti saymaları sebebi de budur. Nitekim «yarım molla dinden, yarım hekim candan eder» ata sözü de bu hakikatı ifâde eder. Gerçekten küçük bir seçkin kadro ile memleketi medeniyet ve saadet yoluna koymak ve aklı selimini muhafaza eden câhil halkı bu kervana uydurmak kolay olduğu halde yarım aydınların (diplomalı câhillerin) ve ukalânın çoğalması ile mevcûd ilim ve fikir adamları boğulmağa, mânevî değerler alt-üst olmağa başlayınca buhranlar şiddetlenmiş ve terakki yolları bataklığa çevrilmiştir. Bu vasatın yabancı tahrip faaliyetlerine ve hiyanete de pek elverişli olduğunu da ilâve edersek bu gün Türkiye'de hüküm süren fikrî, kültürel, mefkûrevî, ahlâkî, siyasî ve iktisadî buhranların tabi olduğu anlaşılır.

Bu durum Türkiye'nin bir çıkmazda olduğu kanaatını gittikçe takviye etmekte ve ümitleri kırmaktadır. Bununla beraber milletimizin hayatiyetini muhafaza ettiği dostlarımızın güveni, düşmanlarımızın endişesi ile de sâbit olmak-

tadır. Milletimiz bir buhran ve ıztırap geçirmektedir. Tarihin gösterdiği üzere, ıztıraplar mefkûrecilerin ve icrâat adamlarını çıkaracaktır. Esasen buhranların kayıtsızlık değil ıztıraplar yaratması bu hayatiyetin mevcûd olduğunu ve kurtuluş yolunu açacağına, mefkûrecileri çıkaracağına en sağlam delîldir. Eğer tarih hasletlerini muhafaza eden millî kökümüz sağlam olmasa ve bütün tahribata rağmen idealist bir nesil yetişmese idi o zaman felâket mukadder olurdu. İşte bu sebepledir ki, yıkıcı kuvvetler bu hayatiyetin köklerini kurutmağa ve ona bağlı yeni nesli uyuşturmağa çalışmaktadır. Bugün bozuk kültür ve mefkûrenin daha fazla yayılmasına fırsat vermemek için millî cephenin daha uyanık ve birlik olmasına âcil bir ihtiyaç vardır. Tarihin büyük hamlelerinde büyük mefkûrelerin rolünü göz önüne getirmek maksadiyle çölden çıkan İslâmiyetin kısa zamanda dünyaya getirdiği mucizevî hamleyi, medeniyet ve saadeti hatırlamak, millî tarihimizde azamet devirlerinin Türk hükümdar ve aydınlarının îman ve mefkûre kudretine dayandığını düşünmek kâfidir.

Seçkin Kadrosu

Türkiye'nin iktisadî ve medenî kalkınmasında başlıca âmili, şüphesiz, ilim, ihtisas, kültür ve mefkûresi sağlam seçkin bir kadro teşkil edecektir. Tarih de büyük medeniyet ve milletlerin böyle bir yaratıcı ve seçkin zümre sâyesinde teşekkül ettiğini göstermiştir. Devletimizde demokratik tesirlerin artmasına ve tahsilin yayılmasına rağmen yine de seçkinlerin rolü başta gelir. Türkiye'de, okur-yazar nisbetinin yükselmesi sâyesinde iktisadî ve medenî hamlelerin mümkün olacağı veya inkılâpların yerleşeceği hakkında bir kanaat mevcuddur. Bu düşüncenin basit bir muhakemeye dayandığı ve sebeple neticeyi birbirine karıştırdığı âşikârdır.

Gerçekten ileri Avrupa ülkelerinde okur-yazar nisbetinin % 95 i aşması ve Türkiye'de bu nisbetin hâlâ % 50 altında kalması iki tarafın medeniyet seviyeleri için göze çarpan bir ölçü sanılmıştır. Halbuki Garbî Avrupa'da umumî tahsilin bu seviyeye ulaşması bu medeniyetin sebebi değil, tersine büyük ilmî keşiflerin ve sanayi inkılâbının tabiî bir neticesi olup, okur - yazar nisbeti de ancak 19. asır sonlarına doğru onu takip etmiş ve demokratik inkişafla mütevazi olarak gelişmiştir. Avrupa ile aramızda mevcud ilmî, sınaî ve iktisaî asıl fark ve mesafeyi görmeyip geri kalışımızı okur - yazarlık mukayesesine göre muhâkeme edenler tarih ve medeniyet meseleleri kavrayamaz ve fâsid bir daireye düşmekten kurtulamazlar. Esasen Türkiye tarihinde inkılâp hareketlerinin ilmin rehberliğinde yapılmadığı ve hâ-

lâ da bunların ilmî bir tenkid ve muhasebesine girişilmediği malûmdur ve karşılaştığımız sıkıntıların sebebi de bu ilmî geri durumda bulunmamızdır.

Nitekim bu ana mesele bir türlü anlaşılamamış; devamlı olarak Avrupa'ya talebe göndermek ve üniversiteler kurmak suretile ilim için her şeyin yapıldığı sanılmıştır. Böylece asıl eksikliğin henüz Avrupa ilminin Türkiye'de yerleşmemiş olması görülememiş; daha kolay gözüken okur - yazarlık nisbetinin düşüklüğü esas mesele sanılmıştır. Avrupa ilmini kurmayı ana dâva olarak ele alan Rusya, 19. asırda ilmî, edebî eserleri ve sanayii ile artık Garp medeniyetini temsil ettiği halde halk kitleleri henüz iptidaî bir seviyede bulunuyor ve hattâ esâret hayatı yaşıyordu.

Türkiye'de medeniyet meselesi ve inkılâbın muvaffakiyeti bu basit görüşe göre ele alınınca okur - yazarlığın yayılması yeni bir hamle ve mücâdele mevzuu oldu. İşte Köy Enstitüleri teşebbüsü bu sakat görüşün bir tatbikatı olarak başlamış ve neticede bu anlayışın da iflâsını tescil ettirmiştir. Gerçekten fakîr köylüleri okutmak için girişilen bu garip hamle ile köye kalkınma ve medeniyet yerine daha fazla sefâlet götürülmüş; kerpiç mektep yapılırken köylü, çok defa, kerpiç evlerden de mahrum kalmıştır. Nitekim mektep külfetinden kurtulmak için şehirlere sığınan fakirlere de rastlanmıştır.

Esasen iktisadî kalkınma ile müvazi gitmeyen böyle bir kültür hamlesi hem muvaffakiyetsizliğe mahkûmdu; hem de gerekli bir tahsili beklemek beyhûde idi. Nitekim mektep görmüş köylü çocuklarının, maddî sefalet yüzünden, zamanla okur - yazarlıklarını dahi muhafaza edemedikleri görülmüştür. İktisadî ve içtimaî şartların iptidaîliği dolayısıyla da bu teşebbüs cehâleti okur - yazarlığa çevirmekten başka bir netice vermez. Buna mukabil fabrikaların kurulması ve iktisadî faaliyetlerin gelişmesi sâyesinde okur -

yazarlıktan daha ileri neticeler alındığı, daha görgülü ve medenî bir hayat sağladığı âşikârdır. Hattâ köye giden öğretmenlerin köyü kalkındıracak yerde, şartların ağırlığı dolayısı ile, köylüye uyarak kendi hayat seviyelerini de düşürdüğü görülmüştür.

Köy Enstitüleri teşebbüsüne büyük bir ümitle sarılanlar maarifte ve mânevi kalkınmada esas olan keyfiyeti kemiyete fedâ etmekle de kendi tenakuzlarına kendileri kurban gitmişlerdir. Gerçekten köye medeniyet götüreceğini sandıkları gençleri bile, küçük zanaatlarla ve rençberlikle meşgul ederek, hem kültürden mahrum bırakmışlar; hem de onları toprağa bağlayarak şahsî gelişme ve yükselmelerine engel olmuşlardır. Zaten bu sistemin çavuş - eğitmen teşebbüsü ile başlaması zihniyeti göstermekte ve Türkiye'nin nasıl basit düşünce ve heveslerle bugünkü kültür sükûtuna ve fikir kısırlığına uğradığının sebebini meydana koymaktadır. Buna rağmen memlekette hâlâ cehalet veya ideolojik gayretlerle Enstitülerin ihyası hasreti çekilmektedir.

Bugün Şark ile Garp arasında mevcut medeniyet seviyesi ile okur - yazarlık nisbeti arasındaki farkın normal olduğunu anlamak için tarihî durumu da göz önüne getirmekte fayda vardır. Nitekim Orta - çağda İslâm medeniyeti en yüksek devrini yaşarken bazı müslüman memleketlerinde ve meselâ Endülüs (İspanya) de okur - yazar nisbeti % 30 a çıkmıştı. Buna mukabil Avrupa'da bu nisbet % 3 ü geçmemişti. Bunun iktisadî durumla müvaziliğini belirtmek için de 13. asırda Tebriz şehir bütçesinin o zamanki Fransa veya İngiltere kırallık bütçelerine denk olduğunu hatırlamak kâfidir. Türkiye'nin bütün ıztırapları bunca üniversîtelere ve ilmî müesseselere rağmen henüz ilmin kurulamamış ve bilhassa ilim yerine cehalet ve safsatanın hâkim olmasından gelmektedir. Selçuk devrinde Kervansaraylarda yolcular için kütüphane kurulduğunu da burada kaydedebiliriz.

Medeniyet Davamız ve Üniversite Burhanı

Bugün Türkiye'de Üniversite ve yüksek mekteplerin ilim, ihtisas, kültür ve mefkûre bakımından zayıf aydınlar yetiştirdiği, ideolojik sapıklığın yayılmasına diplomalı unsurlar eklendiği ve bu sebeple de memleketi ağır yük ve meseleler karşısında bıraktığı bir gerçektir. Bu durum kitle hâlinde kifayetsiz bir liseli ordunun Üniversitelere hücum etmesine ve tahsil seviyesinin düşmesine geniş bir tesir etmiştir. Lâkin yüksek tahsilin gâyeye uygun bir seviyeye ulaşamamasında ve memlekete elverişli unsurlar yetiştirememesinde asıl mes'uliyetin devlete ve Üniversiteye ait olduğu da aşikârdır. Zira liselerden gelen talebe zayıf da olsa Üniversitenin bunları ilim ve ihtisas yapacak bir seviyeye getirmesi, gerekirse ihsarî sınıflar ihdas ederek kendi sistemini devam ettirmesi imkânsız değildir. Bâzı Avrupa memleketlerinde yabancı ve hattâ yerli talebeye, hazırlık mahiyetinde böyle bilgi ve dil tahsili yapıldığı da görülmüştür.

Avrupalılaşma iddiasında bulunan, bize göre ise ağır bir medeniyet hastalığı geçiren ve yeni bir medeniyet sentezi yapmağa mecbur olan Türkiye'de asıl mes'uliyetin devlete ait olduğu ve yeni ilmî metodların memlekete nakli zarureti meydandadır. Hattâ mevcut ilim ve fikir kısırlığı, hususiyle mâneviyat ve mefkûre buhranları dolayısiyle çeşitli

fikir ve ideolojilere ayrılmış ve parçalanmış aydınlar arasında bir anlaşmaya varmak çok zorlaşmış; nitekim bu durum dolayısıyle ilim ve mantık, çok defa, mugalâta gürültüleri karşısında sesini duyuramaz hâle gelmiştir. Fakat Avrupa veya modern ilmin Türkiye'ye hâkim olmasına karşı, nazarî de kalsa, sağ - sol arasında bir ihtilâf bahis mevzuu olamaz. Bu keyfiyet bütün meselelerimizin başı olan ilim ve Üniversite dâvasının hallini ve bu sâyede maddî ve mânevî yükselme çarelerini bulmamızı kolaylaştıracak bir ehemmiyet taşır. Büyük emek ve masraflara, bir çok Üniversite, yüksek mektep ve ilim müesseselerine rağmen Türkiye'de medeniyet dâvamızın ve inkılâpların hangi istikamet ve safhada bulunduğunu, girişilen hamlelerin hangi zihniyet ve şartlara göre başladığını isâbet ve hataların neler olduğunu meydana koyan ciddî eserlerin henüz telif edilememiş bulunmasr modern ilmin memlekette hâlâ kurulmaktan çok uzak olduğunu gösteren en şaşmaz bir delildir.

Manevî ilimlerin bize göre hususiyeti ve zorluklarını ileri sürmek mümkünse de milletlerarası vasıfları ve memleketlere göre değişmez mahiyetleri olan müsbet ilimlerde de ciddî bir hamle veya daha ileri bir durumun kaydedilmemesi yukarıdaki hükmün değişmezliğini meydana koyar. Bugün ileri milletlerin mücadelelerini ve yükselmelerini, ilim, teknik ve kültüre bağladığı, hattâ günlük hayatları bile bu esaslara dayandığı düşünülürse yeni bir medeniyet dâvası içinde bulunan ve inşa hâlinde olan Türkiye'nin ne kadar daha muhtaç ve güç bir durumda olduğu Üniversite ve ilim müesseselerine düşen vazifenin hayatî ehemmiyeti daha iyi anlaşılır. Üniversitelerimizin ilmî seviyelerini, meselelerini ve islâh çârelerini belirtmeden memleketin yükselmesi için gereken bir seviyeye sahip bulunmadıklarını derhal ilân etmekte bir tereddüt yoktur. Bu mesele için akademik mevkileri dolduranlar ile onların eserleri hakkında ilmî bir muhasebenin yapılması durumu bütün

çıplaklığı ile, kolayca, meydana koymağa kâfidir. Filhakika orijinal eser vermekte, ilme ilâve **(contribution)** ve keşif yapmakta çok az kabiliyet gösteren, ahlâk ve mefkûre bakımından da tam bir sarsıntı geçiren Üniversiteleri, bugünkü buhranlara mahkûm bırakmak memleketin ve bizzat bu müesseselerin sukutuna göz yummaktan başka bir netice vermez. Zira mevcut sistem zayıfı liyakatlıya tercih eder. Bu zaafları olmasa bile, maddî - mânevî her bakımdan yeniden inşaya muhtaç bulunan Türkiye'de ilim ve Üniversiteler üzerinde millet ve devletçe ciddiyetle durmadığımız takdirde medeniyet dâvamız ve hattâ millî bekâmız bile emniyette değildir.

Türkiye'nin uzun vâdeli kaderiyle meşgul idealist bir ilim ve siyaset adamı istikbalimizin kültür ve medeniyet dâvâsiyle ve bunun alacağı istikametle taayyün edeceğini görmesi lâzımdır. Önümüzdeki istikbali hazırlayan büyük meseleler karşısında şaşırmadan bir tercih yapmak gerekince ilim ve Üniversitenin hepsinin başı olduğu anlaşılır. Halbuki Türkiye'de bu hakikatı anlıyan çok az ve tersine bir medeniyet görüşü ile buna engel olmağa çalışan pek çok kimse vardır. Üniversite normal zamanlarda bir milletin maddî - mânevi kudretini hazırlayan ilim ve fikir ocakları hâline gelmedikçe, buhranlı zamanlarda da millî hayatiyet ve varlığın son kalelerini teşkil etmedikçe o milletin ilerlemesi ve istikbali teminat altına alınmış olamaz. Nitekim en ileri milletlerin ilim ve fikir adamlarını kopardığımızı düşünelim. Müesseselerine ve kurulu nizâmına rağmen o milletlerin sarsılmaması ve hattâ sukut etmemesi kolay değildir. Yıkılan Almanya'nın iktisadî mûcizesi insan hazinesine sahip olmak sayesinde mümkün olmuştur.

Tanzimat'tan bugüne kadar bir medeniyet iktibasları veya istihâlesi içinde bulunan Türkiye giriştiği bir çok hamlelerden önce her ihtisas sahasında yaratıcı beş - on ilim

ve fikir adamı yetiştirmiş ve bunlara ait sağlam müesseseler kurmuş olsa idi bugün medeniyet dâvamızı hal yoluna koymuş olurduk. Avrupa medeniyetinden yaptığımız zarurî iktibaslar veya toptan girme teşebbüslerinde **empirisme**'den kurtulup faaliyetlerimizi ilmin rehberliğinde yapamadığımız, sonradan da yapılanların ilmî bir tetkik ve muhasebesine girişemediğimiz gibi bugün de hâlâ bu anlayış ve seviyeye erişmiş değiliz.

Rusya Deli Petro ve Katerina zamanından beri Avrupalılaşma hamlelerine Üniversite ve Akademilerine yerleştirdiği Alman ve Fransız âlimleriyle girişmiş; modern ilim ve medeniyeti ciddî teşebbüslerle muvaffakiyet kazanmıştır. Bizden sonra başlayan Japonya da Garbın ilim ve tekniğini tamamiyle tesis edebildi. Bu iki millete nazaran çok daha üstün bir medeniyetin temsilcisi olan Türkler bir yandan bu durumun yarattığı psikolojik, öte yandan asırlarca süren mücadelenin kurduğu mânevî Demirperde dolayısiyle yüksek mektep, Üniversite ve başka müesseselerin Avrupalı âlimlerle kurulmasına veya doldurulmasına müsait bir vasata sahip değildi. Fakat Tanzimat'tan sonra bu imkânlar gittikçe genişledi; kısmî olmakla beraber, ara sıra, Avrupalı âlimlerin hizmetleri sağlandı ise de bu teşebbüsler programlı, şümullü ve devamlı olamadı.

Meşrûtiyet ve hususiyle Cumhuriyet devirlerinde ilim ve medeniyet meselelerini kavrayamıyan siyaset adamları Türkiye ile Avrupa arasında artık kalmamış bulunan bir Demirperde'yi yıkmakla Avrupalılaşmanın ve ilerlemenin mümkün olacağı mücadelesine giriştiler. Fakat hem Avrupa'nın ilmini getirecek yolu bulamadılar; hem de Demirperde zannı ile mevcut kültür ve medeniyeti de yıktılar. Avrupa'nın kaba taklidi ile büyük hamleler yapılacağı ve Şarka medeniyet götürüleceği gafleti de bazı esir milletlerin dahi bizi geçmesi ve Türkiye'nin de ilim ve kültür kısırlığına sap-

lanması, mânevî ve siyasî buhranlar içinde kıvranması ile bugün daha açık bir şekilde meydana çıktı. İlim ve fikir yerine bazen basit nakilciliğin veya safsatanın galip geldiği, memleket ihtiyaçları yerine moda, taklit ve menfaatlerin hüküm sürdüğü Üniversiteler böylece onbinlerce Türk çocuğunun zekâ ve imânına mezar olmaktadır. Zavallı hükûmetler de bu müesseseleri kalın hisarlar içine almak ve bunu Anayasa ile de tahkim etmek suretiyle Üniversitede ilmi değil, onu boğan, engelleri sağlamlaştıran ve hattâ memleket nizamını bozan bir sistemi himaye ettiklerini anlıyamamışlardı. Maamaîfh Üniversite ve Maarifin bazen bozguncu emellerine âlet edilmesi gayretleri de eskiden beri eksik değildi. Bu kalın hisarlar içinde mahsur kalan Üniversitelerde mevcut ilim de gittikçe zayıflamakta ve çok garip hâdiseler cereyan etmektedir. Bu sebepledir ki, Akademik mevkilerin çoğu likayatsız unsurlarla doldurulmakta ve Garpta şöhret yapmış Türk ilim adamları da bu hisarları aşamamaktadır.

Bu perişan duruma rağmen hükûmetler mütemadiyen lise, yüksek mektep ve Üniversite açmak gayretine düşmüş; memleket bu anlayışsız gayretle ilim ve irfana kavuşacak yerde gittikçe mânevî anarşiye boğulmuştur. Zavallı hükûmetler Muhtariyet saltanatı dolayısiyle açtıkları yeni Üniversitelere mevcutlarından hoca almak imkânına da sahip değildir. Bâzan liyâkat bile aramadığı halde muazzam binalar yükselmekte, fakat en büyük servet olan ilim ve kültür adamından mahrum bırakılmaktadır. Türkçe konuşamıyan profesör ve muallimi çok bir memleketin mânevî çöküntüsü hakkında artık başka bir şey söylemeğe lüzum var mıdır? Dünyanın ileri milletleri bir yana hiç bir geri memleketinde böyle bir fâciaya rastlamak kabil değildir. Zira Üniversiteler lise tahsilinden şikâyet ederken bir kısım hocaların Türkçeye hâkim olamadığını, dil ve kültür tahribine, sokak politikası ve sosyalizmine kapılacak bir seviyede olduk-

larını düşünememişlerdir. Türkiye'nin medeniyet ocağı olması gereken bu zavallı müesseseler hangi memleket içinde bulunduklarını da idrâk edememiş ve bu sebeple de lüzumlu kürsüleri değil lüzumsuzlarını ihdas yoluna girmişlerdi. Meselâ Türk - İslâm hukuku, felsefesi, san'at ve arkeoloji yerine başkaları kurulmuş; bu sebeple de ilmi ve amelî bakımlardan memleket için zarurî olan sahalar boş bırakılmış ve şimdi bâzı kımıldamalar başlamıştır. Her yıl onbinlerce Türk gencinin kapılarına dayandığı Üniversiteler memleket ihtiyaçlarına göre âyarlanmadığı, liseler yığın hâlinde talebe sevkettiği için milletin enerjisi boşuna harcanmakta ve Türkiye yakın bir zamanda bugünkünden daha ağır problem ve buhranlara namzet bulunmaktadır.

Ders yılının başlangıcında bu umumî prensipleri belirtirken Üniversite ve Maarif ilmî ve millî ihtiyaçlara göre ıslâh edilmediği takdirde Türkiye'nin bizzat bu müesselerin kurbanı olacağını ilânda hiçbir tereddüt yoktur. Nitekim tarihe, ilim ve medeniyet meselelerine vâkıf olanlar bunun bir kehânet sayılmıyacağını bilirler. Hükûmetlerin ve ilim müesseselerinin hâlâ bu durumu hissetmemiş ve hattâ tersine gayretlere kurban gitmiş olmaları tehlikenin yakın ve mühim olduğunu göstermektedir.

İlâhiyat Fakültesi ve Meseleleri

Bugün, Türkiye gibi medeniyet dâvası ve bunun neticesi olarak da, hiç olmazsa, bir asırdan beri gittikçe şiddetini arttıran bir hars buhraniyle karşılaşan, maddî ve manevî bakımdan da tamamiyle yeniden kurulmak zorunda bulunan, bir memlekette üniversiteye terettüp eden vazife, şüphesiz, her memleketten büyüktür. Memleketin dimağı mesâbesinde bulunan ve onun uzun vadeli mukadderatını hazırlamakla mükellef olan üniversite, memleketin halle mecbur olduğu maddî, manevî bütün meselelerin başında gelir. Bundan dolayı, devletçe ve milletçe, bütün dikkatimizi onun üzerinde teksif ederek onun yükselmesi ve gelişmesi için elimizden geleni yapmamız istikbalimizin yegâne teminatı olacaktır.

Üniversite meselesinin medeniyet ve hars dâvalarımızın halli, mukadderatımızın tâyini bakımından haiz olduğu ehemmiyet ve bununla mütenasip bir seviyeye erişebilmesi için nasıl ıslah edilebileceği hususundaki fikir ve kanaatlarımızı, yakında kitap veya makaleler halinde neşredeceğimiz, bir eserde serdettiğimizden burada âcil ehemmiyetine binaen sadece İlâhiyat Fakültesi meselesiyle, fakat bütün şümulüne girmeden meşgul olacağız.

Yeni bir medeniyete ve modern çağların dünya görüşüne doğru giderken din realitesini düşünüp onun içtimaî

ve millî bünyedeki rolünü idrâk ettikten sonradır ki onu münevver ruhlardaki boşluğu doldurmak, manevî bir gıda haline getirmek mümkün olacak ve sıhhatli bir cemiyet için tehlikeli bir vaziyet alan, münevver ve halk arasındaki manevî uçurum da doldurulabilecektir.

Din adamları yeni şart ve zaruretleri, hattâ dinî imkânlar dahilinde, kavrayacak bir seviyede olmasa bile din müessesesini baskı altında bulundurmak veya sadece ihmal etmek cemiyetin mukadderatiyle oynamak demektir. Din kültürünün ocakları olan an'anevî müesseselerin, düşmüş oldukları, inhitat içinde kalmaları ve yeniliğe karşı direnmeleri, ilerlemek azminde bulunan bir cemiyet için mahzurlu idi. Fakat yerlerine kaim olmak yolunu tutan eski İlâhiyat Fakültesiyle, imam-hatip mekteplerini toptan kaldırmak, şüphesiz daha hayatî bir tehlike idi. Filhakika bugünkü Türkiye'de kendi kültür kaynaklarından ve tenvir imkânlarından mahrum kalmış bulunan, İslâmiyetin, inkılâptan öncesine nazaran, daha geri, daha daralmış bir şekil almış olması ve medenileşmek dâvâsında bulunan bir milletin seviyesiyle münasip olarak gelişecek yerde, âdetâ iptidaî kavimlerin dini seviyesine düşecek bir istikamete yönelmesi cemiyet hayatında ciddî bir muvazenesizlik âmili olmuştur. Böylece eskisinden hiç zayıf olmıyan İslâmiyet duygusu, yeniçağların gerektirdiği ilim ve felsefe ile âhenkleşen bir ilâhiyata sahip olmak şöyle dursun, bugüne nazaran kifayetsiz olmakla beraber, Ortaçağ İslâm medeniyetinin yüksek seviyesiyle mütenasip olarak, kurduğu, fikir sistemi an'anesiyle beslenmek imkânından bile mahrum kalmıştır. Bunun tabiî bir neticesi olarak husule gelen maneviyat boşluğu halkı hakikî İslâmiyet yerine eskisinden daha ziyade bâtıl itikatlara, hurafelere ve nihayet câhil ve bazan menfaatperestlerin elinde bulunan tarikatlara sürüklemektedir.

Kanunî yasaklara rağmen maneviyat iştirakiyle halkı celp eden bu temayülleri irtica ve taassupla karıştırmamalıdır. Fakat dinî bilgileri, kuvvetli şahsiyeti ve siyasî kabiliyeti yerinde bulunanların bu havayı irtica istikametinde istismar etmesi ihtimali mevcuttur. Bu vaziyete karşı ve irticaın meydana çıkacağı korkusu ile milletin mukadderatiyle oynamağa, onun insanî, millî ve demokratik haklarına tecavüze kimsenin hakkı yoktur. Hele politik, ideolojik maksat ve temayülleri dolayısıyle irtica bahane ve taktiği altında milletin vicdanına tasallûta, manevî kıymetlerini yıkmağa yani dini, din aleyhinde istismara da asla müsaade edilemez. Yalnız bugün karşımıza çıkan meseleleri değil madde ve ruh arasındaki ezelî mücadeleyi, sağlam fert ve cemiyetler için zarurî olan muvazene haline sokabilmek maksadiyle, dinî müesseselerin bir an önce, zamana ve milletin ihtiyaçlarına uygun olarak, kurulması ve teşkilâtlandırılması lâzımdır. İrtica, taassup ve hurafelerle hakikî dinî ve din duygusunu birbirinden ayırarak ne dini baskı altında bulundurmak ve ne de sadece onunla bağlı bulunan bu tezahürlere karşı maddî kuvvet kullanmak değil tek çare dinî kültür ve bilgileri yükseltmektir. Bugün, Meşrûtiyet devrinde İslâm teolojisini, az çok, zamanın ihtiyaçlarına göre âhenkleştirme kabiliyetini haiz unsurlara malik olmak şöyle dursun basit umumî ve dinî kültürü haiz din adamlarından bile mahrumuz. Hâlâ şer'î hukuka göre halli gereken bazı eski dâvalara da rüyet edecek kadar İslâm hukukunu bilen ne hukukçularımız kaldı ne de müftüler vardır. Asırlardan beri İslâm medeniyeti ve dinine mensup bir millet olarak davet edildiğimiz Şarkiyat kongrelerinde, İslâmî ilimlere dair ciddî tebliğlerde bulunacak unsurların mevcut olmaması dolayısiyle, medenyiet dünyası karşısında duyduğumuz mahcubiyetin devamına tahammül edemeyiz Halbuki İslâm medeniyetinin kurucu ve hamilerinden, bu dinin bin yıllık âzâsı olmaktan ve nihayet müslüman kavimlerle mev-

cut münasebetlerimizden sarfınazar sadece diğer ileri milletler gibi medenî bir millet olmak haysiyetiyle de İslâm dini ve medeniyeti tetkiklerine iştirak etmek zorundayız. Dinî olduğu kadar içtimaî ve siyasî ehemmiyeti aşikâr olan Kıbrıs Müftülüğüne, oradaki hıristiyan cemaat teşkilâtı karşısına çıkacak bir müftü bulup tâyin etmekte müşkülât çektiğimiz bir vakıadır. Diyanet işlerini idare edecek münevver din adamlarımız hemen hemen mevcut değildir. Camilerimizdeki imamların vaazları, inanmış münevverleri bile tatmin edemiyecek kadar, iptidaîleşmiştir Millî harsın en kuvvetli unsurlarından biri olan din ve dinî kültürün bugünkü perişan haline nihayet vermek için ciddî bir surette tedbirler alamazsak içinde bulunduğumuz maneviyat buhranının cemiyet hayatımızda daha derin hasatlıklar doğurması mukadderdir. Bir kaç ay önce bir Kanadalı profesörün kendi üniversitesine davet etmek istediği orta seviyede bir din âlimi bulamadığımızı da kaydedelim.

Bugün alınması gereken tedbirler ancak âcil bir mahiyet arzeden buhranı yatıştırmak içindir. Halbuki ileride yetişecek büyük din âlimlerinin halletmekle meşgul olacakları daha büyük meseleler vardır. Filhakika Avrupalılaşmak mecburiyetinde kalan cemiyetimizin bumedeniyetle karşılaşması neticesinde Yeniçağların ilmî ve felsefî esaslariyle âhenkleşebilcek bir İslâm ilâhiyatının yeniden tesisi müstakbel din âlimlerimizin başlıca meşgale ve meselesi olacak; bundan sonra da tabiî olarak bir takım müçtehitler meydana çıkacaktır. Din meselelerine dair daha geniş ve etraflı görüşlerimizi ihtiva eden fikirleri başka bir yazıda meydana koyduğumuzdan burada sadece hükümete düşen vazifenin ehemmiyetine işaret edeceğiz. Bu vazifesi icabı demokrat hükümetin, henüz senbolik de olsa mekteplere din derslerini koyması, vicdan hürriyetini teminden başka bir mânâya gelemeyen, lâyıklık prensibine asla ay-

kırı olmadığı halde, politik ve ideolojik maksatlarla, hem de bu demokratik hürriyetler devrinde, anayasanın kendi temayüllerine göre istismar gayretiyle milletin vicdanına tasallût, kudsî, insanî ve millî haklarına tecavüz etmek cüretini gösterenlere karşı nasıl uyanık bulunmak lâzım geldiğinde, hattâ memleketin içinde bulunduğu şartlar dolayısiyle, din kadar kudsî ve insanî bir hak olan vicdan hürriyetine dokunmadan hükümete, hiç olmazsa bugün için, daha bir çok vazifeler terettüp ettiğine mezkûr yazımızda temas edilmiştir.

İlâhiyat Fakültesinin hatalı kuruluşu

Din ve dinî kültürümüzle ilgili olarak önümüzde bulunan bir çok meselelerin halli için ilk ve âcil çâre, şüphesiz, İlâhiyat Fakültesinin ciddî olarak kurulmasıdır. Bu ehemmiyeti dolayısiyledir ki Ankara İlâhiyat Fakültesi kurulur kurulmaz, henüz mahiyeti anlaşılmadan ve onu kuran sebepler belli olmadan, memleket içinde ve dışında, İslâm ülkelerinde ve Avrupa'da büyük bir alâka çekmiştir. Asırlardan beri İslâm dünyasının himaye ve müdafaasını yapmış olan Türklerin, biraz da menfî propagandaların tesiriyle, İslâmiyeti terketmiş olduklarına dair şayialar birdenbire silinmiş; din müessesesinin, Rusya müstesna, Türkiye'de hiçbir memlekette görülmeyen bir sarsıntıya maruz kalması Avrupa ve Amerikalı mütefekkirleri hayretle temaşaya sevketmişti. Böylece memleketimizde dünyanın dikkatini üzerine çeken bir Fakültenin selâmeti için hassasiyetimizin sebeplerine işaret etmiş bulunuyoruz.

Bu ciddî memleket ihtiyaçları karşısında ve bugünkü şartlar içinde kurulmuş olan İlâhiyat Fakültesinin mahiyetini meydana koymaya başlarken onun kendisinden beklenen ilmî ve amelî ciddî hizmeti görecek bir bünye arzedemediğini, esefle, ifade ederek söze başlamalıyız. Filhakika bu fakültenin kuruluşuna âmil olan zihniyet ve kuruluş tar-

zı, bunun, işaret ettiğimiz endişelerle vücut bulmadığını gösterdiği gibi manevî gıdasızlıktan feryad eden milletin ıztıraplarını duyan samimî bir merhamet hissinin de âmil olmadığını meydana koymaktadır. Hattâ demokratik baskının tesiriyle vuku bulan bu hâdiseye istismardan daha ileri bir mânâ vermek de mümkündür. Fakültenin kuruluşunda, halk efkârını bununla oyalamak ve mutlaka ciddî bir din ilmi ve bilgisi verilmesini önlemek maksat ve zihniyetinin esas olduğu, buna rağmen, demokratik rejim icabı da, halkın haksız yere sempatisinin avlanmak istendiği kanaati hasıl olmaktadır. Teşebbüsün ciddiyet ve samimiyeti hakkındaki şüphemiz sadece kuruluş esnasında mesul devlet adamlarının sarfettiğini duyduğumuz hayret ve ibrete şayan sözler ve kurulmasına memur edilen kimselerin salâhiyetsizliği veya kayıtsızlığı, hattâ bunlar arasında bu işten memnun olmayan insanların bulunmasına değil, bizzat onun bünyesi ve programına da dayanmaktadır.

Gerçekten memleket ihtiyaçları ve bir İslâm İlâhiyat Fakültesinin gayesi göz önüne getirilince, yalnız ilgili ilim adamları değil her münevverin bile kolaylıkla anlayacağı üzere bu fakülteye neden esas derslerin konmadığı, lüzumsuz derslerle dinî bilgilerin tahsiline imkân bırakılmadığı keyfiyeti ancak böyle bir zihniyet ve maksatla kabili izahtır. Filhakika bu fakülteye İlâhiyat adının verilebilmesi için orada Tefsir, Hadîs, Fıkıh, Kelâm, İslâm dini, Mezhepler tarihi, Tasavvuf, Dinler tarihi, ile bunlara dair fer'î ilimler, Arapça ve Farsçanın programlarda yer alması, bunları okutabilecek salâhiyetli ilim adamlarının tâyini şart idi. Halbuki tamamiyle ihmale uğrayan bu esas dersler için bugün ilmî salâhiyeti haiz ancak tek bir insan mevcuttur. Fiilen mevcut olmayan bu derslerin yerine, âdetâ fakültenin kuurlmasına ve inkişafına engel olmak maksadiyle, Sosyoloji, Psikoloji, Felsefe, Mantık, İlimler tarihi, İslâm sanatı ve İslâm felsefe-

si (mütehassısı olmayan bu ders şimdi konmak isteniyor) gibi derslerin doldurulması bu zihniyeti meydana koymak ve ona dair şüphemizi izhar etmek için kâfidir. Şüphesiz ilmî kifayetsizlikle birlikte, işaret ettiğimiz zihniyet ve bununla alâkadar menfaatlerin esiri olanlar, bu ilimlerin dinle münasebetlerini , beyhude yere, mübalâğaya ve muğalâtaya kalkışacaklardır. Yalnız din değil, geniş şumûliyle alındığı takdirde, her ilmin diğeriyle az çok münasebettar olduğu malûmdur. Devrimizde ilmin ihtisaslaşmak zarureti karşısında din tetkiklerini bu kadar geniş bir şümûl içerisinde mütalâa etmenin imkânı olacağını biran için tasavvur etsek bu takdirde bunların aslî derslerin mevcudiyetinden sonra bahis mevzuu olabileceğini idrâk etmiyecek tek bir iz'an sahibi tahayyül edilemez. Hattâ geniş ve normal bir zihniyetle çalışacak bir İlâhiyat Fakültesi için, ehemmiyeti bedihî olan, Mukayeseli dinler tarihi dersinin, yukarıda zikrettiğimiz aslî dersler olmadan, tedrisi bile şüphesiz beyhude olacaktır. Bu ölçü ve zihniyetle hareket edince daha bir sürü derslerin İlâhiyat Fakültesi ders listesine ilâve edilmemesine hiç bir mâni yoktur. İlim dünyasında da bu bünyede bir müesseseye rastlanamaz. İlâhiyat Fakültesinin, yukarıda zikrettiğimiz, esas dersleri ciddî bir şekilde, okutulmadan bu fakültenin kendisinden beklenilen ilmî hizmetleri karşılayacak din âlimleri yetiştirmesi ve din tetkikleri yapabilmesi maddeten imkânsız olduğu gibi, dinî müesseselerimizde pratik vazifeler görecek unsurlara umumî bir din bilgisi vermesi de pek beklenemez. Esasen bu saydığımız dersler için ciddî ilim adamları tâyin edilerek programlar doldurulmuş olursa, her biri ayrı bir ihtisasa doğru götürecek olan bu dersler yanında talebenin, bir din adamı için vakit öldürmekten başka bir şeye yaramayan, bu kenardaki derslere ayıracağı bir saat bulamıyacağı gibi hafta saatleri de böyle bir programı ihtiva edecek bir miktarda değildir. Bu yandaki dersler arasında, başında İslâm sıfatının bulun-

ması dolayısiyle, İslâm sanatının lüzumundan bahsedebilecek olanlara da, tabiatiyle, evvelâ İslâm dinini öğretiniz de ondan sonra sanatını düşünürüz, tarzında bir cevap verilebilir. Halbuki, yukarıda söylediğimiz gibi, İslâm sanatının İlâhiyat Fakültesiyle yakından bir alâkası yoktur. Diğer taraftan Türkiye'de ehemmiyeti mübrem olan ve maalesef bir çok fantazi kürsülerin kurulmuş olmasına rağmen böyle bir kürsü veya ders üniversitelerimizde ciddiyetle ele alınıp ihdas edilmemiştir. Bir an önce üniversitelerimizin ihdas etmek mecburiyetinde olduğu bu kürsünün yeri de asla İlâhiyat Fakültesi olamaz. Zaten bugünün Türkiye'sinde bu dersi salâhiyetle üniversitede okutabilecek bir insanın mevcut olmadığı hakikatini, acı da olsa, itiraf etmek mecburiyetindeyiz. Dil ve Tarih Fakültesinde bir Türk İslâm Sanat ve Arkeolojisi Kürsüsü kurmak imkânlarını düşündüğümüz zaman fiilen mevcut olmayan bu dersin, İlâhiyat Fakültesi tarafından işgali yüzünden de, kanun bu mübrem ihtiyacı karşılamamıza engel olmaktadır. Halbuki üniversite hakkındaki yazımızda lüzumsuz yere aynı dersleri okutan ve üniversite mefhumunun gerektirdiği birliğe uymayan fakültelerin mevcut olduğuna dair misâller vereceğiz.

Diyalektik kudretine ve aka kara diyebilmek kabiliyetine malik olanların dahi bu tasvir ettiğimiz vaziyeti müdafaaya kalkışabilecekleri şüphelidir. Yalnız kendilerini mazur göstermek için memlekette bu dersleri salâhiyetle okutabilecek insanların mevcut olmadığını ileri sürecekleri kuvvetle muhtemeldir. Buna karşı verilecek cevap, daha doğrusu fakültenin sâlim bir yola girebilmesi için alınacak tedbirlere temas etmezsek şart ve imkânlar dışında güçlükler çıkarmakla itham edilmemiz muhtemeldir. Evvelâ memlekette üniversitenin talep ettiği, ilmî araştırmalariyle tanınmış, din âlimleri bulmak hakikaten zorlaşmıştır. Fakat akademik mevkiler bahis mevzuu olmadan, bugünün âcil ihti-

yaçlarına göre, hiç olmazsa, İslâm dinine dair bilgileriyle tanınmış insanlar bulmak ve bunlardan faydalanmık imkânları elân mevcuttur. Bu ifademizin ileri bir üniversite ölçüsüne göre bir mâna taşıdığını kaydetmek mecburiyeti vardır. Yoksa diğer fakültelerin ve bizzat İlâhiyatta bulunan bir kısım öğretim unsurlarının ilmî seviyesi nazarı itibare alınırsa İlâhiyata profesör, doçent veya öğretim görevlisi bulmaktaki zorluk daha çok azalır. Fakat İlâhiyat Fakültesine düşen içtimaî ve kültürel büyük vazifelerin başarılabilmesi için, devletin sarfettiği para mukabilinde, İslâm dünyasından ciddî ve milletlerarası şöhrete malik, ilim adamlarından teklif bekleyenleri de biliyoruz. Böylece içeriden ve dışarıdan temin edilecek din âlimleri sayesinde İlâhiyat Fakültesi süratle gelişerek memlekete karşı vazifesini yapabilecek bir seviyeye erişecektir. Buna imkân verebilmek için de vakit israfına sebep olan mezkûr eklenti derslerin bir kısmını kaldırmak gerekecektir. Zaten bu dersleri okutanların çoğu da okuttukları mevzularda ilmî neşriyat yapmış ehliyet kazanmış kimseler olmadığı malûmdur. Hattâ esas dersleri dolduracak kemiyet ve keyfiyette ilim adamı bulmak zahmetine katlanmaz, gösteriş ve şekilcilik hastalığından kurtulursak, yalnız Tefsir, Hadîs, Fıkıh ve Arapça derslerini hakkıyle okutacak bir kaç din âlimiyle başlayan mütevazi bir İlâhiyat Fakültesi süratle istenilen semerelerini verecektir. Eski medreseler misâli buna kâfi bir delildir. Bu takdirde fayda yerine engel teşkil eden mezkûr derslerin bir an önce kaldırılarak talebeyi kendi mevzuuna bırakmak şarttır.

Bizim İlâhiyat Fakültesi meselesinin süratle halli için bu yazıyı derhal neşretmeye mecbur eden birinci sebep, üniversite ıslâhı gibi büyük bir dâvanın hallini beklemeden, henüz kuruluş halinde bulunan bu fakülteyi salâha kavuşturmak imkânının mevcut bulunması; ikincisi, bu imkânlara rağmen, mensuplarının katiyen salâh yolunu tercih etmemiş

olmalarıdır. Bu kanaat Profesörler Meclisinde uzun süren müzakereler esnasında, bedâhetlerin dahi münakaşası dolayısiyle, hiç şüphe etmeyecek bir mahiyet aldı. Hattâ bu unsurların âdetâ onun kuruluşunda hâkim olan maksat ve temayüllerin tatbikine memur edilmiş kimseler olduğu hissi hasıl oldu. Uzun müzakere ve münakaaşlar esnasında bütün ricalarımıza rağmen Fakülte idaresi bu zarurî dersler için lâzım olan unsurların teminine asla yanaşmayarak lüzumsuz dersler kadrosunu daha da meşbu bir hale getirmek için yeniden bir sürü tâyinler üzerinde ısrar etti. Meselâ bir çok yeni dersler ihdas, yeni unsurlar tâyin etmek istenildiği zaman aynı şeyin neden en zarurî olan derslerden biri için yapılmadığı soruldu. Tabiatile verilecek müsbet bir cevap olmadığından beyhude yere bedahet ve mütearifelerin münakaşasile vakit geçirildi. Bizim üniversite ve sair ilim müesseselerinde bu gibi ahvalde, içine düşülen, basit tenakuzlardan kurtulmak maksadile, aka kara denildiğine, insan kafası ile istihza eden bu gibi bedahetlerin münakaşasına alıştığımız için, hayret bile etmedik. İlâhiyat Fakültesi, Dil Tarih Fakültesinde hâkim olmağa başlayan ilim efkârının kuvveti karşısında maksadı temin edemeyince bu çıkmazdan vaz geçecek yerde o yolda başka bir çare aramak lüzumunu duydu.

Filhakika Senatoda İlâhiyat Fakültesi işlerini anlayan insanlar az, fakat dostlar daha çok idi. Nitekim, öğrendiğimize göre, Senato profesörler meclisini, profesör tâyininde, mihanikî bir rey vasıtası haline getirir bir şekilde kanunu tefsir etmiş; öğretim görevlileri için de, Üniversiteler Kanununun profesörler kuruluna tevdi ettiği 34. maddedeki salâhiyeti ondan nez etmiştir. Dil Tarih Fakültesi profesörler meclisi bir ecnebi profesörün mukavelesini ilmî ve teşkilâta ait sebeplerle (ki hukukan hiç bir sebep bahis mevzuu değildir) yenilemeyince de aynı senato bu kararı şekil bakımından ve dikkate şayan bir tarzda bozmuştur. Bu boz-

ma hâdisesinde Senato kararının ifadesindeki elâstikiyetin taşıdığı mâna dikkatle üzerinde durulacak bir mahiyettedir.

Böylece İlâhiyat Fakültesinin ilmî ve ciddî bir hizmet başarmasına, bünyesinin imkân vermediği, kendiliğinden meydana çıkar. Bu fakülteye bir idealle gelen ve hususî gayret ve kabiliyeti haiz olan talebeler istisna edilirse diğerlerinin memleketin kendilerinden beklediği vazifeleri başarabilecek seviyede yetişebilmeleri şüphelidir. Bu hal, zaten mevcut olan yarı münevver işsizliğin artmasına sebep olacağı için, memleket bakımından fayda yerine zarar getireceğini ifade eder. Bu sebeple İlâhiyat Fakültesi diğerlerinden âcil olarak ele alınmalı ve işler bir hale getirilmelidir. Hiç bir şey yapılamazsa talebeyi lüzumsuz derslerin yükünden kurtararak iki ciddî İlâhiyat âlimi ile dahi işe başlamak ve ilerlemek mümkündür.

Demokrasinin Zaferi

Türkiye'de demokratik idarenin başlaması ve millî iradenin tecellisiyle, ilk defa olarak, hakikî münâsiyle büyük bir inkılâp vuku bulmuş. Bu sayede Türk milleti geniş bir nefes almış ve uzun müddet bir bayram havası yaşamıştır. Bu durum Avrupa'dan gelen hiç bir yeniliğin bu derece milletçe benimsenmediğini veya millî bir hüviyet kazanmadığını gösterir. Gerçekten milletimiz demokrasi devrinde yalnız hürriyete ve kendi iktidarına kavuşmamış; onunla birlikte, başlayan iktisadî kalkınma hamlesiyle de yeni bir hayat ve medeniyet yoluna girdiğini anlamıştır. Nitekim demokratik hürriyetlerle birlikte girişilen kalkınma, imar ve sanayileşme hamleleri bize cidden 19. asır Avrupasın'da sanayi inkılâbı ve kapitalizmle birlikte gerçekleşen büyük terakkileri hatırlatmıştır. Öyle ki, kalın bir zulmet perdesi altında kalan, kağnı sesinin hüznüne gömülen, açlık, hastalık ve sefalet içinde kıvranan Anadolu'da artık elektrik parıltıları ve motor sesi yayılmağa başlamış; yol, liman, baraj, fabrika ve şehirlerin inşasiyle Türkiye'nin çehresi değişmeğe yüz tutmuş; istihsal ve istihlâk grafikleri sür'atle yükselmiş ve milletimizde bir canlılık ve hayatiyet hissedilmiştir.

Bu inkişaflara muvazi olarak istatistikler de nüfusumuzun hızla artmakta olduğunu göstermiş; 13.5 milyonluk perişan bir Türkiye yerine onun bir misli medenî bir ülke doğmağa başlamıştır. 19. asır Avrupa'sında olduğu gibi, Türkiye'de de köylerden şehirlere büyük bir nüfus akını vuku

bulmuş; 100.000'i aşan şehirlerin sayısı da sürekli olarak çoğalmıştır. Garibtir ki, iktisadî kanunları ve medeniyet tarihini kavrayamayan kalemler, hâlâ bu akının durdurulması gibi mânasız düşünceler ileri sürmekte ve bu tekliflerin gerçekleşmesinin de ancak iptidaî hayata dönüşle mümkün olacağını anlayamamaktadırlar. Bunun gibi Türk milletinin kaderini ve istikbalini düşünemeyen ve garip tesirlerin kurbanı olanlar da bu nüfus artışını durdurmak gayretindedirler.

Anadolu'da ancak kuvvetli milletlerin yaşayabildiğini ve imparatorluklar kurduklarını, zayıf milletlerin de tarihe intikal ettiklerini, jeopolitik bir gerçek olarak, hesaba katmak ve yüz milyonları aşan milletlerin mücadelelerini göz önünde tutmak mecburiyetindeyiz. Zira ilim ve teknikle mücehhez bir Türkiye 80.000.000'luk bir nüfusu besleyebileceği halde geri bir Türkiye 13.5 milyonu fakirlikten kurtaramamıştır.

Türkiye'de böylece hakikî bir medeniyet inkılâbı başlamış ve çok defa ilmî bir temele dayanmayan ve şekli taklitlere boğulan Avrupalılaşma teşebbüsleri de gerçek mecrasını bulmuş; ulaşılması hayâl gözüken Avrupa karşısında, artık milletimize yeni bir ümid ve nefse itimad duygusu gelmiş; münevverler arasında yayılan aşağılık duygularında da bir düzelme olmuştur. Filhakika, İkinci Cihân Harbi dışında kalmamıza rağmen, ilim, kültür ve teknikte milletçe hissedilen zaafla, harbe giren memleketlere nazaran iktisadî sahada daha fazla çekilen ıztıraplar aşağılık duygularının gelişmesine ve bir takım ciddiyetsiz fikir kırıntıları veya temayüllerinin belirmesine sebep olmuştu. İnkılâbı köye ulaştırmak iddiasiyle açılan zavallı Köy Enstitüleri, Avrupa medeniyetine eski Yunandan geçmek üzere varılacağı vehmiyle girişilen zoraki bir Hümanizm hareketi nasıl bir fikir perişanlığı içinde bulunduğumuzu gösteriyordu. Öyle ki ya-

pılan mânevî tahribata rağmen hâlâ din ve an'anelerin terakkiye engel olduğu sanılıyor ve grafiklerin bu istikamette zorlamaları da bir ilerleme çâresi olarak fakir fikir piyasasına sürülüyordu. Avrupa'ya ulaşmak ümitlerinin kaybı dolayısiyle daha bir çok mânâsız düşünceler de meydana çıkmış bulunuyordu. Sadece bu kadarı bile Türkiye'nin nasıl bir fikir kısırlığı ve mânevî kargaşalık içinde bulunduğunu, hattâ akl-ı selîmden uzaklaştığını gösteriyordu. Böylece Türkiye'de demokrasi devresinin maddî - mânevî nasıl bir mirasla karşılaştığını ve ne derece bir kurtuluş imkânı verdiğini tesbit etmek kolaylaşmıştır. Hattâ bir Alman yazarı der ki, eğer siyasî buhran baş göstermese, demokrasi düzeni ve istikrar sarsılmasa idi, Türkiye'nin kısa bir devre içerisinde artık ileri ve sanayileşmiş bir memleket olması mümkün idi.

Demokrasi Devrinin Hataları

Türkiye'ye mahsus bu kısa demokrasi tecrübesi iktisadî kalkınmanın bile koyu bir devletçilik veya diktatörlükle değil, hürriyet rejimi ve serbest teşebbüsle ne kadar daha kolay başarılabileceğini meydan koymuştur. Esasen medeniyet tarihi ve bugünkü dünya tecrübeleri ile hür ve sosyalist nizamlar arasındaki bu açık farkı ve hakikatleri gösteren misallerle doludur. Bu arada sadece iki Almanya'nın göze çarpan durumlarını hatırlamak kâfidir. Hattâ Federal Almanya'nın mûcizevî kalkınmasında birinci derecede söz sahibi bulunan iktisatçı başvekil L. Erhard, yalnız sosyalizmin değil, dar mânâlı devlet plânlamalarının bile iktisadî gelişmelere engel olduğunu belirtir.

Memleketi diktatörlüğün bıraktığı sefalet ve ıztıraplar içerisinde devralan demokrasi idareleri milletimize ciddî bir ümit ve hayatiyet bahşederken mânevî bakımdan daha kötü bir miras ile karşılaştığını düşünememeş; gereğini yapamamış ve bu ağır ihmal neticesinde milletimizin siyasî ve iktisadî sarsıntılara uğramasına ve kazanılan terakkilerin tehlikeye düşmesine imkân verilmiştir. Gerçi bütün icapları yapılmamış olmakla beraber lâikliğin din aleyhtarı tatbikatına nihayet verilmiş; uzun bir devir dinî tahsil ve terbiyeden mahrum bırakılan yeni nesle bir miktar mânevî gıda sağlanmış; dini neşriyat yasakları kaldırılmış, daha mühim olarak da orta ve yüksek derecede bazı din mektepleri açılmıştır. Böylece maddî huzurla muvazi olarak nisbî bir ma-

nevî sükûn da kazanılmıştır. Lâkin yeni nesli yetiştirmekle vazifeli bulunan Maarif Vekâleti, ilmî ve millî gayelere aykırı bünyesiyle, zayıflığını muhafaza etmekte ve böylece kültür sukutu, fikir kısırlığı ve mefkûre bozukluğu sür'atle gelişmekte ve gençlik sağlam bir kültür ve ideal kazanmanın imkânlarından mahrum bulunmakta idi.

Memleketin medeniyet dâvâsı ve uzun vâdeli istikbâlinde birinci derecede rolü olması gereken Üniversite ise, ilmî ve mefkûrevî kifayetsizliği dolayısiyle, yalnız maddî - mânevî kalkınmada rehberlik yapamamakla kalmamış; bu zaafları sebebiyle de sık - sık siyâset ve ideoloji mücadelelerine sahne olmuş; bu suretle de umumî istikrarsızlık ve sarsıntılarda tesiri görülmüştür. Nitekim bu kifâyetszlk ve siyasî partilerin tahrikleri dolayısiyle Üniversite sık - sık politika kahramanı ve ilim şehidi yetiştirmiştir. Halbuki Üniversitenin bütün mensuplariyle siyâsetin üstünde kalması ve otoritesiyle fikir hayatına rehber olması gerekirken, çok defa zayıf kalemlere tâbi duruma düşmüş ve bu da umumî efkârda bu yüksek müessesenin itibarına tesir etmiştir. Böylece Türkiye'de millî bünye sağlam olduğu halde ilim, kültür ve din müeseseselerinin zayıf bulunması demokrasinin muhtaç olduğu manevî iklimi sarsmış ve münevver kadrosunun teşekkülünü zorlaştırmıştır.

Bu durum millî hâkimiyet ve siyasî istikrarın bir takım fırtınalara namzed olduğunu gösteriyordu. Türkiye'nin iç bünyesini ve yabancr tesirleri görebilenlerin siyasî buhranları ve tehlikeli cereyanları bu gelişmenin mukadder bir neticesi saymaları gerekir. Bu, maddî - manevî ciddî tedbirlere başvurmadığımız takdirde istikbalde de yeni sarsıntıların beklenmesi lâzım geldiğine de bir işarettir. Nitekim 1960'dan önce yazdığımız makalelerde memleketin mânevî bir buhranın ıztırapları içerisinde bulunduğunu, tedbir alınmadığı takdirde bunun maddî bir şekle inkılâp edebileceğini belirtmiştik.

Türkiye'de Demokrasinin İmkanları

Avrupa'dan alınan mânevî unsurlar arasında demokrasinin millî bünyeye en uygun geldiği ve memlekette en mühim inkılâbı teşkil ettiği muhakkaktır. Bu, bir tesadüf olmayıp, şüphesiz, milletimizin tarihinden miras aldığı hasletler ve sağlam içtimaî bünye sayesinde mümkün olmuştur. Burada derhal belirtmeliyiz ki, karşılaştığımız siyasî ve demokratik sarsıntılar aslâ bu hükmü tekzip etmez; sadece mânevî buhran içerisinde yetişen siyaset adamları ve aydınların kültür ve mefkûre kifayetsizliğini meydana kor.

Türkiye, bundan yirmi yıl önce, demokrasi tecrübesine girişirken, hissedilen ve çok defa da açıkça itiraf olunmayan endişe, halkın cehaleti veya okur-yazar nisbetinin % 30 civarında olması üzerinde toplanıyordu. Halbuki 1946'dan beri halkın, devletin kaderi ve millî iradenin tecellisi için, seçimlerde giriştiği mücadele, gösterdiği fedakârlık bu endişenin tamamiyle yersiz olduğunu meydana koymuş; bu vasıfları ile münevverlerden çok daha ileri olduğunu ve Avrupa'dan daha geri bir seviyede bulunmadığını ispat etmiştir. Bu muvaffakiyette çekilen ızdırapların rolü ve münevverlere itimatsızlığın artması da bahis mevzuudur; fakat başlıca âmil şüphesiz tarihî, millî ve içtimaîdir.

Filhakika Türkiye'de modern demokrasinin müessese ve an'aneleri mevcut bulunmamakla beraber Türklerin demokrasiyi benimsemeleri, millî devlet anlayışları ve husu-

siyle demokratik bir içtimaî bünyeye tevarüs etmeleri sayesinde mümkün olmuştur. Hususî bir seçim esasına dayanan ilk İslâm Devlet Reisliği (Halifelik) süratle mutlak hükümdarlık şekline inkılâp etmekle beraber yine de Halife, Sultan ve Meliklerin meşruiyyeti İslâm hukuku (Fıkıh) nun tâyin ettiği esaslara dayanıyordu. İlk İslâm halifesi Hazreti Ebu - Bekir, seçildiği zaman, halka : «Ey Müslümanlar! İçinizde en lâyıkınız olmadığım halde beni kendinize halife yaptınız. Hak yolda bulundukça bana yardım etmek, hatâ işledikçe beni uyarmak vazifenizdir. Eğer doğruluktan ayrılır ve hatâda ısrar edersem sizin de bana itaatiniz sakit olur.» hitabiyle İslâm'ın da ve demokrasinin de örnek bir lideri olduğunu göstermişti.

İslâm-Türk devlet reisleri mutlak hükümdar oldukları halde şeriat'ın ve millî örf (töre) lerin tâyin ettiği prensiplere bağlı kalmak ve aksi takdirde meşrûiyetlerini kaybetmek durumunda idiler. İslâm âlimleri ve umumî efkâr padişahları büyük meselelerde murakabe edecek bir kudreti gösteriyorlardı. Bu sebeple devlet nizamı emredince hükümdarların fetvâ ile hal'i (tahtan indirilmesi) mümkün olabiliyordu. Dinî ve millî kaynaktan gelen Osmanlı kanunnâmeleri de âlimlere hal'i hakkını tanımıştı. Bununla beraber padişahların fetvâ ile düşürülmesi (hal'i) müessesesi ya çok az işlemiş veya suiistimal edilmiştir. Fakat yine de Avrupa'da kral ve derebeyler'in keyfî ve zalimâne idareleri Türk devletlerinde görülmemiştir.

Eski Türkler, İslâmdan önce devlet idaresinde Kurultay denilen aristokratik bir istişare müessesesine sahip olup, büyük meseleler burada hal edilirdi. Lâkin içtimaî bünyenin tam demokratik bir mahiyet alması, Selçuklu ve Osmanlı devirlerinin eseridir. Eski Türk devleti Kurultay

müessesesine rağmen aristokratik ve feodal bir mahiyette olduğu için kolaylıkla parçalanmaya müsaiddi. Bu sebeple Selçuklular eski boy beylerinin nüfûzlarını kırmış ve nihayet Osmanlı devrinde tam bir Merkeziyetçi devlet ve demokratik bir cemiyet meydana gelmişti. Büyük toprak sahibi zenginlere müsaade edilmemiş; böylece içtimaî sınıfların ve sınıflar arası uçurumların doğmasına imkân verilmemiş; herkesin kabiliyeti nisbetinde yüksek makamlara çıkması hakkı tanınmıştı. Bu sayededir ki, Cumhuriyet Türkiyesinde «imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir milletiz» sözü (sloganı) meydana çıkabilmişti. Bu demokratik içtimaî bünyenin âhenkli bir iktisadî nizamı da mevcut olup, Müslüman ve Hıristiyan hiçbir millet bu müstesna duruma sahip değildi, ki bu hususa başka bir yerde işaret edilecektir.

Türklerin siyasî an'ane ve mefkûreleri de modern demokrasinin millî bir temele dayanması ve süratle benimsenmesini kolaylaştırmıştır. Gerçekten milletimizin, daha Gök-Türklerden beri (6 - 7. asır), ondört asır boyunca, devleti kutsîleştiren ve uğrunda her fedakârlığı göze alan bir şuûr ve ideale sahip olduğunu biliyoruz. Nitekim Orhun kitâbelerine göre eski Türk hakanlarr aç ve çıplak halkı beslemek ve giydirmek, Türk halkı da, devleti ve hakanı için çalışmakla öğünürken bu millî ve demokratik anlayışın tarihte emsalsiz örneklerini vermiştir. Osmanlı mütefekkirleri de **«ebed müddet»** olduğuna inandıkları devletlerinin idealini din ve devlet, mülk (vatan) ve millet gibi dört mukaddes esasa bağlıyor ve bu esasa göre de taahhütlerde bulunuyorlardı.

İşte bu tarihi miras, bu içtimaî bünye ve bu millî hasletler, Türk halkının demokrasiye bu kadar çabuk ve kuvvetle bağlanması sebeplerini teşkil eder. Nitekim Türk halkı rey'inin kudret ve namusunu korumayı devletin kaderiyle ilgili bulduğu için her fedakârlığa katlanmıştır. Bu sebeple

jandarma süngüleriyle karşılaşmaktan, hapishanelere düşmekten korkmamış; meşhur Arslanköy, Senirkent ve benzeri bir çok menkibeler yaratmıştır. Bununla beraber Türkiye'de demokrasinin yine de bazı engellerle karşılaştığı bir gerçektir ve gelecek yazımızda bunlara işaret edilecektir.

Türkiye'de Demokrasinin Karşılaştığı Engeller

Türkiye, Avrupa ve Asya memleketlerinde tarih boyunca hüküm süren imtiyazlı ve esir sınıflara ve bunlar arası uçurumlara hiç bir zaman sahne olmadığı için kolaylıkla demokrasi yolunu bulmuştur. Bununla beraber demokrasinin bir takım sarsıntı ve engellere uğradığı da bir gerçektir. Lâkin siyaset ve bozuk ideoloji kurbanı aydınlar mes'uliyeti halkın cehaletine yüklerken hakikatte kendi cehalet ve tahakküm arzularını açığa vurmaktan başka bir şey yapamamışlardır. Nitekim büyük şehirlerde alınan seçim neticeleri bu iddiaları yalandığı halde bu münevverler yine de iddialarından vazgeçmiş ve millî iradeyi tersine zorlamaktan sakınmış değillerdir. Bu durum, demokrasiye karşı çıkan engellerin halktan değil kültür, ahlâk ve mefkûresi zayıf aydınlardan geldiğini gösterir. Nitekim eski aşırı hürriyet kahramanları siyasî istikrarı bozunca şimdi hep sosyalist, (maskeli) kesilmişlerdir. Türkiye'de demokrasiye karşı, açık kapalı; direnen kuvvetleri üçe ayırmak mümkündür:

1 — Halk Partisi, içerisinde sağlam ve vatan-sever aydınlara sâhip olmakla beraber, Türk demokrasisinin gelişmesinde müspetten ziyâde menfî rol oynamıştır. Bu hususta önce, dünyada bir diktatörün veya diktatör bir partinin demokrasiye intibak ettiğine veya hürriyet devrinde siyaset sahnesinde kaldığına dair misâlin mevcut olmadığını belirtmekte fayda vardır. Sadece bu vâkıa bile Türkiye'-

de çok partili rejimin normal bir siyasî zeminde başlamadığını belirtir. Esasen Halk Parti'sinin demokrasiye geçişinde diktatörlüğün fenalıklarını itiraf eylediğini, millî irade aşkı ve feragatle bu yola girdiğini belirten bir delile de rastlanmış değildir.

Gerçekten demokrasiyi getirmekle öğünen Halk Partisi liderleri 1946 seçimlerinde millî iradeyi ezmekle ve bugüne kadar da, çeşilti metodları ona karşı kullanmakla ağır tenakuzlara düşmüşlerdir. Esasen bu parti liderleri, daha demokrasi teşebbüsünün arefesinde bile dünyanın Türkiye'nin tek partili rejimine hayran(!) olduğu (Ş. Saraçoğlu ve başkalarının nutukları) belirten beyan ve iddiaları ile, diktatörlükten ayrılmak niyetinde olmadıklarını meydana koymuşlardı. En küçük bir tenkidin dahi ne derece şiddetli takiplere sebebiyet verdiğini hatırlayanlar da bu hükmün isabetinden şüphe etmezler.

Halk Partisi diktatörlüğü ancak San Francisco'ya gidebilmek maksadiyle, iç-dış baskıların zoru ile, çok partili hayatı denemeye girişmiştir. Nitekim Stalin'in kaba siyaseti ve Türkiye aleyhindeki talepleri hesaba katılmadan demokrasi teşebbüsümüzün mühim bir sebebi anlaşılamaz, İkinci Cihan Harbi sonlarına doğru Sovyet zaferi belirince hem Türk siyasetçileri ve hem de solcularda bir kımıldama oldu. Milliyetçiler ezilmeye ve solcular okşanmaya başlandı. Bu davranışlar ve yumuşatıcı beyanlar Kremlin diktatörünün gazabını teskine yetse idi, dünyanın «hayranlığı» dolayısiyle Türkiye'de bir rejim değişikliğine ve demokrasi tecrübesine hiç bir lüzum kalmıyacak ve Türkiye kendisini Rusya karşısında yalnız hissetmeyecekti. Böylece Sovyet diktatörü ince bir siyasetle elde edebileceğini kaybetmekle Türkiye yalnız demokrasiyi kazanmadı: Demirperde arkasına düşmek tehlikesinden de kurtuldu. Stalin'den sonra siyasî yumuşama ve dostluk gayretlerine rağmen,

Sovyetler'in 23. kongrede Yakup Demir adiyle bir mecnunu Türkiye Komünist Partisi temsilcisi olarak selâmlamaları da bu kaba siyasetin tekrar nüksettiğini meydana koymuş ve Türkiye'de Komünizme karşı hassasiyeti arttırarak hem Rus dostluğu ve hem de onların ideolojik faaliyetleri zarara uğramıştır.

2 — Millî iradeye veya demokrasiye karşı direnen ve siyasî istikrarı sarsan unsurlar devrimbaz, solcu ve beynelmilelci olmak üzere çeşitli zümrelere ayrılırlar. Millî kültür ve şuurun çürüklüğü neticesinde meydana çıkan bu aydınlar, gayede ayrılmakla beraber, demokrasi ve millî istikrar aleyhinde birleşmektedirler. Evvelce aşırı (başı-boş) hürriyet taraftarı olan bu yarı-aydınlar hem millî iradenin tecellisine engel olmakta ve hem de bu maksatla manevî değerleri yıkmakta ve böylece münevverleri siyasî ve ideolojik kamplara ayırmaktadırlar. Şüphesiz bu cephede yabancı menfaat ve faaliyetler birinci derecede rol oynar ve Türk münevverleri cehalet, gaflet ve menfaatle onların âleti olur. Bugün sosyalizm adı ile meydana çıkan ve sol diktatörlüğü hazırlayan sun'î cereyan da budur.

3 — Türkiye'de siyasî partiler ve liderleri millî kültür, ahlâk ve mefkûrenin çöküntüsünden doğan buhran ve tehlikeleri anlayamamışlar; Halk Partisi ve ortaklarının eseri olan tersine medeniyet düşüncesine karşı ciddî bir tedbir düşünememişlerdir. Gerçekten liderler, siyasî hatâlardan başka, diktatörlük devrinden miras kalan manevî sefaletin maddîsinden daha tehlikeli olduğunu kavrasa ve sola karşı sağlam bir aydın vücuda getirseler idi ilim, kültür ve din müesseseleri islâh edilir; böylece de hem demokrasi ve siyasî istikrar sağlam temellere dayanır ve hem de iktisadî hamleler bir sarsıntıya uğramazdı. Esasen medeniyet ve kalkınma hamleleri maddî-manevî, bir kül halinde yapılmazsa ya ciddî bir netice alınamaz veya kazanılan büyük

muvaffakiyetler bile geçici olur ve tehlikeye düşer. Nitekim son yıllarda bu tehlikeler hissedilmiş; solcu ihtilâl tehdit ve propagandaları, sık sık; umumî efkârı endişeye düşürmüş; bu da siyasî istikrar ve emniyetle birlikte iktisadî hayatı da sarsmıştır. İşte maskeli sosyalizm işsizliği ve sefaleti körükledikçe kuvvet kazanmağa başlamıştır. Böylece Türkiye'nin geçirdiği siyasî iktisadî ve demokratik huzursuzlukların maddî olmaktan ziyade mânevî bir kaynaktan geldiği meydana çıkmıştır. Bu münasebetle ağır mes'uliyeti Halk Partisine yüklerken diğer partilerin hatâlarını, ona ve sola tâbi bir duruma düşerek hâdiselerin arkasından sürüklendiklerini de ehemmiyetle kaydetmek insaf icâbıdır.

Güdümlü Demokrasi

Komünist edebiyatında meydana çıkan «Gerçek demokrasi» veya «Halk demokrasisi» tâbiri hakikatte bir demokrasi çeşidini göstermez; sadece Hür dünya karşısında aşağılık duygusu ve Kızıl diktatörlüğü gizlemek hevesile kullanılmış ve tabiatiyle alay mevzuu olmuştur. Demokrasi zaten halk idaresi olduğuna göre Halk demokrasisi tâbiri de abestir. Aslında târifi ve mahiyeti dolayısiyle demokrasinin çeşitleri de yoktur. Bununla beraber bazı memleketler de, geçici de olsa demokrasi ve diktatörlük arası idare teşebbüslerine de rastlanmıştır ki, bunları siyasî edebiyatta Güdümlü demokrasi adiyle göstermeğe ihtiyaç vardır. Meselâ 1946'da bir takım baskı ve sandık oyunları sayesinde iktidar seçimleri kazanmıştır, ki bu hâdise Güdümlü demokrasinin kaba ve kanuna aykırı bir tatbikatı idi. Buna mukabil kanun dahilinde bir seçim derpiş etmekle beraber, siyasî nifaka sebep ve millî iradenin tam tecellisine engel olduğu için, Millî bakıye sistemi de Güdümlü demokrasinin başka bir tecrübesini teşkil eder.

Güdümlü demokrasi kendi görüş ve menfaatlerini millî iradenin tecellisile uzlaştıramayan ve diktatörlük kudretine sahip bulunmayan kimse ve zümrelerin eseridir. Söylemeğe lüzum yoktur, ki bu gayretler ilmî, millî ve ahlâkî zaaflardan ileri gelmekte ve gelişmemiş memleketlere mahsus bulunmaktadır. Türkiye'nin son yıllarda geçirdiği siyasi buhranlar Güdümlü demokrasi taraftarlarının cesaretle meydana çıkmalarına ve sıkılmadan milleti tehdit etmelerine fırsat vermiştir. Gerçekten, eskî telkin ve zorlamalar bir

yana, 1960'dan sonra, bir çok kimse, makale ve beyanları ile ,reylerin «ilerici» istikamette belirmesi ve Demokrat Parti gibi «gericiler»in iktidara getirilmemesi için Türk milleti tehdit edilirken, aksi takdirde, «Zinde kuvvetler»in daha şiddetli davranacağını ve kanlı ihtilâller olacağını, küstahça, ilândan sakınmıyordu. Dikkate ve ibrete şayandır, ki bazı Avrupa dergi ve gazeteleri de bu utanç verici tehditlere katılıyor ve kendi milletleri için havsalanın alamıyacağı bir tehdidi asîl Türk milletine revâ görüyorlardı. Bu tehditlerin 1961 seçimlerinde ve ondan sonra ne gibi neticeler verdiği ve ne derece siyasî huzursuzluk ve istismarlara sebep olduğu malûmdur. Türkiye'nin demokrasi sayesinde millî kültür ve şuûruna, sarsılan manevî nizamını bulmağa doğru ilerlemesi ve iktisadî hamlelerle sefaleti yenmeğe yönelmesi Türk düşmanlarını da demokrasi aleyhtarlığında ve buhranların çıkmasında Güdümlülere yardımcı yapmış ve belki de Güdümlüler onların âleti olmuştur.

Bununla beraber şiddetli diktatörlüklerin de millî baskılara dayanamadığı ve Komünist tahakküm idarecilerinin bile geşvemek zorunda kaldığı bir devirde milletimizin, uzun müddet, ihtilâl tehditleri ve hattâ diktatörlükle idare edilmiyeceği ve bunun tehlikeleri anlaşılınca Güdümlü demokrasi gayretleri artmış ve tedbirleri de çok mahirâne inceliklerle gizlenmiştir. Millî irâde ile uzlaşmayan siyaset ve menfaat zümreleri, din milliyet aleyhtarları, solcular, devrimbazlar ve beynelmilelciler başlıca Güdümlü demokrasi taraflarını teşkil ederler. Türkiye'nin millî kültür ve mefkûresi sayesinde kuvvetleneceğini bilen ecnebiler ve komünistler de güdümlü demokrasiyi kendi gayelerine uygun bulur ve ona çalışırlar.

Millî iradenin tecellisine engel olmak ve çeşitli huzursuzluk ve kargaşalık meseleleri çıkarmak için, uzun bir devir esnasında, hazırlanan manevî buhran ve fikir sukutu

işe yaramıştır. Gerçekten Güdümlüler ilericilik - gericilik, lâiklik, irtica safsataları ile tükenmez bir sermayeye sahiptirler. Bununla hakikatte milletin ilerlemesine engel oldukları ve vicdan hürriyetine tasallut ettikleri aşikâr bulunduğu halde bu hususta en küçük hâdiseyi istismardan, sun'î huzursuzluk çıkarmak ve millete zulmetmekten pervâ etmezler. Komünizmin bu derece yayılması da onların eseri olup bu sayede millî irade daimî bir tehdit ve engel ile karşılaştırılmıştır. Bu metod o kadar mâhirane ve kapalı bir şekilde tatbik edilmektedır, ki zavallı halk ve gençlik şaşkına çevrilmiştir. Bu hususta bir çok siyasetçi, Türk ve yabancı sermayedar, patron, kalem ve yüksek mevki sahibinin açıktan veya dolaylı olarak sola hizmetlerine dikkat etmek kâfidir.

Millî iradenin tecellisine ve iktidarın değişmesine rağmen hâlâ bayatlamış intikam temi de terk edilmemiş ve Anayasa, kanun ve millî irade ile böyle bir şeyin hem imkânsızlığı, hem de abes olduğu düşünülmemiş veya bunun ihtiras ve gaflet unsurlarını kışkırtması kâfi gelmiştir. Milletimizin birliğini bozmak maksadiyle çıkarılan etnik ve mezhebî ayrılık tahriklerinde sadece iç ve dış dünyalarımızın değil, Güdümlülerin de hissesi vardır. Fakat Güdümlülerin en büyük hedefleri ve en mâhirane gayretleri, şüphesiz, bizzat millî iradeye ve iktidara nüfuz etmek, içerisinde huzursuzluk çıkarmak ve millî iradenin istikametini şaşırtmak veya ta'dil etmektir. Uzun vadeli plânlarda ise Üniversite ve maarif birinci derecede hedeftir.

Bu sebeple bu müesseselerin aslâ islâhı değil bozuk - düzen bir durumda kalması matlûptur. Bugün Üniversite Gençliğinin ideolojik bakımdan parçalanmış bulunması da Güdümlülerin gayesine uygundur. Siyasette ise çok çeşitli ve ince metod ve tedbirler ihmal edilmez. Güdümlü demokrasinin gayesi ve mavazenesi sağlanamaz veya bozulursa

başka türlü siyasî çâreler ve kombinezonlar aranır. Hattâ bir kısmı siyasî nizâmı yıkmağa kadar gider.

Lâkin diktatörlük ve demokrasi arası bir rejim yoktur ve bu sebeple güdümlü devre iflâsa mahkûmdur. Zira zaafın neticesi olan bütün oyunlar millî irade kudretinin akışına dayanamıyacak ve bendler mutlaka yıkılacaktır. Bunu kavramamak vahîm tehlikelere imkân vermek ve çarpmaktır. Bu sebeple her fikir, ideal ve menfaat sâhibi demokrasi ve kanun nizâmı içinde birlikte yaşamaya mecbur olduğunu anlamalı, buna alışmalı ve Güdümcü siyâset adamları ve oyunlarının âkıbetinin felâket getireceğinden şüphe etmemelidir.

Güdümcü ve Devrimbaz Taassubu

Güdümcü, devrimbaz ve ilerici hastalar milliyetçi ve dindarları taassupla suçlarken bizzat imansızlık taassubunun kurbanı olmakta ve bütün millî kıymetleri yıkma barbarlığını gizlemeğe çabalamaktadırlar. Taassup, hakikat karşısında inad ve kör bir direniş olduğuna göre tam bunun içinde yüzdüklerini, ilmî münakaşalardan kaçmakla ve safsataya saplanmakla meydana koymaktadırlar. Meselâ onlara dilde tasfiyeciliğin millî ve kültürel feci âkıbetlerini ve manevî bir barbarlık olduğunu izah edersiniz. Bu nazarî meseleyi anlamazlar veya anlamaz gözükürler ve mugalataya saparlar. Bununla beraber, bir an için, nazarî olarak tasfiyeyi de mazur görür; fakat uydurulan yeni kelimelerin yüzde doksan Türkçenin kaidelerine ve ilme aykırı olduğunu, dilimizin «Serseri» kelimelerle yıkılmakta bulunduğunu isbat edince artık mugalata yapamazlar; ama bu sefer cevap vermekten kaçarak sapık yolda inad ederler.

Güdümcü ve devrimciler ilmin ve hakikatın yolunda vatan çocuklarını, çeşitli tezyif edici sıfatlarla çürütmeğe uğraşırlarken de bu sıfatlara kendi arzularına göre uydurma veya tersine mânâ vermeyi de mahâret sanırlar. Meselâ dünya en hararetli bir milliyetçilik devrimi yaşadığı halde onlar yalnız bu mefkûreyi öldürmeğe çalışmazlar. Aynı zamanda ona işlerine geldiği gibi, bazan ırkçı, bazan da ümmetçi bir mânâ verirler. Bu suretle de ya cehâletlerini

meydana korlar veya kaba bir tenakuza düşmekten de perva etmezler. Yahut yarattıkları manevî sûkut ve kültür kısırlığı sâyesinde yeni nesli bozmak fırsatını bulurlar. İslâmiyeti ve dindarlığı da Ortaçağ garp teokrasisi sanıp veya gösterip saldırışa geçerler. Kanunların müphemliğinden ve savcıların bilgisizliğinden faydalanarak masûm dindarları, akıllarından geçmeyen, suçların isnadile mahkemelere ve hapishanelere sürerler. Bu sun'î hava ile umumî efkârı şaşkınlığa düşürdükten sonra da bir irticâ ve faşizm tehlikesi yaratır ve böylece komünizmin rahatça yayılmasına hizmet ederler. Muhafazakârlığın mânâsı dünyaca bilindiği halde onlar milliyetçi ve maneviyatçıları bu sıfatla gösterirler, zaman zaman bunların geçmiş asırların cemiyet hayatını ve nizâmını diriltmek niyetinde olduklarını iddia eder ve muhafazakârlara tarihi tersine çevirmek gibi hayalî bir kudret ve tehlike atfederler.

Dünyanın, ileri - geri, hiç bir memleketinde ilim ve aklı-selimi boğmağa çalışan bu türlü iptidaî fikir ve safsatalara rastlanmış değildir. Bu durum yalnız gaflet ve cehâlet değil, aynı zamanda, sistemli bir kasıt cephesi karşısında bulunduğumuzu da çok açık bir şekilde meydana koymuştur. Zira bu kozmopolitlerin hiç bir fikir ve inancın samîmi taraftarı olmadıkları, tersine ciddî fikir ve inançlara düşman oldukları âşikârdır. Nitekim yarattıkları manevî buhran ve fikir sûkutu bu derece gelişmemiş olsa idi bunlar umumî efkârın istihzası karşısında ya meydana çıkamazlardı veya timarhane, hapishane ve komedi sahnelerine sürülürler idi. Devlet nizâmına karşı çıkarılan Bursa nutku herzeleri bu hastalığın en dikkate şâyân bir belirtisidir.

Güdümcü ve devrimbazlar karşısında bulunan milliyetçiler ise Tanzimat'tan ve bilhassa Meşrûtiyetten beri hem terakki hamlelerinin, hem de milletimizin varlığı ve yükselmesine âmil olan millî ve manevî değerlerin, millî kültür ve

tarih şuûrunun tam temsilcisidirler. Milliyetçiliğin sosyolojik esasları ve tarihimizdeki bu hüviyeti değişmediğine, ilmî ve insanî esaslarla ahenkte bulunduğuna göre ona karşı girişilen saldırışları bir manevî barbarlık veya sui-kast saymamak mümkün değildir. Bu milliyet aleyhtarı propaganda o derece müessir olmuştur ki, bir çok genç ve aydınlar bu sıfattan ürkmüşlerdir. Gariptir ki, bugün komünistler milliyetçiliği anlayış ve gayelerine göre istismara başlamışlardır.

Milliyetçilik karşısında bir fikir sistemi ve hareketi de onu ve medeniyetin kazandığı bütün manevî değerleri yıkmağa çalışan komünizmdir. Bu sebeple milliyetçiliğe ve manevî kıymetlere düşman olan herkesin, şeklen komünizme karşı mücadele etse bile, aslında ona hizmet ettiği şüphesizdir. Bu münasebetle, milliyetçi ve medeniyetçi nizâma karşı materyalist bir sisteme bağlı bulunan komünistler veya maskeli sosyalistler, ücretli veya gönüllü de olsa, hiç bir şeye inanmayan devrimbaz ve güdümcülerden daha şahsiyetlidirler. Güdümcü ve devrimbazlar siyâsîleri «ilerici - gerici» safsataları ile parçalamağa girişmekle en tehlikeli ve müessir bir fesadı işlemeğe koyulmuşlar ve netice almağa ümit bağlamışlardır.

Türkiye'nin içtimaî şartlarına tamamiyle aykırı bulunmasına rağmen Avrupa'da eskimiş ve çürütülmüş kaba Marxist klişeleri, ilim veya keşif sanarak, Türkiye'nin gaflet ve cehâlet piyasasına sürerek köksüz aydınlar arasında komünsitlerin bir tesir yapabilmeleri de güdümcü ve devrimbazların yardımı iledir. Bu sebepledir, komünistler, şuûrunu ve tarihî hasletlerini muhafaza eden fakirler arasında değil, kendileri gibi, akıl ve vicdanını kaybedecek kadar çürümüş ve kökünden kopmuş yarı-aydınlar arasında tesir yapmaktadırlar. Dikkate şayandır ki, manevî tahribatta milliyetçilere karşı birleşen bu unsurlardan sosyalist kanat

devletin sırtından yapılan sui-istimaller, zengin - fakir, büyük — küçük memurlar arasındaki uçurumlar dolayısile milliyetçilere yaklaşmış gözükürler. Fakat gayeleri tamamiyle ayrıdır. Buna rağmen güdümcüler milliyetçilerin aşırı sol ile birleştiğini iddiaya kalkışarak kendi fesâd ve birleşme hareketlerini gizlemeğe uğraşırlar. Fakat ahlâk ve insan haysiyetine karşı en ileri hiyânet, şüphesiz, din ve milliyetçilik istismarı ve ajanlarının nifakı ile gelişmektedir.

İlerici - Gerici Safsataları

Manevî sükûtun eseri olarak cehâlet, gaflet ve sui-niyete kurban giden, sözde aydın bir zümre sağlam bir milleti içten kemirmeğe ve onu buhranlara düşürmeğe çabalamaktadır. Milliletimizin tarihî kudret ve hayatiyetini engellemeğe çalşırken hem zümrevî menfaat ve tahakkümlerine, hem de düşmanların emellerine hizmet ediyorlar. Beşeriyet ve medeniyetin kazandığı, ilmî millî ve insanî bütün mânevî değerlere saldırırken millî irâdeyi sarsmak maksadiyle sahte bir «ilericlik - gericilik» safsataları ile umumî bir şaşkınlık ve bezginlik yaratmaya kararlıdırlar.

Bu teşkilâtlı şebeke millî irâdeyi içten tefessühe uğratmak yoluna sapmış ve bu mümkün olmazsa her türlü tehdit ve güdümlü ihtilâl fırsatlarını kollamaktan da pervâ etmemiştir. Komünizm de millî irâde ile oynamak gayesiyle ihdas edilmiş bir fesâddan ibarettir. Koca bir milleti ve o köke bağlı sağlam münevverleri «gericilik» safsataları ile çürütmeğe uğraşırken de ilmî hakikatlerden ve ciddî fikir adamlarından kaçınmakla bâtıl bir yolda olduklarını meydana korlar.

Avrupa medeniyetine âşık gözükürler. Lâkin onun zihniyetine yabancıdırlar ve Garbın barbarlık saydığı kültürel ve mânevî tahribatı «ilericilik» veya «devrimcilik» sanır ve utanmadan, bıkmadan «devrimbazlık» yaparlar. Avrupa'nın, bizim için rehber olan, âlim ve mütefekkirlerinin görüş

ve tenkitlerini ya bilmezler veya bilinmemesine gayret gösterirler. Milletin aklı-selimi karşısında iflâs edince de onu «gericilik» ile damgalamağa ve ümitlerini yeni nesli ifsâda bağlarlar. Maddî imkânlarını ve 20. asrın müthiş propaganda silâhlarını kullanarak gafilleri, kafası ve vicdanı zayıfları avlamağa; barbarlık ordusunu kurmağa ve bu sâyede bütün mânevî değerleri ve müdâfilerini yıkmağa çalışırlar. En müessir metodları da medeniyet ve mâneviyat cephesine nüfûz etmek ve bu cepheyi içten sarsmak, birbirine düşürmek ve hiç olmazsa tereddüde uğratarak inanılacak kim se bırakmamaktır. İhtiras ve menfaat câzibesi ve mâhirâne metodları bu gayretleri semeresiz bırakmamış; sahte dindar ve milliyetçi ajanların da faaliyetleri çok kesif bir dereceye ulaşmıştır.

Münevverin ilim ve kültür icaplarına göre hareket etmesi halkın da aklı selimi ile hakîkat yolunda bulunması «gericilik» isnadlarından kurtulmaları için kâfi değildir. Zîra milliyet, din, ahlâk ve fazîlet duyguları mevcûd oldukça «ilerici» mertebesine erişmeleri imkânsızdır. Bu şaşkınlık ve taşkınlıkları dolayısiyle de, Türkiye'de, «devrimbazlık» gibi, artık «ilericilik» de alay mevzuu hâline gelmiştir. Öyleki ilmî, millî ve insanî değerlerden mahrum, kökünden kopmuş ve yıkıcı taassuba saplanmış kimseler için artık bu sıfat tutunmuştur.

Bu başı boş sahtekârlar kendi bâtıl dâvaları ve hasîs menfaatleri için icabında hürriyet ve demokrasi kahramanı kesilirler. Lâkin millî irâde tecelli edince onu çeşitli bahâne ve fesadlarla yıkmağa çalışır; lâiklik elden gidiyor yaygaraları ile de din ve ahlâka, lâikliğe aykırı olarak, saldırırlar. Millî irâdenin tecellisinden veya onu güdümlü bir duruma sokmaktan ümidi kesince de sosyalizm modasını

ve sol diktatörlük edebiyatını desteklerler. Bu maksatladır ki, seçim ve iktidar münasebeti ile, milleti hayasızca, «Zinde kuvvetler» ve kanlı ihtilâller ile tehdide cür'et ederler.

İşte milletimizin huzursuzluğu ve geri kalması bu «ilerici» sahtekârların eseridir. Böylece hayatiyeti bu kadar kudretli bir millet ıztıraplar içinde kıvranmaktadır. Tarihin gösterdiği gibi bu ıztırapların da kurtuluşun en müsbet belirtileri olduğundan aslâ şüphe etmemelidir. Tarihe Hak, adâlet ve insanlık cihâdile geçen bu mâsum millet elbette kendisini de şer kuvvetlerden kurtaracaktır.

Manevi Sukut ve Neticeleri

Türkiye'de medeniyete aykırı bir anlayış, gaflet, cehalet ve hususiyle aşırı solcu unsurların tesirile, ilericlik olarak, yeni nesli şaşkınlığa uğratırken manevî sukut, kültür, fikir kısırlığı ve millî ruhun sarsılması da onu takip ediyordu. Bütün manevî kıymetlere karşı yöneltilen ve gençliğin şuûr ve ahlâkını bozan bu manevî barbarlığın sadece dil ve edebiyat üzerindeki tahribatı bile korkunçtur.

Gerçekten millî birlik ve mevcûdiyetimizin temeli olan Türkçemiz cehâlet ve hiyânetin kurbanı olmuş ve dünyada misli görülmemiş bir barbarlık Türkiye'de vuku bulmuş; iptidaî bir kabile dili yaratmaya girişilerek medenî dünyanın acı istihzalarına sebebiyet verilmiştir. Öyle ki bu şuûrsuz ve gülünç teşebbüs ile yalnız nesiller arası bir uçurum ve bir kültür sukutu meydana getirilmemiş; aynı zamanda mekteplere zorlanan bu sun'î dil ile gençliğin sağlam bir kültür ve hattâ muhakeme sâhibi olması bile engellenmiştir. Türkiye'de uydurma dile, serseri kelimelere ve sentaks bozukluğuna (devrik cümle) gösterilen marazî alâka ciddî fikir ve muhakeme sahiplerinin ne kadar az olduğunu ve kültür sukutunun derecesini göstermeye kâfidir. Nitekim bir yazarın ciddiyeti olup olmadığını anlamakta en şaşmaz ölçünün kullandığı dille tâyini mümkündür.

Bu durum yurdumuzda Türkçenin tahribine ve Türkçeyi bilenlerin gittikçe azalmasına sebep olmuştur. Gerçek-

ten bugün Türkiye'de en yüksek mevki ve müesseselerden bizzat Üniversitede bile aydınların yazı dilimize hâkim bulunmadığı her an müşahede edilmemektedir. Bu demektir ki devlet kadroları, yüksek müesseseler ve bizzat Maarif teşkilâtı bir Türkçe imtihanına tâbi tutulsa çoğunun muvaffakiyetsizliğe uğraması, lise ve üniversite diplomalarının geri alınması icap eder. Halbuki dünyanın hiçbir ülkesi yoktur ki; orta tahsilde ana dile hâkimiyeti sağlamamış olsun. Esasen sağlam bir dil bilgisine dayanmayan bir tahsil ve kültürden bahsetmek de abestir. Bu umumî müşahade dahi Türkiye'nin nasıl bir manevî sukuta zorlandığını, ilerilik safsatalarile ne derece bir gerilik ve iptidaîlik devresi açıldığını meydana koyar. Şüphesiz ilim ve fikir seviyesi düşük olmasa idi Türkçenin kısırlaştırılması ve iptidaîleştirilmesinde komünizm bu derece rol oynamazdı. Gariptir ki, hiçbir memlekette komünistler için bir dil bozukluğuna rastlanmamış ve bu da Türkiye'ye mahsus bir bid'at olarak kalmıştır.

Tanzimattan sonra eski Türk edebiyatı, bazı dalgalanmalara rağmen, verimli yenilik hamleleri ile modernleşmekte idi. Lâkin cehâlet ve bozgunculuk edebiyatımızı da çökertmeye başlamış; kaba ve müstehcen mahiyetile edebsizlik edebiyat iddiasiyle iyiliği, güzelliği ve ahlâkı yıkmıştır. Böylece milletimizin zevk ve ideallerine tercüman olan bir edebiyat yerine kültür ve sanattan mahrum bulunan, gençliğin ruhî asaletini yıkan ve behimî hislerini kışkırtan bir sapıklık meydana çıkmıştır. Bu sebeple bu kabiliyetsizliği ve seviyesizliği dolayısiyle solcular bir istihza mevzuu olmuşlar ve sol bir edebiyat da yaratamamışlarsa da umumî sukut ve cehâletle Türk edebiyatının bir bataklığa saplanmasına yardım etmişlerdir.

Bu edebî sapıklık zavallı köy muhtarını ezen ve köylüyü de ezilen sınıflara ayırarak sun'î sınıflar mücadelesi ya-

ratmağa yeltenirken de gülünç iddiaları ve düşük seviyesi ile iflâs etmiş; komünistler başka memleketlerde mevcut olan sınıfları Türkiye'de bulamamış ve zoraki olarak da yaratamamışlardır. Bu durumda, solcuların cehâlet ve kabiliyetsizliklerine rağmen onlara yurt ve dünyanın komünist ve bozguncu çevrelerinde şöhret vesikaları, maddî imkânlar bahşedilmesi ve propagandalar yapılması doğrusu insanlık haysiyeti ve millî vekarla istihza küstahlığından başka bir şey değildir.

Dil ve edebiyattan başka manevî barbarlığın bütün cepheleriyle Türk gençliği öyle bir ruhî sarsıntıya ve ideolojik çöküntüye düşürülmüştür, ki eğer Türkiye tahsil müesseselerini ilmin icaplarına göre islâh edemezse yakın bir istikbâlde memlekete sâhip bir nesil bulmak zorlaşacak ve çöküntü mukadder olacaktır. Nitekim geçmişte gençliğin millî dâvalarda gösterdiği heyecan ve birlik bugün sarsılmış; ahlâk ve mefkûremize aykırı neşriyat ve san'at hareketleri karşısında gösterdiği hassasiyet de artık zayıflamıştır. Üniversite içerisinde vuku bulan utanç verici bir «Gerici avı» Türk çocuklarını birbirine düşüren gayretlerin ne derece korkunç bir netice verdiğini, Kadeş vapuru rezâletinin Maarif ve üniversitenin nasıl bir zaafiyete uğradığını ve «ilerici - gerici» safsatalariyle Türk gençlerini sokağa düşüren bozguculuğun nereye kadar vardığını meydana koymuş; akıl, vicdan sahiplerini ciddî bir istikbal endişesile karşılaştırmıştır. Vaktiyle doktrin icabı ahlâk dışı hareketleri teşvik eden Sovyetlerin hayli zamandan beri gençlerin çeşitli sapıklıklarına karşı şiddetli tedbirler aldığı ve bunları burjuva ahlâksızlığı olarak cezalandırdığı bir devirde bu gidiş Türk ilericilerinin böylece nerelere kadar ilerlediğini gösterir.

Millî duygulara ve kanunî yasaklara rağmen milletimizi var eden ve ayakta tutan manevî değerlerimizin matbu-

atta, radyoda; sinemada ve hattâ Maarif ve üniversitede tahribini durdurmaya çalışan aklî ve ilmî faaliyetlerin bile safsataya boğulması ve umumî efkârın şaşkınlığa uğratılması Türk ve dünya tarihinde misli görülmemiş bir sukut ve istihzadır. İlim ve ciddiyetten uzak bir kısım üniversite hocalarının mevki ve selâhiyetlerini siyasî ve ideolojik hesaplara göre istismar etmeleri de manevî buhranı arttırmıştır. Hükûmetlerin aşırı solun bozgunculuğuna seyirci kalması ve hattâ çok defa da maddî-manevî destekte bulunması daha anormal bir vakıa olup bu da anormal durumun düzelmesine engel olmuştur. Buna mukabil dinî ve millî mukaddesata karşı an'aneleşen baskı ve tecavüzler de henüz kanunların himayesine mazhar olamamış ve devlet adamları da çok defa tersine görüş ve tesirlerin kurbanı olmaktan kurtulamamışlardır. Bu, bir tahsil ordusunun mevcudiyetine rağmen, ilim; kültür ve liyakat sâhiplerinin azlığı veya siyasî bünyemizde itibar kazanmaması ile ve nihayet demokrasinin henüz kökleşmemiş bulunması ile ilgilidir. Eski tarihçilerimizin ifadesi ve tam mânâsile «kaht'ı rical» buhranı da bu suretle devrimiz için variddir. Hattâ son devir tarihimizde ve geri sayılan memleketlerde bile devlet adamlarının daha kültürlü olduklarını belirtmekte bir tereddüd olamaz.

Milletler kendi kültür, şuûr ve ideallerini muhafaza ettikçe, her istilâ gibi, komünist istilâ ve tahakküme karşı da dayanabilmiş ve varlıklarını korumuşlardır. Nitekim Rusya'da ve Peyk memleketlerde komünizm millî duygu ve ideallere doğru gelişmiş ve başka türlü tahakküm gücünü bulamamıştır. Hattâ bu ülkelerde görülen aşırı milliyetçiliğe başka memleketlerde rastlanmamıştır. Türk milleti tarihinden intikal eden büyük manevî miras ve âhenkli içtimaî bünyeye rağmen, bu tahribat dolayısiyle, yalnız komünizme karşı hassas bir duruma düşürülmemiş; millî birlik ve bekâsına yarayan bir çok kıymetlerini de kaybetmiştir. Vatanse-

ver Türk gençleri yerli - yabancı şer kuvvetlerinin beslediği mektep kaçkınlarına karşı millî vazife duygusu ile sokak kuvvetlerinin önüne çıkarken derslerini ve mesleklerini ihmal etmekte ve böylece sol tahrikler Türk zekâsının gelişmesine de engel olmaktadır. Bu sebeple üniversite, hocası ve talebesile, günlük politikadan ve ideolojik sapıklıklardan kurtulmadıkça da istenilen verimi sağlayamazlar.

İleri memleketlerde sosyalist cereyan ve mücadeleler kapitalizmin insafsız istismarını önler ve bu sayede içtimaî adalet ve âhenk kurulurken cemiyet nizâmı da sarsıntılara uğramaktan kurtuluyor ve aşırı sol'un baskısı kırılıyor. Böylece hür dünyada kapitalizm ve onun doğurduğu sosyalizmin çatışması iki tarafın ifratlarını tâdil ediyordu. Halbuki henüz kapitalizm safhasına geçmeyen geri memleketlerde sosyalizm yeni bir ifrata ve zulme sebep olmuştur. Beşeriyeti ve medeniyeti tersine çevirmeye zorlayan komünizmin bazı faydalı taraflarını da bu vesile ile hatırlamalıyız. Gerçekten; Asya ve Afrika'da müstemlekeciliğin tasfiyesinde ve bir çok milletlerin istiklâle kavuşmalarında komünizmin istismarı ve hizmeti görülmüştür. Lâkin Avrupa müstemlekeciliği sona ererken Sovyet İmparatorluğu dahilindeki esir milletlerin durumlarında bir değişiklik olmamış; varlıkları tehlikeye girmiş ve başka milletlerin üzerinde de esareti başlamıştır.

Manevi Sukutun Siyasi Muhasebesi

Türk milleti, medenî ve mefkûrevî üstünlüğü sayesinde, uzun tarihî devirler boyunca, dünyaya hâkim olmuş, milletlerarası barış ve nizâmı da kurmuş ve korumuştur. Bu kudret millî ve İslâmî ideallere inanmakla mümkün olmuştur. İnsanların fedakârlığı ve kahramanlığı da ancak Allah, din, millet ve vatan gibi ölmez kıymetlerin kudret kazanmasıyla kabildir. Aksi takdirde yüksek değerlerin iflâsı, ahlâk, fazîlet ve ferâgat duygularının aptallık sayılması mukadder olur. Son asırlarda Osmanlı imparatorluğunun intihatı ile karşısına çıkan üstün bir medeniyetin ve emperyalist büyük devletlerin devamlı taarruzları milletimizin bir takım ağır mağlûbiyetlere ve çok acı felâketlere uğramasına sebep olmuştur. Bununla beraber millî şuûr, îman ve birlik sâyesinde Türkler yine de hayâtiyetlerini yitirmemişler; nihai mağlûbiyeti aslâ kabul etmemişler ve hâlâ mânevî üstünlüklerine de inanmışlardı.

Halbuki bugün, tarihimizde ilk defa olarak, bir manevî buhrana ve ideolojik düşman cephelere bölünerek münevverler arasında şiddetli mücâdele başlamış ve bir dahilî cidâl endişelerini arttırmıştır. Millî bünyeye musallat olan bu hastalık da, Türkiye'nin yıktığı eski müesseseler yerine ilmî, dinî ve kültürel yeni teşekkülleri kuramamış ve bu sebeple de seçkin bir kadroyu ve sağlam bir nesli yetiştirememiş bulunmasının tabiî bir neticesi olmuştur.

Bu sükut dolayısiyle yarı aydın ve teşkilâtlı bir zümre, «devrimcilik» ve «ilericlik» safsataları ile, millî şuûr, mefkûre ve kültürümüzü, din, mukaddesat ve an'anelerimizi, tarih, dil ve edebiyatımızı, ahlâk, fazîlet ve feragat duygularımızı o derece barbarca tahribe girişmiştir, ki artık cehâlet, gaflet ve hıyânetin tahakkümü, ilim ve aklın kurban olması tehlikesi belirmiştir. Bundan sonra, artık, ücretli veya gönüllü, sahte münevverlerin kendi kardeşlerine karşı uzlaşmaz bir cidâle girişmesi, vatan, millet ve devlet birliğini bozarak iç ve dış tehlikelere karşı düşman âleti olması kolaylaşır.

İşte bugün Türkiye'de oynanan dram ve hazırlanan tuzak budur. Bu durum dolayısiyledir, ki asırlarca dünyayı idare eden ve İmparatorluğun yıkılışına kadar da bu kabiliyetini yitirmeyen Türk milleti, bugün, Anadolu sınırları içinde bile, siyasî istikrarı muhafaza ve kendini idare zorluğu ile karşılaştırılmıştır. Bunun gibi dünya ile savaş gücünü gösteren, yıkılırken dahi kahramanlık destânları ile tarihî asalet ve şerefini kurtaran milletimiz, aydın evlâdlarının düşmanca ideolojik mücadelelere tutuşmasiyle felce uğramış; iç ve dış düşmanlarının tamahını çeken bir zaafiyetle kıvrandığını hissetmiştir.

Mânevî sükutun bu acıklı neticesi Türk milletini dış düşmanlara karşı yaptığı İstiklâl Harbine nazaran daha güç bir iç mücadeleye veya yeni bir istiklâl savaşına zorlamıştır. Halbuki İstiklâl Harbinden sonra, İmparatorluğun kaybı karşısında, yabancı unsurlardan kurtulmak ve millî birliğe kavuşmakla teselli buluyor ve eskisinden daha kuvvetli olacağımıza inanıyorduk. Böylece Türkiye'de yabancı ideoloji ve menfaatler bir meydan muharebesine girişmiş; tuzağa düşürülmüş bir kısım memleket çocuklarını ileri karakol olarak kendi saflarına almıştır. Buna mukabil Türk millei ve sağlam münevverleri de artık tehlikenin kaynaklarını ve

gizli düşmanları görmeğe ve cihâd hazırlığına başlamış ve cepheler meydana çıkmıştır. Bugün Türkiye'de bir çok milliyetçi cemiyetlerin kurulması ile İstiklâl harbinin başlangıcında zuhûr eden müdafaa ve Kuvayi milliye teşekkülleri arasında bir benzerlik vardır. Lâkin her iki cephede de bir çok masum memleket çocuklarının kurban edilmesi büyük bir cinâyet olur.

İnkilap, İhtilal ve Devrim

Türkçede lûgat mânâları dışında kullandığımız bu ilk iki kelime, istilâh olarak, cemiyetin bünye ve nizâmında, siyasî ve içtimaî köklü değişmeleri ifâde eder. İnkılâp kelimesi değişmek, başka kalıba girmek mânâsında iken, III. Selim'den sonra, Avrupa'nın tesirile, husûle gelen ileri hamlelere ve husûsiyle siyasî değişikliklere âlem olmuştur. Türkiye'de vukubulan inkılâpların husûsiyeti başlarında hükümdar veya devlet adamları bulunup önceden verilen bir karar ve irâdeye göre cereyan etmeleridir.

Sultan Mahmud'un Avrupa modeline göre bir devlet idare kurulması, Tanzimat, Meşrûtiyet, Cumhuriyet, hattâ Demokrasi ve 27 Mayıs ile husûle gelen değişiklikler, bazan pâdişâha ve hükûmete karşı olsa bile, yine devlet kuvvetleri ile ve yukarıdan yapıldığı için aynı vasfı muhafaza ederler. Bu siyasî, idarî ve hukukî değişmeler, zamanla, içtimaî tahavvüller yaratsa dahi inkılâp çerçevesindedirler.

Avrupa'da cemiyetin devamlılığı ve tekâmülüne karşı bir takım âni ve köklü değişmeler olmuştur ki, bunlar halk tarafından hükmete ve siyasî nizâma karşı cereyan etmiş ve içtimaî nizâmı da bozmuş ve yeni bir şekle sokmuştur. Buna ihtilâl **(revolution)** denir. Fransız ve Bolşevik ihtilâlleri yalnız siyasî değil, sosyal bakımdan da ânî ve köklü değişmelere sebebiyet vermiştir. Birinci ihtilâlde aristokratik ve feodal sınıflara karşı burjuva **(bourgeois)** nın hakları alması ve kapitalist sistemin hâkimiyeti vukubulmuştur. İkincisinde ise, işçi ve köylü sınıfları, kapitalizmi ve ona dayanan siyasî ve içtimaî nizâmı yıkmışlardır.

Kitlelerden ve aşağıdan gelen, daha derin ve köklü değişiklikleri ifâde eden ihtilâl ile yukarıdan idare edilen ve daha sathî kalan inkılâp arasında esaslı farkların mevcudiyeti meydanda olduğu gibi cereyanlarında şuûr ve irâdenin rolü ve kan dökülmesi bakımından da ciddî ayrılıklar vardır. Böylece Avrupa'da ihtilâl ve Türkiye'de inkılâp esas olduğu halde, bizde bunlar, Avrupa'yı taklit dolayısı ile, çok defa birbirine karıştırılmış; Türkçenin bu kadar zenginliğine ve bu iki mefhumun farklı olmasına dikkat edilmemiştir. Bu sebeple bazan Avrupa'da husûle gelen ihtilâllere inkılâp ve Türkiye'de vukubulan inkılâplara da yanlışlıkla ihtilâl dediğimiz olmuştur.

«İhtilâl» lûgat mânâsile de «inkılâp»tan farklı olup Türkçe'de bozukluk, karışıklık ve intizamsızlığı; Avrupa dillerinde «revolution» ânî ve şiddetli değişmeleri ifâde eden lûgatler olup istilâh mânâları da bu esasa dayanır. Avrupa'da buhar ve makinenin keşfi ile Türkiye'de de tedricî olmakla beraber kadınların hürriyetiyle husûle gelen mühim değişiklikler de, kıyasla, sanayi ihtilâli ve kadın hakları inkılâbı tâbirleri yerleşmiştir. Avrupa'da devlet ve kilise tarafından yapılan mahdut değişiklikler **«reforme»**, Türkiye'de de ıslâhat kelimeleri ile ifâde olunmuştur.

Bu hususiyet ve izahlara göre Türkçe'de inkılâp ve ihtilâl tâbirlerini tamamiyle ayrı mânâlarda kullanmak, birincisini Türkiye'de, ikincisini de Avrupa'da vuku bulan değişikliklere tahsis etmek zarûrîdir. Sultan Mahmud zamanında Türkiye'de yaşamış bulunan meşhûr Alman kumandanı Moltke, iki tarafta cereyan eden bu siyasî ve sosyal değişmelere dikkat etmiş ve hatıralarında, Avrupa'da halkın hükûmetlere karşı yenilik hareketlerine giriştiğini, Türkiye'de ve Rusya'da ise, tersine, hükümdar ve hükûmetlerin buna teşebbüs ettiklerini ve mukavemetlerin de aksi istikametlerden geldiğini göstermiştir. Böylece Türkiye'de inkılâplar,

Avrupa'da da ihtilâller olmuştur. Bizde halk hareketi ile henüz ânî ve şiddetli değişmeler olmadığı için bir ihtilâlden bahsetmek mümkün değildir. Avrupa dillerinde inkılâp olmadığı ve bu mefhuma yabancı bulundukları için onlar bizdeki inkılâpları da ihtilâl tâbiri ile ifâde ve tercüme etmişlerdir. İnkılâp kelimesini çok umumî mânâsiyle ihtilâl hareketleri için de kullanmak câiz olduğu halde ihtilâle bu genişliği ve inkılâp mânâsını vermek mümkün değildir. Doğurduğu içtima mühim neticelere göre inkılâp ve ihtilâl hareketlerinin zarar ve faydaları hakkında tarihî, sosyolojik ve felsefî münakaşalar uzun sürmüştür.

Kelimeler ve istilâhlar içtimaî ihtiyaçlara ve mahiyetlerine göre mânâ kazanırlar. Türkiye'de tarih, dil, edebiyat, din, mukaddesat sahasında öyle bir takım yıkıcı hareketler olmuştur ki, bunları inkılâp ve ihtilâl mefhumları içinde anlamak ve îzah etmek imkânsızdır. Küçük bir aydın zümreye aid olduğu, halk ve ilim ile ilgili bulunmadığı için bunlar medeniyet tarihinde barbar istilâları ile vukubulan tahribata benzer. Bununla beraber Türkiye'ye aid bu husûsiyetleri ile bu değişikliklerin de bir isim veya istilâh ile ifâdesine ihtiyaç vardı.

Dikkate şayandır ki, Türkiye'de, cehâlet ve ciddiyetsizliğin eseri olan dil bozgunculuğu esnasında, inkılâp karşılığı olarak ileri sürülen, «Devrim» kelimesi tam devirme mânâsına gelmiş ve bu türlü değişiklikleri ifâdeye yaramıştır. Böylece tarihî ve siyasî husûsiyet ve mahiyeti belli inkılâp ve ihtilâl dışında kalmış ve Türkiye'ye münhasır bir kültür barbarlığı için «devirmek» fiilinden yapılan «Devrim» istilâhı ciddî bir ihtiyacı karşılamıştır. Nitekim tarih ve sosyolojide bir dil tekâmülü ve islâhı vardır. Ama bir dil inkılâbı veya ihtilâli olamaz. Bu sebeple Türkiye'deki bu değişikliğin de «Dil devrimi» adını alması yerindedir.

İnkilabın Zaferleri

«Asrı yıla sığdırmak», derhal Avrupalı olmak ve «medeniyette en üstün mevkii almak», aşkı ile çok uğraştık, nutuk çektik ve çok şeyler yaptık. Fakat, bir müddet geçtikten ve bir takım değişiklikler olduktan sonra da, ne ilmî, ne teknik ve ne de iktisadî bakımdan tatmin olabildik. Nihayet «durmayalım düşeriz» hikmetini hatırlayarak yeni bir hız aldık; İnkılâbı «Devrim» yapacak her engeli devirmeğe; eski kültür kıymetlerini, dinî ve millî mukaddesatı, dil ve edebiyatı yıkmağa karar verdik. İşte bu **«İlerici»** hamlelere **«Devrimci»** ve temsilcilerine **«Devrimbaz»** denilmesi sebebi budur.

Sür'atle Avrupalılaşmanın ilk şartı kılık, kıyafet ve yaşayış biçimine sokmak, şark kafasını tarihe karıştırmak ve kültür ihtilâline göre **«eğitilmiş»** ve eski terbiyeden kurtulmuş yeni bir **«kuşak»** yetiştirmek idi. İşte bu «devrimbaz» ve **«ilerici»** nesil sayesinde bugün de meydanlar yeni **«devrim»** hareketlerine sahne olmuş; Sosyalizm trampetleri çalmağa başlamıştır.

İlim ve sanayii bekleyecek ne zamanımız vardı ve ne de bu baş döndürücü hamlelerl ilme sığdırmak mümkündü. Nitekim Japonya'nın da, köhne an'anelere bağlı kaldıkça Avrupalı olamayacağını biliyorduk. Zaten Asyanın öbür ucunda bulunduğu ve Sarı ırktan olduğu için, ilim, teknik ve medeniyet kursa bile, onun Avrupalı olmağa hakkı yoktu. Biz ise dünyayı hayran bırakan «devrimler» sâyesinde yalnız siyasî, sosyal bakımdan değil, ırkî ve coğrafî bakım-

lardan da mucizeler yaratmağa ve Avrupalı olmağa muvaffak olmuş bulunuyoruz. Gerçekten Batılılaşmak idealimiz öyle kuvvetli idi ki, Türklerin Avrupalılarla aynı ırktan bulunduğunu, hattâ bu milletlerin de aslında Türk olduğunu isbat ettik. Jeolojik bir inkılâp yaparak Avrupa'nın hudutlarını Boğazlardan ve Kafkaslar'dan Toroslara kadar uzatabildik.

Türklerden önce Garbi temsil eden Bizans imparatorluğunu İslâm dünyasından ayıran hudut da Anadolu'yu zaten Şark'a bağlamıyordu. Bu maksatla da Hitit (Eti) lerin Türk olduğunu isbat ettik. Yunan medeniyetinin Anadolu'da doğduğuna ve Avrupa'nın da kaynağını teşkil ettiğine göre medeniyetçe de zaten Avrupalı idik. Yunan, Roma ve Hıristiyanlık eserlerini muhafaza ve ihyâ etmekle de aynı mîrasa sahibiz. İşte biz bu tarihî, ırkî ve coğrafî sebepleri keşfederek **«devrimler»** sâyesinde Asya'dan ve geri şark milletlerinden kurtulduk. Zavallı Osmanlı Türkleri Viyana önlerinde bile Avrupalı olamamıştı. Biz ise Küçük-Asya'yı eklemekle Büyük Avrupa'yı yarattık. Bundan sonra da, artık Küçük - Asya adı tarihe karışmış ve bundan böyle kullanılması yasak edilmiştir.

Bir İngiliz dergisi hâlâ bu ilmî hakîkatı ve dâvâmızı kavrayamamış ve «Türkler Avrupa'nın birleştirilmesi ve müdafaasında Almanları ve Hollandalıları geride bırakmak gayretindedirler» ifâdesiyle istihzaya kalkışmıştır. Bununla beraber bu gayreti tasdik de etmiştir. Alman ve Fransız Şarkıyat âlimleri, C. Brockelmann ve J. Deny, dil ve kültürümüzü yıktığımızdan dolayı hatamızı ve bu münasebetle üzüntülerini belirtmişlerdir. Bununla ya Avrupalılaşma idealimizi anlayamamışlar veya bunu kıskanmışlardır! İngiliz tarih felsefecisi A. Toynbee de kendi kültürümüzden ayrılmakla ve taklitle bir medeniyet yaratıla-

mayacağını söyler. Halbuki biz yeni bir medeniyet düşünmüyor; sâdece Avrupalı olmak istiyor ve buna engel unsurları yıkıyoruz. Bunları tâyin hak ve salâhiyeti de bize aiddir.

Dar düşünceli âlimlere karşı Avrupa'nın **«İlerici»** çevreleri bizi daha iyi anlamışlar ve ilerlediğimizi daha iyi takdir etmişlerdir. Türkiye'de **«gerici»** çevrelerin alaya aldıkları yeni yazarlarımızın muhallel eserlerini kendi dillerine tercümeden geri kalmamışlardır. Hattâ onlar Türkiye'de **«İlerici»** ve **«Zinde kuvvetler»**in dâvasına da yardımcı olmuşlardır. Klâsik ilim adamlarından daha geniş ve hür düşünen bu solcular «devrimlerimizin» yaratıcı kudretine de hayrandırlar. Gerçekten onlar bize mahsus keşifleri yakından takip ediyor ve bize cesâret veriyorlar.

«Devrim»lerin muvaffakiyetine en büyük engeli İslâmiyet teşkil etmekle beraber inkılâpçı dehâ buna da çâre bulmuştur. Nitekim bize mahsus bir lâiklik anlayışını başlıca temel yaparak dini yalnız dünya ve devlet işlerinden uzaklaştırmadık. Onun dalını, budağını kırdık ve bu sâyede cemiyet hayatındaki kudretini de sildik. Öyleki bugün lâiklik dinden daha mukaddes bir müessese olmuştur. Hattâ dinî veya ilmî mukavemete karşı da irticâ ve **«gericilik»** silâhlarını kullanan daha kuvvetli bir **«devrim»** taassubu yarattık. Sağ-sol taassup birbirile çarpışırken biz de rahatça **«uygarlık»** yolunu bulmuşuzdur. Bu başarılar sâyesinde Avrupalılar da artık, Türkleri din, dil ve kültürleri ayrı Asyalı bir millet saymaktan vaz geçmişlerdir. Biz de, bu suretle, Avrupa Konseyi, Müşterek Pazar ve siyasî birliği ve Nato'su ile, tam bir Avrupalı millet olmuş ve onlardan fazla Büyük Avrupa idealine bağlanmış bulunuyoruz. Buna karşı Şimâle ve Çin'e kadar uzanmak isteyen aşırıların hadlerini aşmalarına da müsaade etmeyecek ve hadlerini bildireceğiz!

İnkilap ve Keşifler

Büyük ve enerjik idealistlerimiz **Devrimi** köye götürdüğümüz ve Anadolu'da kültür ihtilâli yaptığımız takdirde inkılâbın o zaman mutlak surette hüküm süreceğine ve **«uygarlık»** yollarının açılacağına inanmışlardı. İşte Köy Enstitüleri bu idealin gayesi ve ocağı olarak kuruluyordu. Nitekim başka milletler, II. Cihan harbinde, birbirlerini imhâ silâhlarını icâd ederken biz de boş durmuyor, kültür ve insanlık uğrunda bu keşfi yapıyorduk. Bu sâyede Türk köyünü hurafeden kurtaracak, inkılâbı köylere yayacak ve onlara **«uygarlık»** ve hayatın zevkini vermek için, kültürden bütün köy zanaatlerine kadar, her şeyi öğretecek kahraman **(Herkül)** lar hazırlıyorduk. Bunlar o derece idealist ve **«hezârfen»** olduktan başka geçimlerini de, bizzat talebeleri ile işleyecekleri topraktan (hattâ taştan) çıkaracaklardı.

Bu emsâlsiz keşfin artık dünyada hayranlık uyandırması tabiî idi. Nitekim Hasan Ali ve Tonguç baba Avrupa'dan gelen en mümtaz misafirleri, ilkönce, Hasan Oğlan Köy Enstitüsüne ziyarete götürüyor ve onlar da hayranlıklarını, nutuk ve beyanları ile, bize bildiriyorlardı. Biz de hem keşfimizden ve hem de bu takdirlerden gurûr duyuyorduk. Esasen, bu devrede, Türk dostluğunun kazanılması için hoşlanacağımız mevzular üzerinde bir hayranlığın ifade edilmesi de siyaset ve protokol icabı olmuştur. O devir iktidarı da bu keşiflerin propagandasından mest oluyor; bu eşsiz inkılâp ve zaferlerin geri Asya milletlerine ışık tutacağından gu-

rûr duyuyordu. Lâkin bu methiyelerin bazan pek beceriksizce ve hattâ gülünç şekilde yapıldığına da şâhid oluyorduk. Ama yine de memnun kalıyor; iktidarımızın dehâsını yaymış bulunuyorduk. Bu hayranlığa rağmen Avrupalı devlet adamlarının bu yüksek kültür yuvalarımızı taklid etmediklerini ve müstemlekelerine götürmediklerini, hattâ bu nutukları kendi ülkelerinde tekrarlamadıklarını bir türlü anlayamıyorduk. Bu durumda Şâirin :

Kimseler fehmetmedi mânâsını dâvâmızın,
Biz dahi hayranıyız dâvâ-yı bî-mânâmızın!

beytini hatırlayanlar oldu. Mağrur Avrupalılara mukabil Mao-Tse Tung'un **«Kültür İhtilâli»**ni Türkiye'den aldığı şüphesizdir. Gariptir ki, Hazreti Peygamberin: **«İlim Çin'de olsa bile almağa çalışınız»** hadîsi aksi istikamette tecelliye başlamıştır. Nitekim **«Devrim»** sâyesinde Asya'nın rehberi olacağımızı, Avrupa'dan aldığımız **«bilim»** ve **«uygarlığı»** Çin'e kadar götüreceğimizi ilân ve iddia etmiştik. Esasen Batı'da batmak endişesile şimâl'e dönen **«yön»** de artık uzak Şarka doğrulmuştur. Rusya'da başlayan millî irtica'ın, Çin'de olduğu gibi, bizde de bir isyan yaratması tabiî idi. Bu uyanış ile istismarcı siyâsetçilerin ve **«gerici»** aydınların kuşa çevirdiği Köy Enstitülerini tekrar açmak mücâdelesine girmiş bulunuyoruz.

Gerçekten **ilerici** aydınlar ve **devrimci** gençler kültür inkılâbından başka seks (cinsel) ihtilâlini de başarmışlardır. Avrupa ve Amerika'nın en ileri hür hayatı, modası ve eğlenceleri artık yeni **«kuşak»** lara enerji kaynağı olmuş; Ekzistansiyalist felsefe, erkekli-kızlı, yeni bir **«toplumsal yaşantı»** doğurmuştur. Bu hızlı gelişme, büyük şehirlerimize ve esnafımıza da inkılâbı mal etmiştir. Caddelerde bir gezinti bu sessiz **«devrimi»** anlamağa kâfidir. Gerçekten her sokak ve her çarşı artık isimleri ve levhaları ile Avrupa

ve Amerika'nın bir parçası olmuştur. Medeniyet **«kuaför»** leri getirdikçe bütün berberler köylere ve kasabalara firara mecbûr kaldı Restoranlar kafeteryalar karşısında lokantalar ve kahveler de tutunamaz oldu. Bütün kümesler **palas** ve oteller de **hotel** oldu. Garbın yeni isimleri mahşeri içerisinde caddelerimiz de Avrupalılaşmıştır. Böylece inkılâp halka mal olmuş; Köy Enstitüleri açılmasa bile «ilerici» öğretmenler sâyesinde de kõyde devrim ümitlerimiz kuvvetlenmiştir.

Türkiye'de bir emirle açılan ve sür'atle çoğalan üniversiteler sayesinde **«bilim»** sokaklara taşmakta ve âlimler de Amerika'ya koşmaktadır. Düne kadar hasretini çektiğimiz bir akademi sayısı bugün beşi bulmuştur. Bilim aşkı «b e ş i k t e n m e z a r a k a d a r» devam etmekte; Avrupa ve Amerika'ya sık-sık, giden bilimcilerimiz araştırmalarını ve eserlerini arabalara yükleyerek vatan hizmetine dönmektedirler. Bu maksatla becerikli bir çok profesörün de bir seyahat enstitüsü vardır.

Türkiye'de Kültür İhtilali

Bu başlığı görenlerin Çin'de başlayan kültür ihtilâlinden daha fazla şaşırmaları muhtemeldir. Ama az bir duraklama ve düşünmeden sonra Türkiye'de tam bir kültür ihtilâli içinde yaşadığımızı anlayacaklardır. Filhakika, Çin kültür ihtilâli karşısında, bütün dünyanın hayrette kalması ne kadar tabiî ise Rusların ve Türklerin bu hareketi anlamakta zorluk çekmeleri de o derece şaşılacak bir hâdisedir. Şu farkla ki, ne Rusya'da ve ne de Türkiye'de kızıl muhafızlara ve çıkarılan kargaşalığa rastlanılmamış; buralarda ihtilâlin adı ve cereyan tarzı başka türlü olmuştur.

Bolşevik idaresinin kurulduğu ilk devrede, komünist ihtilâli ile birlikte, bir **«Proleterya kültürü»** hareketine de girişmişlerdi. Nitekim Bolşevikler, bu taşkınlık yıllarında, burjuva'nın kökünü kazımak maksadiyle, milyonlarca insanı katil ve açlıkla yok ederlerken onların kültürünü de tasfiyeye başlamışlar; millî ve beşerî bütün yüksek değerleri yıkmaya çalışmışlardı. Dinî, tarihî, edebî ve san'ata aid burjuva kıymetleri yerine amele kültürü kurulmadıkça istenilen yeni nizâm yaratılamayacaktı. Fakat bu çılgınlık tecrübesi nihâyet millî ve insanî kıymetlerin mukavemeti karşısında iflâs etti. Bir amele kültürünün doğamayacağı ve rejimin de kültürsüz yaşayamayacağı gerçeği meydana çıktı. Bu anlayış ve komünizmin muvaffakiyetsizliğine ve milliyetçiliğe dönüşe başlangıç oldu. Bundan sonradır ki, bir yandan, çoğu Yahudi olan, büyük komünist mütefekkirler imha edilirken öte yandan da lânetlenen tarihî şahsiyetler artık millî kahramanlık mevkilerine çıkarıldı; Rus kültürüne aid eser-

ler de kudsiyet kazandı. Böylece yeni Sovyet İmparatorluğu Marxist - Milliyetçi esaslara dayanmış oldu. Sâdece yenilmez olan din hâlâ komünizmin karşısında durmaktadır.

Komünizmin en şiddetli devresinde yaşayan Çin'de hiç bir doktrin fedakârlığı yapmak istemeyen Mao Tse-Tung bugünkü Sovyet idarecilerini geri dönmekle suçlar ve mabûd mevkiinden düşürülen Stalin'e bağlılığını ilân ederken, devrilen putları diriltmek sureti ile **Tasvir-şikenler** barbarlığına son vermiş ve hakikatte onun da bıraktığı amele kültürü hareketine yeniden başlamış demektir. Esasen fazla bilgi ve kültürün kafayı donuklanştırdığına inanan Mao Tse - Tung kültür ihtilâli ile Çin'i çalkalandırırken bir cep kitabı hâline getirilen vecizelerinin ezberlenmesini kâfi görmekte ve insan emeğini kullanmakta, bu sebeple de **Kızıl muhafızlar** herkesi bundan imtihana tâbi tutmaktadırlar. Paris'teki Çin elçisi kültür ihtilâlinin yüz yıl sürebileceğini söylerken daha fazla bir şaşkınlık uyandırmıştır. İhtilâlin sâdece siyasî ve içtimaî mânâsını tanıyan Avrupalı için bunun bir de 100 seneliğini anlamak cidden kolay değildir. Lâkin çok eski bir kültürün kazınması için bu kadar bir zaman da çok sayılmaz.

Türkiye'de, uzun müddet, tarihî, dinî, edebî, lisanî ve san'ata ait bütün kültür değerlerine karşı girişilen amansız bir mücadele hayatı yaşayan bizler kültür ihtilâlinin tam içinde bulunduğumuza göre şaşılacak bir hâdise bahis mevzuu olamaz. Bu münasebetle sâdece aynı mefhûmları gösteren **«İhtilâl»** yerine **«Devrim»** ve **«Kızıl muhafız»** yerine de **«Devrimbaz»** kelimelerinin konulması kâfi gelecektir. Hattâ bizde, ne Rusya gibi mücadeleden dönüş ve ne de Çin'deki gibi kargaşalık bahis mevzuu olmadığını göz önüne getirirsek Türkiye'nin kültür ihtilâlinde daha ileri ve kudretli olduğunu anlarız. Nitekim bizim **«Dil devrimi»** (İhtilâl) için giriştiğimiz mücadeleyi ne Rusya ve ne de Çin dü-

şünebilmiştir. Ruslar kendileri için bir Dil devrimine cesaret edememişler; sâdece Türklere yardımcı olmuşlardır. Nitekim Stalin, dilin tren gibi bir vasıta olduğunu ve burjuva gibi proleter cemiyete de hizmet edeceğini söyleyerek bu köklü inkılâbı reddetmiştir. Bu durumda Stalin de bize göre bir «gerici»dir. Çinliler de garip yazılarına bile dokunmamışlardır. Daha mühimi Rusların vaz geçtiği ve **Çinde kargaşalığa sebep olan kültür** ihtilâli Türkiye'de ne hızını kaybetmiş ve ne de demokrasi içinde bile inkişafına ciddî bir engel çıkmıştır. Bu durum bizim **«Devrimbazların»** medenî ölçüler içinde kaldıklarını, kızıl muhafızlar gibi kaba tecavüzlere tenezzül etmediklerini ve bu suretle ne derece kuvvetli ve **«Uygar»** olduklarını meydana koymuştur. Avrupa burnu dibinde bulunan ve kendi birliğine girmeğe çalışan Türkiye'yi ve kültür ihtilâlimizi tanımaya tenezzül etse idi Kızıl muhafızlar hareketi karşısında şaşırıp kalmazdı. Başka memleketlerde nasıl içtimaî meseleler sosyalizmi doğurmuş ise bizde de kültür ihtilâli sosyalizme bir zemin hazırlamaktadır. Sosyal meseleler de bu vasat içinde meydana çıkacak veya ihdâs edilecektir. Bu sebeple bugün moda halinde gözüken sosyalist cereyana **«Kültür sosyalizmi»** adını vermek münasip olur.

Demokrasi Karşısında Kültür İhtilalı

Hayatî bir ehemmiyeti olan Klütür İhtilâlimizin muvaffakiyetine rağmen onun demokrasi ile birlikte geliştirilmesi Deviricilerin başlıca endişesidir. Bu sebepledir ki, **«İlerici kuşaklar»** ve **«Zinde kuvvetler»** halkın seçimlerde aslâ «gericilere» iltifat etmemelerini telkin etmişler; aksi halde idâreyi **güdümlü** bir şekle sokmayı veya bu da olmazsa kanlı ihtilâllere kararlı bulunduklarını tekrarlamışlardır. Avrupa'dan aldığımız lâikliğe, oardaki anlayıştan farklı olarak, din hürriyeti mânâsında tatbik imkânı vermemenin hikmeti ve demokrasimizin karşılaştığı zorluğun esası da budur. Bununla beraber bu esasın hâkim olması için çok büyük maddî imkânlar ve mâhirâne metodlar vardır. Bu sâyede, Kültür İhtilâlinin kaleleri olan Köy Enstitüleri, demokratik baskı ile kapatılsa ve İmam - Hatip mektepleri açılsa da **«İlerici»** ve hattâ **«aşırı ilerici»** hamleler duraklamamıştır. Bundan **Deviricilerin** gayretleri ve «din reformcularının» modern içtihadları da rol oynamıştır. Hattâ yeni Diyanet Reisi İslâm bayramını değil Hıristiyan Noel veya yılbaşını tebrik etmek sûretiyle «ilerici» hamleye katılmıştır.

İsmet Paşa Kültür İhtilâlinin bir teminatı olarak ayaktadır. İlerici öğretmenleri himâyesine alması, Başvekil S. Demirel ile bu hususta anlaşması ve A. Partisi hükûmetinin kendi lâiklik görüşüne katılması da Kültür İhtilâlini emniyete almıştır.

Kültür İhtilâlinin muvaffakiyeti için en mühim bir kuvvet de cinsî duyguları kışkırtmasından gelmektedir. Mânevî değerlerin sarsılması sayesinde köhne ahlâk kaideleri devrilmekte, behimî ve gerçek hisler mutlak serbestiye kavuşarak kültür ve seks (cinsî) ihtilâli birbirini takip etmektedir. Bu münasebetle matbuatın, radyonun, sinema ve tiyatroların hizmetleri büyüktür. Hattâ «çok ilerici» bir Türkiye idealine bağlı patron ve sermâyedarlarımız da bu maksatla büyük emek ve meblâğlar harcamaktadırlar. Yeni nesli köhne ahlâk ve mefkûrelerelerin esâretinden kurtarmak ve hayat neşesi içine almak için fuhşun teşviki bile zarûrî görülmekte ve bu maksatla da bir takım tertiplere girişilmektedir. İlk insanlar çıplak ve serbest olduğu için tabiî hâle dönmek ve sun'i kaideleri yıkmak bugünkü dünyanın hedefi olmuş ve Afrika'nın çıplak kabileleri örnek cemiyet hâline gelmiştir.

Rusya ve Çin başta olmak üzere dünyanın hiç bir memleketinde Burjuva dilinin yıkılması ve Proleterya dilinin kurulması teşebbüsü görülmediği halde Türkiye'de, demokrasi devrinde bile, Dil ihtilâli zafer yolunda devam etmiştir. Halbuki İngiliz Türkologu Mr. Hony, bir makalesinde kendisine göre, bu gülünç hareketin hürriyet olmadığı için zorla tutundurulmak istendiğini, demokrasi başlarsa halkın istihzası karşısında derhal güzel Türkçe'nin hâkim olacağını söylemiş; fakat Dil devriminin ilerlemesi onun kehanetini tekzip etmiştir. Türk Proletaryası bu **«Arı Türkçe»**yi benimsememiş ve onu «Kuş dili» saymış ise de, bazı hallerde «ilericileri» geride bırakmıştır. Nitekim Anayasaya, yeni kelimeleri ve **«devrik»** cümleleri büyük bir sıkıntı içinde kâğıda dizmelerine rağmen, **«Devriciler»** hâlâ Bey, Hanım, Paşa ünvanlarının câzibesinden kurtulamadıkları halde Proleterya arasında «Bay», «Bayan», «Sosyete» tâbirleri olarak benimsenmiştir.

Mâzinin tamamiyle gömülmesi ve eski kültür kalıntılarının silinmesi için bütün tarihî eserlerin kütüphane ve arşivlerde uyutulması veya yakılması dahi bahis edilmişti. Esasen bu sebepledir ki,Türkiye'de Hasan - Âli Yücel'in himmeti ile, bir **Hümanizm** hareketine girişilmiş; eski Yunan ve Lâtin eserleri birinci plâna alınmış; bu ilerici gaye ile de liselere Lâtince dersleri konulmuştur. Gerçi bir **«tutucu»** mukavemet bu **«ilerici»** hamleye biraz çelme vurmuş ise de bugün Yahudi, Bizans ve Hıristiyan devrine aid eserler Türk âbidelerinden daha fazla itinaya mazhardır. Hıristiyan ziyâret-gâhları keşif ve ihyâ olunurken, tarihî büyük türbelerin kapatılması, ziyâretlerin yasaklanması sebebi budur. Şehir ve kasabalarımızdaki eski pek çok mezarlıkların yıktırılıp yerlerine park yapılması da taassup ve irtica unsurlarının temizlenmesinde rol oynamıştır. Şükrü Kaya, bir ziyareti sırasında, neşeli bir gecede Bayburt'ta tâzim gören Selçuklu devrine aid bir türbe yıkılmadığı takdirde bu şehri haritadan sileceğini ilân etmiş ve bir gecede emri yerine getirilmişti. Bazı yerlerde «ilerici» idare adamları halkı da bu hamleye alıştırmış; bir çok eser de onlar vasıtasiyle tasfiye edilmiş; hattâ yazma kitapların yakıldığı ve suya atıldığı da görülmüştür. Yunan ve Hıristiyan âbidelerine itibar edilmesi bunların bizim için bir uygarlık vasıtası bulunması, bir tehlike olamaması ve turistleri çekmesi dolayısiyledir. Arşiv vesikalarımızı vagonlarla memleketlerine götüren Bulgarlar da bunu sâdece maddî hesaplarla yapmışlardı. Buna mukabil Yunanistan'da Türk düşmanlığı ve dinî taassup ile âbidelerimizi tasfiye ederlerken ne maddî ve ne de medenî düşüncelere aldırmıyor ve gericilik yapıyorlar.

Kültür İhtilali Hakkında Endişeler

Türkiye'de bütün cepheleri ile, ilerleyen Kültür ihtilâlinin bu zaferleri, Rusya'nın dönüşü ve Çin'in kargaşalık içine düşmesi sebepsiz değildir. Gerçekten Rusya ve Çin önce milliyetçiliğe mağlûp olmuşlar; sonra da dünyaya hâkim olmak dâvasına düşmüşlerdir. Bu sebepledir ki, bütün enerjilerini ilme, tekniğe ve silâha yöneltmişlerdir. Hiç bir memleket Rusya gibi millî gelirin yüzde 4 ünü ilim araştırmalarına ayırmış değildir. Halbuki biz yeni bir Hümanizma rûhu içinde bulunduğumuz ve insanlığa bağlı olduğumuz için Kültür ihtilâlini (Devrimi) her şeyin üstünde tuttuk. Bu idealimizin siyasî vecîbesi de **«Yurtta sulh, Cihânda sulh»** olmuştur. Cihânda sulhu koruyamadığımız ve son yıllarda da yurtta ideolojik bir cidâle düştüğümüz halde yine de muvaffakiyetimizin sırrı ve idealimizin kuvveti bu idi.

Gerçekten, harp içinde, ileri denilen milletler, birbirlerini boğazlamak için güçlerini yeni silâhların icadına verirken rahmetli Hasan Âli Hümanizmasına bağlı kalan yaratıcı aydınlarımız Köy Enstitülerini keşfediyorlardı. Lâkin Avrupalılar yine de hayranlıklarını sâdece Türkiye hududları içinde belirtiyorlardı. Hattâ klâsik ilim ve fikir adamları bize karşı bile eski kültürümüzü müdafaa ediyorlardı. Avrupa'da, sâdece, bazı ilerici ve solcular bu mucizevî keşif ve devrimlerimizi övüyorlar. Bununla beraber onlar dahi bunu kendi memleketleri için değil Türkiye için bir ihraç malı ve-

ya kazanç vasıtası olarak yapmışlardır. Bu sebepledir ki, Garp yerine şimâle ve hattâ uzak - şark'a doğru bir **«yön»** değiştirme de başlamıştır. Halbuki biz Avrupalı olmak için Kültür ihtilâlli yaptık; bizi onlarla birleştirmeye engel bütün tarihî ve millî kıymetlerimizi de fedâ ettik; anlayamadılar!

Kültür ihtilâlimizin bunca zaferlerine; ona bekçilik eden bir «devirici» nesil yetiştirmemize ve «Zinde kuvvetler»in mevcud bulunmasına rağmen hâlâ endişe giderilmiş değildir. Bu durum ilerici ve solcu idealistlerin mezbûhâne atılışları sebebini teşkil eder. Gerçekten bütün tahsil müesseselerinde, neşir vasıtalarında «ilerici» kuvvetler hâkim gözüktüğü halde gene de milliyetçi ve mâneviyatçı denen gericiler daha büyük bir nisbette çoğalmakta ve kültür ihtilâlini tehdit etmektedirler. Öyle ki, bir yanda bu nesil ve 32.000.000 luk bir millet durmakta, bunlara karşı kültür ihtilâlcilerinin yekûnu da henüz 32.000'i aşmamış bulunmaktadır. Bu büyük kitle ve ondan kopmayan aydınları demokrasi ve güdümlü demokrasi mahareti ile sonuna kadar idare etmek ve hattâ «Zinde kuvvetleri» sık-sık imdada çağırmak suretile «Kültür ihtilâli» için daimî bir emniyet mümkün olacak mıdır? İşte hürriyet ve demokrasi uğrunda girişilen bunca mücadelelerden sonra sosyalizm ve sol diktatörlük cereyanının meydana çıkması sebebi budur.

Bu durum endişelerin haksız olmadığını gösterir. Lâkin bunun çâresi zor ve tahakküm değildir. Tabiî, içtimaî ve psikolojik kanunlar daima hükmünü icra etmiş; aksiyon mutlaka bir reaksiyon doğurmuştur. İhtilâlden korkan, yorulan, zorlanan bazı kimselere göre bugün milletlerin irâdesini yenecek bir kuvvet kalmamıştır. Milyonlarca insanın kanına mal olan devrimizin en müthiş diktatörlükleri bile önce Kültür ihtilâlinden, şimdi de Komünizm'in hayallerinden ric'ate başlamış ve milletlerinin arzularına boyun eğmeyoluna girmiştir. Bu sebeple hepsi bu vatanın evlâdı ve

insanı olan aydınlarımız tahakküm ve şiddetten, güdümlü demokrasi ve sosyalizmin sertliklerinden uzaklaşmalı ve anlayışlı davranmalıdır. Esasen Kapitalizm ile Sosyalizm mücadelesi birinin zaferi ve diğerinin ezilmesi ile sona ermiyor; tersine içtimaî adalet istikametinde birbirine yaklaşıyorlar. Bu netice tabiî olduğuna, beyhude dökülen kanlar ve israf edilen enerji göz önünde bulunduğuna göre ilmî, insanî ve demokratik esaslar dâhilinde anlaşmak ve kardeşlik havasına girmek tek hayır yolu olacaktır. Herkesin nefsini murakabe eder, memleket şartlarını ve başkalarının hakkını düşünürse hem kendisini düzeltecek, hem de cemiyetin selâmetine hizmetçi olacaktır. Kapitalizm - Komünizmin dünya çapında devam eden mücadelesi nasıl yumuşayarak iki zıddın yaklaşmasına sebep olmuşsa Milliyetçi - Devrimci, Mâneviyatçı - Solcu Türk aydınlarının da aynı hakikat karşısında itidâle varacaklarına inanıyor ve hamleleri kısıyorlar. Nitekim dünyanın gidişi, millî irâde ve Komünist memleketlerde doğan milliyetçi hareketler bizim solcular arasında da, taktik veya samîmi bir yumuşama ve Türkiye'nin şartlarına uyma davranışı meydana getirmiştir.

Medeniyetten Uygarlığa

Dünya medeniyette ilerlerken Türkiye'de de **«Uygarlığa»** geçiş gayretleri hızına devam etmektedir. Burada, Devrim hastaları için Medeniyete karşı çıkan «Uygarlık» kültür sükûtunu temsil ettiğinden, bu harekete, yalnız dil bakımından bir kısırlaştırma, iptidaîleştirme nazarile bakılamaz. Evvelce Rusya'da, şimdi de Çin'de, olduğu gibi tam bir «Kültür ihtilâli» veya mânevî tahribat bahis mevzuudur. İşte «Uygarlık» kelimesi de dil bakımından olduğu gibi medeniyet bakımından da bu zorbalığın güzel bir ifâdesidir. Bu uydurmacı veya bilgiçlere mahsus bu dil barbarlığına temas ederken önce «uygarlık» kelimesile söze girişeceğiz.

Türkiye'de cereyan eden «Kültür ihtilâli» şaşkınlığı içinde M e d e n i y e t T ü r k ç e s i yerine bir **«Uygarlık dili»** uydurulurken bizzat bu kelime de bozguncu piyasaya sürüldü. İslâm ve Hıristiyan medeniyetlerine mensup milletler bu mefhûmu şehir (Arapça); **Medîne,** Lâtince: Civitas, **Cité)** ile ilgili olarak **«Medeniyet»** ve **«Civilisation»** kelimeleri ile karşılamışlardır. Bunun zıddı da «köylülük» değil bedevilik veya **Barbarlık** sayılmıştı. Bütün medenî milletler Medeniyeti «şehir» ile alâkalı bulurken bizim Deviriciler, atmasyon bir «Uygarlık» kelimesi icad ettiler. Bununla da medeniyete, tarihe ve dil bilgisine yabancı olduklarını meydana koyuyorlardı. Filhakika, bunlar da bu kelimeyi Uygur Türklerinin medenî oluşlarına göre onların adından çıkarmışlardır. **Uygur** adının menşeine dair efsânevî ve ilmî teşebbüsleri bir netice vermemiş; medeniyet ile bir ilgisi olmamıştır. Esasen **Uygurlar şehir** ve yerleşik hayata

geçmeden önce ve göçebelik zamanlarında da bu ismi taşıyorlardı. Bundan başka onları medenî ve diğer Türkleri medeniyet dışı sayan bir anlayış tarihe de uymaz. Bunun bozuntusu olan **«Uygar»** kelimesi ise kök ve ek bakımından Türkçe ile ve medeniyet mefhûmu ile alâkalı değildir.

Bu durumda «uygar»lık ile ancak bugünkü kültür sukûtu ve dil kargaşalığı içinde yüzen yarı - aydın bir zümreyi adlandırmak mümkündür. Böylece Türkiye'de yaşayan aydınlar artık «medenî» ve «uygar» olarak ikiye ayrılmışlardır. Nitekim medenî olmayan **«uygarların»** dilleri gibi uygar kanunları, **uygar yaşantıları**, uygar anlayışları da olacaktır. Uygarların dili ve kültürü çok basit olduğundan tahsilleri de kolaylaşacak ve zaman kazanılacaktır. Mao Tse - Tung, kültür ihtilâline dili, almamakla beraber, fazla tahsilin kafaya yük olduğunu, dimağı dondurduğunu ilân etmiş ve yeni nesle sadece cep kitabı haline getirilen kendi vecîzelerini tavsiye etmiştir. Bununla beraber o, hâlâ ne dil devrimine girişmiş ve ne de örümcek yazılarını değiştirebilmiştir. Rusya ise dil devrimini kendi milleti için değil Türkler için münasip görmüş; **«Proleterya kültürü»** yaratma teşebbüslerinden de çabuk dönmüştür. Bu suretle biz uygarlık ve kültür ihtilâlinde dünyada tek kalmış bir milletiz demektir.

Türkçeyi kısırlaştırdıktan sonra onun bünyesini bozmak maksadile uydurulmuş olan **«devrik»** cümle gayreti de «devrime» ve «Uygarlığa» uygun olarak gelişmektedir. Bu keşif de aslında Fransızca'nın taklidi ile aşağılık duygusu icabı otuz yıl önce Paris'te bulunan bir Türk tarafından yazılmış Fransızca bir makale ile başlamıştı. Biz talebe iken bu garip keşfin Türkçe'nin kanunlarına ve dil ilmine aykırı olduğunu **Türklük** dergisinde meydana koyduğumuz gibi daha sonra da «D i l b a y r a m ı!» bid'atının da ilmî ve millî bakımlardan bir «D i l m a t e m i» olarak tarihe geçeceğine dair fikirlerimizi Türk Yurdu'nda yazmıştık. Ger-

çekten Dil dâvası Türkiye'de cehâlet, gaflet ve komünizmin müşterek barbarlığına uğramakla beraber eğer devlet kuvveti bu fâciayı desteklemese, resmî müesseseler ve tahsil ile bunu yeni nesle zorlanmasa idi bu «K u ş D i l i» veya «Proleter kültür» barbarlığı yalnız ilim ve kültür karşısında iflâs etmez; halkın aklı selimi ve istihzası önünde, gülünç duruma düşerek, meydana çıkamaz ve «Devrimbazların» cesâreti olamazdı.

Filhakika «Türk dilini kısırlaştırma Kurumu» tarafından uydurulan kelimelerin yüzde 90 ının Türkçe olmadığını isbat etmek bile «Devrimbazlar» üzerinde bir tesir yapmamıştır. Bizim «Dil matemi» yazımıza karşı, 25 yıl önce, saldıran bir Dilmen'e, kendi kelimeleri ile, cevap verirken onun **«kandırdığını»** bizim ise, bunu ahlâka uygun bulmayarak, sâdece ilmî **«iknâ»** ve inandırma ile uğraştığımızı söylüyorduk. Fakat Türkiye'de «kandırma»nın ilim, ikna ve inandırma yolunu kapama zorbalığında bulunduğunu, artık bugün «kanaatın» değil **«kanının»** tahakküme başladığını görüyoruz.

Bugüne kadar herkesin bir «ana dili» vardı. Şimdi ise yalnız Türkiye'de çocuk dili vardır ve ana - baba buna yabancıdır. Aslında ilme ve bir sisteme dayanmayacağı için yeni nesil de dilsiz bir hâle gelmiştir. Nitekim Türkçeyi hususî bir gayretle öğrenemeyen gençlerin ciddî bir kültür ve hattâ muhakeme sahibi olması bile, ilmî olarak, imkânsızdır. Dil Kurumunun atmasyon kelimelerinden sonra artık solcu ve devrimbazlar da her gün mânâsı ve menşei karanlık saçma bir «sözcük ve tilcik» savurmak ve «devrik» cümlelerle medeniyetten «uygarlığa» bir hamle yaparak kendi dimağ bozukluklarını ve Türkçeyi fesâde verme hastalık ve cinâyetlerini meydana koymaktadırlar. Bu hastalık ve tahrip tahsil müesseseleri ile yeni neslin kültür ve muhakemesini istilâ etmese idi bu sapıkları kendi «uygarlık» ve Babil ku-

leleri içinde, bir komedi mevzuu olarak, terketmek eğlenceli olurdu. Lâkin hastalığın ve cinayetin sirayeti dolayısiyle sağlam bir cemiyetin bunlara timarhâne veya hapishane hazırlaması gerekmektedir. Lâkin bir milleti alacak bu kadar müessese bulmak imkânsız olur. İşte medeniyetten «uygarlığa» geçiş böyle oluyor.

Türkçenin Avrupalılaşması

Kültür inkılâbımızın en mühimmini ve müşkülünü, şüphesiz, Türkçenin Avrupalılaşması teşkil eder. Zira dilimizi bir yandan geri Şark dillerinden ve İslâm tesirinden kurtarmak; öte yandan bizzat Türkçenin kelimelerini ve yapısını da Fransızcaya benzetmek, Frenkçe kelimelere de imtiyaz tanımak zorunda idik. Nitekim bu en ağır mesele karşısında yılmadık; Türkçeyi kısa zamanda Asyailikten kurtarma inkılâbını da başardık. Artık bugün Fransızcaya benzeyen bir **Arı-Türkçe** teşekkül etmiş; yazan ve okuyanı sıksa da yine câzibesi herkesi sürüklemiştir.

Bu inkılâba mekteple başladık; bu kelimeyi Arabistan çöllerine sürüp yerine Paris'in güzel **«école»** ünü davet ettik ve bu sâyede **«okul»** kelimesini kazandık. İlk zamanlarda **«genel»** kelimesi ile alay edenler bugün onun **«general»** in oğlu olduğunu anlıyor; bülbü gibi dillerinden düşürmüyor ve «umumî» ye yüz vermiyorlar. Biz millete, **«hâkimiyet»**ten daha üstün olduğu, için **«hégèmonie»** (hegomania - üstünlük tahakküm) den gelen **«egemenlik»** hakkını verdik. Avrupalı asâleti dolayısiyle de onu Meclis'in alnına kazdık. Kahraman Türk «Paşa» larının, Avrupa'da bıraktığı dehşetin, garplılaşmamıza engel çıkaracağını takdir ederek, **«general»**lerimizle onların **«général»**leri arasına girmeğe muvaffak olduk. Fransızca'nın (-al) eki olmasa idi **«ulusal»**, **«doğal»**, **«denel»**... kelimelerinin sıkıntısını çeker mi idik? Şalvar üstünde kravat ve silindir şapka yakışmadı;

ama Arapça kelimeler **«dinsel, cinsel»** şekillerini alarak medenîleştiler ve yaşama hakkını kazandılar. Bu gayretlerimizi aşağılık duygusuna atfeden ve beğenmeyen meşhur Fransız Türkologu J. Deny gibilere bizim batılılaşma idealimizin her şeyin üstünde olduğunu, batsak bile bundan vazgeçemiyeceğimizi anlatmalıyız.

Türkçemizin cümle yapısı (sentaks) mantıka uygundur; ama Avrupa dillerine aykırı idi. Bu sebeple ikinci büyük bir «devrim»e ihtiyaç vardır. İşte bugün «Devrik» cümle merakı da bundan ileri gelmiştir. Meşhur dil âlimi Max Müller; «Türkçe o kadar mantıkîdir ki, sanki âlimler tarafından yapılmıştır» demiştir. Bu gibi medihler de bizim millî gururumuzu okşamış; uyanmamıza ve Avrupalılaşmamıza engel olmuştur. Esasen eskiden Rumlar, Ermeniler ve Yahudîler de Türkçeyi «devrik» hâle getirmekle bize medeniyet yolunu gösteriyor; biz de anlamadan onlarla alay ediyorduk. Bugün artık bu mesele de kalmadı.

Biz dil devrimine başladığımız zaman yine işe âlimler karıştı ve duraklamamıza sebep oldular. Erasmus **«Deliliğe methiye»**sinde âlimlerin beceriksizliği ile alay ederken haksız değildi. Bundan dolayı da biz ilim kafası ve ölçüleri ile «devrim» yapılamayacagını biliyor ve onları bu işlere karıştırmıyorduk. İlmin uzun zamana muhtaç olduğunu ve inkılâpları takip etmesini düşünürken birden ortalığın **«bilimciler»** ile dolduğunu gördük. Gerçekten Güneş - Dil nazariyesi sâyesinde Yunan, Avrupa ve Arap dillerinin Türkçeden çıktığı isbat edilince mevcut bütün kelimelerin sâhibi olduğumuzu anladık. Nitekim tarihçilerimiz de bütün eski medeniyet ve kavimlerin Türklerden geldiğini meydana koymuşlardı. Meşhur İsviçreli âlim E. Pittard bile, bir konferansında, Türklerin ecdatları Hititlerle iftihar edebileceklerini söyleyince hem ilme hem de bize hizmet etmiş sayıldı. Zira

bu ifade ile Hititlerin Türk değil, Türklerin Hitit olduğunu pek az kimse farketti. Bununla beraber bu da dâvaya aykırı değildi.

Bu suretle dil devrimi bir müddet uyutuldu ve Arapça kelimelere ikamet hakkı tanındı Halbuki bu ilmî keşiflere rağmen Türkçenin Avrupalılaşmasına yeniden hız vermek ve aslen bizim olan Frenkçe kelimeleri almak zarûreti anlaşıldı. Bilimcilerin açtığı yolda herkes de dilci oldu; her gün yeni kelimeler keşfedildi. Bu devrim de yeni bir **«devrimbaz»** nesil yetiştirdi. Arı dil yeni Ana-Yasa'nın da himâyesine alındı. Öyle ki bugün **Paşa, Bey, Hanım, Efendi** ünvanlarını kullanmakla her an Anayasa'yı ihlâlden kurtulamadık; ama Arı - Türkçeye en sağlam teminatı verdik. Bugün, sık sık, Anayasa'nın ihlâli edebiyatı içinde bulunmamızın bir sebebi de budur. Bu sebeple bu kelimeler yok edilip **Bay** ve **Bayan** kibarlaşarak yerleşmedikçe Ana-Yasayı ihlâlden kurtaramayacağız, Sosyalist Araplar da **Paşa** ve **beyi,** nasyonalist İranlılar da han'ı tardederek hem Türk tahakkümünden ve hem de gericilikten kurtuldular. Yalnız Pakistanlılar romantik Türk sevgisi ile hâlâ Türkçe **Han** ve **Begüm** ünvanlarını kullanıyorlar. Zavallı İranlılar bunları temizlerken yine de Türkçe **Ağa**'nın esiridirler.

Yeni kelimelerin yüzde 90 uydurma olduğundan ve fakir bir Arı-Türkçe'nin meydana çıktığından şikâyet edenler dil devrimini kavrayamamışlardır. Bir kere bütün dillerde ve Avrupa lisanlarında kaidesizlik hüküm sürerken Türkçenin bu derece mantıkî ve kıyasî olması normal değildir; Avrupalılaşmasına da engeldi. Mekteplerden gramerin kaldırılması, gramer dışı yazıların moda olması ve herkese kelime uydurma salâhiyetinin tanınması devrimin yüksek gayesidir. Bu sâyede Türkçe **«Serseri kelimeler»** ve **«Devrilmiş»** cümlelerle dolmuş ve kültür ihtilâlinin şaheser örneği meydana çıkmıştır. Nitekim Türk Dili (Kısırlaştırma) Kurumu da dilcilere yüz vermemiş; **dilmenleri** seferber etmiştir.

Fakirleşmeden bahsedenler de kültür inkılâbına uymak zorundadırlar. Gerçekten dil, kültür ve muhâkeme derecesine göre, kelimeye ihtiyaç gösterir. Yeni **«kuşak»** hattâ bir kısım yüksek mevki sahipleri ve üniversite hocaları bile ağır Türkçeden kurtulmuş ve Arı dil ile rahata kavuşmuşturlar. Esasen Mutasavvıflara göre **«Lisân-i hâl»** olmayınca da **«Lisân-ı kaal»** hiç bir zaman kâfi gelmeyecektir. Bu sebeple de artık zengin dil budalalığından kurtulmalıyız. Nitekim proleterya asrında dil zenginliği efsânesi de tarihe karışmıştır. Nâzım Hikmet de «D ü ş m a n ı y ı z a s a l e t i n k e l i m e l e r l e b i l e» diyerek işaret vermişti. Böyle olmasa idi bütün solcu ve devrimbazlar Arı-Türkçe'nin câzibesine kapılır mı idi?

Dikkate şayandır ki, Bolşevikler kendileri için «gerici» kalmışlar; ama **«ağabey millet»** sıfatiyle, yalnız Orta Asya değil, Anadolu Türklerinin Dil devrimine de yardımcı olmak fedakârlığını esirgememişlerdir. Dil inkılâbımız o kadar kudretli bir hareket yaratmıştır ki, bu cereyana karşı gelen bir çok eski kalem sâhipleri bile artık «devrim» dilinin ve «devrik» cümlelerin zevkini tatmışlardır. Nitekim bu sâyede Türk yazarlarının kültür ve muhakeme derecesi, «ilerici» ve «gerici» kişilikleri hakkında en şaşmaz bir ölçüde ele geçmiştir.

Böylece kültür inkılâbının sayısız zaferleri hakkında bazı örneklere işâret etmiş bulunuyor ve bu hususlarda hâlâ «bilimsel yapıtların» çıkmadığından da üzülüyoruz. Halbuki tarihte bu gibi zaferler âlim, şâir ve san'atkârın ölmez eserleri, destânlar ve zafernâmelerle tâclandırılmıştır. Bugün elimizde **«Kitâbe-i Seng-i mezâr»**dan veya «yazık oldu Süleyman Efendi» mısrâından başka bir şey kalmamıştır. Bununla beraber sosyalizmin zaferlerini güvenle bekliyor ve Mao Tse-Tung'un kültür ihtilâlini alâka ile takip ediyoruz.

Köy Enstitüleri Matemi

Türkiye'de Köy Enstitüleri milletin feryâdı karşısında kapatılmıştı. Şimdi bunların açılması için yeni bir feryâd belirmiş; kuruluş ve kapanış günleri bir matem hâlini almağa başlamıştır. Gerçekten, 17 Nisan münasebetile, çıkan yazı, beyan ve nutukların acıklı manzarası, şiîlerin Muharrem âyinlerini ve Mûsevîlerin ağlama duvarını andırıyordu. Şu farkla ki, ilk iki matemde daha ziyâde câhil halkın dinî ve millî hasret ve ıztırapları, beşerî bir hâdise olarak, belirdiği halde, bizimkinde sebep belli olmamakta veya bozuk aydınların ideolojik sancıları rol oynamaktadır[1].

Bu feryâdı çıkaranlar ve bu matemi yapanlar arasında ciddî bir maarifçi ve fikir adamının gözükmemesi de dikkati çekmektedir. Bununla beraber solcu ve «devrimbaz» sınıfına dâhil pek çok yazar, profesör ve siyâset adamı günlerce seferber olmuş; gazeteler hasret ve matem yazıları ile doldurulmuştur. Enstitüler kapatıldıktan sonra, geçen yıllar zarfında hiç bir şikâyet bahis mevzuu olmadığı halde solcu faaliyetler geliştikçe Köy Enstitüleri hasreti ve meselesi canlandırılmaktadır. İlk hareket, Demokrat Partinin düşmesinden önce gazetelerin şiddetli bir kampanyası ile başlamış; buna karşı yazdığımız uzun ve tahlilî bir makalede bunu «Matbuatın infilâkı» olarak sıfatlandırmıştık. Mateme tutulanlar ve Enstitülerin cezbesine kapılanlar bu müesseseler sayesinde medeniyet yolunun açıldığını, memle-

(1) Köy Enstitüleri hakkında terkibi bir tedkikimiz «Türkiye'de Manevî Buhran» adlı eserimizde (s. 185-202) dir.

ketin sür'atli bir terakkiye doğru yöneldiğini ileri sürüyor ve vatan-perverâne bir duygu ile hareket ettiklerini bile gösteriyorlar. Avladıkları ve tuzağa düşürdükleri bir kaç Enstitülü gencin tezek edebiyatını, iğrenç ve utanç verici yazılarını göklere çıkararak diğerlerini de ifsâda çalıştılar. Ahenkli Türk köyünde beceriksiz kalemlerle zoraki bir sınıf mücâdelesi açmağa, ezen muhtar ve ezilen köylüden ibaret sınıflar yaratmağa uğraştılar. Sağlam Türk köylüsünün millî, dinî ve ahlâkî nizâmını yıkmayı düşündüler.

İşte bu teşebbüs Çin'de başlayan ve Rusya'da terk edilen «Kültür İhtilâli»nin tâ kendisi idi. Şehirlerde maarifi bozmak suretiyle yetiştirilen bir avuç solcu veya «devrim baz» aydın ile gayeye ulaşılamıyor; köyden ve kasabalardan gelen sağlam Türkç cocukları karşısında bu sapık devrimbazlar bir kuvvet teşkil edemiyordu. Bu sebeple Enstitüler sâyesinde bütün Türk halkını da «ilerici» yapmak gerekiyordu. Lâkin «Siyâset bezirgânları» ve «gericiler» kendi menfaat ve hâkimiyetlerini sürdürmek veya cahil halkın reylerini almak gayretiyle bu millî keşif (!) müesseslerini ve bu «uygarlık» yuvalarını kapatarak Türkiye'yi «karanlığa» düşürdüler!

Gariptir ki, Enstitülerin kapanış hâdisesi Millî Şef zamanında başladığı halde, İsmet Paşa muhalefette, son Başvekilliği devrinde bunları tekrar açma niyetlerini meydana çıkarmış ve Ortanın solunu ilân edince de şimdi bu mateme de katılmıştır. Hattâ Enstitülerde ve Maarifte solcuları himâyesi yüzünden mahkûm olan Hasan Âli Yücel hâmisi İsmet Paşa tarafından partiden atıldığı halde şimdi O, millî bir kahraman olarak hâtırasını anan solculara katılmakta ve onun büyüklüğünü ilân ederek Enstitü hasretini belirtmektedir.

Enstitü meselesini bilmeyen kimselerin matemcilerin bunca makale, nutuk ve feryâtları karşısında acıma hissine

kapılmaları mümkündür. Lâkin bunların ne istediklerine, Enstitülerin ne olduğuna ve öğretmen mektebi olarak devam eden bu müesseselerin ne kaybettiğine dair suallere cevap vermemeleri, yapılan izahlar ve tenkidler karşısında susmaları anormal bir durum yaratmakta; şuûrsuz bir feryâdın mı veya kasıtlı bir fesâdın mı bahis mevzuu olduğu tereddüdünü uyandırmaktadır. Muharrem matemlerinde ve Süleyman mabedinin duvarı önünde ağlama ve feryâdlarının, taşkın da olsa, asîl mânâları vardır. Hattâ ücretle tutulan ölü ağlayacıları da san'atlarının îcabını yaptıklarını söylerler. Fakat bizim matemciler feryâd eder, tonlarla mürekkep harcarlar; ama asla hakikî sebebini söylemez ve sorulan suallere cevap vermezler. Bu durum karşısında ister - istemez, bir gaflet, bir hastalık veya bir kasıt karşısında bulunduğumuzu düşünmekte mazursunuz.

Köy Enstitüleri ve Kültür İhtilali

Son yıllarda çıkan çeşitli buhranlar arasında Köy Enstitülerinin kapanmasını matem yapan bu kadar yazar, profesör ve siyâset adamları karşısında yine de bir merak uyanır ve meselenin bir daha tetkiki akla gelir. Gerçekten milletin tepkisine ve feryâdcıların hiç bir müsbet cevap vermemelerine, yapılan tenkîd ve izahlara aldırış etmemelerine rağmen tekrar bir tetkik ve ilmî hükme ihtiyaç hâsıl olur. Önce Köy Enstitülerinin kapanmayıp sadece isim ve program değişikliği yapıldığını ve köy öğretmeninin de toprak işçiliğinden kurtarıldığını, kendisi ve talebesinin zaman kazandığını hatırlatalım.

Enstitülerde Türk köyünü kalkındıracağı iddia edilen çocuklara kültürden ziyade çiftlikten nalbantlığa ve müzikten sıhhat memurluğuna kadar çeşitli san'at, zanaat ve meslek bilgileri vermeğe çalışan bir sistem ne görülmüştür, ne de mantıkî makımdan muvaffak olması mümkündür. Nitekim köylü, çocuğunu okutmaktan başka bir şey için öğretmenine gitmek akılsızlığını göstermemiştir. Halbuki genç öğretmen çocukların kültürünü verecek kâfi bir güç ve zamana da sahip olamamış; hattâ kendisini yetiştirme fırsatını bile bulamamıştır.

Gerçekten o Enstitüde nasıl kültürden ziyâde işlik (atölye), de zaman geçirmis ise köyde de aynı sistemi yürütmek zorunda idi. Zira ona maaş yerine bir parça arazi

veriliyor ve talebesiyle işlediği bu topraktan geçimini sağlamağa mecbur kalıyordu. Ortaçağ iktisadiyatına göre maarif, vakıf toprak gelirine bağlanmış; medreselerin masrafları ve müderrislerin maaşları için karşılıklar gösterilmişti. Bu sistem bugün de işleyebilecek bir mahiyettedir. Lâkin hocayı ve talebeyi tahsilden ziyâde toprağa bağlayan böyle iptidaî ve hattâ gülünç bir sisteme dünya şâhid olmamıştır. Bundan dolayı da Köy Enstitülerine bizim «ilericilerin keşfi» adını veriyoruz.

Köy Enstitülerinin mahiyeti kısaca bu olduğuna ve bir kültür kalkınmasına değil, sükûtuna sebep olduğuna göre bunlar sayesinde Türk köyünün nasıl ilerliyeceğine dair suallere cevap aramak beyhûdedir. O halde bu feryâd ve matemin yalnız ideolojik bir sebebi kalıyor demektir. Nitekim, bütün Enstitülere yayılmamakla beraber, bu müesseselerin şöhreti de solcu yuvası yapılmak gayretlerinden gelmiştir. Gerçekten istenilen kültür değil, bugün Çin'de olduğu gibi, tam bir «kültür ihtilâli» idi. Böyle bir ihtilâl için ise sağlam bir kültür ve muhakeme de tehlikelidir. Enstitülerin şehir ve şenlikten uzak beyabanlarda kurulması da köy çocuklarına istenilen şekli vermek içindi Bolşeviklerin «amele kültürü» yaratma gayretleri iflâs ettiği halde bizde daha büyük bir cür'etle bir «kültür ihtilâli» teşebbüsüne girişilmiş ve Çin'e öncülük edilmiştir. Nitekim Köy Enstitülerinde «Kızıl muhafız» örneğinde unsurların yetiştirilmesi düşünülüyordu. Köy öğretmenine maarif ve idare âmirlerine isyan etmek ve tonguç Baba'ya bağlı kalarak nizâmı bozmak selâhiyeti veriliyordu. Böylece zavallı köy öğretmeni bir yandan toprağa bağlı esir hâline düşürülüyor; öte yandan imtiyaz kazanmış gözükerek zoraki bir sınıf mücadelesine kahraman hazırlanıyordu.

Gerçekten Enstitülerle bir köylü - şehirli husumeti yaratmak, zavallı ezen muhtar ve ağa ile ezilen halk sınıfla-

rı icâd ederek ihtilâli köye sokmak gayreti baş gösterdi. Bu sebeple de dinî, millî, ahlâkî bütün an'anelerin köy çocukları ile yıkılacağı sanıldı. İşte bu teşebbüs tam kızıl muhafız teşkilâtı idi. Fakir Türk köylüsü, kerpiç evi yıkılıp kerpiç mektep masrafları karşılanırken hem maddî sefâlete düşüyor; hem de mukaddesatını kaybetme suikasdına uğratılıyordu. Şehir ve kasabalarda mektep ve öğretmen devlet hesabına çalıştığı halde köyde bütün masraflar fakir halka yükletiliyor ve böylece zoraki ezilen bir sınıfı devlet yaratıyordu. Bu tazyikler yüzünden birçok köylünün yurtlarından şehirlere kaçtığı görülüyordu.

İşte Köy Enstitüleri bir Kızıl muhafız yuvası olarak hazırlandığı için milletin isyanına sebep olmuş ve kapatılmıştır. Fakat en mühim hâdise bu isyanın bizzat uyanık ve vatan-sever Enstitü talebeleri tarafından başlamış olmasıdır. Öyle ki bütün avlama tuzaklarına, menfaat ve şöhret tertiplerine rağmen bir kızıl muhafız ordusu yetiştirilememiştir. Tezek edebiyatına kurban ve haya duyguları aşınmış birkaç çakal ve makal'dan, bir iki fikir ve ahlâk fukarasından başka zayiat verilmemiş olmasını şükranla kaydedebiliriz. Şüphesiz demokrasi gelmese idi kültür ihtilâlinin daha büyük tahribatına şâhid olurduk. Böylece Enstitüler meselesinde ilim ve millî irâde birleşmekte, solcu ve devrimbazlar matemlerinde yalnız kalmaktadır. Bu durumda onları tedavî edememekten dolayı biz de üzüntü duyar veya istihza ile temaşa ederiz. Lâkin hastalıkların bulaşıcılığı dolayısıyle yeni nesli koruma tedbirlerini de ihmal edemeyiz. Zira onlar başka yollardan kültür ihtilâline devam ediyorlar. Esasen Enstitülerin bu yaygara ve matemlerle açılamayacağını bildiklerinden bir şaşkınlık daha yaratmağa ve diktatörlük hazırlamağa çalışıyorlar!

Türk Milleti Müslümandır

Rahmetli Adnan Menderes'in 1950-54 arası, nutuklarında, sık-sık «Türk milleti müslümandır ve müslüman kalacaktır» cümlesini tekrarladığı hatırlardadır. Bu kadar tabiî olan ve **«Verité de la Palice»** mâhiyetini taşıyan bir hakîkat, eğer A. Menderes gibi çok zekî ve mes'ul bir kimse tarafından ısrarla tekrarlanmasa idi bunu abes saymak mümkün idi. Bu hâdise ile acaba İslâmiyetin terki gibi ciddî bir mesele ve tehlike mi bahis mevzuu idi? Gerçi Türkiye'de, lâik adı altında, bir İslâm düşmanlığı faaliyeti vardır ve bu münasebetle de ilim, kültür, îman ve ahlâk ciddî tahribata uğratılmış; dinsiz ve din aleyhtarı bir nesil de yetişmişti. Lâkin, her şeye rağmen, Türklerin İslâmiyetten çıkarılması asla mümkün değildi. Hele demokrasinin başlayarak nimetlerini gösterdiği, millî irâdenin tecelli ettiği ve lâikliğin din aleyhtarı, tatbikatına son verildiği Menderes'in bu ilk yıllarında İslâmiyet için nasıl bir tehlike vardı ki, devrin başvekili bir türlü bu cümleyi terk edemiyordu?

Fakat, bir hâdiseden sonra, Menderes bir daha bu cümleyi ağzına almadı. Buna müvazi olarak o, seyahat ettiği Pakistan, Irak ve İran'da, nutuklarında, Türkler ile bu milletler arasındaki İslâm birliği ve din kardeşliğinden bahsetmeyi hem tabiî buluyor, hem de siyasî dostluk için bu mânevî temele dayanmayı faydalı sayıyordu. Halbuki, 1954 den sonra, Türkiye'de olduğu gibi, bu ülkelerde de bir daha İslâm ve din kardeşliği ifâdesini kullanmamış; bunun yerine «vicdan birliği» tâbirini ihdas ve telâffuz etmekle ye-

tinmiştir. Biz hem tedbirler kanunu ve hem başka mülâhazalarla bunun üzerinde durmuyor; sâdece mühim bir vâkıayı belirtmekle iktifa ediyoruz. Yalnız bu değişikliğe rağmen Menderes'in, demokratik ve lâik bir hak olarak, milletin dinî ihtiyaçlarını görmekte eski siyâset ve davranışında bir değişiklik olmadığını da hatırlatmak, tarihî bir gerçeğin belirtilmesi için zarûrîdir. Bir gün, İstanbul'dan gelen hamiyetli bir hey'et, İslâm Enstitüsünün kurulması için benimle birlikte Başvekil'e gitmek istemişti. Başvekille temasım pek az olmasına rağmen bu ziyârete gitmem zarûrî idi. Görüşmemiz sırasında: «Osman Turan! her câmi ve minâre dikildikçe komünizme ve Moskova'ya karşı bir kale yaptığıma inanıyor ve bundan kuvvet duyuyorum» dedi. Tam bu fırsatta ben de «Beyefendi! bütün ulvîliğine rağmen bu eserler yine de cansızdır. Daha mühimmi bu kaleleri vicdanlarda ve şuûrda dikmek, ondan sonra bunların canlılığını yaşatmaktır.» cevabını verdim. O da «İşte bu sebeple İslâm Enstitüsünü açacağız» dedi ve bunun üzerine bu müessese de sür'atle açılmış oldu.

Aradan geçen yıllardan sonra, bugün de, tekrar «Türk milleti müslümandır ve müslüman kalacaktır» hakîkatını ifâdede bir lüzûm veya mahzûr var mıdır suali ile karşılaşmak mukadderdir. Burada, meseleyi izaha girişmeden, bu münasebetle sâdece iki hâdiseyi nakledeceğiz. Gerçekten, kanunun âmir hükmüne göre, mebusluk sıfatı zâil olunca, diğer emsal gibi, benim de Üniversite'ye girmem için bir engel yoktu. Lâkin bu münasebetle Türk ilmi için cidden utanç verici bir hâdise ceryan etti. Nitekim, bu dâvâ Üniversite ile Devlet şûrası arasında yıllarca kanun oyunlarına ve safsatalara kurban edildi. Böylece Türkiye'de hem ilmî hizmet kapıları kapatılıyor, hem de hak ve kanun ayaklar altına alınıyordu ki, böyle bir haksızlığa ve oyuna Demirper-

de memleketlerinde de rastlanmazdı. Bunun sebebi de, gelen fısıltı haberlerine göre, Türkiye'de İslâmiyet aleyhtarı tatbik edilen bir lâikliğe karşı ilmî, millî, insanî ve demokratik esaslara dayanan yazıları yazmış olmamdı.

Bu ilim, ahlâk ve insanlık dışı görünmez engelin siyâsette daha fazla kuvvet ve şiddet kazanması tabiî idi. Bu münasebetle bazı samîmî dostların din ve mukaddesatla uğraşmamak, milliyetçilikle iktifâ etmek tavsiyelerine gelmiş bulunuyorum. Filhakika ilmî, insanî ve demokratik esas ve haklara aykırı olarak bir İslâmiyet düşmanlığı veya din istismarcılığı karşısında bir tarihçi ve fikir adamının vazifesini yapmaması, küçük hesaplara kurban gitmesi insanlık haysiyeti ile vatan-perverlik duyguları ile uzlaştırılamaz. Zira akıl ve vicdanın isyanı, millî beka endişelerinden gelen baskı elbette küçük hesaplardan ve ahlâk dışı din düşmanlığı tesirlerinden daha şiddetlidir. Burada bir dinî vaaz ve propaganda, taassup ve müsamahasızlığımız değil sâdece vicdan hürriyeti ve medeniyet yolu bahis mevzuu olduğunu da belirtelim.

Halbuki, İslâmiyetle birlikte, Türk milletinin de varlığı ve yokluğu meselesi ile karşılaşmış bulunuyoruz. Gerçekten bin yıl zarfında tarih, edebiyat, dil, san'at, kültür, ahlâk, an'ane, folklorumuz öyle bir İslâm hamuru ile yoğrulmuştur, ki Türkleri ondan mahrum etmeğe uğraşmak hem beyhûdedir; hem de bu milleti yıkmak ve ona hiyânet etmektir. Bundan dolayıdır, ki Türk milletinin düşmanları kuru ve muhtevası alınmış bir milliyetçilikten ziyâde, açık - kapalı yollarla, İslâmiyeti yıkmağa çalışıyorlar. Esasen bu unsurlardan ve İslâmiyetten sıyrılmış bir milliyetçilik de nutuk sahasında kalmağa ve kurumağa mahkûmdur. Arap âlimi Corci Zeydan'ın Hıristiyan olmasına rağmen İslâmı müdafaa etmesi de bu millî endişe ile ilgilidir. Süleymaniye be-

nim maddî - mânevî varlık ve azametimin madde halinde ifade edilmiş bir âbidesi değil midir?

Şarkî ve Orta Avrupa'da, Cenubi Rusya ve Balkanlarda bin yıl (4 - 14. asırlar) yaşayan bütün Türk kavimleri hıristiyanlaşarak yok olurken müslüman değillerdi. Halbuki Türklerin daha ileri ve kesif kavimlerin oturduğu Anadolu'yu vatan yapmaları ve cihân hâkimiyeti kurmaları İslâmiyet ruhunun ve millî kudretin imtizacı sâyesinde mümkün oldu. Avrupalılar medeniyetlerine çok defa **«hıristiyan medeniyeti»** adını verir ve «D i m a ğ ı m ı z Y u n a n i s t a n'd a, k a l b i m i z S u r i y e'd e d i r» derler. Biz de hiç sakınmadan «Kalbimiz Kâ'bededir» tabirini kullanabiliriz. Esasen her yıl on binlerce Türk'ün hacı olmasının mânâsı da bu değil midir? Bu kısa muhâkeme ile «Türk milleti müslümandır ve müslüman kalacaktır» düstûrunu tekrarlamak lüzumunu ilân ediyor ve bunun bugünkü yıkıcı gayretler sebebile garip karşılanmamasını belirtiyoruz.

Türkiye - Pakistan Kardeşliğinin Tarihi Esasları

Pakistan'ın doğuşu İslâmiyetin son bir zaferi olarak tarihin dikkata şâyan hadiselerinden biridir. Gerçekten millet ve medeniyetlerin teşekkülü, yükselmesi ve bekasında dinler büyük bir âmil olmakla beraber Pakistan adıyla yeni bir millet ve devletin meydana çıkmasında İslâmiyetin oynadığı rol cidden müstesna olup bu dinin son bir zaferi olarak belirmektedir. Pakistan adı ve devleti İkinci Cihan harbinden sonra meydan çıkmakla beraber bir millet birden vücut bulamayacağından Pakistan'ın menşei ve teşekkülünü de tarihin derinliklerinde aramak icabeder. Filhakika Hindistan 10. asırdan 19. asır ortalarına yani İngilizlerin bütün ülkeye hâkim olduklarına kadar bir çok müslüman Türk devletlerinin hâkimiyetinde kalmış ve Pakistan da bu devletlerin sonuncusu olarak vücut bulmuştur. Bu devletler sayesinde İslâmiyetin Hindistan'da yayılması bu memlekette Türk, İranlı ve yerli etnik ve kültür unsurları arasında bir kaynaşma, yeni din ve medeniyet şuûru ile Hindulardan ayrı bir millet teşekkülüne imkân vermiş ve böylece bin yıllık bir tarihin cereyanı neticesinde Pakistan milleti meydana çıkmıştır.

Müslüman Araplar daha 8. asırda Sind vâdilerine kadar ilerlemişler ve ticaret münasebetlerile de denizden Hindistan sahillerine nüfûz etmeğe başlamışlardı. Lâkin Hindistan'da İslâmiyetin yayılması 10. asırda Gazneli Sultan Mahmud, onu takibeden bir çok Türk devletleri ve bunlar

zamanında Türkistan'dan gelen Türk muhacirleri sayesinde mümkün olmuştur. Bu Türk devletlerinin hâkimiyeti zamanlarında saray ve ordu mensubu, ilim, din ve sanat adamı yanında türlü istilâ ve sebeplerle pek çok da insan göçtükten sonra onlarla yerli halk arasında kaynaşmalar ilerledikçe Hindistan'da İslâm dini ve medeniyeti de kuvvetlenmeğe başlamıştır. Öyle ki 13. asırdan itibaren artık Hindistan'da müslüman âlim, şâir ve sanatkârları yetişmiş; eserler vücuda getirmiş ve bu ülke yalnız siyasî bakımdan değil din ve medeniyetle de İslâm memleketleri arasında bir mevki almaya başlamıştır. Moğol istilâsı dolayısıyle vuku bulan büyük insan muhacereti ile Yakın-Şark ve hususiyle Anadolu gibi Hindistan da Orta Asya ve İran'da daha kesif kütlelerin iltica ve iskânına sahne olmuştur. Hindistan'da İslâmiyetin ve Türk hâkimiyetinin yayılması ile 11. asırda Anadolu'nun Türk - İslâm vatanı haline gelmesi arasında çok yakın bir benzerlik ve muvazilik vardır.

Gerçekten tarih Türkiye gibi Pakistan'ın da doğuşunu Türkistan'a yani aynı kaynağa bağlamıştır. Anadolu, Selçuklu fetih ve muhaceretiyle Türkleşip ve İslâmlaşırken Hindistan'da da, Fâtih Türkler idaresinde bir müslüman cemiyeti ve medeniyeti doğmağa başlıyordu. Şu farkla ki Anadolu Türk muhaceretinin kesafeti ve bu ülkenin daha küçük olması sayesinde dini ve etnik simasını daha kolaylıkla değiştirdiği halde büyük Hindistan kıtasında bu hâdise daha yavaş ve kısmî bir şekilde cereyan ediyordu. Türkler İslâmdan önce de şimali Hindistan'da hâkimiyet kurmuş ve yerleşmişlerdir. Filhakîka Türkistan ve Afganistan'da hüküm süren Ak-Hun (veya türlü kaynaklara göre Eftalit, Abdal, Haytal) 6. asırda Gök-Türk ve Sâsânî İmparatorlukları tarafından sıkıştırılınca önce bunlar Hindistan'a çekilmiş ve onları takibeden Gök-Türkler de Afganistan, Keşmir, Pencap ve Bamyan'da kağanlara bağlı bir takım beylikler kur-

muşlardır. Çin ve İslâm kaynaklarının bahsettikleri bu Türk beylikleri zamanında Keşmir'de Kağanın hatununa ve oğlu Yel-Tekin'e ait mabedlerin mevcudiyeti de bildirilmiştir. Bu tarihî münasebetle Gaznelilerin Hindistan'da bazı Türk cemaatlarına rastladıklarına dair kayıtlar karşısında hayret etmemelidir. Nitekim İbn-ül-Esirin rivâyetine göre Gazneli Sultan İbrahim 1079 (472) yılında Lahor havalisini fethettikten sonra deniz yakınında Rübâl kalesini de kuşatmıştı. Burası «Kadim zamanlardan beri Türk hükümdarı Afrâsyâb (İran destanına göre efsanevî Türk Padişahı) neslinden gelen Horasanlılar elinde idi. Ve kendilerine kimse tecavüz edemiyordu. Sultan İbrahim bunları İslâmiyete davet edip red cevabı alınca üzerine yürümüş; 100 bin kişiyi esir almış ve diğerleri de etrafa dağılmıştır.»

Türklerin İslâmdan evvel Hindistan nüfuzlarına ve etnik tesirlerine dair başka kayıtlar da bu durumu teyid etmiştir. Gerçekten eski devre ait haberleri nakleden 13. asır coğrafyacılarından Yâkut ile Zekeriya Kavzinî Keşmirin Türklerle komşu olduğunu ve orada Hindlilerle karışmalarından güzel bir ırk meydana geldiğini belirtirken dikkate şâyan olarak bu tarihî devrin akislerini meydana koyarlar. İslâm kaynaklarına göre Eftalit (Heyatile-Haytallar, Abdallar)ın torunu olarak gösterilen Kalaç (Hilci) ler Afganistan'da oturup oradan Hindistan'a geçen bir Oğuz boyunu teşkil eder.

Kalaçların diğer Türk - Oğuz kabilelerine nazaran daha esmer olması da İslâm kaynaklarınca cenup iklimine atfedilmiştir. Fakat Türkistan'dan Anadolu'ya olduğu gibi Hindistan'a da vuku bulan kesif Türk muhaceretleri Asyanın en büyük nüfus hareketlerini teşkil eden Selçuklular ve Moğol istilâları dolayısiyle cereyan etmiştir. Filhakika

Türkistan ile Türkiye arasında olduğu gibi Hindistan arasında da dinî etnik ve kültürel münasebetler asırlarca devam etmiş; Türkiye ve Pakistan Türkistan'ın bir evlâdı olarak doğmuşlardır.

Türkistan'ın bu iki evlâdı Türkiye ve Pakistan (Hindistan) arasındaki münasebetler daha Selçuklular zamanında ve hususiyle ticari mahiyette başlamıştır. Gerçekten daha Ortaçağlarda Hindistan'dan Türkiye'ye ticarî emtea geliyor ve Hindistan Türkler için efsanevî zenginlikler diyarı olarak tanınıyordu. Türkçede «Hind kumaşı», çok kıymetli bir nesne olarak ata sözleri arasına girmiş; düne kadar Keşmir şalları ve Lâhûrî kuşakları çok eski zamanlardan beri şöhretini muhafaza etmiştir. Selçuklu (Aksaray) halıları da Hindistan'a kadar gidiyordu. Hindistan'ın Türk hikâyeleri ve folkloru üzerinde derin tesirleri ve büyük mevkii vardır.

Fakat Türkiye ile Hindistan Müslümanları arasındaki siyasî münasebetler 16. asırda Osmanlı İmparatorluğunun 3 kıtaya yayılması, Kızıldeniz ve Basra körfezi sahillerine hâkim olması ile başlar. Bu devirde Avrupalılar yeni keşifler sayesinde Okyanuslara açıldığı, Hind deniz ve ticaretini ele geçirmeğe çalıştıkları zamanlarda Timur'un torunu Babûr Şah da Hindistan'da yeni bir Türk İmparatorluğu kuruyordu. Avrupalıların Hind denizine ulaşmaları Asya ve Afrika limanlarına yerleşerek şark ticaretini ele geçirmeleri cihân hâkimiyeti dâvasında bulunan Osmanlıları haklı olarak kuşkulandırmakta, bunun İslâm dünyası için iktisadî ve siyasî tehlikelerini kavrayarak Kızıldeniz ve Basra körfezinde donanma kurup Portekizlileri takibe mecbur etmekte idi. Hattâ Yavuz Sultan Selim, Mısır'ı aldıktan sonra Süveyş Kanalını açıp denizden Hindistan'a varmayı düşünmekte idi. Kanunî Sultan Süleyman zamanında vezir Sokullu Mehmed Paşa'nın Süveyş ve Don - Volga kanalını açmak teşebbüsleri de bu gayeyi güdüyordu.

Fakat ne bu teşebbüsler ve ne de Kızıldeniz ve Basra körfezinde kurulan Osmanlı donanmalarının Hindistan sularına yardım için Portekizlilere karşı giriştikleri seferleri mühim neticeler vermemiştir. Bununla beraber Osmanlı ve Hindistan Türk sultanları arasında münasebetler devam etti. Türklye'den Hindistan'a gönderilen topçular ve mimarlar orada hizmet gördüler. Fakat bu yardımlara rağmen Hindistan hükümdarları tedricen inhitata sürüklendiler. Onlar zayıfladıkça İngilizler hâkimiyetlerini genişlettiler. Ve 19. asır ortalarında Hindistan'daki Türk - İslâm devletine nihayet verdiler.

Türkler için İngilizlerle mücadele..

Avrupa'da yanlışlıkla Moğol adlandırılan bu Hindistan Türk (Babûr) imparatorluğunun yıkılmasiyle İngilizlerin hâkimiyetine geçen müslümanlar, Osmanlı İmparatorluğunun da inhitat içinde bulunmasına rağmen bütün ümitlerini gene de Halifeye ve Türklere bağlamış ve istilâcılara karşı mücadeleye geçmiş bulunuyordu. Hindular ise Türk İslâm hâkimiyeti yerine İngilizleri görmekle mühim bir değişiklik hissetmiyor ve bu sebeple de yeni efendilere karşı itaat gösteriyorlardı. Öte yandan İngilizler de Hindistan'da asırlarca hâkimiyeti ve hayatiyeti temsil eden müslümanlara karşı Hinduları tutmayı ve müslümanlara karşı kışkırtmayı siyasetlerine uygun görüyor ve bu sâyede ülkede idare kolaylığı sağlıyordu. İngiltere, Kırım muharebesinde Türkleri tutuyor ve Türkiye ile dostluğundan faydalanarak Hindistan müslümanları üzerine bazan Halifenin nüfuzunu da kullanıyordu. 19. asrın yarısından sonra Hint müslümanlarının Halifeye ve Türklere bağlılıkları çok kuvvetlenir ve bu sevgi neşriyat sahasına intikal eder. Müslümanların Türklere karşı bu samimî alâkaları çeşitli sebeplere dayanır. Onlar önce Hindistan'da mevcudiyetlerinin Fâtih Türklerin eseri olduğunu, bin yıldan beri, İslâmiyeti Türklerin koruduğunu

ve yükselttiğini biliyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu 19. asırda çok zayıflamış olmakla beraber gene de Adriyatik Denizinden Basra Körfezine kadar uzuyor ve tek başına Rusya ve Avrupa emperyalizmine karşı kahramanca çarpışarak hayatiyetini gösteriyordu. Osmanlı sultanlarının Halifelik mevkii ve sıfatları da bu bağlılığı son derece kuvvetlendiriyordu. İngilizler Hindistan ile Rusya arasında Türkistan yerine Afganistan'ı tampon devlet olarak kabullerinde Türklerin tarihî rollerini ve Hindistan müslümanlarının Türkiye ve Türkistan'a bağlılıklarını hesaba katmışlardı.

Sultan Abdülhamid'in ve bir takım tecrübeler geçirdikten sonra, iktidarı alan İttihatçıların takip eylediği İslâmcı siyaset Hindistan'da akisler bulur. Ve Türk Halifelerinin manevî nüfuzu gittikçe artar. Bu sebeple İngilizlere karşı mücadele de tekrar canlanır. İngilizlerin Trablus ve Balkan Savaşlarında düşmanca siyaseti ve Türklerin mağlûbiyeti dolayisiyle Türk sevgisi ve İngiliz düşmanlığı şiddetlenir. Hind müslümanları bu sebepten Balkan harbine ve 1914 de İstanbul'a bir Kızılay yardımı göndermek suretiyle fiili bir iş birliğine giriştiler. Buna mukabele olmak üzere Sultan Reşad'ın bir Türk heyetini hediyelerle birlikte Lahor'a göndermesi bu münasebetler tarihinde büyük bir mânâ taşımıştır. Türkiye Birinci Cihan harbinde cihâd ilân ederken İslâm dünyasının her tarafında ve hususiyle Hindistanda Halifeye 've Türklere karşı uyanan bir sevgi ve bağlılığı hesaba katı yordu. Buna karşı İngilizler başta Ağa Han olmak üzere bazı Hindistan hükümet reisleri ve ileri gelenleri ile cihâdın tesirlerini karşılamağa çalışmıştı. Bu tedbirlere rağmen müslümanların Türkiye lehinde ve İngiltere aleyhindeki hareketleri durdurulamamıştı. Bu devirde artık İstiklâl hareketine girişen Hindular da müslümanların dâvasını benimsemek suretiyle İngilizlere karşı müşterek bir mücadele cephesi kuruyorlardı. Nitekim Gandi, Halifeyi ve Türkleri mü-

dafaada müslümanlarla birleşti. 1915 de Bombay'da toplanan Müslüman Kongresi Türk Hükûmeti ve İngiltere İmparatorluğu arasında cereyan eden harpten dolayı teessüflerini bildiriyor. Ve sulhun tesisinde müslüman milletlerin şerefinin korunması gerektiğini beyan ediyordu. Öte yandan Hindistan müslümanları cemiyeti bir İngiliz âleti olarak Şerif Hüseyin'in Mekke'de Halifeye karşı isyanını takbih ediyor ve onunla birlikte asî Arapları da İslâm'ın düşmanı addediyordu.

Harbin sonlarına doğru sıkışan ve Hindistan'ı teskin etmek isteyen İngiliz Başvekili Lloyd George ve Amerika Cumhurreisi Wilson'un Türklerle meskûn olan yerlerin Türkiye'ye bırakılacağına dair birer nutuk vermeleri müslümanlar arasında bir ümit yarattı. Lâkin koyu bir Türk düşmanlığı ve Yunan dostluğu ile hareket eden İngiliz Başvekilinin bu beyanına ve mütâreke hükümlerine rağmen Türkiye'yi yıkmağa çalışması ve bu sebeple de Yunanlıları Anadolu'ya saldırtması Hindistan müslümanlarını çok müteessir etti. Bu durumda Delhi'de (1919) bütün müslüman temsilcilerinin toplandığı Hilâfet Kongresi, Halifeyi ve Türklerin istiklâlini kurtarmak, Türkiye'ye karşı düşmanlıktan vazgeçmedikçe İngilizlere karşı mücadeleye devama ve zafer şenliklerine de katılmamaya da karar verdi. Başta Gandi olmak üzere Hindular da İngilizlere karşı mücadelede müslümanlara iştirak kararına vardılar.

1920 de Bombay'da toplanan başka bir kongre daha şiddetli davrandı, İngiliz hükûmetini tehdide girişti. İngiliz Başvekili L. George'u yola getirmek ve Türkiye'ye karşı siyasetini değiştirmek maksadiyle İngiltere'ye bir heyet gönderdi ve İngiliz hükûmetine tazyik yaptı. Bundan başka Türk İstiklâl Savaşına yardım olarak da Ankara'ya 50.000 İngiliz lirası para gönderildi. 1921 de Karaçi'de toplanan Müslüman Kongresi, İngiltere'nin Türkiye ve İslâm aleyhtarı siya-

setine karşı mücadeleye devam ederek bir Müslüman Cumhuriyeti kurmağa ve isyana girişti. Fakat müstemleke idaresi bu teşebbüsü bastırıp bir çok müslüman liderini hapse attı. Hilâfet Cemiyeti ve Kongre teşkilâtı kanun dışı ilân edildi.

İngilizlerin bu tenkil siyasetine rağmen müslümanların büyük lideri Muhammed Ali Cinnah, Türkiye'nin ve Hilafetin kurtulması mücadelesine devam ediyor; İstiklâl dâvasiyle Hindu lideri Gandi de müslümanları destekliyordu. Durumun nezaketi ve İngiliz menfaatlerine aykırılığı dolayısiyle Hindistan Kral naibi Londra hükûmetine Türkiye aleyhinde Yunanistan'ı tutmaktan vazgeçmesini teklif ediyor ve bu sayede müslüman ve Hindu işbirliğinin de bozulacağını bildiriyor. Bundan başka o bu siyaset icabı Hindistan'da durumun düzelmesi için İngilizlerin İstanbul'u boşaltmaları, Yunanlıların da Anadolu ve Trakya'dan çekilmeleri ve Halifenin Mekke, Medine gibi mukaddes beldelerde hâkimiyetinin tanınması lüzumunu beyan eyliyordu. Kral naibi bu teşebbüsü ile İngilizlerin, Türkiye, Halife ve Mustafa Kemal'e düşman olmadığını belirtmek istiyordu.

İstiklâl Harbinde Türkiye dünyada tam bir yalnızlık içinde ve siyasî dostlardan mahrum bulunduğu, Yunanlılar lehinde de her türlü dostluk ve propaganda tezahürleri yapıldığı bu felâket günlerinde Hindistan'da yapılan bu kardeşlik mücadelelerini duyuyor ve memnun oluyordu. İngiliz Başvekili memleketlerinin menfaatlarına aykırı bu düşmanca ve sakat siyasete devamla bir yanda Yunanlıların denize dökülmesi ve bir yandan Hindistan'da karşılaştığı mukavemet dolayısiyle muhalefet partisi tarafından düşürülmüş ve L. George bu kötü hareketinin kurbanı olmuştur. Hattâ bu siyaset yalnız onun düşmesine değil Hindistan'da ve diğer müstemlekelerde İngiliz hâkimiyetinin sarsılmasına ve istiklâl hareketlerinin gelişmesine de sebep oldu.

İki Cihân Harbi arasında Hindistan müslümanları artık kendi istiklâl mücadelelerine girişerek Türkiye ile yakın münasebetleri kalmaz. Bunun bir sebebi Türkiye'nin kurtulması ve diğeri de inkılâpları hakkında yapılan aşırı propagandalar idi. Gerçekten Türkiye'nin Yunanlıları denize dökerek kazandığı zafer müslümanları ne kadar sevindirmişse Türklerin Avrupa'ya yönelen ve İslâm dünyasından uzaklaşan inkılâpları da o derecede bir hayal kırıklığına sebep oluyordu. Bu durum dolayısiyle yapılan propaganda o derece yayılmıştı, ki Hind müslümanları Türklerin artık müslümanlıktan ayrıldıklarını sanıyor; Avrupa'da karşılaştığınız zaman da sizin müslüman olup olmadığınızı yokluyorlardı. Bu kanaatin bir delili de Avrupa merkezlerinde diğer müslüman milletlere mensup olanlar, Cuma ve bayram namazlarına katıldıkları halde Türkleri aralarında pek görememiş bulunmaları idi.

İkinci Cihan harbinden sonra Amerika'nın müstemleke aleyhtarı siyaseti ve İngiltere'de İşçi Partisinin iktidara gelmesi mücadelelerin semere vermesini ve Hindistan'ın istiklâl kazanmasını mümkün kıldı. Büyük bir müstemleke imparatorluğu kurmasına ve Komünist tahakkümünü Avrupa'nın da ortalarına götürmüş olmasına rağmen Sovyet Rusya kendi hudutları dışında müstemlekeciliğin tasfiyesinde büyük bir rol oynar. Hindistan müslümanları, eskiden idare etmiş oldukların Hindû ekseriyetinden ayrılarak, 90 - 100 milyonluk bir kütle halinde ve büyük liderleri (Kaid-i A'zam) Muhammed Cinnah'ın idaresinde Pakistan adıyle yeni bir devlet kurdular. Bununla beraber büyük bir müslüman nüfusu Hindistan hudutları içinde kaldığı için Pakistan'a başlayan göçler ciddî bir buhrana ve insan kaybına sebep olmuştur. Hindûların taassubu ve müslümanlara tecavüzleri bu muhacereti durdurmamış ve Pakistan kuruluşundan beri daimî bir insan akımı ve iskân meselesi ile karşılaşmıştır. Hindûların tecavüz ve kıtalleri ile cereyan

eden bu devamlı muhacerete rağmen bugün de Hindistan hudutları içerisinde kalmış 40 milyonluk bir müslüman halk mevcuttur. Fakat bugün Pakistan ile Hindistan arasında başlıca meseleyi Keşmir teşkil etmektedir. Haydarâbat devletinin başı (Nizâm) müslüman ve nüfusunun ekseriyeti Hindû olduğu halde burasını işgal eden Hindistan öte yandan yalnız racası Hindû ve beş milyon nüfusu müslüman olan Keşmir'i bırakmak istememektedir. Birleşmiş Milletler teşkilâtı bu ülkenin kaderinin kendi halkının reyiyle tâyin edileceğine dair karar vermiş olmasına rağmen bu meselenin bir demokratik ve insanî prensiplere göre halli bir türlü temin edilememiş ve Hindistan Keşmir'i tahliyeye yanaşmamıştır. Bununla beraber bir yandan müslüman Keşmır halkının Hind idaresine karşı eksilmeyen mücadelesi, öte yandan Pekin'in bu dâvâda kararlı durumu ve nihayet Birleşmiş Milletler'in âdilâne hal şekli üzerinde ısrarı Hindistan'ı bu ülkenin haklarını tanımağa mecbur edecektir. Bu durumu kavramış gözüken Nehru'nun Keşmir lideri Şeyh Abdullah'ı hapisten çıkararak kendisiyle müzakerelere girişmesi tahliyeye yanaşmakta olduğunu, bununla beraber Pakistan'a ilhakı önlemek maksadiyle bir müstakil Keşmir devleti kurmak imkânları aradığını telkin etmiştir. Tarihinde müslümanların hâkimiyetinde yaşamış olan Hindûların Pakistan'ın daha fazla kuvvetlenmemesi için böyle bir hal şekline rıza göstereceği ve yerli liderlerin de bu istikamette temayüllerinden faydalanmağa çalışacağı anlaşılıyor. Bu sebeple Keşmir'in Pakistan'a ilhakı veya istiklâli gözükmektedir. Son Hindû tecâvüzünde zafer de Pakistan'a aid olmuştur.

Millî birliği ve bekâsını İslâm dini ve medeniyetine borçlu bulunan Pakistan'da anayasanın İslâmî bir esasa dayanması hususunda beliren millî arzu ve iradeyi tabiî bulmak iktiza eder. Zaten vicdan hürriyetine ve terakki fikrine en fazla imkân veren bir din olduğundan İslâmî esaslar-

la modern ihtiyaçları uzlaştırmak ve iyi bir tatbikata girişmek lâik anayasa endişelerini de tatmin edecektir. Nitekim dinî anayasa Pakistan'a mahsus olmayıp Avrupa ve Asya'nın bir çok hıristiyan ve müslüman devletleri de bu mahiyette kuruluşlara sahiptirler. Pakistan'ın teşekkülünde birinci âmil olan İslâmiyet millî birliğin gelişmesinde müşterek bir dil de vücuda getirmektedir. Filhakika Türk saraylarında ve ordularında Türkçe hakim iken Arapça, Farsça ve Türkçe ile yerli Prakrit dilinin kaynaşmasiyle teşekkül eden Urdu dili Pakistan'ın dil birliğini kuracak bir hüviyet kazanmaktadır. Bununla beraber bu dil garbî Pakistan'a mahsus olup şark coğrafyada olduğu gibi dilde de ciddi bir ayrılık yaratmaktadır. Bununla beraber Pakistan içtimaî ve dinî birliği bakımından olduğu gibi dil yönünden de Hindistan'a nazaran çok daha sağlam bir bünyeye sahiptir. Gerçekten Hindistan, Pakistan'dan farklı olarak, Urduca gibi, müşterek ve millî bir dil vücuda getirmek imkânından mahrum bulunmakta ve dinî kastların resmen kaldırılmış olmasına rağmen, içtimaî sınıfların yarattığı uçurumlar fiîlen mevcud kalmakta ve böylece millî birlik içtimaî sınıfların devamiyle de henüz bir çok engellerden kurtulamamaktadır. Esasen bu içtimaî ve dinî durum Hindistan'da İslâmiyetin yayılmasında birinci derecede rol oynamıştır. Buna karşı Pakistan dinî ve içtimaî bakımdan sağlam bir bünyeye sâhip olduğu gibi, büyük bir halk kitlesi tarafından konuşulan ve gittikçe ilmî ve edebî neşriyatla yazı dili hâline gelen Urduca da millî birliğe hizmet etmekle Hindistan'a nazaran daha kuvvetli imkânlar yaratmıştır.

Vaktiyle İslâm mütefekkirleri Selçuklu ve Osmanlı hanedanları etrafında Türklerin İslâmiyet uğrunda yaptıkları hizmetlere karşı nasıl hayranlık ve borçluluk duygularını ifâdede müttefik iseler, Hindistan müslümanları da, bir asırdan beri, aynı duygulara sâhip bulunuyorlar. Gerçek-

ten, Pakistanlılar, diğer müslüman milletlerden farklı olarak İslâm dinine girişlerini ve bir devlet hâline gelişlerini Fatih Türklerin Hindistan'a girip hâkim olmalarına bağlamak şuûru içindedirler. Bu sebeple Hindistan müslümanları (Pakistanlılar) büyük bir sevgi ve duygu ile Türkiye'ye bağlanmış ve bu uğurda çetin mücâdeleler ve Cihân Harbi felâketinden sonra da ciddî yardım ve fedakârlıklara girişmişlerdir. Bu sebeple bu sevgi ve hizmetleri her Türk'ün kalbine tekrar nakşetmek ve kalpleri Türkler için dolu olan büyük bir Pakistan milletinin bu yüce hizmetlerini herkese anlatmak ve sevgisini şuûrlaştırmak bizim için millî bir vazifedir. Türkiye'de iki Cihân Harbi arasında gelişen Avrupalılaşma ve din aleyhtarı cereyanlar Hindistan ve Şark müslümanlarına karşı bağların kuvvetini biraz sarsmış; Türk matbuatında onlara aid yazılar azalmış ve Hind müslüman âlimlerinden yapılmakta olan tercümeler kesilmişti. Tarihin şarkta milletimize emanet ettiği şerefli mânevî mirası harcamak, millî menfaatlerimize ve insanlık duygularımıza aykırı olarak bizi müslüman milletlerden uzaklaştırmak maksadiyle, hâriçte olduğu gibi dâhilde de bir propaganda yapılıyordu. Hattâ Hindistan müslümanlarının unutulmaz hizmet ve bağlılıklarını gölgelemek için Birinci Cihân Harbinde İngiliz Ordularında bazı dindaşlarımızın bulunması bile bu gülünç propagandaya malzeme teşkil ediyordu. Pakistanlılar da iki harp arasında Türklerin İslâmiyeti terk ettikleri propagandasının tesiri altında idiler.

İkinci Cihân Harbinden sonra Pakistan'ın istiklâl kazanması iki millet arasında tarihî kardeşlik duygu ve münasebetlerinin tekrar canlanmasına ve yerli - yabancı menfî propagandaların sür'atle yıkılmasına imkân verdi. Pakistanlılar Türkiye'de dinin diğer İslâm ülkelerden daha sağlam olduğunu gördüler ve eski sevgi duygularını tazelediler. Bu münasebetle Kıbrıs meselesinin Pakistan'da ve

Keşmir meselesinin de Türkiye'de uyandırdığı sıcak alâkayı hatırlatmak yerinde olur. Pakistan tarihi de Türk tarihinin bir kolu sayılacağından bu ülkenin tarihi, kültürü ve Urdu dilinin Türkiye'de öğretilmesi lûzumuna işaret etmeliyiz. Pakistan'da bir Türkoloji kürsüsünün kurulmuş olmasını da memnuniyetle kaydetmeliyiz. Bu arada Urducadan büyük âlim ve mütefekkir Mevdudî'den yapılmakta olan Türkçe tercümeleri de hatırlatmalıyız.

Türkiye - Pakistan arası bir Birliğe doğru :

Türkiye Şark müslüman komşuları ile, vaktiyle, yaptığı, Saad-âbâd ittifakından sonra bugün Pakistan ile Cento ile bağlanarak mânevî bağlarını maddîleştirmiştir. Fakat iki millet yalnız askerî ve siyasî ittifakiyle birleşmekle kalmayacak, dünya şartları ve millî menfaatler iki milleti daha şümûllü bir birliğe doğru da zorlayacaktır. Türkler medeniyet yolunun garpta, tarih ve istikbalin de şarkta olduğunu kavradıkça şahsiyetine ve kudret kaynaklarına kavuşacaktır. Türkiye tam mânasiyle Avrupa müşterek pazarına ve bunun gayesi olarak da Avrupa siyasî birliğine katıldıktan sonra bazı münevverlerin hasretini çektiği bir şekilde, Avrupalılaşacak; fakat eriyecektir.

Amerika, Rusya, Avrupa ve Çin gibi zamanımızda meydana çıkan bu büyük siyasî iktisadî kuvvetler karşısında Türkiye'nin geniş mânasiyle Avrupa'yı tercih etmesinde sebebler varsa da zaruret mecvut değildir. Zira yeni dünya şartları içinde Türkiye istikbalini ve bekâsını sağlayan başka bir birliği düşünmek mecburiyetindedir. Gerçekten tarihî, coğrafî ve kültürel şartlar bizi şarktaki kardeşlerimize doğru itmekte, Avrupa yerine müslüman komşu ve kardeşlerimizle bir müşterek pazar ve siyasî birlik kurmamızı zorlamaktadır. Zira Avrupa müşterek pazarı tamamiyle kurulduğu takdirde Türkiye'nin yalnız manevî erimesiyle değil, ilmî ve teknik-zafiyetiyle de iptidaî bir memleket haline

inkılâp etmesi mukadderdir. Halbuki Türkler ve yakın müslüman komşuları kabiliyet gösterdikleri takdirde bu müşterek pazar şarkta kurulacak; Türkiye'den Pakistan'a kadar büyük bir siyasî birlik ve iktisadî pazar da teşekkül edecektir. Geniş iktisadî ve tamamlayıcı imkânlara sahip bu büyük birlik içindeki milletler birbirlerini temsil etmeyecek millî hususiyetleri muhafaza ederek birlikle beraber kudret kazanacaklardır. Tarihte Selçuk ve Osmanlı İmparatorlukları içinde yaşayan müslüman şark milleti zaten siyasî ve iktisadî kudretlerini o sâyede göstermiş; dinî kültürel birlik sâyesinde Türk, İran, Arap, Afgan ve sair kavimler bir ahenk içinde yaşamış ve kaynaşmışlardır. Bugün dünya şartları milletleri iktisadî, kültürel ve siyasî esaslara göre birleşmeğe zorlarken bu gayeye doğru atılan adımların elbette bir takım sağlam ve müşterek temeller araması ve bunlar üstünde kurulması tabiîdir. Nitekim İkinci Cihan Harbinden sonra kaybolan iktisadî ve siyasî kudretlerini yeniden kazanmak için Avrupalılar müşterek pazar ve Avrupa siyasî birliğine doğru giderlerken müşterek medeniyet ve hıristiyanlık esaslarına, Roma ve Cermen imparatorluğu zamanlarındaki müşterek temellere dayanmaktadırlar. Siyasî zaruretler bizim de Avrupalı olmak iddialarımıza rağmen Avrupa Konseyine, Nato'ya ve nihayet müşterek pazara girerken Avrupalıların Türkiye'ye tarih, din, kültür ve hattâ dil bakımından çok farklı bir millî bünyeye sâhip bulunduğunu neşriyat ve resmî beyanlarla, hatırlatmaları da bundan idi. Bu davranışlar dolayısiyle eski bir Haçlı zihniyeti karşısında bulunduğumuzu sanarak kızmak ve telaşlanmak değil realiyeti kavramak ve yolumuzu buna göre tayin etmek icabeder.

Bu sebeple dünya Protestan Anglosakson Amerika, Katolik - Roma - Avrupa, Ortadoks Bizans, İslav, Konfüçyüs Çin olarak büyük siyasî teşekküller halinde birtakım birliklere doğru gider ve yeni muvazene kuvvetleri vücuda

gelirken Yakın ve Orta - Şark milletlerinin de kendi tarihi ve coğrafî temelleri üzerinde iktisadî ve kültürel müşterek an'anelerine göre birleşmeleri ve büyük devletler karşısında ezilmemek ve temsil edilmemek için imkânlarını kullanmaları gerekmektedir.

Cento, ittifak çekirdeği daha şimdiden Türkiye, İran ve Pakistan arasında böyle bir yolun eşiğinde bulunduğumuzu ve buna imkân hazırladığını göstermektedir. Türkiye henüz küçük sanayi ile de pazarlarının ve hattâ devamlı turist kaynaklarının yakın şarkta olduğunu anlamalıdır. İktisadî kalkınma ile teknik ve münakalât imkânlarının gelişmesi nisbetinde bu gaye gerçekleşebilecek ve bununla muvazi olarak da şark milletleri istikballerini kazanacaklardır.

Coğrafya, tarih, edebiyat, dil ve irkî kaynaşmalar Türklerle İranlıları uzun asırlar zarfında birbirlerine o kadar bağlamıştır ki bu birleştirici kuvvetler sayesinde bu iki eski ve büyük milletin büyük devletler karşısında bocalamasına ve zaaf endişeleri geçirmelerine hiç bir sebep yoktur. Türkler, İranlılar ve Araplar Selçuklular idaresinde asırlarca müşterek ve mesut bir hayat sürmüşler, Haçlı istilâlarına karşı da varlıklarını müdafaa ve muhafaz etmişler idi. İran'ın ötesinde yeni doğan ve böyle birliğe hasret çeken genç ve büyük Pakistan milleti bir siyasî teşekkülün gerçekleşmesi için çok müsait imkânlar bahşetmekte ve ümit vermektedir. Avrupa müşterek pazarı ile muvazi olarak gelişmesi bahis-mevzuu olan bu birliğin Cento üzerinde ilerlemesi ve bugünkü dünya muvazenesi karşısında Avrupa ile siyasî bağlarını muhafaza ederek daha müessir bir kuvvet haline gelmesi mümkündür. Bu birliğin kurulması ve inkişafı Yakın - Şark Arap devletlerini de ona doğru çekmeğe ve katılmağa âmil olacaktır. Gerçekten İslâm medeniyeti Arap, İranlı ve Türk milletleri sâyesinde vücud bulmuş, Selçuklu imparatorluğu idaresinde üçü ve Osmanlı İmpa-

ratorluğu sayesinde son ikisi daha düne kadar birlikte yaşamışlar ve müşterek hatıraları bugüne kadar muhafaza etmişlerdir. Bir müslüman âliminin dediği gibi Türk, Arap ve İranlılar birleştiği zaman tam bir millet meydana gelmekte; Türkler devleti, idare ve hukuku, İranlılar edebiyat ve sanatı, Araplar da ilmi temsil etmek suretiyle birbirlerini tamamlamaktaydı. Biraz mübalâğalı da olsa bir hakikatı ifade eden bu görüşün bugünkü dünya şartları ve büyük birlik ve devletler karşısında daha fazla varit olduğu, bahis mevzuu yeni birlikte bu milletlerin tarihî hasletleri ve iktisadî imkânları ile muvazi olarak onun kudretine hizmet ederken millî varlıklarını da yükseltecekleri aşikârdır. Milliyetler üstünde büyük bir siyasî birlik olan Osmanlı İmparatorluğu emperyalizmin amansız darbeleri ile yıkılmasa, Türk ve Arap liderleri bu emperyalizmin tahriki ile birbirlerine karşı anlayışsız ve hatalı bir yol üzerinde yürümese idiler bir Türk - Arap konfederasyonu halinde Osmanlı İmparatorluğunun devam etmesi ve bu iki milletin onun yıkılışı dolayısiyle uğradığı felâketlerden kurtulması mümkün idi. Bugün Türkiye, İran ve Pakistan, yarın da bunlara ilâve olacak Arap ve Afgan milletlerinin katılmasiyle 250 ve 300 milyonluk bir milletler câmiasının bir konfederasyon halinde birleşmesi için zorluklardan çok fazla kolaylıklar ve imkânlar vardır. Bu milletlere mensup uzak görüşlü devlet ve fikir adamları dünya şartları, millî bekâ ve yükselme endişeleri ile bu istikamette ilerlemek mecburiyetindedirler. Arap ve Türk münevverleri arasında tohumları 19. adırda atılan sakat ve ayırıcı milliyetçi görüş ve temayülleri kolaylıkla bertaraf etmek, iki tarafın hataları veya bugünkü şartların istikamet verdiği siyasî gelişmeler ile meydana çıkan ihtilâfları anlayışla karşılamak ve bunların tamamiyle geçici olduğunu kavramak icabeder.

Herhalde istikbali görmek ve Pakistan ile Türkiye arasında hiçbir millete nasip olmayan kardeşlik bağların-

dan faydalanılarak büyük bir siyasî birliğe, federal bir devlet kurmaya doğru vazifemizi yapmak mecburiyetindeyiz. Bu büyük federal devlet için İstanbul, Tahran veya Şam'ın merkez olması düşünülebilir. Herhalde şimdiden hazırlıklı ve tedbirli olarak bu yola girmeli ve bundan faydalanmalıdır. Suudî Hükümdarı Melik Faysal'ın bu istikamette giriştiği teşebbüsü bu sebeple hayırlı sayıyoruz.

Büyük Bir Dost Geldi

Büyük dostumuz Pakistan'ın Cumhurreisi Mareşal Eyüp Han milletini kudreti ile olduğu gibi bu dostluğu ile de temsil eden müstesna bir insandır. Kendilerini Demokrat Parti zamanında teşriflerinde gördüm. Geçen sene sayın Cumhurreisimiz Sunay'ın İran ve Pakistan'ı ziyaret eden hey'ete, Türk - İran Parlâmento dostluk grubu başkanı sıfatiyle, dahil olarak biraz daha tetkik fırsatını buldum. Seyahate çıkmadan önce bu iki millet ile Türkler arasında mevcut tarihî, dinî, kültürel ve ırkî kaynaşmalar hakkında birkaç makale yazmıştım. Bu münasebetle bu üç millet arasında kurulan uğurlu dostluğun ne derece derin ve ölmez bağ ve temellere dayandığını belirtirken bugünkü dünya şartlarının bizleri ne kadar daha fazla yaklaştırdığını, bu yakınlaşmanın istikbalde bir Konfederasyon haline gelmesi lüzûm ve imkânları üzerinde durmuştum.

Türk milleti için asırlar boyunca efsâneler diyârı Hindistan müslümanlarının çok derin dostluklarını ve Türkiye için yaptıkları büyük mücadele ve fedakârlıkları yazmış bulunmakla beraber bu durumu anlamak için bu milletin arasında bulunmağa ve bizzat bu dostluğun derinliğini görmeğe ihtiyaç vardı. Gerçekten beş günlük bir ziyaretle onlar arasında dolaşırken karşılaştığımız mahşerî kalabalıkların sevgi ve heyecan dalgaları ne müthiş bir şeydi! Günlerce alkış tufanları, çiçek yağmurları ve candan dostluk tezahürleri ile karşılaşıyor, insan sellerine karışıyorduk. Yaşasın Türkiye, Türk - Pakistan dostluğu, yaşasın Cevdet Sunay ve yaşasın Kıbrıs Türkleri ve **«Zinde bâd!»** sesleri

kulakları çınlatıyordu. Bu coşkun heyecan, bu derin sevgi hiç bir millete nasip olamazdı. Bu durumu yaşamadıkça Pakistanlıların Balkan, Cihân ve İstiklâl Savaşlarında Türkler için mücadelelerini ve yaptıkları yardımları anlamak mümkün değildir. Pakistanlılar daima Osmanlı halifelerine sadık bir tebaadan çok ileri bir itaatle bağlanmışlar, kendi kurtuluşlarını da Türklerin kuvvet ve zaferlerine bağlı saymışlardı.

Şarkî Pakistan'ın merkezi Dakka şehri halkı bir milyonu aşan ve kilometrelerce uzanan bir mahşer hâlinde bizi bağrına basıyor ve bayram yapıyordu. Umumî Vali Mun'im Han Cumhurreisimizi ilk karşılamada asırlarca kalplerinin İstanbul'a dönmüş, Türkiye'yi kıble yapmış olduklarını anlatırken dinî bir vecdi bizzat yaşıyordu. Şehirlerin çarşılarında hususî olarak, gezdiğimiz zaman halk bizi tanımağa hususî olarak, gezdiğimiz zaman halk bizi tanımağa, güler yüzleri ve tatlı sözleri ile sevgi ve heyecanlarını gösteriyor ve nasıl bir misafirperverlik yapacaklarını şaşırıyorlardı. Türk milletinin hayalinde yaşıyan Lahor şehri bizde de tarih hazinesi ve dünya cenneti tesiri ve unutulmaz bir hayâl yarattı. Onun muhteşem tarihî âbideleri, muazzam camileri yanında park ve bahçelerinin güzelliğine dünyanın hiç bir medeniyet beldesinde rastlamak mümkün değildir.

Bu güzel şehir Hind müslümanlarının kültür ve medeniyetlerinin azâmetini yaşatmakta; bugün de ilim, üniversite, kültür ve san'atı ile birinci mevkiini muhafaza etmektedir. Halkımız hâlâ bu şehri şallarının şöhreti ile hâtıralarında yaşatırlar. Cedvellerle sulanan büyük ve zengin bir ovanın ortasında Lahor bir tâc gibidir. Eğer Hindistan hududu yakın olmasa idi Pakistan için bu asîl şehirden başka bir payitaht düşünülemezdi. Eyüp Han, yeni devlet merkezi

olarak şimalde İslâm-âbâd şehrini inşa ederken, milletinin kudret ve hayatiyetini de tamamiyle temsil etmekte ve herhalde bundan şimal ikliminin de ehemmiyeti rol oynamaktadır. Nitekim Hindistan müslümanlarının din, kültür, tarih ve kudretlerinin kaynağı da o istikamette idi. Türkiye gibi Pakistan da Türkistan'ın bir filizi ve evlâdı olarak doğmuştur.

Filhakika Hindistan kıt'ası ve insan denizi içerisinde 100 milyonluk büyük bir Pakistan milletinin meydana çıkması İslâmiyetin son zaferi ve Fatih Türklerin büyük son eseri olmuştur. Bununla beraber Pakistan müslümanlarının 1000 yıllık tarihlerini, kıta hâkimiyetinin onların elinde olduğunu, bu yeni devletin eski ve şerefli tarihini unutmamak lâzımdır. Orta - Asya'da inhitat başlayınca Babûr Şah hânedanı (Avrupalıların kullandığı gibi Moğol değil) idaresinde bulunan Hindistan müslümanları gözlerini Osmanlı Türklerine çevirmiş ve kendilerini de Türk halifelerinin tebaası gibi hissetmişlerdi. İngilizler, bu bağlılığı bildikleri ve Tanzimat ricâli ile dost oldukları için, 19. asır ortalarında, müslümanların itaatini sağlamak maksadiyle Sultan Mecid'in haliflik sıfatından faydalanmışlardı. Nihayet İngilizler Hindistan Babürlü devletini yıkınca müslümanlar yine de bütün ümitlerini Osmanlı Halifesine bağlamış; fakat Pakistan mütefekkiri Halikuzzaman'ın söylediği gibi Türkiye'nin müşkillerini bilmeksizin İmaparatorluğun yıkılışına kadar hem bu ümitlerini yaşatmışlar, hem de onun kurtuluşu için her mücadeleye ve fedakârlığa katlanmışlardı. İstiklâl harbinde bizim için mücadelelerini ve para yardımlarını unutabilir miyiz?

Cumhuriyet devrinde Türklerin tamamiyle İslâmdan ayrıldığını öğrenen Pakistanlılar ıztıraba garkoluyordu. Fakat, istiklâl kazandıktan sonra, gelişen ve sıklaşan münasebetler sayesinde Pakistanlılar Anadolu'da dindar ve İslâmiye-

te bağlı sağlam bir milletin yaşadığını görmüş ve çok memnun olmuşlardır. Bu durum anlaşılmadan önce Avrupa'da karşılaşınca onlar, sık sık, İslâm fatihi ve kılıcı Türklerin bu tarihî mevkiinden istifası kanaatleri ile endişelerini belirtir ve sebebini sorarlardı. Ben kendilerine bu kanaatin yanlış olduğunu, Avrupa'da camilere ve bayram namazlarına gelmiyen Türk koloni mensuplarının şaşkın ve sözde aydın bir zümreden ibaret olup milletimizin eskisi kadar dinine bağlı bulunduğunu güçlükle anlatabiliyordum. Bazan da, yarı şaka yarı ciddî olarak, Türklerin bütün dünya karşısında bin yıllık cihâd ile artık yorulduğunu ve İslâm bayrağının bundan sonra tâze bir millet ve heyecanlı müslüman olan Pakistan'ın elinde bulunmasını söylerdim. Fakat Pakistanlı kardeşlerimiz hâlâ bu vazifenin yine Türklere ait olduğunu samimiyetle temenni ediyorlardı. Anadolu halkını tanıyan Pakistanlılar bugün tarihî İslâm kudret ve haşmetinin yine Türkiye'de yükseleceğine inanıyorlar; Demokrat Parti zamanında lâikliğin din aleyhtarı tatbikine son verildiği için de A. Menderes'i çok seviyorlardı.[1]

(1) Pakistan'a aid diğer hatıralarımızı yazmağa fırsat bulamadık.

Haşmetlü Mekil Faysal

Büyük Arabistan hükümdarı Haşmetlû Melik Faysal hazretleri, ilk defa Türkiye'ye teşrif buyururlarken kendilerine **«Hâdim ül-Haremeyn»** unvaniyle hitap etmekten umumî bir memnuniyet duyulacağından emin bulunuyoruz. Bu unvanın, ilk Osmanlı halîfesi Yavuz Sultan Selim'e ait bulunması ve Melik'in de İslâmın mukaddes beldelerinde onun tabiî bir halefi olması iki hükümdar arasında birinci münasebetin ve bu hitabın bir sebebini teşkil eder. Filhakika, Yavuz Sultan Selim, yıldırım sür'atiyle, bütün İslâm - Arap ülkelerini ve Mısır'ı fethettikten sonra, ilk Osmanlı halifesi olmuştu. Bu münasebetle Mukaddes beldelerin anahtarlarını teslim alırken, buralara hâkim evvelki hükümdarlar gibi kendisine de **«Sâhib ül-Haremeyn»** unvanı verilmişti. Lâkin, Allah ve Muhammed huzurunda aslâ tevazuunu kayzetmeyen bu cihângir padişah BEYTULLAH'a ve Peygamberin vatanına «Sâhip» olmaktan hicap duymuştu. Bu sebeple de bu eski unvanı derhal **«Hadim ül-Haremeyn»**e tahvil ederek dinî hassasiyetini tarihe geçirmiş ve böylece bu mânevî mirası da haleflerine bırakmıştır.

Dünyayı iki cihângire yetecek kadar büyük bulmayan Yavuz Selim ancak, sekiz yıl süren kısa saltanatı esnasında Osmanlı İmparatorluğuna kıtalar katmış ve bu sebeple de tarihte Alp Arslan, Çingiz Han ve İskender gibi büyük fâtihler arasında yer almıştır. Çağdaş meşhur Türk âlimi ve şâiri İbn Kemal'in, onun bu durumunu belirten, şu vecîz kıt'ası da iki tarihî şahsiyetle birlikte ebediyete kadar intikal etmiş bulunmaktadır:

Az zaman içre çok iş etmiş idi,
Sâyesi olmuş idi âlemgîr;
Şems-i asr idi asırda şemsin,
Zilli memdûd olur zamanı kasîr.

(Az zaman içinde çok iş etmiş ve bölgesi dünyayı tutmuştu. Asrın da güneşi idi. Nitekim ikindi (asr) vaktı da güneşin gölgesi uzun ve zamanı kısa sürer.)

Fakat Melik Faysal ile Yavuz Selim arasında, bir fütûhat münasebeti olmadığı ve coğrafya alâkası da çok şey ifade etmediği halde, siyasî ve mefkûrevî bakımdan daha ciddî ve yakın bir benzerlik vardır. Gerçekten Arabistan hükümdarı giriştiği İslâm birliği dâvası ile de Sultan Selim'in siyaset sahnesinde hayırlı bir halefi olduğunu göstermiştir. Nitekim onun selef ve halefleri, Haçlı taarruzları dolayısı ile, daha ziyade Avrupa taraflarında cihâd ve fütuhat ile uğraşırken kendisi, İslâm birliğini kurmak ve ona dayanmak maksadiyle, Şark'a dönmüştü. Bütün Arap ülkelerini bu maksatla ilhak eden I. Selim aynı gaye ile buna engel bulunan Safevî Şah İsmail'i ezdiği gibi Avrupa fetnine de hazırlanıyordu. Bu sebeple son teşebbüs ile Yavuz ve Kanunî Okyanuslara hâkim olmaya başlayan Avrupalıların İslâm dünyasını ve İmparatorluğunu arkadan çevirme hareketini önlemek istiyorlardı. Nitekim bu devir Osmanlı mütefekkirleri deniz keşiflerinin siyasî ve iktisadî büyük ehemmiyetini yazıyor ve endişelerini pâdişaha arzediyorlardı. Lâkin Yavuz kısa süren saltanatı dolayısı ile daha büyük cihangirlik emellerini gerçekleştirme fırsatını bulamamıştı. İslâm idealine bağlı ve bu sebeple de Yavuz'un hayranı kalan şâir Yahya Kemal «Ezân-ı Muhammedî» adlı şiirinde hislerini çok güzel ifade eder ve bütün dünyanın müslüman olmamış bulunmasını onun erken ölümüne atfeder:

Emr-i bülendsin ey Ezân-ı Muhammedî!
Kâfi değil sadâna Cihân-ı Muhammedî;
Sultan Selîm-i Evvell râmetmeyüp ecel,
Fethetmeliydi âlemi şân-i Muhammedî.

İşte Haşmetlû Arabistan Melik'i İslâm milletleri birliği siyasetiyle, diğer sultanlardan ziyade, Yavuz'un büyük dâvasını benimsemiştir. Gerçekten mübârek beldelerin «Hâdım»ı Melik Faysal, seleflerinden farklı olarak, bir yandan vatanının imârına milletin medeniyet yolunda yükselmesi ve refâhına himmet ederken öte yandan da müslüman milletlerin anlaşması, birleşmesi ve birlikte mes'ud olmaları dâvası ile de dünyaya mümtaz şahsiyetini ve kudretini tanıtmıştır. O, bu yüksek siyaset ve ideal ile bugünkü müslüman liderler arasında da temayüz eylediğini göstermiş ve bu sebeple de Yavuz'a nisbet hakkını kazanmıştır. Haşmetlû Faysal halkçı zihniyeti ve memleketi için giriştiği medeniyet hamleleri ile hem İslâmî ve hem de Avrupaî yüksek bir devlet adamı ve ileri görüşlü bir şahsiyet olduğunu gösterir. Arabistan gibi çok farklı şartlara sahip bir ülkenin hususiyetleri ve kendisinden önceki zamanlar göz önüne getirildiği takdirdedir, ki onun devri değerlendirilecektir. Devrinin daha başlangıçta bulunması ise ümitlerini daha da arttırmaktadır. O, medeniyetin ve ilmin gösterdiği tekâmül yolunu tercih etmekle de bâzı komşu mutlakiyetçi, cumhuriyetçi ve sosyalist liderlere nazaran daha ileri bir görüşün mümessilidir. Zaten kazandığı mümtaz mevkiin sebebi de budur.

Tarih boyunca kısır tabiatın esiri bulunan ve şartlarının ağırlığı dolayısı ile de İran milliyetçisi **Şeh-nâme** müellifi Firdevsî'nin haksız istihfaflarına hedef olan Arabistan'ın asîl halkı 13 asır önce Muhammed'in nefhettiği ilâhî rûh ile silkinmiş ve İslâm mûcizesi gerçekleşmişti. Arabistan bu büyük hâdiseden sonra tekrar eski sessizliğine gömül-

müş ve mukadderatı ile başbaşa kalmıştı. Bu büyük İslâm mûcizesinden sonra Arabistan bugün de maddî mûcizesile dünyada büyük bir ehemmiyet kazanmış; sonsuz kum çölleri altında petrol denizleri ve hazineler fışkırmıştır. Bu sefer dünyaya medeniyet kaynağı olmaktan ziyade kendisine maddî terakki imkânları bulmuştur. Fakat hazinelerin çöller diyarı Arabistan'ın medeniyet ve umranına vasıta olması haşmetlü Melik Hazretlerinin himmet ve dirayeti sayesinde mümkün olmuştur. O bu yüksek dirayet ve hasletleri ile Yeni-çağ Avrupasında meşhûr olan «Münevver kıraller» tipinin son ve mümtaz bir mümessilidir.

Böylece tarihten intikal eden mânevî miras ile maddî hazineleri birleştiren Melik hazretleri, devrimizin şartlarından da mülhem olarak, İslâm mefkûresi ve birliği dâvâsile, 13 asır sonra, Arabistan'ın yeni bir tarihî vazifesine girişmiş; belki de Mukaddes toprakların ilâhî bir dâvetine imtisal etmiş ve bu ülkenin sesi bir daha duyulmağa başlamıştır. Bununla beraber O, İslâm birliği fikrinin bir kahramanı olarak siyaset sahnesine çıkarken, sadece devrimizin ihtiyaçlarına göre hareket etmekte ve bu sebeple ne Muaviye gibi bir Arap imparatorluğu ve ne de Yavuz Sultan Selim gibi bir İslâm halifeliği kurmak peşinde değildir. Onun İslâm Birliği düşüncesi mahallî rekabet ve ihtilâfları kardeşliğe ve ittifaka çevirmek ve bu sayede siyasî içtimaî ve manevî sarsıntıları giderip medenî hamle ve istikrar imkânları sağlamaktan başka bir şey olamaz. Bu İslâm milletleri birliğinin bir İslâm konfederasyonu veya bütünlüğü (integration) halinde kuvvetlenmesi ve yükseltilmesi, şüphesiz, asıl gayeyi teşkil edecektir. Bu milletler, böylece siyasî iktisadî ve kültürel bakımlardan birbirini tamamlayacak ve kudret kazanacaklardır. Vaktiyle tarihi göz önüne getiren bir Türk âlimi Türkler devlet, hukuk ve askerlik, Araplar ilim ve İranlılar edebiyat ve san'atta temayüz etmekle büyük bir millet olarak tarihte olduğu gibi, bugün de birleşmelidirler

görüşünü tekrarlıyordu. Melik Faysal hazretleri bu İslâmî ve insanî siyaseti ile Arap ülkelerinde dozunu kaçıran son sosyalist ve ırkçı cereyanlar karşısında, şüphesiz, daha realist ve üstün bir görüşü temsil eder.

İslâm milletleri birliği aslında coğrafya, tarih, kültür ve siyaset şartlarının Avrupa Müşterek Pazarı ve bütünleşmesi (integration'u) kadar tabiî ve gerçekleşmesi mümkündür. Bu siyasî birlik yalnız müslüman milletlerin istikrar, huzûr ve yükselmelerine değil dünya sulhune de büyük bir hizmette bulunacaktır. Hattâ İngiltere, Amerika ve bütün Batı âlemi Yakın-şark'taki iktisadî menfaatlerini de bu suretle devamlı emniyet altına almış olacaktır. Esasen tarihte böyle bir siyasî birlik gerçekleşmiş ve müslüman milletler Osmanlı, Selçuklu ve Abbasî İmparatorlukları devrinde, yüksek bir hayat ve medeniyet içerisinde, birlikte mes'ud günler yaşamışlardır, ki bu devirlerin tatlı hâtıralarını bugün de diriltmek çağımızın tabiî ve hattâ zarurî bir icabıdır. Son Osmanlı idarecileri ve Arap liderleri eğer istikbali ve gelişen dünya şartlarını iyi kavramış olsalardı Osmanlı İmparatorluğunu, kolaylıkla, bir Türk - Arap konfederasyonu hâline getirebilir ve bu suretle birçok felâketler ve bugünkü dağınıklık ve zaafiyetler de önlenmiş olurdu. Bu İmparatorluğun büyük devletlerin siyaset ve menfaatlerile âhenkleşmesi ve bütün dünyada saygı görmesi de mümkün idi. Bu vesile ile büyük devletlerin Osmanlı İmparatorluğunu yıkmakla daha kârlı çıkmadıklarını ve herhalde pişman olduklarını tahmin etmek yerinde olur.

Dünyanın büyük iktisadî ve siyasî birliklere doğru geliştiği devrimizde Orta ve Yakın-şark milletleri, coğrafî, tarihî, dinî, kültürel ve iktisadî bağlarla birleşip 250 - 300 milyonluk bir ittifak veya konfederasyon kurmakla Amerika, Birleşik Avrupa, Rusya, Hindistan ve Çin yanında yeni büyük bir sulh ve muzavene meydana gelmiş olacaktır. Böy-

le bir birlik teşekkülünün Birleşmiş Milletler idealine uygun ve onu gerçekleştirmenin bir merhalesi olacağı da âşikârdır. Biz bu düşünce ile eski yazılarımızda Avrupa müşterek pazarı ve siyasî bütünlüğünün Türkiye için müsaid bazı taraflarına rağmen, sun'î ve muvakkat olduğunu belirtiyor; siyasî ve iktisadî istikbalimizin de Şarkta bulunduğunu meydana koyuyorduk. Esasen Türkiye'nin zaman - zaman siyasî bir yalnızlığa düşmesi de gafletle Şarktaki tarihî mirasını bırakmasının ve Şarkın liderliğinden gönüllü istifa hatâsını işlemesinin mukadder bir neticesidir. Türklerin ileri ve dev bir Avrupa Birliği içerisinde, yabancı bir millet olarak erimesi ne kadar mümkün ise, tarihte olduğu gibi, bugün de yakın müslüman komşuları ile birlikte yaşaması o derece kolay ve yükselticidir. Nitekim Avrupa Konseyi, NATO ve Müşterek Pazar teşekkküllerine girme teşebbüslerimize karşı Türklerin ırk, dil, din ve kültür bakımlarından farklı ve Asyalı oldukları, bu sebeple Avrupa içinde bulunamayacakları hususunda o taraftan itirazlar çıkmış; hattâ bu gayretlerimiz ve mutlaka Avrupalı gözükmek arzularımızla istihzâ da yapılmıştı.

İşte Arabistan hükümdarı İslâm milletlerini birliğe dâvet ederken bu tabiî şartlara göre hareket etmekte ve yüksek görüşlerini de sağlam temellere dayandırmaktadır. Müslüman milletlerin arzu ve menfaatlerine uygun bulunan bu yaratıcı fikre karşı bazı menfî propaganda ve isnadlar yapılmaktadır, ki bunların ciddî bir tenkide tahammülü yoktur. Bu birliğin iktisadî ve içtimaî ilerlemeye engel değil elverişli olduğu, teokratik bir kuruluşu hedef tutmadığı için de vicdan hürriyetini ihlâl etmeyeceği göz önüne getirilir ve dinin sadece birleştirmede büyük bir rol oynayacağı düşünülürse ona karşı ileri sürülen iddia ve isnadlar derhal iflâsa mahkûm olur. Nitekim Avrupalılar da bahis mevzuu birlikleri kurarken Hıristiyan medeniyete ve Yunan - Roma kültürüne ve müşterek coğrafî esaslara dayandıklarını be-

yan etmişler ve aynı dine mensubiyetin verdiği avantajlardan faydalanmayı belirtmekten çekinmemişlerdir. Bu sebeple İslâm Birliği teşebbüsüne yarayan din ve başka âmillerden istifade aklın ve ileriliğin, buna karşı ileri sürülen safsatalar da tabiatiyle geriliğin ve dar düşüncenin belirtileridir. Nitekim Pakistan milleti varlığını ve hayatiyetini İslâmiyetin zaferine borçlu olduğu gibi Türklerin cihan-şumûl hâkimiyetleri ve kültürlerinde ve İran'ın yüksek medeniyetinde de bu dinin rolü başta gelir. Esasen tarih ilmi de dinin millet ve medeniyetlerin teşekkülü ve bekasında birinci derecede âmil olduğuna şahiddir. Bu birliğin karşısına dar, gayri tabiî ırkçı ve sosyalist görüşlerle çıkmak veya küçük ihtiraslara kapılmak millî ve insanî gayelere aykırıdır. Nitekim müslüman milletleri, artık komünist dünyasında da ric'at zorunda kalan, Sosyalizm'e saplanmadan daha ilmî ve medenî metodlarla millî ve sosyal meselelerini halletmek imkânlarına sahiptirler.

Maddî - manevî kolaylaştırıcı ve dünya siyasî şartlarının zorlayıcı âmillerine rağmen İslâm birliğine ve hattâ müslüman milletlerin anlaşmasına karşı yine de bir takım şahsî, zümrevî ve teknik güçlükler vardır. Müslüman liderlerin zaaf ve ihtirasları, 19. asırdan beri sun'î bir şekilde hariçten sokulan müfrit ve ayırıcı milliyet fikirlerinin bir kısım münevverleri sarması bunların başında gelir. Halbuki böyle bir birlik makûl milliyetçiliğe engel olmadığı gibi bunların karşılıklı gelişmelerine de yardımcı olur. Menfî tesirlere bazı yabancı ve zümrevî menfaatleri de ilâve etmek gerektir. Fakat karşı temayüllerin büyük halk kitlelerine ve sağlam münevverlere yayılmamış olduğunu da unutmamalıyız. Bu durum Melik Faysal hazretlerinin sağlam bir temele dayandığını ve çok kuvvetli desteklere sahip bulunduğunu göstermeğe kâfidir.

İslâm'ın büyük manevî mirasına ve bugünkü maddî hazinelere mâlik bulunan Melik Faysal'ın rehberliğinde Ara-

bistan, 13 asır sonra, ümit ederiz k,i yeni bir tarihî vazifenin eşiğinde bulunsun. Tarih büyük insanların büyük dâvâları ve büyük dâvaların da büyük insanları yarattığını göstermiştir. Gerçekten iman ve mefkûre ile yetişen nesillerin hem kendilerini, hem de milletleri ve insanlığı yükseltmeleri ilmî ve tarihî bir hakikattır. Suudî Arabistan padişahının bir elini de, hiç bir zaman dostluğunu esirgemediği, Türkiye'ye uzatması pek tabiîdir. Zira bilirler, ki İslâmiyetin gelişmesi ve yayılmasında asîl Arabistan halkının tarihî hizmeti ne ise 1000 yıl kanını esirgemeyen Türk milleti de bu din ve medeniyetin yükselmesi ve korunmasında aynı büyük vazifeyi ifa etmiş ve İslâmın kılıcı olmuştur. Bir rivâyete göre İmâm-ı A'zam Hacda dua ederken hâtiften gelen bir ses onu «Kılıç Türklerin elinde bulundukça senin mezhebine zeval yoktur» müjdesi ile tebşir etmişti. Zaten tarih de Türklere «İslâmın kılıcı» **(Seyf ül-İslâm)** unvanını vermiştir. Melik hazretlerinin bu tarihî kudreti düşünmesi ve bir kısım fikir adamları gibi Anadolu'da henüz hayatiyetini kaybetmeyen ve son sözünü söylemeyen imânlı bir milletin yaşadığına dikkat etmesi tabiidir. Bu kuvvetli Türk dostluğu münasebeti ile Haşmetlû ve İsmetlû Melike hazretlerini ve onun Türk olduğunu da hatırlıyoruz.

Biz başlangıç halinde bulunan bu mefkûrenin ilerleyeceğine ve er-geç gelişeceğine inanıyoruz. Bu yüce dâvâda Melik Faysal hazretlerinin, Yavuz'un yolunda, tarihin altın sahifelerine geçmesini ve büyük şâir ve san'atkârların eserlerile ebedileşmesini istiyor ve **«Hâdim ül-Haremeyn ve'l Müslimin»** sıfatı ile kendilerine Allah'ın yardımlarını niyâz ediyoruz.

Türk İran Dostluğunun Tarihi Esasları

Bugün İran ile Türkiye arasında yerleşmiş bulunan dostluk o kadar kuvvetli tarihi esaslara ve çeşitli unsurlara dayanmaktadır ki, bu mesut durumu «İKİ KARDEŞ MİLLET» tâbirinden başka bir şey ifade edemez. Filhakika, tarihî ve coğrafî âmillerin tesiri altında, asırlar boyunca vuku bulan ırkî dinî, lisanî, edebî ve kültürel kaynaşmalar sayesinde iki millet o derece birbirine karışmış ve kaynaşmıştı ki, bazı devir ve bölgelerde Türkler ile İranlıları birbirlerinden ayırmak bile kolay değildir.

Etnik ve kültürel kaynaşmaların yalnız İran'da Turan «Türkistan» da değil yeni bir Türk vatanı haline gelen Anadolu'da da cereyan ettiğine hiç dikkat edilmemiştir. Nitekim Türkler, birçok eski kavim ve medeniyetlerin yurdu olan, Anadolu'ya geldikten sonra bile, yerli unsurlardan çok fazla İran'ın kültürel tesirlerine bağlı kalmışlardır. Hattâ Osmanlı Türkleri en ileri bir İslâm milleti oldukları zamanlarda bile hâlâ İran şehir, şâir ve sanatkârlarını kendilerine bir mukayese örneği olarak gösteriyorlardı. Selçuklu ve İlhanlı devrinde Farsça, diğer Türk ülkelerinde olduğu gibi, Anadolu'da da devlet ve edebiyat dili olarak yaşamış; hatta büyük şehirlerde, yüksek aydınlar arasında, Türkçe ile birlikte, bir müddet konuşma dili olarak da kullanılmıştır. Türkiye'de böyle bir durumun husule gelebilmesi, şüphesiz, İran'dan büyük şehirlere göçen ilim, edebiyat, sanat ve ti-

caret erbabının mühim bir yekûn tutması ile ilgilidir. 13. asırdan sonra ve hususiyle Osmanlı devrinde Türkçe, artık Farsçanın hâkimiyetinden kurtularak İslâmdan önce olduğu gibi, tekrar resmî ve edebî dil pâyesini kazanmış; böylece Farsça nasıl birkaç asır Arapçaya karşı istiklâl mücadelesi yapmış ise Türkçe de aynı yolu takip etmiştir. Bununla beraber Farsça yüksek Türk münevver edebiyatçı çevrelerde yine de ikinci bir kültür dili olarak yaşamış ve garp dillerinin baskısına rağmen bu mevkiini Cumhuriyet devrine kadar muhafaza etmiştir. 16. asır başlarında Türkiye'de Yavuz Sultan Selim'in Farsça, İran'da da Şah İsmail'in Türkçe şiirleriyle meydana çıkmaları tarihî kaynaşmaların maddî bir misali olarak kayda şayandır.

Türkler ile İranlılar arasında vuku bulan kültür kaynaşmaları etnik karışmalar ile muvazi gidiyordu. Büyük İran destânı **«Şeh-nâme»** İran ve Turan kavimlerini iki kardeş oğulları sayan, efsânevî Türk padişahı Afrâsyâb (Türk destanında Oğuz Han) İran'da saltanat süren ve bazı şehirlerin kurucusu olan bir hükümdar olup, İslâm devrinde, büyük Türk hanedanları onun neslinden gelmiş sanılıyordu. Buna mukabil bazı Anadolu beylikleri kendilerini İran Sâsânî şeceresine bağlıyorlardı. İslâm devrinde vuku bulan büyük istilâ ve muhaceret hareketleri, zaman ve mekân itibariyle değişen bir nisbette izdivaçlara ve kan karışmalarına âmil oluyordu. Bu münasebetledir ki, bazı Orta-çağ müellifleri Türkmenler ile Şark Türkleri arasında göze çarpan sima farklarını da iklim değiştirme ve İranlılarla karışma sebepleri ile izah ediyorlardı.

İranlılarla Türkler arasında kaynaşmalar İslâm devrinde ehemmiyet ve kesafet kazanmakla beraber siyasî, kültürel ve etnik münasebetler eski çağlara kadar çıkar ve 2000 yıllık bir tarihi aşar. Tarihin çok eski ve büyük bir milleti olan İranlıların Akamenid ve Sâsânî imparatorlukları

devirlerinde dünya siyasetinde göze çarpan üstünlükleri İslâm devrinde medeniyet sahasına intikal eder. Bununla beraber onlar İslâm devrinde siyasî mevkilerini kaybettikten sonra Arap ve Türk imparatorlukları zamanında yine büyük devlet adamları ve idarecilerii le hizmete devam etmişlerdir. Nitekim bir Arap halifesi: «Bu Acemler tek başlarına dünyayı idare ettiler, biz ise onlara muhtaç olmadan bu devleti idare edemiyoruz» ifadesiyle bu durumu çok güzel belirtmiştir. Türk Sultanı Melik Şah ile İranlı veziri Nizamü'l-Mülk birlikte mütalâa edilmedikçe Büyük Selçuklu İmparatorluğunun haşmeti anlaşılamaz. İran mucizevî İslâm istilâsı altında birkaç asır tarihten silinmiş gözükürken bu eski siyasî an'aneleri ve İslâm medeniyetindeki büyük hizmetleri sayesinde tekrar varlığını meydana koydu. Öyle ki İranlılar bu manevî mirasları ile eski çağlardan bugüne kadar mevcudiyetlerini muhafaza eden nâdir milletlerden birini teşkil eder. Şeh-nâme şâiri büyük Firdevsî: «Bu otuz yıl içinde çok sıkıntı çektim, fakat bu Farisî (Şeh-nâme) sâyesinde Acem'i (yani İran'ı dirilttim» derken Arap (İslâm) istilâsı altında millî şuûrunu nasıl bir uyanış ve silkiniş ile kurtarmış olduğunu ve İran milletinin tekrar tarih sahnesine çıktığını gösterir. Fakat İslâm istilâsı ve Arapçanın ağır baskısı dolayısiyle ancak İran'ın Uzak-şark hudutlarında ve Türkistan'da doğmaya başlayan Fars edebiyatı ve kültürü, Türkistan, İran ve Türkiye'de hüküm süren Türk hanedanlarının saraylarında, sultan beğ ve hatunlarının himayesinde yükselmiş ve altın devrini idrak etmiştir. Türkler kendilerine malettikleri bu edebiyat ve dili Çin sınırlarından Akdeniz kıyılarına kadar yaydılar. Fars dili ve kültürünün yükselişi Türklerin İslâm dünyasına hâkimiyetleri ile başlar. Fakat bizzat Türklerin bu yeni ve parlak devre girişleri de dolayısıyla İranlı, Harzemli ve Soğdluların eseridir.

İranlı, Harzemli ve Soğdlular büyük kervanları takip ederek, tâcir, âlim ve şeyh olarak, Türk ülkelerine gidiyor;

oralarda İslâm dinî ve medeniyetinin maddî ve manevî mahsullerini götürüyor ve Türkleri tedricen bu dine kazanıyorlardı. İşte bu suretle Türkler İslâmiyetle birlikte İran kültürü tesirine girmişlerdir. Bu ihtidadan sonra siyasî hakimiyetleri, muhaceretleri ve Selçuklular devrinde birlikte yaşamaları bu kültür ile daha fazla kaynaşmalarına sebep oldu. Böylece İslâmdan önce İranlılar nasıl Yakın-şark'ın din, kültür ve alfabelerini Türklere nakletmiş iseler İslâm devrinde de İslâm dini ve medeniyetini kendi kültürleri ile birlikte öylece götürmüşlerdir. Buna mukabil Türkler de kendi kültürleri ile Uzak-şark medeniyet unsurlarını İslâm dünyasına ve bilhassa İran'a getirerek İslâm medeniyetinin canlanmasına ve yüksek İran kültürünün Avrupa'ya tesirine hizmet etmişlerdir. Bugün Türkiye'de yaşayan, dinî ve medenî hayata ait bulunan sayısız kelimeler İran kültürünün yüksek tesir derecesinin canlı şahitleridir. Buna mukabil Türkçenin Farsça üzerindeki tesiri de az olmamıştır.

Selçuklular devrinde İslâm medeniyetinin yeni bir hamle ile yükselmesi, ilim, san'at, mimarî, müzikle, teknik, iktisadî ve içtimaî hayatın çok üstün bir seviyeye ulaşması ve milyonluk nüfusa varan şehirlerin çoğalması Türk ve İranlıların müşterek çalışmalarının mes'ud bir neticesî olmuştur ki, tarihî kaynaklar bu ileri medeniyetin tasvirleri ile doludur. İlhanlılar zamanı Selçuklu devrine nazaran medenî ve iktisadî bakımdan bir sukût teşkil etmekle beraber Tebriz şehrine ait bütçenin çağdaş İngiltere veya Fransa kırallıkları bütçelerine muadil bulunduğunu belirtmek bir fikir vermeğe kâfidir. Selçuklular devrînde İranlılar ile Türklerin kaynaşması ve müşterek çalışması sayesinde en yüksek seviyesine ulaşan medenî ve iktisadî hayat Moğol istilâsı ile birden bire tam bir çöküntüye uğramıştır. Gerçekten tarihin en müthiş istilâsını yapan Moğollar Türkistan'dan Akdeniz kıyılarına, Kıpçak (Cenubî Rusya) ülkesinden Mısır'a kadar bütün şehirleri yıkmak, Türk ve İranlıları kit-

leler halinde imhâ etmek suretiyle yalnız bu mâmur ülkeleri harap ve issız duruma düşürmediler; artık bir daha doğrulamıyacak derecede İslâm medeniyetini de çöküntüye uğrattılar. Öyle ki, Osmanlı Memlûk ve Safavî devletlerinin bütün gayretlerine rağmen İslâm medeniyeti bir daha dirilme imkânını bulamadı ve İslâm'ın tesiriyle Avrupa'da yükselen medeniyet karşısında gömüldüğü inhitattan kurtulamadı.

Avrupalılar, Okyanusları aşıp deniz yollarını keşfedinceye kadar Türkiye ile İran arasında büyük bir ticaret vardı. İran'ın büyük şehirlerinde imal edilen kumaşlar Türkiye yolu ile Avrupa'ya sevkedillyordu. İranlı büyük tacirlerin Sivas'ta ve diğer Anadolu şehirlerinde şubeleri vardı. Türkiye - İran arasında para nakline lüzum kalınmadan havale senetleri ile ticaret yapılıyordu. Türkistan, Tebriz, Sivas, Konya ve Antalya arasında işleyen büyük kervan yolu Türk - İran şehirlerinde imal edilen sınaî mamûlleri Avrupa'ya ulaştırıyordu. Farsça **«çek»** kelimesi bu devir ticaretindeki ileri usûllerin bir hatırası olarak modern iktisadiyata da mal olmuştur. Bu milletlerarası yol üzerinde muhteşem âbideler halinde sıralanan büyük kervansaraylar ortaçağ Türk - İran medeniyetinin çok yüksek müesseseleri idi. Gerçekten zengin vakıfları ile kervanların her türlü ihtiyaçlarını meccanen karşılayan bu kervansaraylar hastaları tedavi etmeyi, bazen yolcuların kültür ve eğlenceleri için kütüphane ve oyun âletleri bulundurmayı bile ihmâl etmemiş; bir çok benzer müesseseler gibi iktisadî, içtimaî ve insanî gayeleri birleştirmiş; medeniyet tarihinde müstesna bir mevki kazanmışlardır.

İslâm medeniyetinin kuruluşu ve inkişafında Araplar, İranlılar ve Türkler birlikte çalışmış, birlikte yaşamış, çeşitli sahalarda birbirlerini tamamlamışlardır. Fakat Türkler ile İranlılar daha çok kaynaşmışlardır. Bugün medeniyetin dün-

yayı küçültmesi karşısında komşu ve birbirine yakın milletler siyasî ve iktisadî birlikler halinde teşkilâtlanmağa çalışmaktadırlar. Birleşmiş Milletler idealine uygun bu teşkilatlanmanın en dikkate şâyan örneğini Avrupa müşterek pazarı ve bütünleşmesi teşkil eder. Avrupalılar Amerika, Rusya ve Çin gibi büyük devletler karşısında yeni bir birliğe doğru giderlerken coğrafî, dinî ve kültürel yakınlıklardan faydalanmakta, eski millî rekabetleri bu sayede gidermeyi düşünmektedirler. Böyle bir dünya gidişi biz Türkler ile İranlıları, tarihî mirasımızdan faydalanarak, sür'atle yaklaşmağa, bir konfederasyon halinde birleşmeye zorlamaktadır. Türkler, İranlılar ve Araplar nasıl mâzide müşterek din ve medeniyet sayesinde birleşmiş ve çok defa aynı devletlerin idaresinde birlikte mes'ut ve ileri bir hayat sürmüşlerse bugün de aynı imkânlara sahip bulunuyorlar. Üstelik bugün dünyada gelişmekte olan büyük siyasî ve iktisadî teşekküller karşısında hem kuvvetlenmemiz ve yükselmemiz ve hem de bekâmız için birleşmeye mecburuz. İranlılar ile Türkler arasında başlayacak bu birliğin, bizi gönülden bekleyen Pakistanlılara, Efganlılara ve Araplara doğru, genişletilmesi de gerekecektir. Bu münasebetle Suudî Pâdişahı haşmetlû Melik Faysal Hazretleri ile Şehinşah Pehlevî ve Türkiye Cumhurreisi Cevdet Sunay hazretleri arasında İslâm Birliği istikâmetinde atılan ilk adımı çok hayırlı bir başlangıç sayıyoruz. Gelişmekte olan yeni dünya muvazenesi, Rusya ve Çin komünist yayılışı karşısında bu birliği umumî sulha, Amerika ve Avrupa'nın menfaatlerine uygun geleceği de şüphesizdir. Türk, İranlı ve Arap milletlerinin maddî - manevî güçleri ile bu birlik içinde tam bir âhenk kurabilmeleri ve tarihte olduğu gibi bugün de birbirlerini kuvvetlendirecek mes'ut bir devir açmaları mümkündür. Ve ilgili milletlerin fikir adamları ve aydınlarının dirâyet ve anlayış-

larına mevdûdur. Şehinşah ve Eyüp Han hazretlerinin dâveti üzerine İran ve Pakistan'a ziyarete çıkan Türkiye Cumhurrelsi'nin bu seyahatlerinin bu büyük ideale yardımcı olmasını dileriz. Milleti ve vatanının selâmeti ve terakkisi için geniş islâhat hareketlerine girişen Şehinşah Haşmetlû Rıza Pehlevî'nin ileri görüşleri sayesinde İran - Türkiye dostluğunun daha sağlam esaslar dahilinde birliğe doğru gelişeceğinden emin bulunuyoruz.

Dünya Buhranı ve İslam Medeniyetini İhya Davası

Ortaçağlar, İslâmiyet ve hıristiyanlık gibi, iki büyük dinin yayılışına ve cihân hâkimiyeti dâvâsına şahit olmakla dünya tarihinde müstesna bir ehemmiyet taşır. Hıristiyanlık Akdeniz havzasında hüküm süren putperestliğe, inanç kargaşalığına ve materyalizme karşı kendi din birliğini ve hayat görüşünü kurmağa çalışırken, ondan altı asır sonra, zuhûr eden İslâmiyet daha büyük bir mefkûre, daha sağlam bir hayat nizâmı ve iman kudreti ile cihân hâkimiyetini onun elinden alıyordu.

Filhakika, İslâmiyetin, tarih bakımından, birinci mucizesi, devrin Sâsânî ve Bizans İmparatorlukları gibi, iki muazzam devletini perişan ederek sür'atle Yakın-şarka ve Akdeniz havzasına hakim olmasıdır. Bir asır süren bu parlak zaferlerden sonra, İslâm kudretinin, ilim ve kültür istikametinde teveccüh ederek, yüksek İslâm medeniyetini kurması da ikinci mucizeyi teşkil eder. Nitekim, karışık ulûhiyet anlayışı ve hayatı inkâr eden akideleri ile, hıristiyanlık miras aldığı kültürleri yıkarken, İslâmiyet, eski Şark ve Yunan fikir mahsullerini yeni bir medeniyet sentezi haline getiriyordu. Böylece Eskiçağ medeniyetlerini yeni çağlara ulaştırma vazifesi ve insanlığı yükseltme şerefi hıristiyanlığa değil İslâmiyete aittir. Bu sebeple hıristiyanlık, kendi Or-

ta-çağ dünyasını, nasıl kendi akideleri icabı karanlığa ve sefalete mahkûm etmiş idiyse, İslâmiyet de, onun aksine, akla, hayata ve medeniyete uygun esasları ile kendisine ait çok ileri ve mes'ud bir Ortaçağ devri yaratıyordu.

10. Asırda İslâm dünyası da, medeniyetin gevşetici ve materyalist tesirlerine marûz kalarak, eski İran'ın düalist ve Mezdekçi hareketleri, fikir ve mezhep mücadeleleri ile ağır bir buhrana düştü. Siyasî parçalanma da bu manevî çöküntü ile müvazî olarak gelişiyordu. İçeride başlayan bu zaaf ve sarsıntılardan faydalanan hıristiyan dünyası da artık müdafaadan taarruza geçmek fırsatını buldu. Nitekim, bu devrede Akdeniz hâkimiyeti, Sardunya, Girit ve Kıbrıs gibi büyük adalar hıristiyanların eline geçerken Bizans orduları da Azerbaycan'da ve Suriye'de istilâ hareketlerine devam ediyor; ileri İslâm ülkeleri ve bizzat Hilâfet merkezi tehdide uğruyordu.

Büyük göçebe Türk kütlelerinin bu buhranlı ve nâzik devrede, İslâmiyet'i kabul ettiğine dair gelen müjde haberleri müslümanların yegâne tesellisi oluyordu. Filhakika İslâm'ın şiddetli düşmanları arasında sayılan Türkler'e dair şimdi ümit verici hadîs'ler müslümanlar arasında yayılıyor ve Şarktan fâtih Türklerin zuhûru bekleniyordu. Nitekim büyük Türk muhacereti ile Selçukluların İslâm ülkelerine hâkim olmaları İslâm dünyasına taze bir kan ve yeni bir hayatiyet getirdi; içeride müfrit Şia fırkalarının tahribatına ve dışarda da hıristiyan istilâlarına son verdi. Yeni fetihlerle birlikte İslâm medeniyeti de yeni bir kudret kazandı. İslâmiyet tekrar madde - rûh muvazenesini bularak bu medeniyetin tarihinde ikinci bir devir başladı. Lâkin, Moğol istilâsı 13. asırda İslâm medeniyetine öyle bir ağır darbe vurdu ki, harap olan büyük şehirler ve kültür merkezleri bir daha canlanamadı; yıkılan vilâyetleri, katliâma uğrayan milyonları, öldürülen âlimleri bir daha yerine koymak imkân-

sızdı. Böylece İslâm medeniyeti, bir daha eski kudretini ve yaratıcı kabiliyetini kazanamamıştır.

Osmanlılar, derin bir dinî iman ve cihan hâkimiyetiyle tekrar Akdeniz'de ve üç kıta'nın ortasında dünya nâzamını kurarak İslâm medeniyeti ve kavimleri tarihinde üçüncü ve sonuncu hamleyi vücude getirmişlerdi. Fakat Osmanlı Türkleri, 17. asırdan sonra, bir yandan yeni bir medeniyet inkişafı içinde kuvvetlenen, Akdeniz'e ve Okyanuslara hâkim olan büyük Avrupa devletlerinin taarruzları karşısında yorgun düşüyordu. Öte yandan harap edilen İslâmın eski kültür ülkelerinden ve uykuya dalan diğer müslüman milletlerden yardım göremiyor; İslâm medeniyetini, tek başına, diriltemiyordu. Bu durumda İslâm dünyasının bu yeni kanadı da bir medenî hamleden ve uzun bir dünya hâkimiyetinden sonra, tedricî bir inhitat içerisinde mukadder âkıbetine sürüklenmekten kurtulamamıştı.

Osmanlı mütefekkirleri, 16. asırda, Avrupalıların ileri hamlelerine, ilmî keşifler sayesinde okyanusları fethettiklerine ve Hindistan'a ulaştıklarına şahid olmakla İslâm dünyasının arkadan sarılmakta bulunduğunu, bunun siyasî ve iktisadî tehlikelerini kavramışlardı. Lâkin Osmanlı İmparatorluğunun bu en haşmetli zamanında, tabiatiyle, Avrupa'nın yükselmekte ve kendilerinin de inhitatta olduklarını asla düşünemiyorlardı. Hattâ, müteakip asırlarda Avrupa karşısında mağlûbiyetlerle birlikte artık inhitat alâmetleri gözüktüğü halde Türkler İslâm medeniyetinin üstünlüğüne ve İmparatorluğun kudretine öyle inanmışlardı ki, bu mağlûbiyetleri daima muvakkat sayıyor; milli ve İslâmî müesseselerin ıslahı sayesinde eski parlak devrin tekrar ihya edileceğinden emin bulunuyorlardı. İbn Haldun'un nazariyesine sıkıca bağlı bulunan Türk tarihçileri Osmanlı devletinin kudsî esaslarına ve ebedî olduğuna inanıyor; nazariyenin burada bir istisna teşkil ettiğinden ve imparatorluğun bir «**Devlet-i**

ebed müddet» olduğundan asla şüphe etmiyorlardı. İslâm dininin her asırda bir müceddid ile dirileceğine dair bir **hadîs** de bu inancı besliyor; 17. asırda Girit fethi ve bazı başka mevzîî zaferler de bir delil sayılıyordu. Tanzimat'tan sonra bile, ümitsizlik veya aşağılık duygusu içinde kalan çok küçük bir zümre dışında, münevverlerin ekseriyeti ve halk kütleleri Türk - İslâm mefkûresinin üstünlüğünden şüphelenmiyor; manevî mağlûbiyeti asla kabul etmiyorlardı. Fakat Avrupa'nın kudret ve azameit yükseldikçe İslâm dünyası da inhitatını daha fazla hissediyor ve Garbın istilâlarına uğruyordu.

Filhakika Yeni-çağlarda durum tersine dönmüş; eski medeniyetlere karşı mücadele ile işe başlayan, bin yıllık cehalet ve karanlık devrini kapayan hıristiyan Garp en yüksek medeniyet diyarı olmuştu. Bu uyanış İslâm medeniyeti sayesinde vuku buluyordu. Orta-çağ Avrupasında hüküm süren dinî taassup ve ruhî baskı, 11. asrın sonunda, dışa doğru, bir infilâka sebep oluyor; bir çılgınlık psikolojisi, çeşitli hayaller içerisinde Haçlı seferlerini meydana getiriyordu. Bir kaç asır İslâm dünyasına akan Haçlı ordularına rağmen bu seferler gayesine ulaşamamış ve milyonlarca insan heder olmuştur. Lâkin, tarihin bu büyük hareketi yine de medeniyet ve beşeriyetin kaderi bakımından çok mühim neticeler doğurdu. Filhakika uyuyan Avrupa bu seferler sayesinde İslâm dünyasını ve medeniyetini tanıdı; cehâlet ve taassubun pençesinden kurtuldu. 12 - 15. asırlar zarfında cereyan eden devamlı ticarî ve kültürel münasebetler İslâmın ilim, teknik ve servetinin Avrupa'ya taşınmasına imkân verdi. İslâm ve hıristiyan dünyaları arasında mevcud Demirperde bir çok aralıklar yaparak yeni bir hayat ve dünya görüşü doğurdu; yeni bir medeniyet filizi yeşermeye başladı.

İslâmın ilmî, felsefî ve iktisadî aşıları ile Kiliseye karşı başlayan isyan, vaktiyle eski Yunan - Roma medeniyetini

yıkan materyalist ve Epikürien bir hayatın hasreti ile müvâzi olarak gelişiyordu. 16. asırdan sonra süratle ilerleyen bu materyalizm medeniyetlere âriz olan müşterek bir hastalıktan daha fazla bir şey olup hıristiyanlığın medeniyet karşısında mağlûbiyeti ile ilgili idi. Zira, karışık bir Allah inanışı, hayatı ve dünyayı inkâr eden akideleri ile, Kilise artık yeni ilim ve hayat karşısında mukavemet edemiyordu. Bu sefer Avrupa, Orta-çağların tam zıddına olarak, bir ifrattan diğer ifrata yöneliyor; yine madde-rûh müvazenesi bozularak artık maddenin hâkimiyeti başlıyordu. İlmine mağrur olan Avrupa, 19. asırda, bir Auguste Comte ile, dinin yerine i l m i, ve gökten indirdikleri **Tanrı** yerine de İ n s a n i y e t i koymak teşebbüsüne sahne oldu. Hıristiyanlığın tatmin edemediği münevver zümreler arasında insanlığın yükselmesi gafleti hasıl oldu. Böylece ilim ile din arasındaki hudud tâyin edilememiş, kâinat muamması, insanın aczi ve manevî ihtiyaçları kavranılamamış ve insanın maddenin esiri hâline gelerek küçüldüğü de anlaşılamamıştır. Darwin A l l a h yerine K â i n a t telâkkisini koymakla ve insanı hayvanların bir kolu derecesine indirmekle de bu varlık daha da küçülüyordu.

Avrupa'nın materyalist gelişmesi Karl Marx ile birlikte artık münevverlerden işçilere intikal etmekle ve komünizm maddeye dayanan bir din haline gelmekle Garp dünyasını daha derin bir manevî buhrana düşürdü; kapitalist ve sosyalist mücadelelere mahkûm etti. Böylece maddeyi inkâr eden Orta-çağ Avrupası şimdi onu mabutlaştırıyor ve ilâhî mevkiini terke razı olan insan maddenin esiri oluyor. Nikâhla evlenmeyi bile makbûl saymayan Kilise artık bugün şehvet hislerinin hudutsuz serbestisi ile karşılaşıyor ve bu gidiş de Freud'un nazariyesi ile taclandırılıyordu.

Bu materyalizm Avrupa'yı daha kaba felsefelerin ve hayat tarzlarının girdabına sürüklemekte ve müreffeh genç-

liğin arasında artık medeniyete karşı bir isyan hastalığı doğurmaktadır. Öyle ki, Rönesansta eski Yunan materyalizmine karşı duyulan hasret yerine, şimdi iptidaî hayata bir dönüş hareketi başlamış ve yeni nesilleri sarmıştır. Bu, medeniyetin artık bir manevî intihar karşısında bulunduğunu gösterir. Materyalist, dinsiz aileler bile kendilerinden kopan evlâtlarının bu manzarası karşısında endişe duymaktadırlar. Devrin materyalist ve Allah'sız filozofu B. Russel insanlığa bir kurtuluş yolu gösterecek yerde, ona beyhûde yere, mukadder uçuruma atlama cesareti tavsiye eder. Garb'de husûle gelen ruhî boşluk ve ıztırab o derece artmıştır ki, gayb ilimleri, müneccimlik ve falcılık âdeta dinin yerine oturmağa çalışıyor; cinsî serbesti ailenin kudsiyetini ve medeniyeti tefessühe düşürüyor.

Alman mütefekkiri O. Spengler bugünkü buhrandan önce, bu medeniyetin âkıbetinden şüphe ederken haklı idi. Zira o, medeniyetlerin doğuşu, yükselişi ve sükûtları hakkında, İbn Haldun'un nazariyesine uygun bir görüşle, **«Garp medeniyetinin inhitatı»** adlı eserini yazarken, materyalist gidiş o'na bu kanaatı vermiştir. İngiliz tarih felsefecisi A. Toynbee de medeniyetin tehlikede olduğuna dair bir eseri ile bu endişelere katıldığını meydana koymuştur. O, medeniyeti kurtarmak maksadiyle, sarsılan manevî değerlere eski itibarlarını iade teklifini yaparken ne kadar haklı idiyse, bunun imkânları hakkında da o derece zayıf kalmış hıristiyanlığın ne nisbette bir dirilişe müsait olduğunu meydana koymamıştır. Zira, geniş ve insanî düşünme gayretine rağmen, Toynbee yine de Avrupa ve hıristiyanlık hudutlarını pek aşamamış; zengin manevî hazinelere sahip İslâmiyete ancak içki yasağı gibi bazı basit meselelerde müracaatla iktifa etmiştir. Halbuki manevî kıymetlere kuvvet ve itibar kazandırmanın güçlüğü de yine hıristiyanlıktan gelmektedir. Zira bu dinin esasları muhafaza edildikçe aklın ve hayatın icaplarına cevap vermek ne kadar zor ise,

onu materyalist inkişafa göre ayarlamak ta o derece mânasız olur. Birincisi hıristiyanlıkla medeniyet arasında tam bir anlaşmaya müsaade etmeyecek; ikincisi de dinin esasını fedâya sebep olacaktır. Nitekim bazı papazların halkı Kiliseye bağlamak için, giriştikleri yenilikler ve meselâ cinsî alâkaları kullanma tedbirleri gülünç olmaktan ve dinin gayesini yıkmaktan başka bir netice vermez.

K. Marx komünist doktrinini bir yandan bu materyalist temel üzerinde kuruyor; öte yandan da kapitalizmin yarattığı sosyal uçurumlardan kuvvet kazanıyordu. Zira kapitalizme dayanan Avrupa medeniyeti ne kadar maddeci idiyse, sanayi inkılâbının ona karşı meydana çıkardığı, sosyalizm veya işçi sınıfı da o derece maddeye dayanıyordu. Marx, iki sınıf arasında devam eden mücadele sonunda, kapitalizmin çökeceği ve sosyalizmin hâkim olacağı kehanetini yaparken, aslında Avrupa medeniyetinin de sükût edeceğini ilân ediyordu. O'nun görüşlerine aykırı olarak komünizm ileri ve kapitalist Avrupa'da değil, geri ve feodal Rusya da, Bolşevik şekli ile patlak vermiştir. Marxsizm iktisad ilmine ve işçi sınıfının hayatını düzeltmeye hizmet etti ise de vadettiği sosyalist cennet yerine, bir cehennem hayatı yarattı. Bundan başka Avrupa Demokrasi, Komünist ve Faşist üç cepheye parçalanarak birbirlerini imhaya girişti. Bazı Avrupalı mütefekkirler Bolşevik rejimini, Avrupa medeniyetinin Ruslar tarafından hazmedilememesi yüzünden doğan bir buhran veya hastalığın infilâkı olarak izah ederse de hakikatte Bolşevizm Garbın bir evlâdı ve materyalizmin neticesi olarak gelişmektedir.

Avrupa medeniyeti, modern ilmî ve hususiyle teknik keşifleri sâyesinde cihânşümûl bir mahiyet almış ve bu sebeple de dünyayı küçülterek bütün milletleri müşterek bir kaderle karşılaştırmıştır. İnsanoğlu bir yandan bu keşiflerin gururunu duyarken, öte yandan da materyalizmden do-

ğan tam bir manevî boşluk ve istikbal endişesi içerisinde kıvranmaktadır. Bu suretle, beşeriyet, tarihinde hiç bir zaman bu kadar müşterek bir kader şuûru ve korku içinde bulunduğunu hissetmemiş ve aynı tehlike ile karşılaşmanın delillerini bu derece açıkça görememiştir. Avrupa'da materyalizmin evlâdı olarak doğan komünizm bugün Asya, Afrika ve Amerikan kıtalarına da sirâyet etmiş; hattâ müslüman memleketlere de sıçramıştır. Atom silâhları da aslında manevî çöküntü ve tehlikenin sadece maddileşen bir vasıtasından başka bir şey değildir. Nitekim bugün atom silâhlarının yarattığı korku muvazenesi dünya sulhunu ve insanlığın kaderini sağlayamaz. Şamanî Altay Türklerinin yaratılış efsânesine göre cennetten çıkarılan insan Tanrı olmak isteyince yer altı zulmet diyarına batırılmıştır. Efsâne bugünkü durumu ifade etmekte; müşterek tehlikeye rağmen mütefekkir ve aydınların çoğu materyalizmin tedavisine bile yanaşmamaktadırlar. Bugün bazı Avrupalı mütefekkirlerin medeniyetlerini kurtarma görüşleri ise inhitat devri Osmanlı müelliflerinin millî - İslâmî müesseseleri ıslah düşünceleri kadar da müessir bir çare mahiyetini alamamıştır.

Avrupa'da 18. ve 19. asırlarda çok rağbet gören tarih felsefesi, tarih ilminin ilerlemesi netisesinde, eski itibarını kaybetmiş; halbuki bugünkü medeniyetin ve dünyanın en buhranlı zamanında buna daha fazla ihtiyaç duyulmuştur. Nitekim halen bu asırların filozofları da yetişememiştir. Akdeniz havasına mensup Yunan, İslâm ve Avrupa medeniyetleri doğuş, yükseliş ve inhitat bakımlarından birbirine benzeyen birçok müşterek unsurlara sahiptirler; 8 - 10 asırlık ömürleri de birbirine yakın bir seyir takip etmiştir. Yunan medeniyetinin eski Şark medeniyetlerinden, İslâm medeniyetinin de Yunan medeniyetinden yaptığı ilim ve kültür iktibasları Avrupa'nın İslâmdan aldığı unsurlardan daha fazla

değildir. Bugün İslâm dünyası da son devrini yaşayan Avrupa medeniyeti karşısında iktibaslara girişmekle beraber henüz kendi İslâmî hazineleri üzerinde yeni bir sentez kurmak şuûru gelişememiştir. Nitekim Avrupalılar nasıl İslâm medeniyeti sâyesinde kendi benliklerini ve eski Yunan'ı bulmuş idiyse bugün müslüman fikir ve devlet adamları da aynı şekilde, Garp ilmi ve tekniği sayesinde kendi şahsiyetlerini ve İslâmî medeniyet hazinelerini keşfederek kurtuluş yolunu açmaları gerekir. Halbuki çok defa zorluk Avrupa'ya giden münevverlerden ve onların tesirinde kalanlardan gelmekte olup, bunlar hem Avrupa ilim ve kültürünü anlayamamış; hem de kendi tarih ve medeniyetlerinin şuûruna asla erememiştir. Böylece Avrupa nâmına cezbeye kapılan bu münevverler hakikatte medeniyet dışı bir hareketin kurbanı olarak hem Avrupa'yı hem de kendi kültür ve rûhlarını kayba sebep olmaktadırlar. Halbuki, bugünkü dünya şartları, İslâm milletlerini, İslâm medeniyetini yeniden ihya edecek bir durumla karşılaştırmış; imkânlar belirmiş ve dünya için de yegâne ve son kurtuluş da bu istikamete yönelmiştir.

Eski Yunanlılar gibi bugünkü Avrupalılar da medeniyetlerine beşer zekâsının en yüksek seviyesi nazariyle bakıyorlardı. Müslümanlar da vaktiyle İslâm medeniyetinin en ileri dereceye ulaştığını biliyor ve bundan gurûr duyuyorlardı. Şüphesiz bu medeniyetler hakkında, devirlerine ve başka milletlere kıyasla, verilen bu hükümler doğru idi. Yalnız bu medeniyetlerin dönüm veya zevâl noktalarına geldiklerini; anlayamıyor; daha ileri ve halef olarak doğmakta olan yeni medeniyetleri fark edemiyorlardı. Yunanlılar ve Avrupalılar arasında, son devrelerinde, medeniyetlerine karşı uyanan bazı endişeler, İslâm dünyasında erken ve başka türlü başlamıştı. Filhakika İslâm mütefekkirleri, daha yükseliş devirlerinde bile, medeniyetlerin dünyaya hâkimi-

yeti ve inhitatı üzerinde bir takım keşfiyat ve kehânetlerde bulunurken ya nücûmî istihraçlara dayanıyor veya her uzviyet gibi burada da, muayyeniyetçi **(deterministe)** kanununun hükümlerine inanıyorlardı. Nitekim Abbasî Halifesi Mehdî (775 - 785) nin müneccimî Théophile, İslâmiyetin parlak devrini yaşayarak, nihayet 960 yıl sonra, inhitata uğrayacağını bildiriyordu. Bu hesap, Osmanlı İmparctorluğunun, 16. asır sonlarında başlayan duraklama devrine uygun, düşer. Meşhur Arap filozofu ve astronomu el-Kindî (10. asır) de İslâm hâkimiyetinin takriben yedi asır devam edeceğini söylüyordu ki, bu da Moğol istilâsı ile, İslâm medeniyetinin tahribi ve Bağdad Abbasî halifeliğinin inkırazı zamanına rastlar. İbn Haldun da İslâmiyetin buhranlar geçireceğine ve Türkler sayesinde bunlardan kurtulup yeni hamleler kazanacağına dair bir takım eski kehânetleri kaydetmiştir. Fâtih Türklerin zuhûru ve hizmetleri hakkında yayılan hadîsler arasında meşhûr coğrafyacı Mukaddesî (10. asır) nin, bir asır önce kaydettiği rivâyet dikkate şayandır. Filhakika, bu hadise göre, ilk Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in Horasan'da zuhûru, İslâm dünyasını kurtaracağı ve birçok zaferler kazanacağı rivâyet olunmuş; İstanbul'un fethi ise daha sağlam olarak hadîs kitapları vasıtasiyle İslâm dünyasında yerleşmişti. Böylece medeniyetlerin tekâmülleri gibi âkıbetleri de bir takım müşterek vasıflar arzetmekte ve Avrupa medeniyeti de mukadder inhitat alâmetlerini belirtmektedir. Tarihte her medeniyetin inhitatı halefinin inkişafı ile müvazi gidiyordu.

İslâmiyet, akla ve insan tabiatına uygun esasları ile, hâiz olduğu manevî kaynak ve hazineleri sayesinde, tarihinde olduğu gibi, bugün de yeni bir medeniyet sentezi kurmak imkânlarına sahiptir. Başta Türkiye olmak üzere, İslâm dünyası, Avrupa tesiri ile ve onun karşısında bir buçuk asırdan beri, bir takım müsbet uyanış hareketlerine

sahne olmuş ise de Avrupa medeniyetine ait buhranlar müslüman milletlerini de sarsmağa başlamıştır. Müslüman fikir ve devlet adamları Avrupa'nın ilim, kültür ve tekniğinin yapıcı rolünden ziyade sathî taklitlere kapılmış ve sosyal hastalıklar daha fazla tesir etmiştir. Türkiye aşırı Avrupalışlama ve Arap memleketlerinde sosyalizm modaları kendi kültür hazineleri ve benliğimizle birlikte yaratıcı kabiliyetimizi de bozmakta ve medeniyet kurma imkânlarımızı sarsmaktadır. Bununla beraber, buhranlara ve ilmî bir şuûrun henüz hakim olmamasına rağmen, müslüman milletleri İslâm medeniyetini ihya istikametinde bir gelişmenin sancılarına da tutulmuştur. Dünyanın bazı ülkelerinde ve meselâ Japonya'da görülen hayatiyete ve ileri hamlelere rağmen, sağlam temelleri, milletler arası hüviyeti ve madde-rûh muvazenesine ait akîdeleri sâyesinde bu medeniyet vazifesinin yine İslâma' ait olması icap eder. Başka ileri milletlerin İslâmiyeti kabûlleri ise bu medeniyet vazifesinin daha kolay başarılmasına hizmet edecek ve yalnız İslâm dünyası değil, bütün beşeriyet için de hayırlı olacaktır. Bu sebeple dıştan İslâm dünyasını mânen tahrip faaliyetleri, beşeriyet için de çok tehlikeli bir netice verir.

İslâm dünyası, bu şûur ile ilmî hazırlıklarını yaptığı takdirde müslüman milletler arasında yaklaşma ve birleşme çarelerini de bulacaktır. Dünyada meydana gelen dev devletler ve Müşterek Pazar ile Avrupa'nın birleşme teşebbüsü de bizi iktisadî ve siyasî birlik müesseselerini kurmağa zorlamaktadır. Nitekim tarih de bize güzel örnekler vermiştir. Filhakika müslüman kavimleri Abbasiler zamanında bir birlik teşkil ettikleri gibi Selçuklu, İlhanlı ve Osmanlı İmparatorlukları devrinde de İslâm milletleri, millî kültür, dil ve hususiyetlerini muhafaza ederek, düne kadar bir arada kudretli ve mes'ud olarak yaşamışlardı. Osmanlı devleti hiç bir zaman milliyetçi ifrat ve mücadelelere sebep olmamış;

bütün müslümanların müşterek bir imparatorluğu olmuştu. İmparatorluğun yıkılış sıralarında beliren milliyetçi ayrılış hareketleri ise daha ziyâde emperyalizmin eseri idi. Eğer bu tesirler ve dış tehlikeler sür'atle gelişmese idi. İmparatorluğun bir Türk - Arap federasyonu hâlinde varlığını muhafaza etmesi mümkün olurdu. Bugün de hayatî zaruretlere ve müşterek İslâm bağlarına göre böyle bir birlik kurulması, müslüman fikir ve devlet adamlarının kabiliyet ve mefkûre kuvvetlerine tâbidir. Müslüman milletlerin millî kültür, rejim hususiyetleri, bu geniş siyasî birlik için bir mahzur teşkil etmeyecektir. İslâm'ın medeniyet kurucu esasları, âyet ve hadîslerle ilmî ve coğrafî komşulukları bu gayeyi kolaylaştırmak; tarihî İslâm medeniyetini yeni şartlara göre diriltmek mümkün olacaktır. Bugünkü Pakistan'ın doğuşu ve İslâm idealine bağlı bulunması ümit vericidir. Zira bin yıl Hindistan'a hâkim cedleri olsa da yine, Pakistan milleti İslâmın son zaferi olarak meydana çıkmıştır. Pakistan ve Türkiye Orta Asya'nın eseri olarak da birbirlerine benzer. Yeni bir İslâm medeniyeti ve birliğine ait bir tez ve düşüncelerin ana hatlarını teşkil eden bu hulâsa yakında neşredeceğimiz bir eserde tafsil edilmiş ve dünyanın karşılaştığı tehlikeler karşısında inandığımız fikirler orada meydana konmuştur.

Temyiz Başkanlarının Nutukları ve Solcular

Devlet otoritesinin sarsılması ile müvâzi olarak zoraki sosyalizmin çılgınlaşması temyiz (Yargıtay) başkanlarının Adlî yılı açış nutuklarının daha fazla ehemmiyet kazanmasına sebep olmuştur. Bu da, şüphesiz, temyiz'in Anayasa ve hukuk nizâmının koruyucusu bulunması ve nutukların da, tabiî olarak, bu sahaya intikali ile alâkalıdır. Bunlar arasında iki başkanın yaptığı, birbirine zıt, konuşmaların umumî efkârda fazla akis bırakmakla dikkati çekmiştir. Bu reislerden biri birkaç yıl önce ölmüş; diğeri de şimdi vazife başında nutkunu vermiştir.

Filhakika müteveffa başkan her yıl açılış konuşmasında hukuk dışı siyasî ve ideolojik mevzulara giriyor; sosyalist edebiyatın «Düzen değişikliği» propagandalarına uygun düşünceler ileri sürüyor ve efkârı dalgalandırıyordu. Nitekim bu nutuklar halk üzerinde ve «Tutucu» (muhâfazakâr) çevrelerde ne kadar şaşkınlık ve üzüntü yaratmış ise «İlerici», «Devrimci» ve sosyalistler arasında da o derece bayram sevinci ile karşılanıyor ve kendileri için enerji şırıngası oluyordu. Esbak başkan korumakla vazifeli bulunduğu millî nizâma ve Anayasaya karşı ufuklar açıyor; inkılâb veya ihtilâlin hukuktan önce değil sonra mevcud olduğuna dair hukuk tarihi ve felsefesine aid mütearifeyi de alt - üst ediyor; Kanunları koruyucunun bizzat onları ihlâl sahasında dolaşma cesaretini gösteriyordu.

Gerçekten müteveffâ başkan mühim bir eseri de Bursa nutku safsatalarına karşı yaptığı içtihada göre verdiği mevsûkıyet ve meşrûiyet fetvâsıdır. Bu en yüksek makam ve salâhiyet sâyesinde gençler bozuk düzenin kanunlarına ve devlete karşı «Devrim» yapmak hakkını kazanmış ve «Düzen değişikliği» mücadelesi kuvvet bulmuştu. Sâbık reis «Allah'ı insanlar yarattı» fikrini de, ilk defa, keşif ve ilân ederken de hem derin felsefesini meydana koymuş; hem de milleti ufukta gözüken yeni düzene hazırlamıştır. Her yıl irâd edilen bu türlü nutuklar sâyesinde başkanın şöhreti âfâkı tutmuştu. Bu sebeple de «Büyük reis» ve «Büyük insan» ünvanlarını kazanmıştı. Onun bu ufuk açan fikir ve müjdeleri uğrunda gençler çatışma ve çarpışmaların gönüllüsü oldu. Ankara sokaklarını dolduran mümtaz insanların sesleri dalga - dalga yurt semalarını titretirken onun nâşı, aynı zamanda, irticâı da bir kere daha eziyordu. Hukuk âlimleri de seferber olup onun azîz hâtırasına, azîm bir eser vücûda getirdiler. Bu bir ilim ve inkılâp âbidesi idi. (1)

Bugün «Büyük reis» in makamında Adli yılın açış nutkunu veren reis vekili bu alışılan merâsimde ancak klâsik

---

1 — Yayınevinin Notu : «Allah'ı insanlar yarattı» diyen bu müteveffanın dünyevi kirlerini yıkayacak ve namazını kıldıracak imam bulunmadığı için Ankara Maltepe Camiinse hadiseler çıkmıştı.

Aynı gün H. Cengiz ALPAY'ın bu dörtlüğü BİZİM ANADOLU gazetesinde neşredilmişti.

İLÂHİ ADALET

Tıkanan beyni; Rabbı bulacak değildi ya,
Sonra da kabrine nûr dolacak değildi ya,
Yaradanın hikmeti «1 Mayıs» da gönderir
Kandil gecesi nasip olacak değildi ya...

bir hukukçu olarak kalmıştır. Zirâ Eyup Sabri Beyin konuşmasında ne bir heyecan ve cesâret, ne de yeni düzen hakkında bir müjde işareti vardı. Bilâkis «Düzen değişikliği» aleyhinde bulunmuş ve Anayasanın temel hükümlerini ihlâl suçundan bahsederek bütün «İlerici» çevrelerin ümidlerini kırmıştır. Filhakika başkan «Düzen değişikliği» gayretlerini «Türk devletinin ülke ve millet bütünlüğünün bölünmesine yönelen» tehlikeli bir hareket ve «Anayasanın değizmeş» nizâmına karşı işlenmiş bir «suç» olduğunu belirtti. Zirâ Eyup Sabri Bey'e göre bu hareketin sâhipleri «normal hukuk yolları ile» gayeye varamayacaklarından «Cezaî sonuçlardan kurtulabilmek ve kandırıcı bir şekilde hareket edebilmek için amacı kasden açıklamayarak» mesele genç, işçi, çiftçi ve aydınların anlayışına bırakıp «becerikli bir kamuflaj» yapılmıştır. Bu hareketin «Ortamın hazırlanması takdirinde kuvvete dönüşeceğinden şüphe» edilmiyeceği hükmü verilmiştir. Bununla beraber sayın Başkan son ihtar ve uyarmayı da yapar: «Kötü niyetlerini samimiyet maskesi altında gizleyen» solcuların «masûm halkı kandırma mahiyetinden» uzaklaşmadıkça devletin temel nizâmına karşı «suç» işlemekten kurtulamayacaklarını bildirir. Aksi takdirde kırk yıllık Yani'nin ya Kâni olduğu veya Yani'nin mevcud bulunmadığı gibi çok zor bir isbatın mecburiyetini hatırlatır.

Devlet nizâmını korumakla vazifeli iki başkanın kanun anlayışı ve tatbikatı arasında beliren bu uçurum, Türkiye'yi uçurumun kenarına götüren buhranın aydın sayılan kafaları nasıl sardığını gösteren hazin misallerden biridir. İmtiyazlı başkanın nutukları ile mest olan solcular bu kanunî ihtar karşısında uyanacak yerde şaşkınlığa uğradılar. Bir yandan «Düzen değişikliği» muammasının tekrar müdafaa

ve te'viline giriştiler; öte yandan hiddet ve tehdide kapılmaktan da kurtulamadılar. Düzen değişikliği tılsımı İşçi Partisi ve bütün solcuların müşterek malı iken Halk Partisi asıl sâhip olduğunu kabul etmiş ve nutka cesurâne mukabelede bulunmuştur. «Bugünkü bozuk düzen karşısında olanları Anayasaya karşı, göstermek, gerçek Anayasa suçudur» cevap ve hükmünü vermişti.

Zaten Türkiye'yi Türk, Rum, Ermeni, Kürt ve başka halkların yurdu gösteren, aşkını Yunanlılara ve nefretini de Osmanlılara karşı ilân eden insanlardan, her halde daha açık konuşmalar beklenemezdi.

Halbuki başkan Halk Partisi'nin adını anmadığı gibi düzen değişikliği dışında ona aid yeni lügatlara ve faaliyetlere de temas etmemiştir. Meselâ Türkiye'de her türlü işgal, baskın, soygun ve sokak boğuşmaları ile ihtilâl çılgınlığı hüküm sürerken Halk Partisi dogmatik takımının «Doğa kanunları», eski inkılâpların sathiliği, tarla ve suyun yeni sahipleri, yeni akım ve «Halk devrimi» sloganları ile anarşiye gönderdiği selâmlar üzerinde de durmamıştır. Bu davranış ve ifâdeler karşısında «Düzen değişikliği» hakkında şüphelerin gittikçe artması tabiî idi. Sıkışınca verdikleri küçük misaller ne konuşmaları ve ne de bu tılsımın mâhiyetini izah edemediğinden kimse tatmin olamıyordu. Gariptir, ki «Halk devrimi» yapmak isteyenler onun karşısına kendi dili ile çıkacak yerde bu kelimelerin sihrî kudretine sapianmaktan, umumî şikâyet ve uyarmaları savsaklamaktan kurtulamamışlardır. Bu esrarlı davranışta ısrar artık şüpheden kanaat hâline inkılâp eder ve kanunun harekete geçmesine sebep olursa mes'uliyet «Gericilere» ve «Faşistlere» değil, açıklıktan kaçanlara ve İsmet Paşa'nın ifâdesi ile, «karanlık ve tehlikeli» yolda bulunanlara aid olacaktır.

Ecdat Dili İle Tarih

Dünyayı idare eden bir millet bugün kendi bozguncu evlâdlarına karşı tarihî hasletlerini henüz kaybetmemiş ordusu sâyesinde anarşiden nefes alabilmiştir. Bununla beraber siyaset sahnesi ve yüksek müesseseler cücelerle dolu bulunduğu için endişeler kesilmemişti. Bu hâzin manzara karşısında ecdâdın yüceliğini ve bugünkülerin cüceliğini, kendi dilleri ile göz önüne götürelim.

Atalarımız Osmanlı İmparatorluğunun bir **«Devlet-i Ebed Müddet»** olduğuna inanıyor ve bunu her yeri geldikçe tekrarlıyorlardı. Çünkü bu devlet kudsî temeller üzerinde binâ olunmuş; idealini **«Din ü Devlet, Mülk Vatan ü Millet»** gibi dört mübarek unsurdan tertip etmişti. Osmanlılar 2500 yıl önce cihân hâkimiyetini kuran kadim ataları Oğuz Han'ın Kayı Han kolundan geldiklerini biliyor; Milli Türe (hukuk) destân ve an'aneler böyle söylediğini görüyor; bu yüce hâkimiyetin asıl vârisi olduklarına inanıyorlardı. Destânî Türk velisi **Dede - Korkut,** 15. asır metnine göre kerameti ile Osmanlı hâkimiyetini müjdelemişti: **«Âhir zamanda hanlık girü Kayı'ya değe** (geçecek); **kıyâmet kopuncaya dek** (hüküm sürecektir). **Bu dedüği Osman neslidür.»** Şeyh Edebâli de Osman Gazi'ye evlâdlarının cihâna hâkim olacağını bildirmişti. Nitekim Osman Gazi de bir uc beyi iken Selçuklu karşısında Türk ve Oğuzlar arasında üstünlüğün kendilerine ait olduğunu belirtiyordu. Hazreti Peygamberin Türkler hakkındaki hadîslerinden başka İstanbul ile onun Fâtihini ve askerlerini tebcil etmiş bu sebeple Allah'ın kendilerini

dünyayı idâreye memur ettiği kanaatını bir inanç hâline getirmişti. Hattâ Fatih'in Şeyhi büyük veli Akşemseddin, mevcûd hadisler ve kerameti yanında, Kur'an'daki **«Beldetün tayyibetün»** âyetinin de bu kudsi fethine işâret olduğunu müjdelemiş ve bunu isbât da etmişti.

Bu hadîs ve alâmetler belirdikten sonra Gök-Türk kağanları gibi Fâtih ve büyük torunlarının artık kendilerini yer yüzünde ilâhî hâkimiyetin dâvâcı ve temsilcisi saymaları tabii idi. Nitekim Türkleri «**Cund Allah**» (Tanrının askerleri) gösteren başka bir hadis de Fâtih'in ve büyük padişahların mektuplarında yer alıyor; kendilerinin de **«El-Müeyyed min ind Allah»** (Tanrı tarafından te'yid edilmiş) olduklarına inanıyorlardı. Fâtih'in yanındaki İtalyan âlimin şehâdetine göre, artık **«Dünyada tek bir din, tek bir devlet, tek bir pâdişah ve İstanbul'un da cihanın pâytahtı»** olmasını istemesi tabii idi. Nitekim cihan pâdişahı Muhteşem Süleyman, Şarlken'in İmparatorluğunu tanımıyor, **«Âlemlerin sahibi tek Allah ve Dünyada da tek Cihângür vardır»** diyordu. Osmanlı Türklerin her şeyin üstünde tuttuğu, icâbında evlad ve kardeş feda ettikleri **«Nizâm-ı âlem»** dâvâsı Allah yolunda, hak ve adâlet üstünde bir dünya kurmaktı. Nitekim tarihin hiç bir imparatorluğu ve bugün sâdece nazariyatta kalan Birleşmiş Milletler ideali üç kıt'a üzerinde çeşitli ırk, din kültür ve mezhepler arasında Osmanlıların kurduğu âhenk ve adâlete erişmemiştir .İmparatorluk eyâletleri, devletler genişliğinde idi. Fakat o günün şartlarına, hattâ imparatorluğun inkırazına kadar Osmanlı paşalarınca müşkilâtsız idâre olunuyordu. Devrin en büyük şehri İstanbul'da geceleri zengin çarşıları eli sopalı bir kaç bekçi emniyeti korumağa yetiyordu.

Osmanlı **«Nizâm-ı âlem»** dâvâsı dünya hâkimiyeti, hele Türk Milletinin veya bir zümrenin istismarı ve tahakkümü gayesini asla gütmemiş; fetihler ve genişleme yine de müda-

faa maksadı ile olmuştu. Gerçekten Türkler henüz Anadolu'ya yerleşirken müthiş haçlı taarruzlarına uğramışlar, asırlarca süren bu savaşlar bu memleketi ecdad kanı ile sulamıştı. Anadolu'nun her parçası şehidlerin kemikleri, evliyâ ve kahramanların türbe ve ziyâret-gâhları ile dolu. Bizans tarihçisine göre **«II. Sultan Murad Gazi, düşman barışa saygı gösterdikçe savaşa ve fenalığa yanaşmazdı. Anlaşmaları bozan Haçlıları bir kaç defa perişan etmekle yüce Allah'ın İlâhî mükâfatını gördü»**. Fakat Haçlıları, daima kahrolmalarına rağmen asırlarca saldırışları eksiltmediler. 15. asırda Tuna kıyılarında otağını kuran Nihal oğlu, bu dâimi taarruzlar karşısında:

Eğer def olmazsa bu beliyye

Ne İznik kala ne Kostantiniyye» derken kendisinden sonra imparatorluğun kaderini âdetâ haber veriyordu. Kanunî Sultan Süleyman, Mohaç zaferini kazanıp Avrupa yolunu açınca arkadan İstanbul'a gelen elçilere bu husûsu güzel belirtmişti: **«Hıristiyan devletler ecdâdımın üzerine tehdid bulutları yığıyor; fakat bunlardan yağmur düşmüyordu. Eğer onlar sebep olmasa idi bu kadar kan dökülmeyecekti.»** Yanî Haçlılar, Türkler üzerine saldırdı; ama bir şey yapamadılar. Bu seferler olmasa ve bize emniyet gelse idi, Macaristan ovalarına gelmemize lüzum kalmıyacaktı. İslâm Cihâdı da, sanıldığının aksine, müslümanların bir tecavüze ve âşikâr bir düşman tehdidine marûz kalmadıkça, farz değildi ve barışı bozmağa cevâz yoktu. Her zaman bu hükmün aksi vukubulmuş; Allah'ın askeri şanlı zaferler ile **«Dâr ül-harb** artık **Dâr ül-cihâd** olmuş; Osmanlılar üç kıt'a üzerinde **«Nizâm-ı âlem»** dâvâsını gerçekleştirmeğe girişmişlerdi.

Diyanet Başkanlığı ve Laiklik

Türkiye'de lâikliğin din aleyhtarı anlayış ve tatbikatı sâdece İslâmiyet üzerinde cereyan etti; Türk milleti yalnız din adamlarından mahrum bırakılmadı; çocuklarına dini tahsil ve terbiye verilmesi de yasaklandı. Bu, insan haklarının en ağır bir ihlâli idi. Demokratik hürriyetler hüküm sürerken de dine baskı veya din aleyhtarlığı hâlâ nihayet bulmuş değildir. Hattâ yeni lâik anayasa bile lâikliğe aykırı ve eskisinden çok geri birçok maddeler ihtiva eder. Meselâ din istismarı diye çok müphem ve icabında tehlikeli bir yasak konulduğu halde dine ve mukaddesata tecâvüz serbesi bırakılmış; dinî kıyâfete de müsaade edilmemiştir.

Dinî hürriyet ve hakların lâiklik hududları içinde müdâfaası ve geliştirmesi Diyânet başkanlığının başlıca vazifesi olduğu halde bu müessese İslâmî ilimlerde o kadar zayıflatılmış ve siyasî baskılarla o derece ezilmiştir, ki haklarını müdafaa şöyle dursun dine aykırı fetvâlar koparmak içinde hayli zorlamalara uğramıştır. Meselâ neslin çoğalması aleyhinde tatbik edilen bir nüfus planlaması karşısında Başkanlık yalnız İslâmin hükümlerini yaymaktan mahrum bırakılmamış; dine aykırı bir hüküm verilmesi için de baskılara marûz kalmıştır. Din ve mukaddesata tecâvüzleri memleketi sarsan bir hâkim suçlu bulunduğu halde cezaya değil tazîme mazhar olmuş; lâiklik dâhilinde dinî vazifesini yapan bir imamın cenazesini kaldırmaması memleketi sarsmıştır.

Diyânet başkanı, makamına otururken yaptığı mülâkat bizde bu müessese ve mensuplarının yanlış bir yola sürüklenmesi din adamlarının yeni bir tahdid ve tehdid ile karşılaşması endişesi uyandığı için bu satırları yazmak lüzûmu duyulmuştur. Filhakîka yeni başkan sorulan bir suale karşı din adamlarının politikaya çok karıştığından şikâyet etmekte; bunların **«Diyânet teşkilâtına çok zarar verdikleri»** üzerinde durmakta ve kendilerile çalışmayacağını da açığa vermektedir. Fakat asıl huzursuzluğun, temsilcileri ezilmiş ve zayıflamış dinin siyâsete değil, siyâsetin dine müdahâle ve baskılarından geldiği malûmdur. Bu sebepledir, ki Diyânetin daha fazla politikanın emri altına düşeceği endişesi uyanmıştır. Hattâ, mübalağalı olmakla beraber, din adamları arasında politikaya kapılanlar da daha ziyâde siyâsi makamların baskıları ile bu duruma düşmüştür. Reis bey, bu tarafa dokunmaktan sakınsa bile, bütün mes'uliyeti din adamlarına yüklemekle dini ve müesseseyi korumak vazifesini başarması daha zor olacaktır. Halbuki suale sâdece **«dinin siyâset üstünde kalması başlıca vazifem olacaktır»** cevabını verse idi, hem isâbetli, hem de ihtiyatlı hareket etmiş olurdu.

Sayın Dr. L. Doğan Bey din adamlarını politika adı ile galiba yeni bir baskı altına alırken ideolojik meseleleri de aynı mahiyette saymakta, İslâmiyeti yalnız siyâsete değil din aleyhtarlığına ve komünizme karşı da müdafaasız bir hâle getirmekle işe başlamıştır. Gerçekten imanından ve mefkûresinden emin olduğumuz Başkan, sorulmuş sualler karşısında **«İslâmın sağ - sol ile ilgili»** olmadığını **«bunların birer iktisadî doktrin olduğunu»** söylerken din adamlarını siyâsetten sonra ideoloik sapıklıklar karşısında da susmağa dâvet ettiği kanaatını vermiştir. Her din gibi İslâmiyetin de kendi aleyhinde bulunan siyaset ve ideolojilere karşı kendini müdafaa etmesi hem tabiî hakkıdır; hem de

lâikliğin icabıdır. Bu hususta din adamlarının halkı uyarması din düşmanlığına ve komünizme karşı susmaması değil susması vazifesini yapmadığına ve dini müdâfaasız bıraktığına delâlet eder.

Başkanın sağ ve solu sâdece iktisadî doktrin göstermesi, bu dünyada yaşamadığı gibi bir mânâ ifâde eder. Zira solun ucu olan komünizm yalnız iktisadî bir doktrin değil aynı zamanda içtimaî nizamı ve dini yıkan başka bir sistemin dâvâcısıdır; bütün dinleri kaldırmakla beraber kendi doğmalarına göre materyalist bir din mâhiyetini de almıştır. Halkımızın sola karşı bulunmasının asıl sebebi de bu endişedir. Bu sebeple Türkiye'de bir siyasî teşekkülün komünist olduğu âşikâr ise ona karşı, kendi imkânlarına ve hizmet şekline göre, mücadele din adamlarının vazifesidir. Bu hareketi artık siyâsete ve ideolojilere karıştı diye kimse cezalandırılamaz. Hattâ komünist bir teşekkül din düşmanı olduğu bilindiğine göre mensupları siyasî ihtiyatla din aleyhdarlığı yapması bile ona karşı, iktidarda olsa dahi, mücadele din adamlarının vazifesidir. Bu her varlık gibi dinin de hem nefis müdâfaasıdır, hem de lâikliğin kendisine tanıdığı bir haktır. Nitekim her türlü hürriyetin yasak olduğu Peyk memleketlerde kilise komünist iktidarlarla açıkça mücâdeleden yılmamıştır. Komünist olmayan din aleyhdarı diğer parti ve iktidarlar için de durum aynıdır.

Diyanet başkanı sorulan suallerkarşısında İslâmın dayanağı Kur'an, Hadis ve hiç bir hukuk sistemine nasip olmayan muazzam Fıkıh eserlerinden hiç bir hüküm beyan etmeden babayani düşünce mahsulleri ile cevaplar vermesini de makamının heybetine ve tarihine yakışmayacağını düşünmelidir. Meselâ yabancı memleketlerde çalışmaya ve yeminin hangi ahvâlde bozulacağına dair cevapları da önce dini hükümlere göre karşılamalıdır. Diyânet teşkilâtının siyasî tesirlerle bir az daha sarsılması endişesi ile uyarıcı

satırlar yazarken herkesin hürmet ve tâzim göstermesi gereken bu yüce makamı ve bizzat sevdiğimiz başkanı da korumak vazifemiz idi.

Laikliğe aykırı Anayasa Düzeltilmelidir

Anayasa yapılan ve yine yapılması gereken ta'dillere rağmen yıllarca mükemmel bir eser olarak medhedilirken onun getirdiği lâiklik de aynı derecede öğülmüştü. Gerçi lâiklik Anayasanın değişmez maddeleri arasında yer almakla ona verilen bir ehemmiyet gösterilmiştir. Lâkin bu temel kanuna konulan bazı maddeler bu ana prensip ile öyle bir tezada düşmüş ve o derece din hürriyetine aykırı bir mâhiyet almıştır, ki Anayasa kendi kendisini ihlâlden kurtulamamış ve 1924 Teşkilâtı-ı Esasiyesine nazaran çok geri bir eser olmuştur. Bu durum karşısında onun için yıllarca okunan medhiyeleri İslâmiyetin cendere içinde sıkıştırılması ile alâkalı saymak ve değişmez maddeler arasında bulunması sebebini bu mânâda anlamak mümkündür.

Gerçekten birtakım müesseseleri görülmemiş, muhtariyet hisarları içinde tahkim eden ve millî irâde ile devleti taksime uğratan Anayasa lâikliğe aykırı olarak Diyanet Başkanlığını yalnız muhtariyetten mahrum bırakmamış; İslâmiyetle birlikte onu küçük bir memûriyet hâline de düşürmüştür. Dinin siyasete âlet edilmesinden daima şikâyet edip ona nefes aldırmak istemeyenler Başkanlığı politikanın emir ve arzusuna tâbi kılmanın tezadını düşünmemişler ve tatbikatta en çok şikâyeti de yine kendileri yapmışlardır. Halbuki Diyânet hükümetin emrinde bırakılsa dahi bu müesseye bazı hak ve imkânlar tanımak, dünyanın her memleke-

tinde olduğu gibi, başkanlığın saygı ve itibarını yükseltmek gerekirdi. Meselâ Diyânet başkanı kendi teşkilâtı tarafından seçilmeli, sık-sık değişen iktidar ve devlet bakanlarının keyfine oyuncak bir duruma düşürülmemeli idi. Nitekim siyasî müdâhaleler o dereceyi bulmuştur ki çok defa müftü, vaiz ve imamların tayinlerinde bile rol oynamışlardır. Hattâ Diyânet politika korkusu ile İslâmiyetin hükümlerini müslümanlara tebliğ edememektedir. Meselâ İslâmiyetin çocuk düşürmeğe cevöz vermediğini beyan etmek lâik hükûmetin ve şahısların işlerine hiç bir müdâhale sayılamayacağı ve lâiklik hudutları aşılmayacağı halde başkanlık bu tebliğ vazifesini yapamamış ve dindarları tereddüdden kurtaramamıştır. Diyanet başkanlığı İslâmın kendisini vazifelendirdiği ve lâikliğin de hak olarak tanıdığı bu kadar basit işlerde âciz bir durumada bırakıldıktan sonra bu müessese veya makamdan artık ana dâvâların hallini beklemek mümkün değildir. Meselâ Diyânet başkanlığının kendi teşkilâtı ve gayesi için orta ve yüksek derece din mektepleri açması, İslâmî ilim ve araştırmaların geliştirilmesi için enstitü ve merkezler kurması, en büyük tarihî müessesemiz olan evkafı canlandırması ve gerektiği nisbette dinî, içtimaî ve sıhhî tesisler kurması, bu ve sair ihtiyaçları için vakıf ve başka irâd kaynaklarına sahip olması gerekirdi. Bizim tarihi tekamülümüz bunu gösterdiğine ve Avrupa'da lâik veya dine dayalı memleketlerde kilise bu vazifeleri yaptığına göre Diyânetî bu esaslar üzerinde cihâzlandırmadıkça ne bu müesese ile birlikte Türk Cemiyetinin manevî yükselişini desteklemek ve ne de devletin lâik olduğunu iddia etmek mümkündür. Hattâ her şey devletin kontrolünde bulunduğuna göre husûsi teşebbüse de bazı haklar tanımak câizdir. Türkiye'de yaşayan gayri müslimlerin ve bazı bakanlıkların kendi gayelerine uygun mektepler kurarken Diyâneti bu hak ve imkânlar dışında tutmak elbette normal değildir.

Diyanetin, lâik esaslar dâhilinde, yeniden kurulması için gereken bu meseleleri şimdilik bir yana bırakalım ve Anayasa'nın ikinci ta'dili münâsebeti ile lâikliğe aykırı bulunan bir kaç madde üzerinde duralım. Bugün Adalet Partisi ile Demokratik Parti, Anayasa ta'dili için çok güzel teklifler ileri sürmüştür. Bu münasebetle din aleyhinde veya lâikliğe aykırı bazı hükümlerin de bu teklifler arasında bulunmasına lüzumunu belirtmek isteriz. Bunlar arasında Anayasa'nın din istismarı adı ile ihdâs ettiği bir suç en garibi ve tehlikelisidir. Filhakika bu hüküm hem lâiklik mefhûmuna aykırı olarak hiç bir memlekette mevcut değildir; hem de o derece müphem ve şumûllü yazılmıştır, ki bu madde ile başkalarının duyacağı bir şekilde İslâmiyetin ve hattâ Allah adının telaffûzu bile suç hududları içinde mütalea olunabilir; dolayısı ile bununla dini yasak etmek mümkündür. Gariptir ki, din istismarını bu derece dikkatle ve mâhirâne bir şekilde cezalandırmağa girişenler dine ve mukaddesata hakaret ve tecâvüzlere karşı hiç bir hüküm düşünmemiş; millî vicdana ve insan haklarına saygı gösterilmesi sağlanmamıştır. Bu sebepledir ki mahkemelerde din istismarı ile ilgili pek çok cezâ dâvâsına rastlanmakta, fakat İslâmiyete, Allah'a ve Peygambere hakaret ve tecâvüzler serbest bırakılmaktadır. Meselâ Türkiye'de «Çöl Peygamberi ve kanunları» gibi hakaret ve terbiyesizlikler neşredilebilmiştir. Hattâ bir temyiz başkanının milletin en mukaddes inancına saldırışı makbûl sayılmış; cenâzesi münasebetiyle Türk halkına karşı bir nümayiş şeklini alabilmiştir.

Lâiklik nâmına bir İslâmiyet aleyhdarlığı da din dersleri münasebetiyle görülmektedir. Gerçekten lâiklik icabı din dersleri için velilerin bir müracaatı gerekmiştir. Bu maksatla yüzde doksan dokuz müslüman olan bir memlekette çocuklarına din dersi istemeyen bir kaç kişinin bu arzusunu

mektep idaresine bildirmesi tabii iken Anayasa'ya tersine hüküm konmuş; din dersinin matlup olduğuna dair yüzde doksan dokuzun müracaatı emredilmiştir, ki bu da İslâmiyete karşı ve anormaldir. Dünyanın her memleketinde din adamlarına mahsus bir kıyâfet mevcud bulunduğu Türkiye'de bunun da Anayasa ile yasaklanması hem lâikliğe aykırıdır; hem de din adamlarından beklenen içtimai fazilet ve saygıya engeldir. Anayasaların millî vicdana uygun geldiği nisbette kudret ve hattâ kudsiyet kazandığını düşünürsek bunların düzeltilmesi ve samimi olmamız şarttır. Halbuki terki imkânsız, Bey, Paşa, Hanım, Hacı ve Hâfız ünvanlarını her an kullandıkça da Anayasa daimi bir ihlâle marûz bırakılmıştır, ki bunları da unutmamak lâzımdır.

Türkiye Tersine Zorlanamaz

Üç kıt'a üzerinde âdil ve sağlam bir nizâm kuran Türk milleti ülkeler genişliğinde eyâletler ve çeşitli kavimleri birer vâli ile asırlarca idare edebiliyordu. Bugün millî nizam ve devletini kendi hayırsız evlâdlarına karşı muhafaza endişesine düşmüştür. İctimai bünyesi, manevî temelleri ve hayâtiyeti çok kudretli bir milletin kısa bir zamanda böyle bir durumla karşılaşması tarihin hazin ve utanç verici bir tecellisidir. Gerçekten tarih milletlerin teşekkül, yükseliş ve sukutlarına dair sahifelerle doludur. Lâkin kendi aydınlarının suikasdına uğramış bir millete şâhid olmuş değildir. Gerçi Çarlık Rusyasında patlak veren Bolşevik ihtilâlini ve onun üzerinde rol oynayan aydınları hatırlamak mümkündür. Lâkin bahis mevzuu ihtilâl ictimaî bünyesi çürük ve nüfusun ekseriyeti esir halde yaşayan bir memlekette vukubulmuş; sefâlet ve ıztırap ihtilâli dâvet etmiştir. Halbuki Türkiye'de sâdece millî ve insani vasıfları çürümüş, ruhu satılmış küçük bir münevver zümre meydana çıktığından her memlekette rastlanması mümkün bu bedbahtların acınması ve istihzâ ile karşılanması gerekirdi. Lâkin başka memleketlerden farklı olarak Türkiye'de aydınların manevî sûkutu ve suikasdı en yüksek makamlara kadar nüfuz etmiş; ilmi, siyasî, idarî, hukukî bütün yüksek müesseseler, matbuat, san'at ve sermâye gibi müessir muhitler istilâya uğramış; hattâ gençliğin çürümesi ve suikasd da bu kaynakların eseri olmuştur.

Bu da milletimizin tersine zorlandığını meydana koymakta; sistemli bir şekilde ve mâhirâne metodlarla tasfiye-

ye uğrayan idealist ve liyakatlı vatan evlâdları vazifeye başlamadıkça, ilmî, millî ve insanî esaslara dayalı, halkın irâdesine bağlı yeni bir görüş ve heyecan yolu bulunmadıkça buhrandan ve hattâ felâketlerden kurtulmamız mümkün olmayacaktır. Bu durum her Türkü mukaddes bir vatan vazifesi ile karşılaştırmıştır. Bunu başaramadığımız takdirde yalnız Hak, tarih ve büyük ecdâdın lânetine uğramakta ve insanlık nezdinde şerefimizi kaybetmekle kalmayacağız. Toptan yaşamak hakkından da mahrum kalmamız mukadderdir. Nitekim vatan kuran ecdâdımız ve onu en mukaddes bir emânet olarak kanları ile koruyan babalarımız millî - İslâmî ideallerle cihazlandığından Hakkın ve vatanın emrine göre ölüme hazırlanmış bulunduğu için yaşadılar, evlâdlarına da mukaddes devleti ve tarihî emânetleri miras bıraktılar. En müthiş tehlikeler karşısında beşer takatı üstünde bir hayâtiyet ve imanla Çanakkale'de ve Sakarya'da muhteşem tarihimize yeni hamaset destânları eklediler. Millî - İslâmî idealler ile **«Hasta adam»** harikalar yarattı. Mübârek ecdâd rûhunun şâd, Mehmed Âkif'in ölmez eserlerinde milletimizin gönlü de abâd ve dünya da hayran oldu. Zira hastalık milletimizde değil İmparatorluğumuzun karşılaştığı ağır şartlarla alâkalı idi. Bu sebeple Hasta Adam adı onu takan Çarlık Rusyası'nın bünyesine uygun düştüğünden geldiği yere iade olundu ve bizim için de bu efsâne artık tarihe gömüldü.

Modern Türkiye, işte, bu tarihi büyük miras ve onu yaratan Türk - İslâm idealleri üzerinde doğmuştu. İmparatorluğumuzu kaybetmekle beraber Anadolu'da millî birliğe kavuştuğumuz, emperyalist emellerden ve dâhili, isyanlardan kurtulduğumuz için medeniyet dâvâmızı yoluna koyacağımızdan ve kudretli bir millet olacağımızdan emin idik. Fakat bu dâvâ ilericilik zannı ve Avrupalılaşmak hevesi ile yalnız kıyâfet değişikliği şeklinl almamış; millî hayatiyet ve medeniyet kaynaklarımızı da kurutmak cidâli olarak ge-

lişmiştir, ki tarih ve sosyoloji ilimleri ve bizzat medeniyetler tarihi, böyle bir hâdiseye şâhid olmamıştır. Bu tehlikeli davranışların ağır buhranlar doğurması mukadderdir ve en kuvvetli milletler de tarih ve vatan şuûrunun kaynaklarından kopmakla, millî kültür, edebiyat, din, dil, san'at ve mûsıkîsini tasfiyeye, ahlâk ve mefkûresini tahribe girişmekle varlığını muhafaza edemez. İşte manevî buhranın ilk kurbanları aydınlar olduğu ve boşluktan hazmetmeyen tabiat kanununa göre sapık ideolojilere veya maddenin esâretine düştükleri için Türkiye bugünkü çıkmazla karşılaşmış; milletimizi dıştan yıkamayan kuvvetler de **«zaaf tehlikeyi dâvet eder»** düstûruna göre bu fırsatı kaçırmamışlardır. Bu durumda Avrupa matbuatında tekrar **«Hasta adam»** adının meydana çıkmasına şaşmamalıdır. Asıl şaşılacak, utanılacak şey felâket cephesi ve hıyanet vak'aları meydana çıktığı halde resmi kafaların hâlâ hastalıktan kurtulamamasıdır. Hattâ ordunun müdâhalesi ile önlenen korkunç boğuşma hazırlıklarına ve askerî mahkemelerin faaliyette bulunmasına rağmen yüksek makamlar hâlâ uyanmadığından yine de milliyetçi ve idealist vatan çocukları hor görülmekte, müesseseleri de tasalluttan kurtulamamakta ve aşırı solcular ile millî meseleleri halletmek garabeti sürüp gitmektedir. Bu satırlar, Türkiye'nin artık tersine zorlanamayacağını, akıl ve hak yolundan, sapmış bozuk kafalar ve «Devrimbaz»lar ile selâmete eremiyeceğimiz bedâhatını kısaca belirtmek üzere yazılmıştır.

Münevver Taassubundan Kurtuluş

Millî kültür ve mefkûrenin bozulması, münevver sukûtu ve suikasdların başlıca kaynağıdır. Bugünkü hazîn buhrandan kurtulmak ve aydın birliğine kavuşmak için ilk şart, şüphesiz, aklımıza ve hür şahsiyetimize sâhip çıkmak, kendi icadımız olan garip bir taassuptan ve ona bağlı doğmalardan silkinmektir. Bu suretle insanlık haysiyeti ve var olmak endişesi hâkim olunca tarihî medeniyet ve mefkûre kaynaklarımız üzerine konan bütün yasakların gülünçlüğü anlaşılacak ve dimağımızı felce uğratan esaret zincirleri kendi elimizle kırılacaktır.

Bu sâyede ilmî düşünceye, medeniyetler tarihine, başka memleketlerin tecrübelerine ve bizzat milletimizin aklı selimine göre Türkiye millî rûhunu ve ideallerini canlandıracak; maddî - manevî muvazeneyi bularak dağılmaya değil millî birliğini çelikleştirmeye muvaffak olacaktır. Zirâ, bütün hatâ ve tahriplere rağmen, Türk milleti, harikulâde bir hayâtiyeti ile tarihî mirâs ve hasletlerini, köyünde ve kasabasında, muhafaza etmiş; ecdâd hâtıralarına bağlı kalmış; millî kültür ve mefkûre kaynaklarımıza erişmek fırsatını bulmuştur. Hattâ Türkiye, Millî, İslâmî ve Avrupaî kültür unsurlarının âhenkli bir sentezini yapmak sûreti ile, yeni bir Türk medeniyeti kurmak imkânlarına da sâhiptir. Esasen geopolitik duruma göre Anadolu'da ancak kudretli millet ve kül-

türlerin pâydâr olabileceğini çok iyi kavramalıyız. Nitekim tarih, bu ülkede, bir çok zayıf kavim ve kültürlerin hep inkıraz bulduğunu göstermiştir. Buna mukabil yalnız Türk milletidir, ki maddî - manevî kudreti ve çetin mücâdeleleri ile, Anadolu'yu önce sağlam bir vatan hâline getirmiş; sonra da, ona dayanarak, üç kıt'a üzerinde âdil bir dünya nizâmı tesis etmiş; çeşitli millet, din ve kültürleri âhenk içinde yaşatabilmiş ve ana-yurdunda 10'ncu asra ayak basan bir ömür sürmüştür.

Bu kısa muhâkeme ile, bu nâzik zamanda, hemen uzun vaadeli medeniyet dâvâmıza girişmeyi teklif etmek niyetinde değiliz. Fakat bu düşünceye sâhip olduktan sonra silkinmemiz ve kurtuluş yoluna dönmemiz mümkün olacağından rûhen hazırlıklı bulunmaya ihtiyaç vardır.

Bu münâsebetle âcil tedbirler için en mühim kuvvet, şüphesiz, Başvekil ve hükûmetine Türkiye'de mutedil veya demokratik bir sosyalizmin henüz mevcut olmadığını, bu fikir ve iddiada bulunanların da aşırı sola yardımcı bir duruma düştüklerini arzetmeyi faydalı buluruz. Esasen memleketimizde demokratik sol dâvâsı güdenler, hep samimî de olsalar, millî ve dinî kıymetlere karşı bulunduklarından Türk milleti tarafından asla tasvip görmemişlerdir. Bundan başka, bugün milletçe suikasd karşısında bulunduğumuz için, başta hükûmet olmak üzere, bütün müessir kuvvetlerin millî ideal etrafında mutlâk surette birleşmesi kurtuluşun tek çâresidir. Bu varlık ve yokluk anında çelik gibi birleştiğimiz takdirde bu milletin evlâdları olan aşırı solcu veya şaşkınlardan çoğunun da bizimle beraber olacağından endişe etmiyoruz. Bu durumda ilk millete dönüş hareketini Başvekilden ve siyasî liderlerden beklemek tabiîdir. Zirâ nâzik zamanlarda bazan küçük bir hizmetin ve hattâ jestin derhal büyük neticeler vermesi çok mümkün olmuştur. Bununla beraber Türk'ün, Başvekilin bir Kerensky olmasını

değil milletin kalbinde ve tarihimizde güzel bir mevki kazanmasını istediğini de ifâde etmiş oluyoruz.

Nitekim sâbık Başvekil'e de, o intikal devresinde, millî irâde ve şahsî kabiliyetleri sâyesinde, büyük bir hizmet imkânına sâhip bulunduğu ve bu takdirde tarihî mühim bir mevkiin kendisi için hazırladığı söylenmişti. Umumî ve husûsî görüşmelerde yapılan izahlarda, aksi halde buhranın, milletle birlikte, hepimizi fena bir zamanda yakalanmasının mukadder olduğu kanaatı da daima tekrarlanmıştı. Nihad Erim Bey bir partiye dayanmamakla beraber bugünün şartlarına göre yine de büyük imkânlara sâhiptir. Türkiye'de ya milliyetçilik ya Komünizm hâkim olacağından, bu buhran devresinde artık orta yoktur ve sun'î olarak şişirilen sağ tehlike vehimlerinden sıyrılmadıkça ne milletimizi ve ne de bizzat şahıslarımızı buhrandan kurtarmak mümkün değildir.

Bu muhâkeme tabii bütün diğer liderler ve hattâ şahıslar için de doğrudur. Nitekim ekseriyet partisinin lideri olarak Demirel Bey de, bu dönüm noktasında, mühim bir hizmet fırsatını bularak, bütün hatalarını siler; millet ve tarih huzurunda mutena bir yer kazanabilir. İsmet Paşa da tarihî şahsiyetine yeni ve parlak bir bahis eklemek fırsatına sâhiptir. Bugün bu utanç verici manzara karşısında vatan ve şerefimiz emretmekte ve milletle beraber olup âciz olmaktan kurtulmak gerekmektedir. Allah'ın gazabına, tarihin, ecdâdın ve milletin lânetine uğramamak için bir an önce nifak ve nefret duygularını bırakmalı ve kardeşlik hislerine bağlanmalıyız. Zira, aksi takdirde, tarih **«bu kadar sağlam bir milleti liyâkatsız evlâdları bu hâle düşürdü»** hükmünü verecektir. Biz bu hazîn durum karşısında, yine 13 asır önce, Bilge Han'ın: **«Ey Türk milleti titre ve kendine dön!»** hitâbını tekrarlıyor: Allah'ın hak yolunda kanını akıtarak ihtişamlı tarihini yapan bu milleti esirgeyeceğine inanıyor ve bunu niyâz ediyoruz!

Milli İrade ve Büyüyen Türkiye

Türk milleti tarih boyunca çok velûd (doğurgan) olduğu için daima Türkistan hudutlarından taşmış; uzak - şark'tan Avrupa'nın ortalarına ve Kazan'dan Akdeniz ve Kızıldeniz sahillerine kadar yayılmıştı. Fakat asırlarca savaşlar ve felâketler neticesinde nihâyet Anadolu'ya sıkışmış ve 13 miyona düşmüştü. Biz mekteplerde okurken bu küçülmemize 100.000'i aşan yalnız İstanbul ve İzmir gibi iki şehrimize bakan, Avrupa'da 40, 50 milyonu geçen devletleri ve her birinde milyon ve 100.000'in üstünde onlarca büyük şehirleri görünce de çok üzülürdük. Bütün şehirlerimiz de birer köyden ibâret idi. İstanbul bile milyonun çok altına düşmüştü. Bu maddî küçüklüğü bir türlü hazmedemiyor; bu sebeple de nüfus sayımlarını heyecanla bekliyor; dış Türklerin memleketimize göçleri ile artmamızı istiyorduk. Fakat sayımlar hep 13, 16, 17, 18 milyonları gösterince bir türlü tatmin olmaz; üzüntümüz daha fazla artar idi. Bazan da sayımların iyi yapılmadığı ve daha ziyâde olduğumuz düşüncesine kapılır teselli bulurduk.

Memleket maddî - manevî bir sefâlet içinde bulunduğu halde kafalarımız daimî **«Asrı yıla sığdırdık»** nutukları ile dolar ve **«Muasır medeniyetin üstüne çıkacağız»** iddiaları ile gençlik ümidlerimizi tazelemeğe çalışırdık. Lâkin milletin maddî - manevî ızdırap içinde kıvrandığını, memleketin açlık, çıplaklık ve hastalık diyarı olduğunu, Anadolu'da zul-

meti yırtan ışığa, kağnı gıcırtısına baskın çıkan motor sesine ve düzgün bir yol görmeğe hasret çeker; nutuklar ile bu acı manzara arasında bir münasebet bulamazdık. Halbuki millî ve dinî mukaddesatımızı harcarken hep asrı yıla sığdıracağımızı ve böylece medeniyetle ilerliyeceğimizi umuyor; fakat yıllar uzadıkça sefaletin de arttığını görüyorduk. II. Cihan Harbi devresi gençler arasında artık hayallerin serâp ve nutukların boş olduğu kanaatını yaymağa başladı. Milletin sefâleti ve memleketin harâbisi ile müvâzi olarak nüfûsumuzun sadece arpa boyu ilerlemesi de ümidsizliği arttırıyor; Şark milletlerine medeniyet götüreceğimize dair iddialara karşı da kağnı ile ne götürebileceğimizi bir türlü keşfedemiyorduk. Bu manzara ve ümidsizlik psikolojisi bir yanda millî ve dinî ideallere dönüşe, öte yanda da solculuğun gelişmesine sebep oluyordu.

Hârici şartlar ve dâhili ıztıraplar demokrasi haraketini doğurucu bütün halk ve aydınlar millî irâdenin tecellisi dâvâsına sarıldı, gerçekten millet artık maddî - manevî - sefâletin hep Halk Partisi tahakkümünden geldiğini anladı. Bu sebeple milletin ilk hedefi kendisini **«Hâkimiyet milletindir»** veya **«Köylü efendimizdir»** sözleri ile aldatan bu kötü ve beceriksiz diktatörlüğü yıkmak oldu. Bununla beraber demokrasinin ilânına rağmen bu partinin oyunları ve zulmü devam etti. Milletin çetin mücâdelesi karşısında bir daha süngüler üzerinde Meclis'e girilemeyeceği endişesi 1950'de millî irâdenin tecellisine ve Halk Partisinin sukutuna imkân verdi.

Millet bu zaferi kazanınca yalnız zulüm yerine adâlete ve hürriyete kavuştuğunu hissetmedi. Millî irâde ile, aynı zamanda, refâh ve medeniyet yolunun da açıldığını gördü. Gerçekten açlık, çıplaklık ve hastalıklar sür'atle gideriliyor; motor sesleri, fabrika bacaları yükseliyor; yol, liman, baraj, su tesisleri ve inşaat ile Türkiye imâra kavuşuyor; ya-

şanabilen bir ülke oluyordu. Artık tahsildar kırbacı ve jandarma süngüleri altında kalan köylerde böyle bir korku kalmamıştı. Köye sâdece almak ve sürülerini sürmek için giren hükûmet yerini oraya su, yol ve iş götüren insanlara terketmiş; kağnı temsilcileri gitmiş; motor temsilcileri gelmişti. Fakat zavallı kağnıcılar hâlâ motora karşı ilericilik iddialarından kurtulamıyor; kısa zamanın tecrübelerine rağmen millî ve dinî temelleri yıkmakla medeniyet getireceklerini ağızlarından bırakmıyorlardı. Zira Halk Partisi düşürülmüş; fakat onun hastalığı tedâvi olunmamıştı. Esasen diktatör bir parti ve şefinin demokrasi devrinde de siyasî bir role sahip olduğu veya millî iradeye bağlandığı görülmemiştir.

Millî irâdenin tecellisi ile Türkiye zulümden, maddî - manevî sefâletten kurtulmakla kalmadı; medeniyetin de artık mümkün bulunduğu, bunun da çürük münevver kafası ile değil halkın aklı selimi sâyesinde olduğu kanaati hâkim oldu. Bu hususdaki ümidsizliğe ve Halk Partisi ile birlikte solculuğa karşı da son darbeyi indirmiştir. Gerçekten hür dünyanın zaferi ve Stalin'in kaba siyâseti sâyesinde demokrasi imdâda yetişmese idi Halk Partisinin maddî - manevî tahribatı Türkiye'yi daha fazla Komünizme yaklaştırabilirdi. Nitekim bir Halk Partisi vâlisi Komünistlere küfrederken **«Siz kim oluyorsunuz! gerekirse komünizmi de biz getiririz»** diyordu. 1950'den sonra Türk milleti maddî - manevî sefâletin verdiği ümitsizliği aşağılık duygusunu ve memlekette medeniyetin yükselemeyeceği bedbinliğini kendi irâdesi ile yenmesi en büyük bir inkılâp oldu ve nüfus artışı ile de büyüyen bir Türkiye meydana çıktı, Türk milleti sefâletten uzaklaşınca ırkî hayatiyete sâhip olduğunu da gördü. Filhakika memlekette hayat ve medeniyet gelişirken nüfusumuzun da binde 3 bin artış hızı kazanarak bugün hamdolsun 37 milyona ve 100.000 insanı toplayan 20

şehre sahip olduk. Gerçi bazı menfî hâdiseler bu artışı binde 2,7 ye indirdi ise de ırkî hayatiyetimizi daha fazla durdurmak gayretleri de muvafakiyet kazanamadı. Bununla beraber gelecek yazılarımızda bu menfî gayretler üzerinde durulacaktır.

Türkiye'de Medeniyet Hamlesi ve Nüfus Artışı

Medeniyet kelimesi ve mefhûmu şehirle alâkalı olarak doğmuştur. Nitekim bugün Avrupa dillerinde kullanılan **Civilisation** da Lâtince **civitas** (citè) dan gelip ilk mânâsı şehirleşmedir. İslâm dünyasında da durum aynı olup **medeniyet** de Arapça **medîne** (şehir) den türemiş ve şehirlilik mânâsını ifade etmiştir. Bizim kültür ihtilâlcileri Türkiye'yi millî ve dinî temellerinden koparırken Türkçeye karşı da barbarca saldırışlara geçip bir **Kuş dili** yaratmağa giriştiler ve medeniyet karşılığı bir **uygarlık** kelimesi uydurdular. Bu garip kelimenin, medenî rolleri dolayısı ile Uygurların adından alındığı anlaşılıyor. Fakat Uygur sıfat değil isim olduğu ve meselâ **«biz medeniyiz»** yerine **«bir uyguruz»** dediğimiz zaman başka mânâ anlaşılacağı için Türkçenin kaidelerini bilmeyenler veya dil anarşisine aldırmayanlar, bir harf değişikliği ile **«medenî»**yi **uygar** ve **«medeniyet»** i de uygarlık yaparak bizzat medeniyetten uzaklaşmak yolunu tuttular.

Medeniyet kelimesi ve mefhûmu şehir ile ilgili bulunmakla beraber geniş mânâda muayyen kültür seviyesine erişen köylüleri ve göçebeleri de ifâde eder. Nitekim yerleşik halklara nazaran daha ileri hayat seviyesinde göçebe kavimlere de rastlanmıştır. Fakat yine de medeniyet sıkı bir şekilde şehir ile alâkalıdır. Bu münasebetle Türk - İslâm

dünyasının en yüksek devrinde milyonu ve 500.000 nüfusu aşmış pek çok şehir bulunduğu halde, aynı çağda, çok geri medeniyet seviyesinde bulunan Avrupa'da 100.000'e çıkmış bir şehrin mevcud olmadığını hatırlamak yerindedir. Meselâ Sultan Sancar'ın paytahtı Merv, Hilâfet merkezi Bağdad, İlhanlı paytahtı Tebriz ve Kahire şehirleri milyonun üstünde nüfusâ sahip idi. Anadolu'da en ileri devri temsil eden Selçukluların sukutundan sonra bile Sivas'ta 120.000 kişi yaşıyordu, ki bu şehir Cumhuriyetin ilk yıllarında ancak 25.000 nüfusa sahip idi. Avrupa'nın yükseliş devri olan 16. asırda Londra 500.000'e çıkmış iken İstanbul asırlarca milyonun üstünde bulunuyordu. Aslında yalnız şehirler değil umûmî nüfus kesâfeti de medeniyetle ilgilidir. Nitekim ilk medeniyetler de, Eski Çağ şartlarına göre, sıcak ve verimli Dicle ile Nil vâdilerinde doğmuş ve ancak Modern Çağlarda şimale doğru kaymıştır.

Bu kısa malûmat nüfus artışı ve şehirlerin büyümesi hâdisesinin bir medeniyet ölçüsü olarak hepimizi ne derece memnun etmesi gerektiğini de gösterir. Filhakika Türkiye'de 1950'den sonra şehirlerin büyümesi hem umûmî nüfus artışı, hem de köylerden şehirlere doğru devamlı insan akını ile mümkün oldu. Bu da medenî ilerleyişe delâlet eder. Nitekim Avrupa'da 19. asır sanayi inkılâbı ile geniş bir demokratik hareket vukubulmuş; köyler boşalıp şehirler devleşmiştir. Türkiye'de şehirlerin sür'atle büyümesi çok sevindirici bir hâdise olduğu halde birtakım kalemler İstanbul ve Ankara'nın gece-kondular ile dolmasını feryâdla karşılamışlar; şehirlerin estetiğini ve medenî seviyesini korumak için bu nüfus akımının yasaklanmasını istemişlerdi. Hükûmetler de, sık-sık gece-konduları yıkmak sureti ile fakir halkı perişan etmişlerdi. Bütün bu gayretler tabiî iktisadî ve sosyal kannulara çarparak kırılıyor; demokratik hak ve hürriyetler de yaygara ve yasakları iflâs ettiriyordu.

Büyük şehirlerin estetiği ve temizliğini ileri sürenler şehirlerin kendi bünyeleri içinde çabuk büyüyemiyeceğini ve iş talebinin de karşılanamayacağını düşünmedikleri gibi bu medeniyet hâdisesinin Avrupa'da da böyle cereyan ettiğini hesaba katamıyorlardı. 19. asır Avrupasında sanâyi ve kapitalizm en yüksek seviyeye erişince büyük şehirlerin etrafı köylerden gelen nüfusun oturduğu işçi mahalleleri ile dolmuştu. Kapitalizm dünyanın servetini Avrupa'ya akıttığı halde sefâlet ve pislik bizim gece-kondulardan çok daha fazla idi. Zira millî ve dinî inançlarımız su ve temizlik üzerinde çok kuvvetli olduğu halde Avrupa'da bu mefhum çok yenidir. Nitekim temizlik hususunda tarih Türkiye hakkında hayranlık, Avrupa hakkında da hayret verici sahifeler ile doludur. Bu sebepledir, ki Avrupalı bazı eski seyyahlar Türklerin üstünlüğünü de temizlik ile izah etmişlerdi. Dünya servetini toplamasına rağmen Avrupa'da işçilerin hayatlarının düzelmesi insanlık duygularından ziyâde sosyal mücâdeleler neticesinde mümkün olmuş; bu suretle içtimaî adaletin gelişmesi de hür dünyada komünist zulmüne fırsat vermemiştir. Türkiye hem millî ve hem dinî an'aneleri ve hem de garbın tecrübeleri sâyesinde sermâyenin bu teşekkül devresinde sosyal âhengi daha kolay korumak imkânlarına sahiptir. Bu muhakeme maddî - manevî müvâzeneye de sâhip olduğumuz takdirde sukut etmiş bozguncu münevverlerin de meydana çıkamayacağına ve düşmanla işbirliği yapan suikasdcıların da kalmayacağına delâlet eder. Türkiye'de şehirlere doğru vukubulan nüfus akımına karşı yükselen menfi seslerin bilâhare umûmi nüfus artışına karşı başlaması ise Türk ırkını kısırlaştırma gibi çirkin bir mahiyet almıştır, ki gelecek yazımızda da bunun üzerinde duracağız.

Neslimizi Kısırlaştırma Bidatı

Türkiye manevî tahribat ile bugünkü utanç verici hâdiselere uğratılmakla bırakılmadı; ırkımızın hayatiyeti de göze battı; yabancı iğfali buna da engel olmak çârelerini aradı ve maalesef tahribata âlet edilen Türk aydınları burada da oyuna geldiler. Halbuki, geçen makalelerimizde ifâde ettiğimiz üzere, bu mes'ud artışımızdan ne kadar memnun olmuştuk. Yüz bin nüfusu aşan yirmi büyük şehre sahip bulunmamızı, bir medeniyet ölçüsü olarak, ne derece gururla karşılamıştık. Maddî - manevî sefâletle geçen 27 yılda nüfusumuzun da arpa boyu ilerlemesi ıztırabını çeken nesiller nasıl kısırlaştırılmağa rıza gösterir! Biz niçin daima akla gelmedik yıkıcı teşebbüslere hedef oluruz? Fakat daha acısı Türk aydınları ve makamları manevî tahribat gibi artışımızı da yine **«İlericilik»** sanması ve dış oyunlara kurban gitmesi değil midir? Gerçekten Millî irâdenin tecellisi ve medeniyet hamleleri ile sefâletin önlenmesi sâyesine ırkımızın binde üç nisbetinde hayatiyeti görülünce, galiba, tahribat kâfi gelmemiş; girişilen gayretlerle bu nisbet binde 2,7 ye düşürülmüştür. Ama yine de 37 milyona yükselmemiz mümkün olmuştur.

Türkiye'nin bu hayatiyetini durdurmak teşebbüsü bu artan nüfusun beslenemiyeceği ve kalkınmayı da köstekleyeceği iddiasına dayanıyordu. Ciddiyetten ve samimiyetten mahrum bulunan bu ithal malı, müşteri bulmuş ve maalesef **«Doğum kontrolü»** veya **«nüfus planlaması»** adlı kanunla yürürlüğe girmiştir. Buna göre çocuk düşürme ve gebeliğe engel bütün yasaklar kaldırılıyor; Devlet teşkilâtı dış yar-

dımla gelen makina ve techizatla seferber ediliyordu. Kısaca Türk ailesinin **harîm-i ismetine** girilerek neslimizin çoğalmasına kıyılıyordu. Bu kısırlaştırmaya karşı yapılan tenkidler kanunun çıkmasına mani olamamıştır.

Bununla beraber millî vicdanda hoş karşılanmadığı ve fuhşu da kolaylaştıracağı efkârda yayılınca yeni propagandalara baş vuruldu. Kısırlaştırıcılara göre nüfus artışının önlenmesi bahis mevzuu olmadığı tarzında boş iddialar ileri sürülüyor; kadınların, kendi başlarına çocuk düşürmekle, kayıplara uğranıldığı da ilâve ediliyordu. Fakat daha garibi dinden ve onun istismarından şikâyetçi olanların bu hususta menfi maksatla ona baş vurmalarıdır. Nitekim son olarak da İslâm memleketlerinin Rabat'ta doğum kontrolünün dini bakımdan câiz olduğuna dair bir kongre kararının gazetelerimizde yer aldığı görülmüştür. Bu hususta selâhiyet Diyânet başkanlığına aid olduğu ve haberin hiç olmazsa oradan teyidi gerekirken bunun yapılmaması hakikate uymadığı kanaatını yaratıyordu. Aslında Rabad'da böyle bir kongrenin yapılıp yapılmadığının Diyânet tarafından tekzip veya tavzihi hem dini vazifesi icabıdır; hem de lâikliğin kendisine tanıdığı bir haktır. Halbuki Rabat Kongresinde doğum kontrolünün câiz olduğunu değil tıbbî bir zaruret halinde bir istisnanın bahis mevzuu bulunduğunu, Sabah gazetesi esas metni verince, anlaşılmıştır. Bu hâdise Bektaşi'nin âyetin sâdece kendisine lâzım olan **«Lâ takrebu's-salâte»** kısmını okuması hikâyesi karşısında bulunduğumuzu gösterdi.

Türkiye'nin artan nüfusu besleyemeyeceği ve kalkınmayı köstekliyeceği iddiası karşısında ilk akla gelen şey 13 milyon olduğumuz zamanının sefâleti ile bugünkü 37 milyonun ileri halini kıyaslamak, henüz iktisadî kalkınmanın başında ve kilometrekareye göre de Avrupa ve başka pek çok ülkenin gerisinde bulunduğuduzu hatırlamak olur. Ni-

tekim eğer sanayimizi kurup ilk hamlede nüfusun yarısını oraya aktarır; yer-altı ve yer-üstü kaynaklarımızı iyi işletirsek 60 milyonu bulunca ya kadar bir nüfus meselesi asla vârid olmayacaktır. Eğer Türkiye ikitsadî ve medenî yükselişten mahrum ise zaten bu nazik coğrafî bölgede millî varlığımız da emniyet altında değildir. Medeniyet ve kalkınmanın, aynı zamanda, bir nüfus kesafeti olduğuna geçen makalemizde de işâret olunmuştu.

Tarih Anadolu'da ancak maddî - manevî kudreti yüksek nüfusu çok olan Türk milletinin şan u şerefi ile pâydâr olduğunu, kültür ve miktarı zayıf kadim kavimlerin hep inkıraz bulduğunu gösterir. Biz yüz milyonu aşmış milletler arasında, üç kıt'a ve denizler üzerinde olduğumuzu iyi düşünürsek nasıl bir istikbale doğru ilerlememiz gerektiğini daha iyi anlarız. Dünyanın nüfus artışı karşısında duyulan endişelerin, Türkiye'yi değil, daha kalabalık ve kesif, 100 milyonları aşmış memleketleri hedef tutması lâzımdır. Halbuki 250 milyon olan komşumuz Rusya, başta olmak üzere, ekseri devletler artışı teşvik siyaset ve tedbirlerine baş vurmuşlardır. Fransa 40 milyonda çakılıp kalmış iken, son devirde, aldığı tedbirler ile 50 milyona ulaşmıştır. Türkiye'nin nüfus artışından ne kendisinin ve ne de komşularının şikâyeti için bir sebep olmayacağına göre millet ve tarih karşısında artık aklımızı başımıza alıp mes'uliyetimizi kavramalı, memleketimizi ve kaderimizi ecnebi vesâyeti ve oyunlarına bırakmamalı, **Türk neslini kısırlaştırma** bid'atından bir an önce kurtarıp bu gülünç ve şâibeli duruma son vermeliyiz. Zirâ bu aynı zamanda millî bir şahsiyet ve haysiyet meselesidir.

Komünizm Manevi Sukutun Eseridir

Türkiye, 1960 yılına kadar, Komünizme karşı bir kale sayılıyor; dâhilde ve dünyada bu kanaat yaygın bulunuyordu. Gerçekten milletimizin İslâmî - millî ideallere bağlılığı, içtimaî bünyemizin sağlamlığı ve nihayet Rus istilâlarına karşı hassasiyetimiz böyle bir kanaatın husule gelmesine sebep olmuştu. Bu hüküm çok yanlıştı ve madde üzerinde kurulan Marksizmin gayesine her şeyden önce manevî bütün kıymetleri yıkmakla erişeceğini, maddî ve sosyal imkânların geçici bir vasıta olduğunu anlayamamaktan ileri geliyordu. Nitekim biz komünizmin maddî olmaktan ziyâde manevî sefâletin eseri olduğu ve münevver sûkutu ile tehlikenin yayıldığı görüşünü müdafaa ile bu kanaatı düzeltmeğe çalışıyorduk. Zira Türkiye'de millî, kültür, din, ahlâk ve mefkûre kaynakları öyle tahrip edilmiştir, ki gittikçe derinleşen manevî buhran ve onun içinde yetişen münevver nesillerin sukut etmesi ve husule gelen ruhî boşluğu komünizmin doldurması mukadder idi. Komünizme taraftar bulunmayan diğer maneviyat düşmanları da aslında bir doktrine hizmet ediyorlardı. Hattâ lâik bir memlekette din ve vicdan hürriyeti hüküm sürse dahi dinin yaşamasından ise, Komünizm zulmunu tercih ve teşvik edenler daha çoktu.

Biz neşriyat, konferans ve siyasî konuşmalar ile ve bilhassa **«Türkiye'de Mânevî Buhran»** ve **«Türkiye'de Ko-**

münizmin Kaynakları» adlı eserlerimizde millî ideal kaynaklarından mahrum kalan, tahsil müesseselerinde ruhî ihtiyaçları karşılanamayan gençlerin yabancı ideolojilere kurban gittiğini, Komünizmin sür'atle yayıldığını ve tehlikenin mevcud olduğunu, delilleri ile, meydana koyuyorduk. Hattâ eğer ciddî tedbirler alınmaz, Maarif ve Üniversite islah edilmez ve Diyânet teşkilâtına lâikliğin gerektirdiği imkânlar verilmez ise, şiddetli manevî buhranın maddî bir şekilde patlak vereceğini, bu sâyede Komünist tehlikenin ağırlaşacağını ileri sürüyorduk. Gerçekten Türkiye'de gençlik ve aydınlar arasında sapık ideolojilerin yayılmasına, düşman cepheler teşekkül etmesine, Üniversite ve Maarif teşkilâtında hastalıklar belirmesine rağmen mes'ul makamalara bu gerçek tehlikeyi anlatmak, istikbâlin emniyette bulunmadığını göstermek mümkün olmuyordu.

Bu fikirler milliyetçi münevverlerin düşüncelerine ve halkın ızdırabına tercüman olduğu halde yüksek makamların bu davranışları memleketin iyiye doğru gitmediğini gösteriyordu. Uzun zamandan beri devam eden millî, dinî ve manevî tahribatın çok kuvvet kazanması bu davranışın sebebi idi. Zira mes'ul makamlar ya kifayetsiz idi veya doğmatik materyalist cephenin yapıştırdığı **«gerici»** safsatalardan korktuklarına delâlet ediyordu. Bundan başka bu aydınlar, gizli solcular (kriptolar) hesap edilse dahi, koca bir milletin küçük bir komünist zümrenin esaretine düşmeyeceği inancına bağlanmışlardı. Bu suretle millî mefküre gittikçe zayıflıyor ve sapık ideolojiler de o nispette ve taassupla bunun yerini işgal ediyordu. Ortada ve itibarda bulunan bu aydınlar Komünizmin hiç bir memlekette umumî arzu ile gelip millî irâde ile tutunmadığını, küçük komünist bir çetenin fırsat buldukça memleketlerin idarelerine tasallut ettiklerini ve Marksist zulmünün de bu suretle kurulduğunu iyi anlayamıyorlardı.

Dikkate şâyândır, ki bir çok mühim siyâset ve fikir adamları ile yaptığımız münakaşalar, ya Türk gençliği ve aydınları arasında bir cephe ayrılığı bulunmadığı, hepsinin millî mefkûreye ve vatana bağlı bulunduğu, nutuk edâsı ile, cevaplandırılıyordu. Yahud maddî sefâlet giderildiği takdirde Türkiye'de bir komünist tehlike mevcud bulunmadığı ve manevî tedbirlere de ihtiyaç olmadığı görüşünü ileri sürüyorlardı. Kendilerine, bizzat bu görüşün bile, kafanın Marksist çarklara kaptırıldığı mânâsına geldiği ve nitekim Türkiye'de Komünizmin fakirler değil daha ziyâde müreffeh aydınlar arasında yayıldığı söylenince de şaşırdıkları görülüyor; kat'iyyen Marksist olmadıklarını ifâde ediyorlardı. Hattâ her nesil değiştikçe manevî buhranın artması ve ruhî boşluğun derinleşmesi sûreti ile Komünizm hızla ilerlediği ve sapık ideolojiler kafaları ve vicdanları doldurduğu, son on yıl zarfında, sokaklar çığ gibi ihtilâl tecrübeleri ile dolup taştığı halde, siyâset ve idâre makamları ya vazifelerini yapmamış, yahud da sola ve Komünizme hizmet etmişlerdir. Bu da çok defa devrin sosyalizm modası ve sosyal adalet perdesi arkasında vukubulmuştur. Gariptir, ki Amerika memleketimizi Komünizme karşı bir kale sayar ve bu maksatla yardıma koşarken bir müddet sonra bu memleketin Cumhur başkanı L. Johnson, Viet-nam'dan sonra, tehlike bölgesinin Türkiye olduğunu ilân etmiş ve mânâsı çok ağır bu benzetme bile bizi uyarmamış; hattâ Komünizmin daha fazla yayılmasına göz yummuş veya bizzat M. Meclisinde teşvik edenler de cesaretle meydana çıkabilmişlerdir.

Türkiye işte ordunun müdahalesine ve beynelmilel sui-kasdın ilânına bu suretle gelmiş ve bu utanç verici manzara bütün dehşeti ile meydana çıkmıştır. Gerçekten millet sui-kasdı bütün ızdırabı ile karşılamış; hiç bir içtimaî emele ve bir sınıfa dayanmayan sadece manevî su-

kut ve münevver hastalığı olarak vukubulan bir hadise olmuştur. Bu hazîn manzara ve hayatî tehlike milleti ve bizim gibi düşünenleri ne kadar haklı çıkarmış idi ise mes'ûl makamların, Ordu mühadalesi dışında, hâlâ ciddî bir siyaset ve icraâta sahip olmaması da o derece hayretle görülmüştür. Hattâ millî kültür ve mefkûreye dönecek yerde maalesef sola kaydıkları bile âşikâr olmuştur. Türk köyünde ezen muhtar ve tahsildar ile ezilen köylü diye iki düşman sınıf keşif ve icâd etmek isteyen Komünistler, bu kafa ile, gülünç duruma düşünce, gayretlerinin beyhûde olduğunu anlamışlar; manevî buhran ve millî mefkûre sarsıntısından faydalanarak faaliyetlerini daha fazla gençlik ve aydınlar üzerinde teksif etmişler; Üniversite ve Maarif müesseselerini bozarak milletin beynini çürütmeğe ve bu sâyede devleti ele geçirmeğe ve parçalamağa çalışmışlardır. Bununla beraber yine mezhep ve bölge nifakını da keşfederek bunlardan da yararlanmağı düşünmüşlerdir.

Manevî sefâlete ve aydın sukutuna dayanan bu Komünist mücadelenin bugün dünyada da revaç bulması görüşlerimizin bugün Türkiye dışında dahi teyidini gösterir. Filhakika işçi menfaatı ve diktatörlüğü üzerine kurulan Avrupa Komünist partileri, emekçi sınıfın haklarını hürriyet nizâmı içinde ve sosyal mücâdeleler sonunda elde etmesi ve içtimaî adâletin gelişmesi sâyesinde, bugün artık iktidar hayallerini kaybetmiş; Marksizmin işçi nâmına sahtekârlığı ve zulmü de anlaşılmıştır. Bu durum Avrupa'da ve Amerika'da (Marküs gibi) Komünist liderlerin ümitlerini gençlik ve aydınlar üzerinde toplamağa sebep oldu. Yani Türkiye'de takip edilen metoda göre, beyinleri çürümüş ve Komünizm dogmaları ile dolmuş aydınların çoğalması ile işçi sınıfına dayanılarak kazanılması düşünülen iktidar

şimdi aydınların tahakkümü ile mümkün olacak sanılmıştır. Bu Türkiye'de işçi ve köylüleri kazanamayan Komünistlerin Garpte de aynı münevver sukutu ile nasıl mücadele metodlarını değiştirdiklerini gösterir. Gelecek makalelerimizde dinî ve millî kıymetleri yıkmakla ne derece Komünizme hizmet edildiğine temas edilecektir.

Ya Din, Ya Komünizm

Tarih dinsiz bir cemiyetin mevcut bulunmadığını, millet ve medeniyetlerin de madde-rûh müvâzenesi sayesinde sıhhat ve hayatiyet kazandıklarını göstermiş; bunlardan birinin diğerine hâkimiyet veya tahakkümiü ile bu müvâzenenin bozulduğuna ve inhitatın mukadder bulunduğuna da şâhid olmuştur. Bu hakîkat insan tabiatı ve sosyal kanunların îcabı olduğu halde bugün Komünizm madde üzerinde kurulduğu ve onu Tanrılaştırdığı, buna mukabil Allah, din ve bütün manevî değerlere amansız düşman olduğunu ve bunları kaldırmayı başlıca gaye edindiği için bu madde - rûh müvâzanesini bozmakla 5000 yıllık medeniyeti yıkmak ve kendi sistemine göre imkânsız bir nizâm kurmak yoluna sapmışır. Bu hüviyeti ile Komünizm veya daha umumî olarak Materyalizm beşeriyete de düşmandır. Diğer tâbir ile Komünizm bütün dünyaya hâkim olduğu veya dinsizlik mücadelesini başardığı takdirde beşeriyet ve medeniyetin çökmesi de mukadderdir. Bu da galiba dünyanın sonu ve kıyâmetin kopması mânâsına gelir.

Komünizmin, bu ana akidesi yanında, Kapitalizm ve burjuvaziyi yıkmak, işçi haklarını korumak ve bu sınıfın diktatörlüğünü kurmak dâvâsı bir vasıtadan ibarettir. Nitekim adâlete ve insan tabiatına aykırı olduğu gibi filliyâtta hâkimiyet ve diktatörlük de işçi sınıfının değil Komünist Partisini vücuda getiren küçük bir zümrenin elindedir. Komünistlerin tanrılaştırdığı ve sözlerine âyet gibi inandıkları K. Marx **«Tanrı'dan nefret»** etmekle ve **«akıl ülkesinde Allah bulunmadığı»** nassını (dogmasını) koymakla kurdu-

ğu doktrinin ana temelini ve hayal ettiği dünyanın âkıbetini tasvir etmiştir. Bu ana akîde Allah ile Marx'ın ve Din ile Komünizmin bir arada barınamayacağını, birbirini imhâya mecbur bulunduğunu göstermekte ve tatbikat da buna göre yürümektedir. Bununla beraber Hür dünyada Komünizm serbest olduğuna göre bu ifnâ mecburiyeti dine değil Komünizme aid bir inançtır. Bu sebeple de Komünizmin tahakküm ettiği memleketlerde Allah inancına, dine ve dindarlara karşı zulüm bu sistemin varlığı icabıdır. Marxisme ve tarihî materyalizm ilim bakımından tamamiyle çürütüldüğü halde bu doktrin yalnız iktisadî ve sosyal bir sistem olarak kalmamış; dine karşı olan Komünizm bizzat garip bir din olmuş; tarihî hiç bir dinde görülmeyen bir taassup ve tecâvüz ile asıl dinlerin kökünü kazımağa girişmiştir. Bu taassup inancı ve Marx, Engels, Lenin ve Stalin gibi meşhurların Allah'ın yerini alarak kudsileştirilmesi hem de Komünizmin din mâhiyetini aldığını, hem de onun tenakuza düşerek yıkmak istediği akîdeleri, materyalist de olsa, başka bir şekilde diriltip kendisi ile birlikte insanlığı da bayağılaştırdığını ve ilmî bakımdan burada da iflâs ettiğini meydana koymuştur.

Komünizmin materyalist bir din hâline gelmesi, onun içinde Marx, Lenin, Stalin, Mao Tse-Tung ve başkalarının Tanrı yerine putlaştırılması, aslında Materyalist de olsa, insanların Allah inancına ve din duygusuna, yaradılış îcabı, ne kadar muhtaç bulunduğunu, bu sebeple din düşmanlığının bile ne derece bir din manzarası aldığını, vicdanların nasıl Allah'tan ve dinden mahrum kalamayacağını açıkça göstermiştir. Nitekim din tarihi de insanların % 97 dindar olduğuna, bu normal kaidenin dışında kalan % 3 de zâhidler ile Allahsızların teşkil ettiklerini, bununla beraber sonuncuların bile sanıldığı kadar, her zaman, o kadar dinsiz kalmadıklarını belirtir. Komünizmin de din sayılması

hâlinde bu hükmün doğruluğunu, aksi takdirde dindar nisbetinin çok düştüğünü kabul etmek gerekir.

Bu durum ve muhâkeme, aynı zamanda, bir memlekette din düşmanlığı veya materyalizm yayıldığı nisbette boş kalan vicdanlarda putlaşan insanların meydana çıkması ve ülkede veya zümreler arasında Komünizme elverişli bir vasatın hazırlanması sebebini de izah eder. Bu vâkıa bir memlekette böyle bir sukûtun millet, medeniyet ve beşeriyet için nasıl bir tehlike mevcut olduğuna en tipik bir ölçüdür. Bugün bu garip hâli ile dine benzeyen Komünizmin esas tehlikesi de insan haysiyetine düşman olmasından veya bütün tarihî dinlere ve en iptidaî inançlara aykırı olarak maddeye tapıp manevî her şeyi inkâr etmesinden ibaret değildir. Aynı zamanda dinlere mahsus olan nizâmı materyalist bir temel üzerinde kurmak kabiliyet ve vasıflarından mahrûm bulunmasıdır, ki maddeye saplanıp aklını kaybetmemiş ve Komünist taassubuna kurban gitmemiş, dinsizler dâhil, herkesin bu nizâmsızlık tehlikesi karşısında derin düşünmesi, insanlığın haysiyeti ve kaderine kayıdsız kalmaması gerekir. Gerçekten Komünizmin, devlete tasallut eden bir çetenin kurduğu zulüm makinası olduğu ve tatbikat da bunu gösterdiği için tarihin şâhid bulunmadığı bir tedhiş sistemi bu doktrinin zaruri bir icâdı olmuş; hattâ kendi mensuplarını bile huzura kavuşturamamış ve daima kendi müminlerini de yemiştir. İnsanlık ve cemiyet nizâmı yalnız madde üzerinde duramıyacağı için cebir ve zulüm mukadderdir. Komünistler, bu durumun Allah inancı ve din duygusunun kökünden kazınıncaya kadar, devam edeceği kanaatında bulundukları için, kendilerine göre doktrin taassubu, tedhiş ve merhametsizlik meşrû sayılmış; hattâ onlar için bir nevi sevap doğmuştur. Halbuki Kant'a göre, hava mukavemeti olmazsa daha süratli uçacağını sanan kuşun, havanın yokluğu hâlinde, hiç

kanat çırpamayacağından habersiz bulunması gibi Komünizm de manevî değerleri yıktıkça medeniyetle birlikte kendisinin de çökeceğini düşünememektedir veya başka bir varlık hikmeti yoktur. Bu sebeple de Allahsızlık ve dinsizlik mücadelesi gittikçe daha şiddetlenmektedir, ki gelecek makalemizde buna temas edilecek ve daha sonra Türkiye'nin durumu bahis mevzuu olacaktır.

Allahsızlar Seferberliği

Maddeyi mabûtlaştıran ve din düşmanlığı temeline dayanan Komünizm hakkında yapılan tenkidlerde daha ziyâde onun iktisadî ve içtimaî mâhiyeti üzerinde durulmuştur. Geçen makalemizde Allah inancı ile Marx'ın ve Komünizm ile din'in bir arada yaşayamayacağına dair umumî esasları belirttikten sonra şimdi de Bolşevik Rusya'da devam eden mücâdele üzerinde kısaca durmak gerekmektedir. İlkönce Bolşeviklerin, dinî bütün izleri ile kökünden kazımak için, maddî - manevî bütün silâhları ile mâhirane metodları kullanmalarına rağmen, henüz bu amansız mücâdelede muvaffak olamadıklarını ve kendilerini emniyette hissetmediklerini ifade etmeliyiz. Zira Komünistlerin, Hıristiyanlığı ve İslâmiyeti, bütün müesseseleri ile, yıkmalarına, dindarları ezmelerine, hiç bir dinî bakiyenin yaşamasına fırsat bırakmamalarına rağmen Allah inancını ve din duygusunu yenemedikleri, bu hususta hâdiselerin gazetelerde neşri sâyesinde, anlaşılmaktadır.

Bolşevikler, Allah inancı ve din duygusunun yenilmez bir kuvvet olduğunu kabûl ettikleri takdirde, Komünizmin iflâs edeceğini, Rusya'nın âkıbeti meçhul bir anarşi ve parçalanmaya uğrayacağını ve hayatlarının da emniyette bulunamayacağını iyi bildikleri için maneviyat düşmanlığı ve mücâdeleleri de gittikçe daha derin bir taassupla şiddetlendirilmektedir. Gerçekten elli yıl süren bu amansız cidâle ve nesillerin değişmesine rağmen Allah inancı ve din ihtiyacı bir türlü silinememiştir. Bu sebeplerdir ki, din düşmanlığı bütün devlet müesseselerine ve

mekteplere hâkim bulunduğu, gizli teşkilâtın takipleri ve sonsuz propaganda vasıtaları işlediği halde bunlar kâfi görülmemiştir. Bu sebeple din düşmanlığını daha sağlam temeller üzerinde yürütmek, buna dair hüner ve metodları öğretmek maksadı ile husûsî fakülte, enstitü ve mektepler kurarak bir **Allahsızlar ordusu** yetiştirmektedirler. Din'e karşı savaşa seferber olan ve yüz binleri bulan bu ordu, bütün Sovyet İmparatorluğu üzerinde, iş saatleri dışında, insanları Allah ve dinden uzaklaştırıp yerine Komünizmi ve onun putlarını yerleştirme mücâdelesi ile uğraşmaktadır. Bu da yalnız zavallı Sovyet milletlerinin hazîn manzarasını değil Allah'a ve mukaddesata karşı işlenen bu cürümlerin insanlık haysiyetini de ne derece sukuta uğrattığını acı ve utanç verici bir şekilde göstermiştir.

Buna mukabil insanoğlu, yaratılış kanununa göre, maddî varlığının ayrılmaz bir kısmını teşkil eden bu duygulara sâhip bulunmakta; madde - rûh muvâzenesi ile birlikte hayat için zarûri olan içtimaî nizâmı korumak azmindedir. Bu tabiî duygu ve ihtiyaç, aynı zamanda, aklın desteğine de sâhiptir. Zirâ âlemi ve hayatı idare eden muğlak kanunların hârikulâde nizâm ve ahengini şuûrsuz maddenin yaratamıyacağı kanaatı bir kaadir-i mutlakın, Allah'ın, mevcûdiyetini, her akıl sâhibine kabul ettirmekte; ancak bir kısım anormaller bu idrâkın dışında kalmaktadır. Zaten Allah'a karşı bu mücadele de onun varlığının bir delili demektir. İnsanların ecdâd hâtıralarına ve an'aneye bağlılığı da, bütün zâlimâne takiplere rağmen ana - baba'dan sızan Allah ve din duygularının devamına yardım etmektedir. Böylece Allahsızlık mücadelesi, madde ile tatmin olamayan manevî ihtiyaçlardan mustağni kalamayan tabiî, aklî ve terbiyevî üç ana kuvvete çarpmakta ve bütün tahriplere rağmen muvaffakiyete ulaşamamaktadır. Nitekim insanı diğer yaratıklardan ayıran sıfatlardan biri de bu

inanç ve duygudur. Esasen din tarihleri de normal insanların dindar olduğunu, çok az kimsenin bu kaidenin dışında kaldığını, bunlardan da bir ucunda zâhid yani çok dindarların, diğer ucda da dinsiz veya Allahsızların bulunduğunu kabul etmişlerdir. Bugün Komünizm Allahsız sayısını arttırmış gözükmekle beraber bunların da büyük bir kısmı onun yerine putlar ihdas etmekle beraber, aslında bu da, sapık şekilde de olsa, Allah inancının yenilmezliğini meydana kor.

Bolşevik Rusya işte bu bâtıl ve mecnûnane mücadele ile manevî bir anarşi içerisine düşmüştür. Stalin, Alman istilâsı karşısında Komünizmin ve kendilerinin çökmekte ve ümitlerinin iflas etmekte olduğunu görünce, düşmana ve ölüme karşı, kitleleri, maddî değil, manevî kuvvetlerin sevkedileceğini anlamış; mâbedleri açarak din duygusunun istismarına mecbûr kamıştı. Bu açıkça Komünizmin muvaffakiyetsizliğini ilân ediyordu. Aslında maddeten de mağlûp olan Bolşeviklik Roosvelt'in nehir gibi akan yardımları ve Hitler'in hatâları sâyesinde yalnız kurtulmamıştır. Garbin tekniği ve beyin gücünün nakline verilen fırsatlar bugün onun dünyayı tehdidine imkân hazırlamıştır. Gerçekten Hür dünyanın manevî zaafları, zaferin onun değil, daha ziyâde Rusya hesabına kazanılmasına hizmet etti. Bununla beraber Sovyet devleti kuvvetlendikçe Rus cemiyeti de sarsılmıştır. Bu durum silâhlı istilâlardan ziyâde başka metodların kullanılmasına sebep olmuş; Stalin'in cinneti yerine akıllı liderlerin gelmesi de devleti kuvvetlendirmiştir.

Gerçi Kruçef, başta bizzat Komünistlerin ve milyonlarca insanın katili olan Stalin putunu kırmakla insanlık haysiyetine bir hizmet etmiş ve korku idaresine nisbî bir gevşeme getirmiştir. Bununla beraber o da bir yandan komünist olduğu ve Kremlin cinayetlerinin mes'uiyeti altın-

da bulunduğu, öte yandan da partinin ve Rusya'nın kaderini din düşmanlığına bağlı gördüğü için mücadeleyi şiddetlendirmiştir. Hattâ o da rejimi korumak için Peyk memleketlerde beliren hürriyet ihtiyacını kanla boğmaktan da geri kalmamıştır. Fakat Stalin tedhişi yerine bu kadar bir nefes alma durumu bile içtimaî patlamalar korkusu yarattığı için Komünist Partisi harekete geçmiş ve Kruçef de bu sebeple düşürülmüştür. Stalin putu tekrar dikilmemiş ise de tel'inine nihayet verilmek suretiyle rejimin de sarsılması önlenmek istenmiştir.

Bu durum, komünizmin yaşayabilmesi için Allah, düşmanlığında ve şiddet yolunda ısrarı zarûrî kılmakta; aksi takdirde kendi yıkılışından korkmaktadır. Bundan başka Komünizm, bu kadar yayılmasına rağmen, hâkimiyeti dışında, bir hür dünya ve din bulundukça kendisini hâlâ emniyette hissetmemekte, onun cihan ihtilâli ve tahakküm dâvâsı da bu endişeden doğmaktadır. Bununla beraber Komünizm yayıldıkça da kendi bünyesinde parçalanmakta; bu da kendisinin veya beşeriyetin çöküşüne kadar mücâdelenin devam edeceğini ve bir arada yaşama **(coexistence)** prensibinin samimî ve devamlı olamıyacağını göstermektedir. Komünizmin bu derece kuvvetini hür dünyanın manevî ve siyasî zaaflarından almaktadır. Esasen Bolşeviklik de, gittikçe materyalist bir mahiyet alan Avrupa medeniyetinin **veled-i gayrı meşruû** olarak doğmuştur.

Materyalist inkişafın bu türlü patlamaları dolayısı ile beşeriyetin tehlikede olduğunu gören Avrupalı mütefekkirler tek kurtuluş çaresi olarak manevî değerleri canlandırmayı ve madde - rûh muvazenesini kurmayı görüyorlar. İnsan tabiatına ve milletlerin nefretine rağmen Komünizmin bu derece yayılması da dünyanın madde - rûh muvazenesini bulacak veya materyalizmin beşeriyeti korkunç

bir felâkete düşürdükten sonra harâbeler üzerinde manevî kıymetler filizlenecektir. Komünizm ve Rusya'daki tatbikatı üzerinde belirttiğimiz bu umumî görüşler Türkiye'deki manevî tahribatın bizi nereye götürdüğünü göstermek içindir. Gelecek yazımızda Rusya'nın milliyetçiliğe sarılmasına da işaret ettikten sonra bizimle mukayesesi yapılacak ve o zaman durumumuz daha iyi anlaşılacaktır.

Türkiye'de ve Rusya'da Manevi Tahribat

Din düşmanlığı üzerinde kurulan Komünist Rusya ile Türkiye arasında manevî tahribat bakımından bir mukayese, ilk bakışta, garip karşılanabilir. Gerçekten Bolşevikler derecesinde bir din düşmanlığı memleketimizde vukubulmamıştır. Lâkin Türkiye'de millî kültür ve mefkûre kaynaklarının kurutulması ile birlikte mutalaa edilince manevî tahribat büyümekte ve mukayese lüzûmu hasıl olmaktadır. Hatta, derece farkına rağmen, din düşmanlığı da mâhiyet itibarı ile birbirine benzetilmektedir. Nitekim Rusya'da din düşmanlığı nasıl Komünizmin temel akidesi ise, Türkiye'de hüküm süren garip bir Avrupalılaşma hevesi de öylece İslâm aleyhtarlığına dayanmıştır.

Filhakika Türkiye'de girişilen garplılaşma hareketi, karşısında, başlıca engel olarak, İslâmiyeti gördüğü için onun kaynakları da kurutulmuştur. Nitekim din düşmanlığı mânâsında anlaşılan ve tatbik edilen lâikliğe göre yeni nesiller 30 yıl İslâmî tahsil ve terbiyeden mahrûm bırakılmış; hattâ komşu çocuğuna en umumî din bilgisi veren kimseler de jandarma tâkibine uğramış ve hapishaneleri boylamıştır. Daha garibi Avrupa üniversitelerinde, ilmî ve siyasî maksatlarla kurulan İslâm kürsüsü, enstitü ve Araştırma merkezlerine mukabil Türkiye'de bunların hepsi kaldırılmış ve her türlü neşriyat yasak edilmişti. Bu da ilmî, medenî pratik ihtiyaçların dahi düşünülmediğini göstermek-

tedir. Halbuki İslâmî ilimlerin bir kısmı, meselâ İslâm hukuku, felsefesi, tasavvuf ve tarîkatları, İslâm sant'atları, Türk tarih ve kültürünün de ayrılmaz bir parçası idi ve her medenî memlekette öğretim ve araştırma mevzuu idi. Daha mühimi Diyânet başkanlığı muhafaza edilmiş; fakat lâiklik çerçevesinde ona hiç bir hak ve selâhiyet tanınmamıştı. Öyle ki bu cansız teşkilâtın idaresi için mütehassıs yetiştirecek bir mektebe bile müsâade edilmemişti. Zaten din adamları maddî - manevî öyle bir sıkıntıya düşürülmüştü, ki böyle bir mesleğin devamı da istenmemiş, yani İslâmiyetin çökmesi için her şey yapılmıştı. Bolşevik Rusya istisna edilirse din aleyhdarı böyle bir hâdise dünyanın hiç bir memleketinde görülmemiştir.

İslâmiyete karşı girişilen bu mücadele onun medeniyete ve Avrupalılaşmaya engel olduğu iddiasına dayanıyordu. Zirâ bu sakat düşünceye göre İslâmiyet hür düşünceye müsâid değildir; taassup ve irticaa sebep olmakta ve bu sebeple de bütün müslüman memleketler perişan bir durumda bulunmaktadır. İslâmiyetin esasları, ilme, hür düşünceye ve hayata verdiği ehemmiyet, nihayet İslâm medeniyeti tarihi bu saçma iddiaları tekzibe kâfi idi. Lâkin aydınların Avrupa karşısında duydukları aşağılık hissi ve Garplılaşma hevesi hakîkatı görmeğe imkân vermiyor; aksine girişilen tahrip mücâdelesi ile kendileri gibi Türk milletini de ruhî çöküntüye sürüklüyor; bunun ilk kurbanı da yeni nesiller oluyor ve memleket bugünkü münevver suikasdına doğru geliyordu. İslâmiyete karşı bu isnadlar aslında hıristiyanlık için daha isâbetli olurdu. Zira hıristiyanlığın ana - inançlarını akılla uzlaştırmak zor olduğu gibi onun maddeye, ilme karşı mücâdelesi, sâdece âhirete ve manevî hayata bağlı kalması da hüküm sürdüğü ülkelerde, Ortaçağlar boyunca, medeniyetin sukutuna sebep olmuştur. Buna mukabil İslâmiyet ilme ve madde - rûh müvazene-

sine çok büyük bir mevki verdiği için kâdim kültürleri terkip ederek beşeriyete aydınlık ve saadet getirmiştir. Bununla beraber hıristiyan Avrupa İslâm'ın tesirile Modern Çağlar medeniyetini kurabilmiş; hattâ din ile uzun mücadelelere rağmen buna bazan da hıristiyan medeniyeti adını vermiştir.

Türkiye'de aşağılık duygusuna ve hakîkatlere karşı girişilen bu tersine Avrupalılaşma milletimizi kökünden ve her unsuru ile değiştirme gayesini güdüyordu. Bir milletin böyle küllî bir değişikliği yalnız İslâmiyetten ayrılmakla mümkün bulunmaması Türk milletini var eden diğer bütün millî değerlerin de tasfiyesini gerektiriyordu. Nitekim İslâmiyet yanında millî kültür, tarih, edebiyat, san'at, musîki, dil, ahlâk ve mefkûre de aynı tahribatın mevzuu olmuş; bazan da meselâ Türkçeyi Fransızcaya, kadîm devirlerde Türkler ile Avrupalıları ırk birliğine yaklaştırma gayretleri vukubulmuştur. Böylece yalnız şekle aid bir taklîd değil millî ve insanî şahsiyetimizi inkâr ediyor; diğer tabir ile Türklükten ve İslâmiyetten uzaklaşıyorduk. Bu suretle millî ve dinî kıymetleri ile Avrupa'ya karşı kendini kurtaran bir millet ona artık teslim olmanın mücadelesini yapıyor ve marazi **«Fenâ fi'l-garp»** aşkı ile intihara zorlanıyordu. İslâmî ve millî kuvvetlerin, her varlık gibi, böyle bir Avrupalılaşmaya veya intihara karşı, şuûr veya sevkitabiî ile, mukavemet ve muhalefet göstermesi sosyal kanunların ve millî hayatiyetin icabı olarak mukadder idi. Fakat ne gariptir, ki bu türlü manevî müdafaa endişeleri hep taassup ve irtica olarak gösterilmiş, kanla ezilmiş ve birçok zavallı insan da hayatlarını kaybetmiş veya hapishanelerde sürünmüştür.

Beşer takatı üstünde girişilen bu tersine medeniyet veya Avrupalılaşma hareketi aslında bu tahrip vasfı ile medeniyete de aykırı idi; tarihte ve dünyanın hiç bir ül-

kesinde misli yoktu. Rusya'da din düşmanlığından sonra millî kültür ve mefkûreye karşı girişilen tahrip nihâyet terkedilmiş; Bolşevikler bu dönüş sâyesinde yeni nesilleri Komünizmin yarattığı manevî boşluğa ve zulme karşı kurtarıp tutmak yoluna girmişlerdir. Türkiye'de hüküm süren bu tersine zorlamanın sosyal kanunlara ve akıllı memleket evlâdlarının fikirlerine çarparak iflâs etmesi veyahud gittikçe sarsılan millî bünyenin mukavemetini kaybederek Türk milletinin silinmesi ve tarihe intikali mukadderdir. Bununla beraber iki kuvvet arasındaki mücâdele hâlâ devam etmekte, Rusların terkettiği **«Kültür ihtilâli»** bütün şiddeti ile yürütülmektedir. Bu sebepledir, ki birçok maddî - manevî buhranlardan sonra Türkiye Beynelmilel bir sui-kasd ile karşılaşınca Kültür ihtilâlinin veya millî çöküntünün nereye kadar geldiği görülmüş; Rusya'dan daha fazla bir manevî tahribat meydana çıkmıştır.

Rusya Milliyetci, Türkiye Aleyhtar

Avrupalılaşma hevesine kapılan Türkiye'nin din düşmanlığında Rusya'nın yolunu tutması, fakat onun erken bıraktığı ve Asya Türklüğüne tatbik ettiği Kültür ihtilâline sarılması çok garip bir hâdise olup memleketimizde hüküm süren manevî çöküntüyü hazırlamıştır. Bolşevikler, Komünizmin din düşmanlığına ne kadar taassupla bağlanmış iseler, bilahâre rejimi muhafaza için, yine doktrine aykırı bulunan milliyetçiliğe de o derece kuvvetle sarılmışlardır. Çünkü Bolşevikler Komünizmin yarattığı ıztırap ve boşluğu gidermek için milliyetçiliğe bağlanmakla kitlelerin ve yeni nesillerin manevî ihtiyaçlarını bir derece giderirken hem rejimlerine bir destek buluyor; hem de bizzat Çarlık Rusyasından gelen millî duygularını tatmin ediyorlardı. Bu suretle, Marksizm'e uygun olarak, milliyetçiliğe ve Rus tarihine karşı girişilen propaganda ve tel'in hareketi de sona ermiş, milliyetçi devir başlamıştır.

Gerçekten Bolşevikler, ihtilâlin ilk devrinde, dinî ve millî bütün manevî değerlere karşı şiddetli savaş yürütürken burjuva kültürü yerine bir **Proleter** (amele) kültürünü kurmak hayali taşıyorlardı. Bu Kültür ihtilâline veya manevî tahribat programına Rusça da dâhil idi. Fakat Stalin dilin bir vasıta olduğunu, burjuva ve amele dili arasında bir fark yaratmanın mânâsızlığını belirterek bu teşebbüsü önlemiş ve Rusça'yı tahripten kurtarmıştır. Bundan sonra da Rus kültürü, edebiyâtı ve tarihi de yalnız tahrip mevzuu

olmaktan çıkmamış; bu millî kıymetler yüksek mevkilerine çıkarılmış; Rus tarihinin büyün şahsiyetleri ve kahramanları tebcil edilmiş; mektep kitapları ve ansiklopediler de yeniden yazılmıştır. Bu hareket çoğu Yahudi olan büyük Marxist ideologlarının tasfiyesi ile birlikte vukubulmuş ve Stalin'de bir Yahudi aleyhtarlığı başlamıştı.

Stalin, Rus milletinin arzularına göre millî kültür unsurlarını diriltir ve onlara dayanan millî ideale sarılırken Komünist doktrine rağmen Sovyetler Birliği artık Rus İmparatorluğu hâlini alıyor; Marxism de bu idealin içte ve dışta bir vasıtası oluyordu. Zirâ Komünizm, dâhilde yabancı milletleri, müthiş bir temsil makinası ile, Ruslaştırmaya yarıyor; hâriçte de bütün komünistleri kendi emelleri için kullanılıyordu. Nitekim 19. asırda Rus mütefekkirleri ile işlenen ve kökleşen Pan-Slavizm veya milliyetçilik bu suretle canlanmış ve Sovyet İmparatorluğu bu kaynaştırılan iki doktrinin kuvveti ile Çarlık devrinin idealine göre siyasî hudutları genişletilmiştir. Rusya nihayet Garpten aşırdığı sırlar ve beyin gücü sâyesinde çürük sanayii yerine atom silâhları ve feza keşifleri ile Birleşik Amerika ile yarış yapacak bir kudrete erişmiş ve cihan hâkimiyeti dâvâsına girişmiştir. Çarlık devri idealine göre yalnız İstanbul ve Türkiye bu hudutlar dışında kalmış; fakat açık denizlere çıkmak emeli gerçekleşmiş ve Hür Dünyaya meydan okumuştur.

Rus milliyetçiliğinin bu yükselişi Komünizme olduğu gibi idarelerindeki diğer milletlerin duygularına da aykırı idi. Bu durum İslâmiyetin getirdiği kardeşlik ve müsâvilik prensiplerine karşı Emevîlerin takip ettiği Arap üstünlüğü veya milliyetçiliği siyâsetine benzemektedir. Nitekim bu siyâset başta İranlılar ve Türkler olmak üzere diğer kavim-

lerde de mukabil milliyetçilik duygularını ve **Şuûbiyye** hareketini doğurdu. Emevî imparatorluğu ile birlikte bu **asabiyet-i kavmiye,** yani ırkçılık da, bu mukabil hareket ile yıkılıp tarihe karıştı. Sovyetler Birliğinde canlanan Rus milliyetçiliği ve tahakkümü başka milletlerde hem bunun bir tepkisi, hem de tabiî olarak mevcud duygular ile Komünizmin parçalanma hareketlerine sebep oldu. Nitekim milliyetçi ideallerin çarpışması Rusya ile Çin arasındaki rekabeti, millî taassup ile gerginleştirmiş; önce Tito'nun, sonra da Peyk memleketlerin Rusya'ya karşı millî hareketleri başlamıştır. Sovyetler dâhilinde de durum aynıdır. Meselâ, evvelce millî duygulara göre Rusların gizlice yürüttükleri tahakhküm hareketlerine karşı Türkler de Komünizmin prensiplerine sığınarak müdafaa çâreleri buluyor ve kendi milliyetçi duygularının icaplarını yapıyorlardı, Ruslar ise bunları, hattâ samimi komünistleri bile, Pan-Türkizm ithamları ile tasfiye ediyorlardı.

Bu mahzurlara rağmen Kremlin idarecileri hem rejimlerinin dayanması ve hem de Rus hâkimiyeti arzuları ile Rus milliyetçiiliğine bağlı kalmayı tercih etmişler ve diğer milletleri eritmek, siyasetlerini her vasıta ile yürütmüşlerdir. Bu hususta ilk hedefi en kalabalık ve kuvvetli millet olan Türkler teşkil etmiş; hattâ bu hareket rejimin ilk devresinde başlamıştır. Gerçekten Ruslar Orta Asya'da Türkistan adı ile birlikte Türk birliğini yıkmak için bu ülkeyi yalnız siyasî bakımdan dört cumhuriyete ayırmakla kalmadılar; aynı zamanda onların kültür, dil ve yazılarını bozmak; tarih, edebiyat ve mefkûrelerini kazımak sureti ile Asya Türklüğünü imhâ siyasetine, yarım asırdan beri, bütün şiddeti ile, devam etmişlerdir.

Türkiye ile mevcud manevî bağları yıkmak için de evvelce İslâm yazısı yerine Lâtin alfabesini Türklere zoramışlardı. Fakat Türkiye'de Harf inkılâbı yapılınca da, aynı

maksatla, her cumhuriyet için, Rus **(Kiril)** harflerinden ayrı ayrı alfabeler tertip ettiler. İhtilâlin başından beri Rus milliyetçiliği ile Türk düşmanlığının mevcud olduğu bu suretle de meydana çıkar. Nitekim kendi Kirilik yazılarına olduğu gibi Gürcü ve Ermenilerin garip alfabelerine de dokunmayan Ruslar onları millî kültür ve nüfusları ile daima kuvvetlendirmeğe çalışmışlardır. Bu da Rusların hâlâ Türk korkusu taşımaları, Türkiye ile Kafkasya ve Türkistan arasında düşman bir sed kurmak gayeleri ile ilgilidir. Ruslar, Türklüğü millî ve dinî temelleri ile parçalamak ve yıkmakla da kalmamışlar; nüfus mübadeleleri, tehcir ve sürgünler ile de sür'atle netice almağa çalışmışlardır.

Rusya'nın kendi millî yükselişi ve Asya Türklüğünü çökertmesi yanında Türkiye'nin manevî tahribine girişmesi de maalesef Bolşevik siyasetine uygun olarak cereyan etmektedir. Gerçekten Bolşeviklerin millî endişeler ile terkettikleri ve Türklük için revâ gördükleri **Kültür ihtilâli** Türkiye'de hem de ilericilik safsataları ve bütün şiddeti ile, hüküm sürmekte millî tarih, edebiyat ve san'atlar, İslâmiyet, ahlâk ve millî mefkûre, diktatörlük ve demokrasi devrinde, devamlı olarak tahribe uğratılmıştır. Nitekim tarih böyle bir felâkete şahid olmamış; hiç bir millet intihara karar vermedikçe kendi varlık temellerinin çökmesine uğraşmamıştır. En kuvvetli bir memleket bile bu manevî çöküntüye dayanmak kudretine sahip değildir. Gürcü Stalin'in Rus kültürüne, milliyetçiliğine ve diline yaptığı hizmeti İsmet Paşa hiç olmazsa Türkçe için yapmalı idi. Nitekim garip bir Güneş-dil nazariyesi Türkçeyi gülünç tasalluttan kurtardığı halde, Paşa, **Kuş dilini** mekteplere zorladıktan sonra, yalnız baba - evlâd arası, derin bir uçurum açılmamış; yeni nesillerin kültür, hattâ sağlam bir muhâkeme sahibi olmaları da önlenmiş; yeni nesiller bir fikir kısırlığına ve manevî boşluğa kurban gitmiştir. Esasen millileştirme zannı ve propagandaları ile, Türkçenin çökertil-

mesinde de Komünistlerin rolü daima başta gelmiştir. Çok garip ve hazindir, ki Avrupalılaşma hevesine kapılan Türkiye dinî ve millî kıymetleri tahripte garbı değil Rusya'yı taklid etmiş; fakat Bolşevikler Rus kültürü ve milliyetçiliğini dirilttikleri halde Türkiye bu sefer hem Avrupa'dan, hem Rusya'dan ayrı olarak, Demokrasi devrinde bile, millî benliğine dönememiş; Rusların kendi menfaatları için Türkistan'da yaptıkları manevî tahribata Türkler kendi memleketlerinde devam etmişlerdir. Bu durum Türkiye'nin âdetâ Bolşevik emellerine göre hareket ettiğini göstermekte ve son sui-kasdın sebebini de meydana koymaktadır. Bu acı ve açık hakikat acaba hâlâ gafletten uyanmamıza kâfi gelmeyecek midir?

Milli Diriliş Veya « Kafa Reformu »

Türk milleti maddî - manevî sefâletlerin kaynağı olan Halk Partisi diktatörlüğünü devirdi. İlk defa 1950 de, millî hâkimiyeti kurdu; acı hâtıraların temsilcisi bulunan bu köhne teşkilatı edebiyyen iktidardan mahrûm etti. Bu sâyede memleket mamûr olmağa, patikalar asfalt yol hâline gelmeğe, motor gürültüleri kağnı cızırtısını boğmağa, fabrika bacaları ile minareler yükselmeğe başladı. Mideler ekmek ve şeker ile, cepler para ile doluyor; ölüsüne kefen bulamayan insanlar temiz bir kıyafete, hasta vücudlar sıhhate, evler zulmetten aydınlığa kavuşuyordu. Tahsildar kırbacı, jandarma süngüsü ve hapishane korkusu altında ezilen bir millet artık hürriyetin tadını almış; millî irâdenin kudretini anlamış; hak aramanın ve dinine sarılmanın suç olmadığını görmüştü.

Türkiye maddî - manevî kurtuluş ve medeniyet yolunu açıyor; milleti tersine zorlayan ve bu yolu medeniyet gösteren safsata ve mücâdeleler iflas ediyordu. Lâkin milletin bu büyük zaferine ve Halk Partisinin maddî - manevî bütün sefâletlerin kaynağı bulunduğunun çabuk meydana çıkmasına rağmen Türk milleti veya temsilcileri ne bu partiden ve ne de bilhassa onun vahîm zihniyetinden kurtulamadı. Hattâ bu partinin tersine zorlamaları **«Kültür ihtilâli»** mâhiyetinde daha ağır bir tahribat şeklini aldı. Manevî çöküntüsü siyasî buhran gayretleri ile devam etti;

nesilleri millî kültür, mefkûre ve idealden saptıran zihniyet bozukluğu gittikçe derinleştirildi. İsmet Paşa artık cesaret bulmuş; millî irâde yerine kendi zihniyetinin tahakkümünü temin için kendi bozuk aydınlarını seferber etmişti. O hâlâ memlekete biri köy enstitülerini, diğeri demokrasiyi kurmak gibi iki mühim eser bıraktığını iftihârla ilân ediyordu. Milletin feryâdları ve kendi partisinin milliyetçi kanadı sâyesinde tarihe karışan bu müesseseleri yine diriltme arzusu onun millî irâdeye değil **«Kırk yıllık»** solculuğuna bağlı kaldığını ve **«Kasketliler»**e değil **«İlerici»** aydınlara dayanmak ve buna göre buhranlar yaratmak yolunda bulunduğunu gösteriyordu. Esasen dünyanın hiç bir ülkesinde diktatörün ve bu illetle malûllerin demokratik hayat ta mevkiini muhafaza ettiği de görülmedi. Nitekim bu olgun milletin demokrasi inkılâbı hem muzaffer idi; hem de malûl doğdu.

İsmet Paşa ve ülküdaşları ne demokrasinin kuruluşunda ve ne de yaşamasında samimi oldu. Aksine Halk Partisi nesli ile yalnız demokrasiyi darbelere maruz bırakmamış; ilân ettiği solculukla memleketi son buhranlara ve rejim sarsıntılarına kadar götürmüştür. Öyleki partisini teslim ettiği doğmatik çömezleri memleketin harâbesi üzerinde tünemek hazırlıklarına girişmek cesâretini gösterirken taassupların kurbanı olmuş ve mukadder âkıbetlerini de hızlandırmışlardır. Bu durumun başlıca mes'ulü bulunan Paşa, doğmatik liderin parti ve memleket içi **«karanlık ve tehlikeli»** bir yolda olduğunu ilân ve teşhir ettikten sonra oradan ayrılmakla, ister - istemez, son hizmetini yapmıştır. Bu hizmet, şüphesiz, cüceleşen ve ciddiyetini kaybeden köhne partinin çöküşüne yardımcı olması değildir. Bu hadise ile devletin çöküntüden ve milletin tersine zorlanmaktan kurtulmasına başlangıç teşkil etmesi ile alâkalıdır. Zira Türkiye'nin bir aydın ve gençlik zümresinin hıyânetine

uğraması, mahkemelerde, nüfus kayıdlarına göre de olsa, Türklüğünü ve İslâmiyetini reddeden sapıklıklar artık milletin gözünü açmış; diktatörlük devrine aid tersine yoldan dönmenin ve doğmalardan kurtulmanın hayatî zarûretl, sokaktaki adam tarafından bile, anlaşılmıştır.

Gerçekten Türkiye, uğradığı son buhranla, artık bir çıkmazla karşılaşmış; hattâ uçurumun kenarına yaklaşmış; ilim, kültür, idare ve bütün müesseselerin çöktüğü görülmüştür. Bu durumda girişilen birçok islah teşebbüslerinin başında **«Kafa reformu»** veya zihniyet inkılâbı geldiği âşikâr olarak anlaşıldığı halde henüz bu hareket başlayamamıştır. Zira millî kültür ve mefkûre kaynaklarını kurutan, din, ahlâk ve mukaddesatı çökerten, tarih ve dil şuûrunu yıkan, edebiyat ve san'atlarımızı gömen bir tahribat durdurulmadıkça, yeni nesiller manevî gıdasını alıp ruhî boşluktan kurtulmadıkça artık ahlâkî bozukluk ve ideolojik sapıklıkları önlemek, hattâ milletimizi yaşatmak imkânı kalmadığı meydana çıkmıştır. Bu acı tecrübelerden sonra Türk milleti akıl ve medeniyet yolu dururken elbette hâlâ tersine zorlamağa müsâmaha etmeyecek; sun'î taassup ve doğmaların esiri olmayacak; varlığının manevî temellerine dayanarak yaşama kudretini gösterecektir. Halkımız zaten bugüne değin millî varlığı korumak için her şeyi yapmış; şimdi sıra mes'ullere gelmiştir. Millet Halk Partisini iktidardan, İsmet Paşa da onu bu hâle getirip yaşamaktan mahrum etmiş; şimdi bize onun zihniyetini gömmek merasimi kalmıştır. İnönü'nün Ağustos'tan beri çehresinde beliren sonsuz neş'eyi doğmatikler batağından kurtulma ve belki de cumhûr başkanlığı makamına çıkma ümidi ile alâkalı bulmak ihtimali vardır. Eğer hakîkat bu ise İsmet Paşa'nın yüzünde tekrar eski masûmiyeti görmek mümkün olacaktır.

Anarşi Merkezleri Duraklamamıştır

Türkiye'yi kan ve dehşet içinde uçurumun kenarına kadar getiren anarşi karşısında vazifesini yapmayan siyâset adamları, bilhassa iki partinin liderleri, kusurları sâdece gaflet ve acz olsa bile, kanun, millet ve tarih huzurunda ağır bir mes'ûliyet altındadırlar. Zira kanunlar ve devlet nizamı, hiç olmazsa bir kaç yıldan beri, tahrip edilirken B.M. Meclisine ve hükûmete istikamet veren liderler, başka bir çare yoksa dahi, Anayasayı ve milleti kurtarmak için, devletin ordusuna baş vururdular; şimdi de ona karşı demokrasi kahramanlığına veyâ şikâyete lüzûm duymazlardı. Bizim bilmediğimiz fevkalâde başka bir sırları varsa devleti ve milleti ağır bir duruma düşüren bir mes'ûliyet altında kalmaktan ise bir beyan-nâme ile istifa etmek de mümkün idi. Bu münasebetle, bu memlekette, bir anayasa ihlâli dâvâsı ile, koca bir Meclis ve hükûmetin Yassıada'ya sürüldüğünü ve idamlar yapıldığını unutmamalıyız. Zaten hukukçular henüz böyle bir ihlâl üzerinde anlaşamadığı gibi 12 Mart öncesi ile kıyaslanabilecek vahîm bir durum da bahis mevzuu değildir. Bununla beraber memleketi daha fazla yaralamaktan kaçınmak için, başlıca siyasî mes'ullerin sahneden çekilmeleri tavsiyeye şâyân bir tedbirdir. Bu sâyede hem memleket huzura kavuşur; hem de kendilerini kurtarırlar. Nitekim demokrat ülkelerde bir hata veya tesadûf ile muvaffakiyetsizlik yüzünden bir siyaset adamı kendiliğinden derhal sahneden çekil-

mek olgunluğunu gösterir; millet de onu hizmetleri ve bu hareketi ile yükseltir. Türkiye'de siyasî hayat, maalesef, gittikçe fazilet ve idealden uzaklaşmış; millî efkârın baskısı da azalmıştır. Bu sebepledir, ki bugün politika kelimesi de kötü bir mânâ olmuştur.

Devlete sahip bir duruma yükselmiş bulunan liderler, anarşiye karşı seyirci veya teşvikçi davrandıktan sonra, bugün de, hatâlarını anlamamış; hattâ aynı hüviyetle siyasi sahnede eski rollerini oynamağa girişmişlerdir. Bu inkişafın âkıbeti mukadder bir tehlikeye delâlet ettiğinden artık şahısları düşünmeden millî vazifeyi yapmak her Türk için bir vatan borcu hâline gelmiştir. Anarşiye karşı kaygısız kalan zamanın iktidarını sonraya bırakıp aktif davranışı bulunan Halk Partisi liderlerinin demokrasiye samimiyetle bağlanmadıklarını, bil'akis millî irâdeye aykırı düşüncelerine taassupla sarıldıklarını belirtmekle söze başlamalıyız. Diktatörlük devrinin acı hâtıralarına bu da ekleninçe Halk Partisi milletin reyini kazanmak imkânını kaybetmiş; 27 Mayıs teşebbüsü de millî irâde ile iktidara gelmek ümidlerini bitirmişti. Türkiye'yi sarmağa başlayan sosyalizm modası, sun'i de olsa «Millî şefe» ve çömezlerine yeni bir şans getiriyor; gizli kalan «Kırk yıllık» solculuk hem başka bir iktidar yolu ve hem de bu sâyede eski ideallerin gerçekleşmesi çâresi sayılıyordu. Bu gayeye erişmek için artık bütün «İlerici» güçlerin canlandırılması gerekiyor ve bu sebeple de aşırı solcu şahsiyetleri belli kişilerin katıldığı İşçi Partisinin kuruluşu memnûniyetle karşılanıyordu.

Memleket işgal, tahrip, baskın ve boğuşmalarla gittikçe şiddetli bir anarşiye düşerken, hükûmet ne kadar kayıdsız davranmış ise Halk Partisi de o derece uysal bir muhâlefet olmuş; hem bu iktidarı ve hem de sol anarşiyi nimet bilmişti. Nitekim solcu liderler talebe işgallerini «Ma-

sûm gençliğin patlaması» ve köylü işgallerini de «Doğa kanunları» icabı sayıyor; B.M. Meclisinden çıkan sesleri de halkı tarlalara kışkırtıyordu. Halkçılar kendilerine mahsus lügatlerle konuşuyor; meselâ «Yeni akım» ile bir «Halk devrimi» olacak ve «Düzen değişikliği» gerçekleşecekti. Halk Partisinin doğmatik takımı bu «Karanlık ve tehlikeli yolda» Türk milletini değil bütün «Türkiye halklarını» kurtaracaklarını iddia ediyor; bu sâyede kendileri iktidara, kitleler de yeni düzene kavuşuyordu. Bu propagandaların ihtilâlcilere kuvvet ve cesâret verdiğini inkâr etmek mümkün değildir. Gerçekten muhalefet, anarşi karşısında, samimiyetle şikâyetçi olduğuna dair ne ciddî bir beyanat veriyor; ne de B.M. Meclisinde hükûmetin kayıdsızlığına karşı esaslı bir teşebbüse geçmeğe lüzûm görüyordu. Bil'akis, fakülteler, uzun müddet, anarşi merkezi, silâh deposu ve boğuşma sahnesi hâline geldiği halde muhalefet liderleri ilim hürriyeti ve üniversite muhtariyeti aşkına demokrasiyi ve milletin istiklâlini de unuttular. Hattâ muhtariyet kısaslarını bir daha tahkim ederlerken bizzat bu müessesenin bile içeriden çökeceğini ve oradaki dostlarının da kurban gideceğini düşünemediler.

İktidar lideri ciddî bir dâvâya ve sağlam bir hükûmete sahip olsa idi, Halk Partisi elbette kanunları aşan ve anarşiye yarayan bir yolda bulunamazdı. Buna mukabil muhalefet de meşrû murakabe vazifesinde samimî olsa idi iktidar da devlet nizâmlarının çöküşüne kayıdsız kalamaz ve millet de bir avuç bozguncunun oyuncağı olmazdı. Bu durumda, gayeleri farklı, olmakla beraber, iki taraf liderleri anarşinin doğması ve gelişmesinde birleşmiş bir duruma düştüler. Nitekim iktidar ve muhalefet liderleri, aynı derecede, malûl ve mes'ûl bulunmasa idi bu kadar hayatî ve tehlikeli bir meselede biri diğerini, ciddiyetle, tenkîd ve teşhîr eder; sırları meydana kor ve rakibini yere

sererdi. Ama bu durumları dolayısı ile ne o zaman ve ne de bugün biri birini suçlama cesaretini gösteremezler. Bununla beraber bu dehşetli davranışlar, bugünkü buhranla birlikte tarihe gömülebilir. Lâkin ezelî muhalefetin doğmatik liderleri «Karanlık ve tehlikeli» yolda devam etmekte ve «Halk devrimi» hareketi ile millî nizâmı değiştirmek için her çâreye baş vurmaktadırlar. Nitekim, doğmatik lider askerî müdahâle ve mahkeme kararlarına karşı davranışını değiştirmemiş, çok az komünist bulunduğunu, halkçı aydınların hürriyetten mahrum kaldığını iddia eden anarşiye ve hükûmet buhranına sebepler hazırlamaktadır.

« Hasta Adam »
Osmanlılar mı, Avrupa mı ?

Küçük Avrupa kıt'ası kendi medeniyetine ve Arî ırkın üstünlüğüne o kadar mağrûrâne inanmıştı, ki cihân hâkimiyetinin kendilerine aid bulunduğundan şüphe etmiyordu. Başka milletlerin esâreti ve servetleri üzerinde kurulan bu hâkimiyet bu ülkede gittikçe materyalist olan yüksek bir hayatla Cennet dünyaya nakledilmiş ve ebedî kalacağı sanılmıştı. Sâdece Anglo - Sakson, Cermen, Lâtin ve daha sonra da kervana katılan Slav milletlerin üstünlük dereceleri ve bu cennetin mevkileri bahis mevzuu oluyordu. Bu cennetin sâkinleri dünyada yaşadıklarını unutuyor; her varlık gibi medeniyetlerin de doğuş ve yükseliş devirlerinden sonra bir sukutun mukadder bulunduğunu bir türlü hatırlamıyorlardı. Hattâ sâdece Arî ırkın mensupları arasındaki rekabetlerin bile bu hayatı yıkabileceğini ciddiyetle düşünemiyorlardı. Nitekim Hıristiyan medeniyeti, bu asrın başlarında, en parlak devrinde gözükmesine rağmen, hakîkatte çoktan bünyevî hastalıklara tutulmuş; ulaştığı zirvenin bir iniş sath-i mâili olacağı akla gelmemişti.

Bu rûh hâleti aslında tarihî devirlerde de mevcud idi. Filhakika Yunan - Roma ve İslâm dünyaları da kendi medeniyetlerini insan zekâsının erişilmesi en ileri ve son eseri sanıyorlardı. Bunların dışında veya çöküşleri halinde başka bir hayat tasavvur edemiyor ve böyle bir şeyi

kıyametin kopması sayıyorlardı. Osmanlıların bu inancı daha yüksek bir dereceye ulaşmıştı. Gerçekten Türk mütefekkirleri cemiyet ve devletlerin doğuş, kemâl ve sukut devirleri olduğuna dair İbn Haldûn nazariyesine bağlı idiler. Lâkin Osmanlı İmparatorluğunun bundan müstesna bulunduğuna ve bu sebeple de onun bir **«Devlet-i ebed müddet»** olduğuna inanıyorlardı. Gerçi inhitat başlamış ve mağlûbiyetler birbirini takip etmişti. Ama bunlar hep geçici idi. Zirâ Hazreti Peygamber **«İslâmiyetin her asırda bir müceddid ile ihyâ»** edileceğini tebşîr etmişti. Türklere ve İstanbul'un fethine dair hâdislerle de Osmanlı devleti takdis edilmiş ve İslâmiyet ile onun kaderi birleşmişti. Bu sebeple de İmparatorluğa, aynı zamanda **«Devlet-i Muhammediye»** adı veriliyordu. Sultan Mahmud zamanında en müthiş hâdiselere rağmen İmparatorluğun **«Allah tarafından müeyyed ve bekası âyât-i Semâviyye ile sâbit bir din ve devlet»** olduğuna inanılıyordu. Çünkü bu din ile bu devletin birbirinden ayrı yaşaması düşünülemiyordu. Tanzimat'tan sonra Avrupa'yı taklid başladığı halde Türkler yine de kendi medeniyet, nizâm ve ideallerinin daha üstün olduğundan asla şüphe etmiyorlardı. Zirâ onlara göre Hıristiyan medeniyetinin parlak mahsûlleri maddeden ve teknikten ibâret, olup ruhtan mahrûm idi ve bir avuç köksüz yarı-münevverden başkası bu parlak mallara aldanamazdı.

Osmanlı İmparatorluğu, XIX. asırda, büyük devletlerin müdâhaleleri ve Hıristiyan unsurları kışkırtmaları ile çok ağır buhranlara mârûz kalınca Çar Nikola bu devlete **«Hasta adam»** adını takmış ve Avrupa siyasî edebiyatında bu isim tutmuştu. Tanzimatın zeki ve nüktedân devlet adamı Fuad Paşa, verdiği cevapta: **»Ben Türkiye'yi Çar hazretlerinden daha iyi tanırım. Türkiye'yi tam bir muayeneden geçirdim. Türkler hasta değil, bil'akis naturaları**

çok sağlam bir millettir. Yalnız cild hastalığına tutulmuştur. Fakat çabuk iyileşmesi için kükürt yoktur» demiş ve milletimizi çok iyi anlatmıştı. Nitekim bu îman sâyesindedir, kî müthiş hâricî ve dâhilî düşmanlar karşısında sâdece İmparatorluk yaralanıyor; fakat en yüksek bir hayatıyete sahip Türk milleti asla **«Hasta adam»** olmadığı için cenâzesini kaldırmağa gelenlere karşı tarihî destanlarını yaratıyordu. Nikola yarım asır sonra Çarlık İmparatorluğunun korkunç kıtallere sahne olacağını ve bizzat kendi ailesinin de boğazlanacağını bilse idi **«Hasta adam»** ın Rus cemiyeti olduğunu daha iyi anlar ve bu ismi meydana çıkarmaktan da utanırdı.

Avrupa'nın bazı mütefekkirleri medeniyetlerinin inhitata doğru ilerlediğini ve hattâ materyalizmin tahakkümü ile artık tehlike çanlarının çaldığını görmüşlerdir. Lâkin onlar ne ciddî bir çâre bulabilmiş; ne de siyasîîler ve aydınlar böyle bir endişeyi duyabilmişlerdir. Dün Osmanlı İmparatorluğu hakkında benimsedikleri, **«Hasta adam»** sıfatına bugün öyle lâyık olmuşlardır, ki hâlâ zahirî manzaranın da bazı parlak görünüşlerine rağmen Hıristiyan medeniyeti zaten I. Cihan Harbinden sonra Avrupa'nın bir parçası, II. Cihan Harbinden sonra da diğer bir parçasını kaybetmiş; geri kalan Atlantik sâhilleri de tehlikeye girmiştir. Fakat asıl tehlike millî, dinî ve mefkûrevî bütün inançlarından uzaklaşan bu medeniyetin sıkıştığı bu sâhillerde de hayatiyetini kaybetmesidir. Zirâ Bolşevik ihtilâli zaten bu medeniyetin evlâdı olduğuna göre kendi bünyesinin de materyalist hastalıklardan mâsûn kalması mümkün değildi. Nitekim manevî sukut o derece yaygınlaşmıştır, ki yeni nesiller yalnız medeniyetlerini, millî ve manevî nizâmlarını değil bizzct kendi hayatlarını da tahrip yoluna sapmış veya tedhiş rejiminin zaferi için bir çılgınlığa tutulmuşlardı.

Bütün insanlığın nefreti, meşhûr Marksistlerin lâneti ve nihâyet hürriyet ve hayat isteyen kıpırdamalar karşısında Bolşevik idaresi cebir yolu ile dahi ayakta duramaz bir hâle gelmişti. Ama hür dünyanın materyalistleri, kriptoları ve başka esrar-i engiz kuvvetleri imdâda yetişmişlerdir. Zirâ Allahsız kalan zavallı **«beşerin bir tabiatı var, putu kendi yapar, kendi tapar.»** Bu sebeple garp medeniyeti çürüdükçe yalnız bu **«Put - perest kâbe»** yi kurtarmakla kalmıyor; insanlığın feryâdlarına bakmadan bütün dünyayı da aynı âkıbete uğratmağa çalışıyor. Avrupa medeniyetinin kaleleri olan Almanya dün ve Fransa bugün âdetâ felce uğratılmış ve kapılarını komünizme açmış; İngiltere ve Amerika bile çeşitli manevî hastalıklara marûz kalmıştır. Bir sürü materyalist filozof ve mütefekkir parlak zekâ ve enerjilerini bu medeniyetin manevî temellerini yıkmağa harcadıktan sonra da nihâyet zavallı B. Russel insanlığa ölüm karşısında hiç bir teselli getirememiş; bil'akis ona hayatın sonunda uçurumdan atlama cesâretini tavsiye etmiştir. Evet İmparatorluk dünya karşısında yaralanıyor; fakat Türk milleti daima sıhhatına sâhip bulunuyordu. Ama bugün, Avrupa maddî - manevî olarak tam **«Hasta adam»** dır. Türkiye de **«Fenâ fi'l - garp»** (Batıda batmak) hevesine kapılmış ve şimdi artık sahiden **«Hasta»** olmuştur. Avrupa tabiî, Türkiye zoraki olarak sürüklendikleri buhranlardan kurtulması için sâdece siyasilerin, mütefekkir ve aydınların modern doğmalardan kurtarılması, putlar ve put-haneler yanında dinî mukaddesata ve mâbedlere samimî saygı gösterilmesi kâfidir.

Dil Bayramı Değil, Dil matemi

Atatürk'ün birçok denemeler ve sıkıntılardan sonra normal Türkçe'ye dönüşünde Güneş-dil nazariyesi başlıca vasıta olmuştur. Bizim bir ara Almanca hocası olarak tanıdığımız Avusturyalı Kverğiç'in tesiri ile bu nazariyeye bağlanan M. Kemal, bu sayede, bütün yabancı kelimelerin aslında Türkçe olduğunu ilân ettikten (1936) sonra durum düzelmiştir. O sıralarda Dil, Tarih fakültesinde Güneş-dil nazariyesini okutan alaylı profesörler bulunmadığı için bu hikâyeyi yakından biliyorum. Y.K. Karaosmanoğlu da bu hususta hatıratında mühim malûmat vermiştir. Nitekim bir ara imzasını Kamal diye atmış Atatürk, bunu da terk etmiştir. Falih Rıfkı Bey'in hâtıralarına göre, bir gün İsmet Paşa, Atatürk'e: **«Paşam dilsiz kaldık, bizi kurtar»** demiştir. Ne garip bir tezaddır, ki Gazi normal Türkçeye, şimdi de İnönü uydurmacaya dönmüştür. Bu devir kapandığı halde **«Millî şef»** başka gayretlere de girişmiştir. Meselâ rahmetli Naim Hazım Bey'e **«Arapçanın Türk dili ile kuruluşu»** adlı eseri ısmarlamış; hattâ **«bu eseri görmezsem gözüm arkada kalır»** demiş ve böylece Atatürk'ün terk ettiği uydurmacılığın dirilmesine çalışmıştır.

Ben, Dil hareketini lisede iken millî, Üniversitede iken de tehlikeli gördüğüm için bütün faaliyetleri geniş şumûlü ile takip ettim. İlk müdâfaa yazım Türkçenin bünyesine karşı ileri sürülen bir teklif münasebebit ile talebe iken,

1939 yılında, **Türklük** dergisinde çıktı. Bir hâriciye memuru Paris'te neşredilen makalesinde asıl dil inkılâbının Türkçenin Avrupa dillerine veya Girit şivesine göre sentaksını değiştirmek, yâni bugünkü **«Devrik cümle»**lere uygun hâle getirilmek olduğunu yazmıştı. Türkiye'de henüz meçhul olan bu tehlikeli düşünceye karşı çıkmıştım. İkinci yazım uydurma kelimelerin mekteplere konulması üzerine 1941 yılında **Türk Yurdu'**nda basıldı. Burada bu kelimelerin Türkçe olmadığını izah etmiş; ilmî ve millî gayelere aykırı bu teşebbüsün ızdırabı ile, yapılan **«Dil Bayramı»**nın hakikatte bir **«Dil Mâtemi»** olduğunu, bu diktatörlük devrinde her şeyi göze alarak, yazmaktan kendimi alamadım. Nitekim buna karşı çıkan gürültüler meslek hayatımda tehlike yaratacak bir dereceye gelmişti. 1950 den sonra daha geniş ölçüde Türkçeyi müdafaa ederken hiç bir kanun ve nizâma dayanmayan uydurmaları **«Serseri kelimeler»** diye ilân etmenin münasip olduğunu düşündüm. Türkçe dâvâsından anlamayan muarızlarıma bu mühim delilleri de gösteriyor ve kendilerine hediye ediyorum. Gerçekten Dil hareketine başlangıçtan beri komünistler rol oynamış; safdiller, menfaatçılar ve bozguncular katılmış; nihâyet Dil buhranı **«Kültür ihtilâli»** içinde bir çöküntü hâlini almıştır. Bu münasebetle Bolşeviklerin bir **«Proleter dil»** yapmak programlarına karşı Stalin'in Rusçayı kurtardığını, fakat Rusların Türkistan ve Türkiye'de tatbik plânlarını hatırlamamak mümkün değildir.

İdareciler, böylece, Tarih Kurumu ve Atatürk ile alâkası bulunmayan, müessesenin sıfatına yakışmayan bir zihniyetin ve samimiyetsizliğin nasıl temsilcisi ve kurbanı olduklarını anlayacaklardır. Biz tarihte **«Dillerin ölümü»** ile nice kavimlerin yok olduğunu düşünerek ilmî, millî ve in-

sanî vazifemizi yaparken yeni nesilleri, birgün, bu âciz, gafil ve samimiyetsizlerin oyunlarından kurtaracağız. Kurumculara bir az daha ciddî davranmalarını, Türk tarih ilmî ve kültürünün bu zihniyete fedâ edilmeyeceğini hatırlatırız.

Aydın Çılgınlığı ve Eski Batıniler

Bolşevik ihtilâlinin ilk yılları maddî - manevî her şeyi yıkan, insanları kitle halinde imhâ eden bir devir olmuştu. Bu barbarlık devrini yaşayan meşhur Rus beyin âlimi Pavlov akıl ve vicdan dışı bu dehşet manzarası karşısında ders verirken fertler gibi bazan cemiyetlerin de cinnet getirebileceğini anlatıyor ve ihtilâli teşhir ediliyordu. Rusya'da insanları kitle halinde mezbahaya götürür gibi kıyan zulüm devam etti ise de millî kültür ve mefkûre, tarih ve edebiyat tahribine nihayet verildi. Hattâ Rusya'da ve bütün komünist memleketlerde koyu bir milliyetçilik hâkim oldu. Bununla hem Ruslar tatmin edildi ve hem de bu manevî kuvvet ile Bolşevikler dünya fûtuhatına giriştiler.

Türkiye'de bugün karşılaştığımız beynelmilel sui-kasd aslında çok daha geniş bir aydın sukutu ve çılgınlığının mukadder bir neticesidir ve Pavlof'un teşhisine uygun bir manzaranın ifâdesidir. Gerçekten sui-kasdın kanun karşısında açık veya gizli suç fâilleri dışında kalan aydın zümre sayıca daha kalabalık olup bunların da çoğu millî kültür ve mefkûre, edebiyat ve dil, ahlâk ve mukaddesatımızın kaynaklarını yıkmak ve kurutmakla beraber bir kısmı şuûrlu veya suçlu sayılmamakta ve bizzat sui-kasd sâhibi olduklarını asla düşünmemektedirler. Belki bu davranış ve mücâdele içinde hizmet ettikleri kanaatındadırlar. Fakat bugünkü buhran ve sui-kasd da aslında bir milletin

varlığı ve bekasının şartı olan manevî değerler nizâmının yıkılışından doğmakta ve başlıca mes'uliyet devlete, onun tahsil ve terbiye, ilim ve kültür siyasetinin bozukluğuna veya yokluğuna aiddir. Bu durum islah edilmezse bu milletin aydın sukutu ve çılgınlığından kurtulması hattâ varlığını devam ettirebilmesi mümkün değildir.

Bu münasebetle burada tarihimizde karşılaştığımız Bâtini hareketinden kısaca bahsetmeyi faydalı buluyoruz. Filhakika Selçuklu İmparatorluğu zamanında gizli Bâtini teşkilâtı Türk - İslâm nizâm, din ve medeniyetini yıkmağa çalışıyordu. Bâtiniler eski İran'da komünist ihtilâl yapan Mazdak'ın mezhebine dayanıyor; malda ve kadında iştirak fikirlerine bağlı bulunuyorlrdı. Bâtinilerin başında bulunan Hasan Sabbah ve diğer reisleri sarp dağlar üzerindeki kalelerde yaşadıkları için Şeyhulcebel adını alıyorlardı. Bunlar yetiştirdikleri fedâiler ile Türk - İslâm dünyasını fesâda veriyorlardı. Melikşah'dan sonra İmparatorluğun parçalanması ve Haçlı savaşlarının başlaması üzerine Bâtinilerin cür'et ve şiddeti arttı. İslâm dünyasında büyük devlet, ilim ve din adamlarına karşı sui-kasdlar hazırlayarak her tarafı dehşet içinde bırakıyorlardı. Bâtiniler akla ve hayâle sığmaz şeytanî metodlara göre hareket ediyor; büyük âlimlerin derslerine talebe, saraylara san'atkr ve tüccar olarak giriyor; şeyhlerin vaazlarında bulunarak cinâyetlerini işliyor; din adamı hüviyetinde halkı maddî - manevî anarşiye doğru mahirane kazanıyorlardı. Batini fedâilerin sui-kâsdları o derece korku yarattı ve onları tanımak ve aleyhlerinde konuşmak o kadar zorlaştı ki, bâzı mühim mevki sahipleri bile zan altında kalmıştı. Mısır'da hüküm süren aşırı Şiî Fâtimiler bu şer kuvvetlerini himâye ediyor, Haçlılar ile de şiddetli savaşlar devam ediyordu. Korkunç hareketleri o derecede idi ki, Haçlılar müttefikleri olduğu halde, Bâtinilere kanlı ve kaatil nazarı ile bakıyorlardı. Nitekim bugün

Avrupa dillerinde Bâtinilere verilen «Assassin» adı aynı zamanda kanlı kaatil mânâsında kullanılmakta ve bunlara aid **Haşşâşîn** (afyon çektikleri için) ismi bir hatıra olarak yaşamaktadır.

Alp Arslan daima Türkleri şer unsurlarına karşı uyanık tutar ve **«Temiz müslümanlar olduğunuz için Allah Türkleri aziz kıldı»** derdi. Büyük vezir Nizam ül-Mülk, Bâtinilere karşı Selçuklu sultanı Melikşâh'a şöyle demişti: **«Ey dünyanın pâdişâhı! Bunlar İslâmiyeti ve senin devletini fesâda vermek için kulaklarını dikmiş ve gözlerini açmış; fırsat ve tehlike anında kulübelerinden fırlayarak herşeyi yıkacaklardır. Bu sahtekârlar müslüman gözükürler. Lâkin Hazreti Muhammed'in dini ve Sultanın devleti için Bâtiniler kadar korkunç düşman yoktur. Ben ölünce büyük ve mümtaz adamları kuyulara attıkları, davul sesleri ile kulakları çınlattıkları ve sırlarını açığa vurdukları felâket günlerinde bu sözlerim hatırlanacaktır»** hükmünü vermişti. Bu ifâdeler büyük vezirin hem derin imanını ve hem de istikbâli gördüğünü göstermiştir. Selçuklular, nifak ve çöküş hâlinde buldukları İslâm dünyasının yalnız askerî kuvvetle kurtaramayacaklarını anladılar. Bu sebeple her tarafta medreseler, zâviyeler, imâretler ve diğer hayır müesseseleri açtılar. Bu sâyede büyük bir fikir ve mefkûre ordusu vücuda getirdiler. Onlar bu suretle kendi hâkimiyetlerini sağlam bir manevî nizâm üzerinde kurarlarken ilim, kültür ve mefkûre teşkilâtını kurmasalardı onların kahraman ve cihângir orduları, Türk - İslâm dünyası ve medeniyeti ile birlikte, sür'atle çökerdi.

Selçuklu devrinin Bâtinileri, Şeyhulcebelleri, fedâileri bugün de Türkiye'de yeni şartlara göre hemen aynı gaye ve metodları ile fesâd çıkarmakla meşguldürler. Onların halefi olan bugünkü Şeyhulcebel ve fedâileri aynı gizli teşkilâta ve imkânlara göre çalışırlar; müsaid buldukları in-

sanları tedricen sapıklaştırır ve emirleri altına alırlar; her türlü sahtekârlığı yaparlar. Gerçekten bugünkü sapıklar önce millî kültür, mefkûre, ahlâk ve dini yıkıp manevî nizâmı çökertmeğe çalıştılar. Bu maksatla da, tedricen ilim - kültür, san'at - edebiyat, tahsil - terbiye, neşriyat - sahne müesseselerini istilâya giriştiler; hattâ sermâye çevrelerini de emellerine göre kullanmağa uğraştılar. Şartlar müsâid olunca ve fırsat çıkınca da sapık fedâilerini harekete geçirip işgal, baskın, tahrip ve kıtallere başladılar. Devlet nizâmının çöküş manzarası alması üzerine Şeyhulcebeller sahte hüviyetlerini değiştirip tedricen savaş meydanına çıktılar. Selçuklu devrine nazaran bugün iki fark vardır. Birincisi Bâtiniler onlara karşı bir ilim, kültür ve mefkûre ordusu yetiştirdiği halde Türkiye'nin manevî kaleleri ve irfan ocakları olmak gereken bu müesseseler bugün devlet ve vatana karşı fesad ve bozgunculuk yuvaları olmuştur. Bu da Türk devletinin ilmî ve millî ihtiyaçlara göre ilim ve kültür yolunu bulamamış; hattâ tersine bir medeniyet istikametinde bulunması ile alâkalıdır. Eskiden bunu dümensiz bir geminin âkibeti meçhul seyrine benzetirdik. Bugün âkibet belli olmuş ve felâket görünmüş olduğundan artık devlete ve millete sür'atle sâhip olmağa ve bu müesseselerini yeniden kurmağa mecburuz.

Manevi Nizam ve Emniyet

İptidaî devirlerden modern çağlara kadar devletin ilk vazifesi halkın emniyet ve âsâyişini temindir. Kabile teşkilâtından devlete kadar bütün siyasî teşekküller bu gaye için idari, adlî müessese ve kuvvetlere sâhiptirler. Fakat sağlam cemiyetlerde emniyet ve âsâyiş kanun ve kuvvetten ziyâde ahlâk ve manevî nizam duygularına dayanır. Bir Süryani kaynağına göre Türkler, 11. asırda, dalgalar halinde Türkistan'dan Anadolu'ya göç ederken öyle bir nizâm içinde bulunuyorlardı, ki kabileler bir seyyar devlete benziyor; tam bir nizâm ve disiplin içinde göçüyorlardı. Osmanlı İmparatorluğunu ziyâret eden Avrupalı seyyahlar Türklerin nizâm ve disiplin şuûruna hayran olur ve bunu sağlayan yüksek ahlâka dair pek çok misal zikrederlerdi. Osmanlı paşaları, devletler büyüklüğündeki eyâletleri İslâm şeriatı ve kanunnâmelere göre, asırlarca, idare ederlerken, manevî nizâm duygularına ve adâletin kudretine dayanıyor ve hiç bir güçlük çekmiyorlardı. İstanbul'u 17. asırda ziyaret eden bir Fransız seyyahı bu muazzam şehirde emniyet ve âsâyişin derecesine dair örnekler zikrederken zengin çarşıların, gecelêri, elinde bir sopa ve fener bulunan, bir bekçi tarafından muhafaza olunduğunu, dört yıl zarfında bir katil vak'asının çıkmadığını söyler. Aynı seyyah bu sırada Paris'in çamurlu sokaklarını korumak için askeri kıt'aların kâfi gelmediğini de yazar ve güzel bir mukayese yapar.

Osmanlı İmparatorluğu yüksek ahlâk, mefkûre ve kanun şuûru sayesinde asırlarca dünyaya karşı, üç kıt'a üze-

rinde, çeşitli ırk, din, mezhep ve kültürlere mensup sayısız milletleri âhenk içerisinde yaşatmış ve Türk **Nizam-ı âlem** dâvâsı bu suretle yerleşmişti. Bir cemiyette daimi kanun çıkarılması veya değiştirilmesi mânevî nizâm ve ahlâkın ne derece sarsıldığına ve emniyetin yine de sağlanamadığına delâlet eder. Bugün Türkiye'de B.M. Meclisi devamlı kanun çıkarmakla, müesseseler de bu kanunlara dayanarak sık - sık **Tüzük** (nizâmnâme), **yönetmelik** (talimâtnâme), iç-tüzük ve iç-yönetmelik yapmakla meşguldürler. Buna rağmen cemiyet hadiseler, anarşi ve huzursuzluk içinden kurtulamamakta, daha büyük buhranlar birbirini takip etmektedir. Hattâ bütün kanunların kaynağını teşkil eden Anayasalar bile cemiyetimizi idâreye kâfi gelmemiş; bunlar da sık - sık tâdil ve tebdile uğramıştır. Her şikâyette «Anayasaya aykırıdır» sözü bu ana kanunun da kudsiyet ve kudretini ne kadar kaybettiğini, kanun ve nizâm şurunun ne derece sarsıldığını gösterir. Bu durum, şüphesiz, millî mefkûre, dîn ve ahlâkın sarsılmasının manevî nizâmın bozulmasının mukadder bir neticesidir.

Gerçekten Türkiye kendi varlığının manevî temellerine karşı öyle bir tahribe şahid olmuş; bir **«Kültür ihtilâli»** ile o derece münevver sukutuna uğramıştır, ki koca devletin emniyet ve zabıta kuvvetleri bile büyük şehirlerde nizâm ve âsâyişi temine kâfi gelmemiştir. Bu sebeple dış tehlikeler ortasında mahsur kalan devletimizi korumağa vazifeli olan ordumuz aydınların sui-kasdına karşı bu yükü, hattâ millî nizâmı korumayı da üzerine almıştır. Düne kadar tarihî hasletlerini ve yüksek manevî mirasını muhafaza sâyesinde istilâcı büyük devletlere ve dahili isyanlara karşı müthiş mücadelelere imanını siper yapıp şanlı destanlar yaratan milletimizin bu hâle gelmesinin sebepleri vardır. Zira bozukluk ve bozgunculuk halkta, köy ve kasabalarda değil çürük bir tahsil ve terbiyenin mahsulü

olan yarı-aydınlar arasında ve büyük şehirlerdedir. Bu da millî kültür ve mefkûremize dayanan, memleket ihtiyaçlarına göre Maarif teşkilâtının ve Üniversiteleri islâh etmekle, az zamanda yeni ve sağlam nesiller yetiştirmekle mümkün olacak; vatan çocuklarının dalâlete düşmeleri önlenecektir. Gariptir ki, bu manevî sukut, milletimizi ve şahıslarımızı ağır bir varlık - yokluk tehlikesi ile karşılaştırdığı ve bütün milleti endişeye düşürdüğü halde henüz siyaset, ilim, kültür ve sermaye sahiplerinden çoğunu uyarmamış; hattâ uyarmalara karşı dahî cephe alındığı sık - sık görülmüştür. Buraya kadar ana dâvâmıza ve derdimize işaret ettikten sonra millî nizâmımızı koruyan ordumuzun yanında Emniyet teşkilâtının vatan hizmetinde gösterdiği fedakârlıklar karşısında ne kadar gurur duyduğumuzu belirtmeyi bir vazife sayarız. Değerli arkadaşımız Ahmed Kabaklı Bey geçenlerde Emniyet teşkilâtının bu hizmetlerini, vatan uğrunda şehid ve gazi olmalarını çok güzel belirtmişti. Zirâ millî ve şahsî emniyetimizi koruyan bu teşkilâtın mensuplarını maddî - manevî bakımlardan yükseltmek, gerekirse islâh etmek lazımdır. Bir çok ileri memleketlerde olduğu gibi bizde de bu nizâm temsilcilerine daima saygı göstermek ve vazifelerini kolaylaştırmak kanun şuûru ve vatandaşlık vazifesi icabıdır. Medenî bir insan polise hor bakmaz. Bu makaleyi yazarken eski bir üzüntümüzü de belirtmek fırsatını buluyorum. Gerçekten Yassı-ada'nın kahrını çekenler arasında birçok emniyet mensubu ve polis memuru da vardı. Bu insanlar, bir Temyiz reisi gibi, Bursa nutku safsataları ile, devlet nizâmını bozmağa değil korumağa memur edilmişlerdi. Kanun hudutları dahilinde kaldıkça onlara, takdir yerine, ceza vermek devlet nizâmını anarşiye karşı serbest bırakmak olacağını düşündükçe üzülmemek mümkün değildi. Nitekim 12 Mart'a kadar gittikçe şiddetleşen ihtilâl tecrübeleri karşısında Emniyet teşkilâtının bugünkü derecede bir mu-

vaffakiyeti olamamıştı. Şikâyet edilince de hep Yassı-ada'ya sürülen polislerin âkibetinden sonra artık ciddî bir vazife görülemeyeceği cevabı verilmiş; fakat bu zamanda hamd olsun bu mübâlağalı kanaat bertaraf edilmiş ve galiba bunda Ordunun da hayırlı tesiri görülmüştür.

Bu yazıyı tarihi bir vak'a ile bitirelim. Moğol istilâsında Aksaray yakınında muhteşem Sultan Hanı yıkılmış; yolun emniyeti kalmadığından milletlerarası kervanlar işlemez olmuştu. Evkaf nâzırı Kervansarayı tamir etmiş ve yol açılmıştı. Moğollar ile savaşan bir Türk beyi buraya sığınmış; iki aylık muhasaraya rağmen Kervansaray dayanmıştı, Moğol kunmandanı buna sebebiyet verdi diye Evkaf nâzırını tazminat ödemeğe mahkûm etmişti. Nâzır da: **«Ne gariptir, ki imar ve hayır yapanlar tarihte daima mükâfat görmüş iken bu devirde cezâ ile karşılanmıştır!»** der ve bizim polislerin başına gelene benzer bir hâdisenin eski bir örneğini verir.

Bir «Devr-i İsmet» Vardı

İsmet Paşa diktatörlük devrinin başvekili, cumhurreisi veya Millî Şefi olarak çeyrek asır hüküm sürmüş; memleket bu devirde maddî - manevî ıztırabın her türlüsünü görmüştü. Buna rağmen Paşa hazretlerinin 1946 yılına kadar milletin sevgisini muhafaza etmesi her devlet adamına nasip olmayan bir mazharriyet idi. Zira Türk köylüsü tahsildar kırbacı ve jandarma süngüsü altında eziliyor; insanlar malî ve dinî baskılara uğruyor, sık - sık hapishaneleri boyluyor; halkın malları pazarlara sürülüyor; yoksulluk, hastalık, işsizlik ve açlık milletin kaderi sayılıyordu.

İsmet Paşa iktidarın başında bulunmasına ve bu sefalete rağmen daima milletçe sevilmiş; güler yüzü, temiz aile hayatı onu hep masum göstermiş; bilhassa dindar sanılması bu mazhariyetin başlıca sebepleri idi. Buna mukabil o hadiseler karşısında daima mes'ûliyet ve şikâyetlerden beri sayılmış; mutlaka elinden geldiği kadar milletin hayrına çalıştığına inanılmıştı. Bu kanaat dolayısı ile de 1937 de başvekillikten atılınca halk ne kadar üzülmüş idi ise 1938 de Cumhurbaşkanlığına getirilmesi de o derece memnuniyet uyandırmıştı. Zira onun sayesinde memlekette faziletin hâkim olacağı, dine ve din adamlarına saygı gösterileceği ümidi çok yaygın idi. Hasan Ali Bey'in onun evinde Mevlid okuduğu rivâyetleri de bu kanaatı teyid ediyordu. Bu güzel düşünceler memlekette bir **«Devr-i İsmet»** in başladığı kanaatını yerleştiriyordu. İslâm dünyasında da Türklerin tekrar dini yükselteceği ümit ve arzularının uyanmasına sebep olmuştu. Nitekim harp yılları içinde Ankara'ya gelen Şarkî Türkistan lideri İsa Alptekin Bey Paşa'yı ziyaretinde İslâm dünyasının bu ümid ve dualarını ona iletmiş; İslâmiyete hizmet edeceği inancını bildirmiş-

ti. Lâkin İsmet Paşa dindarlığına dair bu kanaat ve ümitlere «yanlış, yanlış» diye cevap verince hem kendisi, hem de bilâhare millet aldanmıştı.

Gerçekten yıllar geçtikçe **Devr-i İsmet, bir Devr-i saadete** inkılâp edemiyor; maddî manevî sefalet daha fazla artıyordu. Halkın gittikçe perişan bir duruma düşmesine mukabil Halk Partisine dayanan bir vurguncu zümresi ve yeni bir ağa sınıfı türüyor; iktidar da bu sınıf ile kendi hakimiyetini kuvvetlendiriyordu. Bu durum karşısında şu kanaat yayılmıştı: Eski zamanlarda eşkiya dağda gezer; zengini soyar; bazan da fakire dağıtırdı. Şimdi ise eşkiya köyde ve şehirde yaşamakta; zengin ile hükûmet birleşip fakiri soymaktadır.

İşte iki devir arasındaki fark da bundan ibarettir deniliyordu. Laiklik adına dine ve dindarlara karşı şiddetli takibat yapılıyor; maddî sefâleti mânevisi tamamlıyordu. Komşu çocuğuna, Allah rızâsı için, biraz din dersi veren ihtiyarlar jandarma dipçiği altında hapishaneyi boyluyorlardı. Harp yıllarında milletlerin kaderi bahismevzuu olmuş, her memlekette dinî duygular kuvvetlenmiş; devlet adamları, lâik ve dinsiz olsalar dahi, halkın ve ordunun maneviyatını yükseltmek için dini icapları yapmaktan geri kalmamışlardı. Hattâ Stalin bile, Almanlar karşısında, dinin yardımına başvurmuştu. Lâkin yalnız Türkiye'de muhteşem lâiklik din aleyhtarlığı mânâsını muhafaza etmiş ve bu suretle **«Asrı yıla sığdırma»** idealinden hiç bir fedakârlığa tenezzül buyurulmamıştı. Türk milleti bu endişeli yıllarda büyüklerin dilinden ve radyodan Allah adını duymak hasret ve saadetine asla kavuşamamıştı. Zaten bütün neşir vasıtaları için İslâmiyetten bahsetmek yasak idi. Halbuki Türk milletine cennet dünyada vaadedilmiş; fakat o gericilikte ısrar ettiği için dünyayı da kaybetmişti!

Maddî - manevî bu sefâlete rağmen İsmet Paşa hâlâ milletin sempatisini muhafaza ediyordu. Eskiden nasıl

emir kulu ve masûm sayılmış idi ise şimdi de bütün mes'uliyetler öylece etrafa yükletiliyor; Hasan Âli ve Fâlih Rıfkı Beyler ve başkalarının iğfallerinin rol oynadığı sanılıyordu. Zira harp içinde büyük meseleler ile çok meşgul bulunan Paşa'nın küçük işlere vakti olmadığı düşünülüyordu. Gerçekten onun ilk fırsatta hak ve halkın yolunu tutacağı ümidi henüz kırılmamıştı. Millet tarih boyunca mukaddes saydığı devletine sadık ve başkanına bağlı bulunurken İsmet Paşa, 1943 yılında, hükûmet ve memurları öğerken, hiç bir sebep olmadığı halde, birden halkın hükûmete yardım etmediği şikâyetini yapmıştı. Bu garip beyanat Paşa'nın zihniyetini ilk defa açığa vurduğu halde hâdiseler girdabına karışmış; zaten kendisine de yakıştırılamamış ve herhalde bir zuhûl ve hata eseri sanılmıştı. Lâkin bilâhare seçimleri kaybedince **«Nankör millet»** dediğine dair rivâyetler onun düşüncesini güzel aksettiriyordu. (1). Nitekim halkın kalbinde bulunduğu halde daima ona

(1) YAYINEVİ'NİN NOTU :

C.H.P. nin lideri İNÖNÜ 1969 seçimlerini kaybettikten sonra da :

Seçim sandıkları başlarında bulunan müşahitlerin öğle yemeği esnasında seçim sandıklarını terkettiklerinden dolayı seçimi kaybettiklerini resmen ifade buyurmakla kalmamış; 1946 seçimlerinin de bu usta politikacısı :

«Bundan sonraki seçimlerde sandık başlarında bulunacak C.H.P. lilerin açlığa çok dayanıklı kimselerden seçilmesini» mensuplarına emir buyurmuşlardı.

Bu resmi beyanatlarının çıktığı günün ertesi:

BİZİM ANADOLU GAZETESİ"nin hiciv yazarlarından H. Cengiz Alpay'ın şu dörtlüğü çıkmıştı.

AÇIK DİLEKÇE

Yalnız politikayla fazla hoş değil başım
Başka bir mahzur yoktur kırkın üstünde yaşım
Açlığa dayanıklı insan arıyorsunuz
Saltanat devrinizde yetişmiş vatandaşım...

tahakküme alışık bulunan İsmet Paşa, demokrasi devrinde bile millî iradeye ve laiklik prensibine rağmen milletin din hürriyetine ve ihtiyaçlarına asla saygı gösterememiş ve millete acımamıştır. Esasen İsmet Paşa'nın halkı sürü sayan ve bir avuç memuru doyurup onun ezilerek idaresini düşünen eski siyâsetinde hiç bir değişiklik veya yumuşama görülmemiştir. Bununla beraber beceriksiz ve kısır devletçilik bilahare memur ve aydınları da doyurmadığı için bu küçük zümre de halkın yanında yer alarak Halk Partisi iktidarını düşürmüştür. Bu partinin bir vekili münevver işsizliğinden ve okuyanların çokluğundan şikâyet ederken bu köhne iktidarın bu mevzuda da nasıl bir tenakuza veya çıkmaza saplandığını ilân ediyordu. İsmet Paşa, böylece, hem halkı ve hem de münevveri kaybedince milletten uzaklaşıyor; açıkça sol'a ve solcu aydınlara bağlanıyor ve partisinin kuvvetli sağ kanadını gittikçe kırıyordu. Bununla beraber İsmet Paşa'nın sol'a meyli ve siyaseti 1946 yılına kadar meçhûl kalmış; millet de onu bu tarihe kadar sabırla ve ümidle beklemişti. İşte tarihimizde İsmet Paşa'dan çok şeyler umulduğu bu **«Devr-i İsmet»** böylece yalnız hayal kırıklığı yaratmadı; memleketi daimi sol'a ve ihtilâllere sürükleyen hareketlerin de başlangıcı olarak Türkiye'yi bugünkü buhrana kadar getirdi. Gelecek makalelerde İsmet Paşa'nın sol maceraları üzerinde duracağız.

Paşa'nın Çıkmaza Giren Solculuğu

İsmet Paşa kendi, ifâdesine göre, kırk yıllık bir solcu olduğunu ifşâ ettikten sonra partisindeki otoritesini ve birliği kaybederek başı derde girmiş; hududunu aşan bu solculuk bugünün şartlarına çarpınca bu siyasî teşekkül bir parçalanma ve çöküş manzarası almıştır. Tarihi ordur, her memlekette olduğu gibi Türkiye'de de, milliyetçiliği temsil ettiği halde eski bir asker ve devlet adamı olarak büyük mevkiler işgal eden İsmet Paşa'nın solcu olması çok garip karşılanmış; hattâ bir muamma sayılmıştır. Zira Türkiye'de solculuk içtimaî bir ihtiyaca ve adâlete delâlet etmemiş; aksine milletimiz tarafından daima şüphe ve endişe ile karşılanmıştır. Fakat daha garibi dün halkçı ve bugün solcu olan Paşa'nın hiçbir zaman fakirlere ve sosyal adalete yönelmiş bir siyaset ve icraatı da görülmemiştir. Nitekim Millî Şef, partiye dayanarak ve halkı ezerek zengin olan ve vurgunculuk yapan yeni bir sınıfı himâye etmiş ve iktidarını da bu töremiş ağalara ve memurlara yaslamıştı. Hattâ Demokratik iktidar dağdaki çoban ile şehirdeki milyonerden aynı miktarda alınan bir yol vergisini kaldırır ve fakir Karadeniz halkına ucuz buğday dağıtırken de yine karşısındaki halkçı ve solcu Paşa'yı ve partisini bulmuştu.

Bununla beraber Millî Şef, koyu ve kısır devletçiliği, dinî ve millî değerlere karşı daimî mücadelesi, bilhassa

harp yılları sonlarında meşhûr solcuları ve onların yuvalandığı Köy Enstitülerini himâyesi ile tanınmış ve solculuğu da sabit olmuştu. Fakat yine de bu eski kumandana bir türlü bu sıfat yakıştırılamamıştı. Stalin'in kaba siyasetine çok borçlu bulunduğumuz Demokrasi inkılâbını yapmakla da öğünen ve Köy Enstitülerinden sonra bunu ikinci eseri sayan İsmet Paşa, B. M. Meclisine süngüler üstünde girdiği ve Türk milleti şahlandığı halde o yine millî iradeden ziyâde solculuğuna bağlı kalmıştır. Nitekim Paşa, iktidarı kaybedince, en lüzumlu bir zamanda dahi, partisinin çok münevver olan milliyetçi kanadını, kendi solcu düşüncesine göre, harcıyordu. Zira İsmet Paşa bu siyaseti ile veya uğradığı **«Nankörlük»** ile bir kaç defa seçimi kaybedince bütün kuvvet ve metodları seferber etmiş; Demokrasi aşkı ile ihtilâli hazırlamış ve yeni bir iktidar yolu çizmişti. İstanbul'da toplanan Beynelmilel Basın Enstitüsü kongresinde, İsmet Paşa'nın, Türk hürriyet ve demokrasi dâvâsına (ihtilâle) hizmetinden dolayı bu müesseseye teşekkürlerini sunması onun bu aşkının derecesini gösterir. Fakat bu Enstitünün hürriyet mükâfatını verdiği Ahmet Emin Yalman'ı ihmali sebebi anlaşılmamıştır. İnönü rakiplerini Yassıada'ya tıkıp siyaset sahnesinde tek lider kaldığı halde Demokrasi gibi ihtilâl de kendisine yâr olmamıştır.

İsmet Paşa kendi irâdesine uygun ve iktidarına yardımcı olmayan bir demokrasi, lâiklik ve ihtilâl anlayışı ve tecrübelerinden sonra kaderini, kırk yıllık ideali olan ve henüz ilân edilmeyen, sola bağladı. Zirâ dünyada ve ihtilâlden sonra da Türkiye'de hızla gelişen solcu hareketleri kendisine geniş siyasî manevralar bahşediyordu. Hüviyetleri malûm İşçi Partisinin kurucularını ve kuruluşunu memnûniyetle kabul eden ve soluna alan Millî Şefin perişan ettiği Kıbrıs meselesini de kendi solculuğuna yol açmak için kullanması da kayda şâyândır. Gerçekten başından beri Kıbrıs dâvasında isteksiz davranan İnönü, Türkiye'nin hak

ve kudretine rağmen, bütün mes'ûliyeti 6. Filoya yükledikten sonra devletimizin başka bir dünya nizâmı içinde yerini alabileceğini bile beyana lüzum görmüştür. Nitekim bunu müteakip Amerika aleyhtarlığı ile birlikte solcu hareketleri de şiddetlenmiş ve Paşa da kendi solculuğu siyasetine çok sıkı bağlanmıştır.

Filhakika solculuğun böylece gelişmesi sayesindedir, ki İsmet Paşa, 40 yıl sabrettikten sonra, 1965 seçimleri arefesinde, idealini açığa vurmak lûzumunu duymuş ve bunun da ortanın solu olduğunu ilân etmiştir. Bunu yaparken hem Millî Şeflik mevkiine, hem de solculuğun kudretine öyle inanmıştır, ki bu kararını partisinin hiçbir organında usûlen müzakereden bile müstağni kalmıştır. Fakat daha mühimmi çok ihtiyatlılığına rağmen bu ideal uğrunda bütün köprüleri yıkmaktan da çekinmemiştir. Zirâ bir yandan partiyi kendisinden daha ileri bir solcuya teslim ederken partinin kaynağını teşkil eden sağ kanadını da toptan harcamıştır. Türk milletinin rağmına memleketi çalkalayan sol cereyanlar bir avuç **«İlerici»** aydının ve yabancının eseri olduğu halde İsmet Paşa bu hızlı gelişmelerin kendi siyasetine ve solculuğuna faydalı bulunduğuna inanıyor; bu sebeple de boykot ve işgalleri masum talebe hareketleri gibi gösteriyor; Genel Sekreteri Ecevit'in mevcud nizâm ve mülkiyete aykırı beyanlarına da ses çıkarmıyordu.

Gerçekten İhtilâlden beri **«Gericilik»** isnadları ile halka karşı yapılan propagandalara göre bundan böyle **«İlericiler»** iktidara getirilmediği takdirde **«Zinde kuvvetler»** ve **«Kanlı ihtilâller»** ile Türk milleti baskı altına alınmış; millî irâdenin artık bir avuç köksüz aydına tabi olması ve **«güdümlü»** bir demokrasinin kabulü zorlanmıştır. İsmet

Paşa da memleket kaderinde bu yaygaaların rol oynayacağına o kadar inanmıştır, ki bahis mevzuu seçimlerde iktidara talip olduğunu beyan ederken millete kanlı ihtilâl tehlikelerini hatırlatmayı lüzumlu görmüştür. Zira bu tehdid ve uyarma ile, yeni inkişaflar karşısında, kendi iktidar ve solculuğunun daha masum olduğunu anlatmak istemiştir. Bununla beraber menfi neticeyi aldıktan sonra da ihtilâl tecrübeleri karşısında endişe duymamıştır. Bilâkis gidişin kendisine elverişli olduğundan emîn gözüküyor; sık-sık Demirel'i ziyâretle **«Öğretmen kıyımına»** nihâyet verip, Maarifte de solcuları huzura kavuşturuyor; fakat bunların hangi derecede bulunduğuna aldırmıyordu. Bu devrede Süleyman Bey de milliyetçileri esrarlı bir zihniyetle harcıyordu. Böylece Türkiye'de bütün çevrelerde hakiki ve sıkı Milliyetçi kıyımı vukubulurken ihtilâl tecrübeleri de gerçekleşme safhasına yaklaşmış; sanki dâhilî ve hâricî bütün kuvvetler bu zoraki ihtilâl için seferber olmuştu.

İsmet Paşa uysal gözüken, fakat daha ileri bir solcu bulunan Ecevit ile tam bir âhenk içinde ve istikbâlden emin bir durumda ilerlerken Ordunun müdâhalesi üzerine Genel Sekreter, Genel Başkan ile **«ters düşmüş»** ve bundan sonra da ilk defa ideolojik farkların meydana konması lüzumu hâsıl olmuş; sert bir mücadele patlak vermiştir. Hattâ müdahale ile sevgili Ecevit'in artık bir yük sayıldığı da gözükmüştür. Lâkin partinin onun hâkimiyetine geçmesi daha büyük bir mesele çıkarmış ve bu sebeple de bugüne kadar hep sağa karşı uğraşan İnönü, ilk defa kendi eseri olan soluna karşı çetin bir çatışmaya zorlanmıştır. Bütün aşırı çalkantıları bir yana itip ortanın solunu hâkim kılacağını uman İsmet Paşa'nın kendi solu ile başının derde girmesi çok garip bir hâdisedir ve **«Kuyudaki adamı»** tabirini hatırlatması çok tatsız olmuştur!

Ortanın Solunda Aşırılık

İhtilâl tecrübeleri kanun hudutlarını aştığı bir zamanda Ecevit takımı da Marksist lûgatları Ortanın solu bayrağı altında ve İsmet Paşa'nın himâyesinde kafalara yerleştiriyordu. Nitekim **«Düzen değişikliği»** propagandaları millî nizâmı sarsan hareketlere karışıyor; yeni bir **«Doğa kanunu»** ve **«Toprak işleyenin, su kullananın»** düstûrları ile halk kitleleri mülkiyet rejimine karşı kışkırtılıyordu. Halk Partisine aid ve Paşa'ya bağlı eski inkılâpların sathîliği ile de istihza ediyordu. Zira Ecevit'in elindeki Halk Partisi **«Alt yapı»** üzerinde gerçek **«Devrim»** (ihtilâl, inkılâp) yoluna girmiş; fakir sınıfın **«sömürü»** düzeninden kurtulması mücadelesi başlamıştı. Bir komünist devletin aziz davetlisi olarak kolektivizmin muvaffakiyetlerine hayran olduğunu da belirtmiş; şartların olgunlaşması ve Paşa babanın itimadı cesaretli hamlelerin kaynağı olmuştur.

Filhakika İsmet Paşa ne kanunları aşan ve ne de Ecevit'in bu siyaseti karşısında şikâyet etmiyordu. Aksine İnönü de **«Boykot ve işgallerin»** aynı masum gençlik hareketleri olduğunu ilân ediyordu. Bundan başka, **sık-sık** S. Demirel'e koşarak **«Öğretmen kıyımına»** nihayet veriyor; fakat Türk maarifinin ve yeni nesillerin kıyılmasında bir mahzur görmüyordu. Bursa nutku safsataları ile gençliği devlet nizâmına karşı kışkırtan, milletin mukaddesatına ve Allah'a dil uzatan Temyiz reisinin cenazesi de iyi bir fırsat yaratmıştı. Gerçekten Paşa, demokrasiyi nasıl **ihtilâl** ile kurtarmış ise şimdi de din hürriyetine ve kanuna sığınmak isteyen bir imâmın büyük **«irticâ!»** hareketini de ezip inkılâbın kudretini ve lâikliğini göstermek istiyordu. İnönü bu sebeple bütün yüksek müesseseleri irticaa karşı seferberliğe davet etti. Nitekim **hamiyet-i inkılâbiye** erkânı der-

hal cübbelerini lâbis olarak bir **«Cemm-i gafîr»** hâlinde sokaklarda heybetli bir yürüyüş ile imama karşı zafer kazandılar. Adâletin ihlâline mukabil irticâ da ezildi ve gençlere ihtilâlin kansız da mümkün olduğu dersi verildi.

Kudretini ihtilâl tecrübelerinden ve hırs-ı pirî'den alan ortanın solu böylece hem sola cesaret verir, hem de gayesine doğru gelişirken şu ordunun müdahalesi pişmiş aşa su kattı. Zira **gerici millet** huzura kavuşurken, Halk Partisinin çıkardığı sol **«Sancak-ı Şerif»** yalnız taraftarlarını kaybetmedi; toy politikacı, Millî Şefin yeni şartlara göre hazırladığı şikâyeti kavrayamadığı için de Paşa babası ile **«ters düşüp»** partinin başına da azîm bir terslik getirdi. Gerçekten iki parçaya bölünen partinin kanatları birbiri ile hem barışmaz, hem de ayrılmaz garip bir duruma düşmüştür, ki böyle bir İlâhî ibret dersine rastlamak mümkür. değildir. İsmet Paşa'nın gölgesinde yetişenler paçaları erken sıvamanın âkibetini görüp şimdi ona sığınmak için can atarlar. Ama İnönü'nün, bugünkü şartlara göre, Ecevit yükünü taşıması da kolay değildir. Zaten Ortanın Solu da artık uğursuzluğunu göstermiştir.

Biz Paşa'nın iktidar hırsı ile milletin huzursuzluğu arasında bir münasebet olduğunu düşünerek onu partisinden ve alışık olduğu Millî Şef zihniyetinden ayrıldığı, devlet işlerini yürütmekten vazgeçtiği takdirde kendilerini Cumhurreisliğine getirip huzura kavuşturmanın imkânlarına makalelerimizde temas ettiğimiz gibi A.P. Merkez Heyetinde de bu hususta fayda ve mahzurları da ileri sürmüştük. Memleketin çok nazik bir zamanda bulunması dolayısı ile **hırs-ı pirî**'den doğan endişeler üzerinde dururken Paşa'nın Ecevit takımı ile mücadeleye ters düşmesi ve hatta bu uğurda büyük tarihî şahsiyetini ortaya koymasını fazla veya yakışıksız buluyoruz. Zira İsmet Paşa, hizmet ve kusurlariyle, artık Türk milleti ve tarihinin malıdır; bu sebeple daha ziyâde hırpalanmasından sadece üzüntü duyarız.

Paşa Artık Kaderini Çizdi

Türkiye, Marksist ihtilâl dalgaları üzerinde çalkalanırken Tecrübeli Kaptan, kırk yıllık hasretinden sonra nihayet sol bayrağını takıp yeni bir gemi ile denize açıldı. Paşa **«kurt sisli havadan hoşlanır»** atasözüne göre bu seferinden çok memnun bulunuyor; bu gemi ve bayrak sâyesinde artık zafere ve iktidara ulaşacağından emin gözüküyordu. Hattâ onun kaptan köşküne oturttuğu Ecevit ve takımı dalgalar ortasında gemiyi tehlikelere marûz bırakmış ise de acemi kaptanın cesaret ve imanından ümitli idi. Onun aşırı solculara cesaret veren aşırı hareketleri bazı çevrelerde endişe uyandırmış ise de hızla selâmet sâhiline ulaşma azmi değerini arttırıyordu. Nitekim Ecevit ve tayfası **«Düzen değişikliği»** ideali üzerinde memleketi **«devrime»** hazırlarken Paşa da bu uğurda harekete geçen **«masum gençlerin»** boykot ve işgallerini alkışlıyor; bu da **«İlerici»** aydınlara ışık oluyordu.

Ortanın solu başarılı seferine devam ederken fırtınadan endişe duyan ordunun müdahalesi pişmiş aşa su katmış; Tecrübeli Kaptan yeni şartlara göre derhal gemiyi idaresine alıp istikameti değiştirmenin lüzumunu duymuştur. Gerçekten başlangıçta bu müdahaleye karşı konuşan Paşa artık fırtınanın tehlikesini görmüş ve bu hareketi hep alkışlanmış; bütün mes'uliyetleri ve aşırı hareketleri Ecevit ve tayfasına yükleyip kendisini ve partisini her türlü

zan ve endişeden kurtarmak siyâsetini gütmüştür. Nitekim bu müdahale Tecrübeli Kaptana derhal Ecevit'in beynelmilel bir sosyalist olduğunu, parti ve memleketi meçhul ve karanlık bir yolda sürüklediği gerçeğini gösterdi. Bu sebeple ortanın ileri solcularını tasfiye yoluna giren Paşa bu sâyede iktidar yaratan kuvvetleri kazanmak hamlelerine girişti. Paris seyahatinde imparator gibi karşılanmasından da kuvvet kazanıyor; eski şöhretine bir şeyler daha ekliyordu. Lâkin memleket Paşa'nın siyasî manevralarından yorgun düştüğü, partinin sol kanadı da ordu müdahalesine ve buna uyan Genel Başkanın yeni gidişine taraftar bulunmadığı için Paris zaferi sönük karşılandı. Bu saygısızlık, hiddet ve şiddeti arttırdı. Paşa, «ya ben, ya Ecevit» diye gürlüyordu. Bu esnada iki taraf arasında ihtiilâlcl Dev-Genç ile münasebetlere dair karşılıklı ithamlar bütün ortanın solcularını zor bir duruma düşürmüş; suçlu yalnız Ecevit iken şimdi hava daha da karışmıştı.

Gariptir, ki **«Milletin makûs talihini»** yenen koca kumandan siyasî hayatının en ağır çıkmazı ile karşılaşmıştır. Paşa gerçekten ne Ecevit'i koparabiliyor: ne de onunla anlaşabiliyordu. Ecevit ile uğraşırken mahkemelerde görülen dâvâlar partiyi daha fazla sarsınca Ecevit'e yüklenen mes'ûliyetin şumûlünü genişletmiş ve zaten müdahaleye göre takip edilen siyasetin pek fayda getirmediği anlaşılınca İsmet Paşa bir daha vazgeçmemek şartı ile tekrar eski siyasetine dönmeğe ve sevgili Ecevit ile barışmağa mecbur kaldı. Herhalde şimdi onun beynelmilel bir sosyalist olmadığını ve meçhul bir yolda bulunmadığını anlamış; arayı açanları da tekrar bir kenara itmiştir.

Filhakika kuvvetin birlikten doğduğunu hatırlayan ortanın solcuları ile onun azıcık aşırıcıları tam bir ittifak ahdettiler, askerî mahkemelerin, partilerinin adını dâvâlara karıştırmalarını protesto ettiler ve hükûmete ültimatom ver-

diler. İsmet Paşa, Türkiye'de ve dışta siyasî idam cezalarının kalkmasına dair gayretlere uygun olarak M. Meclisinde konuşmasını yaptı ve buna örfi idarenin bir daha uzatılmayacağını da ilâve ve ilân etti. Bu sırada Anayasa mahkemesinin örfi idareden sonra askerî mahkeme dâvâlarının sivil mahkemelere intikal etmeyeceğine dair kanun maddesini iptal etmesi de durumun nezaketini arttırıyordu. Nitekim Başvekilin son beyanlarına göre de beynelmilel sui-kasd devam ediyor; merkezlerine ve ahtapotun başına henüz dokunulmadığını, müesseseleri biribirine karşı düşürmek için akla gelmez bir nifakın mevcûdiyetini bildirmesi de tehlikenin geçmediğini meydana koyuyordu. Paşa ile barıştıktan sonra Ecevit ve kaim makamının hâlâ **«Düzen değişikliği»** dâvâsının cesaretle siyaset piyasasına sürmekten çekinmemeleri, belki «Devrim» ümitlerinin arttığını açığa vurmaları da dikkati çekmiştir.

Filhakika bugüne kadar ordu ve kumandanların hizmetlerini her fırsatta belirten İsmet Paşa, 12 Mart'ın yıldönümünde buna lüzum görmemiş; diğer parti liderlerinden çok farklı ve kısa bir beyanat vermeğe itina göstermiştir. Paşa burada sâdece Başvekil'e takdirlerini bildirmiş; hattâ birinci Erim hükûmeti üzerine parmak basarken bu kabinenin sol kanadı ile sıkı münasebetlerini de hatırlatmıştır. Böylece Tecrübeli Kaptan az zaman zarfında çok tecrübe yaptıktan ve çok zıt yolları denedikten sonra tekrar 12 Mart'tan önceki ortanın solunu bütün icraâtı ile tekrar benimsemiş ve Ecevit'e isnad ettiği bütün suçların aslı olmadığını anlatmıştır. Bu sebeple B. M. Meclisinde, iki taraf da, aynı siyaset görüşü ve insanî duygularla birlikte idamların karşısına çıktığı gibi Anayasa Mahekemesine de beraber başvurulmuştur. Paşa bu defa **«beni kızdırmayın, yapmayacağım yoktur»** tehdid ve ihtarını yapmamış ise de infazların tehlikeyi artıracağına dair duyuracağı,

hattâ veto hakkının kullanılmasına ve Başvekilin gereken yapmasına çalışacağı muhakkaktı. Zira Paşa yaşı doksana ermiş; sabrı kesilmiş; ortanın solunu memlekete hâkim kılma kararını vermiş ve kaderini kat'î olarak çizmiştir. Biz bu yolun memlekete, kendilerine ve değerli partililerine zararsız olmasını diler; güle-güle Paşam deriz.

İsmet Paşanın Mağlubiyeti ve Nurcular

İsmet Paşa, Senato seçimlerinde, Nurcuların kuvveti ve rolü karşısında dehşete düşmüş gözüktükten ve fırtınalı hücumlarını onlar üzerinde teksif ettikten sonra beyanlarından ortaya çıkan mânâya göre mağlûbiyetinin başlıca âmili onlar ve istismarları olmuştur. Aslında bu mağlûbiyette daha geniş bir müslüman kitlenin hislerini hesaba katmak, irticâ ve Nurcular münasebetiyle umumî efkârda dinî endişelerin kaynaşmasını düşünmek daha isabetli olur. Dinî tesirlere pek ehemmiyet vermeyen İsmet Paşa'nın bu itirafı, başka bir maksatla karışık da olsa; çok mânâlıdır. Bu münasebetle ileri ülkelerde de dinî tesirlerin siyasî partilerin inkişafında rolü olduğunu, bununla beraber ciddiliği bozan bir hücum ve istismarın pek vârit olmadığını da belirtelim.

Büyük seçimlerde solculuğun ilânı ile en ağır bir hezimete uğrayan İsmet Paşa, bu belli ve aşikâr netiçeye ve partisinin baskısına rağmen; yalnız solculukta ısrar etmekle kalmıyor; bizzat bu emre ve ortanın soluna girmeyenleri tasfiye edeceğini de belirtiyordu. Bu ısrar, Türkiye'nin anti-demokratik taktiklerle sola zorlanacağına ve seçim sonrası huzursuzlukların da başlıca kaynağını teşkil edeceğine dalâlet ediyordu. Nitekim, bu husus tarafımızdan belirtildikten sonra, yapılan beyan ve tahriklerle teeyyüd etmişti. Senato seçimlerinde Komünist tehlikenin

bir yana itilerek irtica ve Nurculuk bahanesiyle girişilen mücadele de teşhisimizin isabetine ve memleketin yine aynı mahiyette sola ve huzursuzluklara zorlanacağına işarettir. Bununla beraber yeni siyasî gelişmeler de Halk Partisinin tazyikî bir metod değişikliğine ve solculuk yerine başka bir temanın işlenmesine sebep olmuştur.

Filhakika İsmet Paşa son seçimde artık soldan vazgeçmiş görünerek Komünizme karşı da olduğunu söylemiş ve ilk defa olarak da Allah adını anmıştır. Lâkin, Türkiye'de, Komünizm değil, irticâ tehlikesinin mevcud olduğunu ileri sürmekle geçen seçimlerde ilân edilen solculuğun devam ettiğini ve dolayısiyle azgınlaşan hakiki tehlikeye yine de yardımcı durumda kaldığını meydana koymuştur. Halk Partisi lideri milletlerarası geniş imkânlara, gizli - açık, teşkilâta sahip olarak bir çok büyük müesseseleri felce uğratan ve gençliği de sararak sokağa dökülen Komünizm tehlikesini inkâr etmemiş olsa idi, irticâ üzerinde kopardığı fırtınanın ciddiyetine ve samimiyetine dair bir mazeret ihdas edebilirdi.

Bu samimiyeti şüpheye düşüren daha başka ciddî sebepler de vardır. Gerçekten, laikliğin uzun bir din aleyhtarı tatbikatı ve acı hâtıraları da bu şiddetli beyanların arkasında başka endişeleri kışkırtmıştır. Esasen Halk Partisi solculuğuna karşı uyanan korkunun başında da dinî ve millî duygular gelmiştir. Solculuğun; köylü ve işçi değil, manevî sukuta uğramış refahlı aydınlar arasında yayılması sebebi de budur. Bu münasebetle mûtedil sosyalist başka memleketlerde solculuğun din aleyhtarı ve anti-demokratik bir hüviyeti ve mücadelesi olmadığını da belirtmeliyiz. Sayın İsmet İnönü'nün laiklik hudutları içerisinde dine ve din adamlarına karşı bir sempatisi de kaydedilmemiş bu da hücumların irticaa ve Nurculara inhisar etmediği kanaatını kuvvetlendirmiştir.

Nitekim Halk Partisi lideri İstanbul hükûmetine ait bir fetvâyı, sık sık, mühim bir delil olarak; ileri sürerken de din ile irtica yine birbirine karıştırmıştır. Tenakuzlarla dolu olan bu hatâ işlenirken de hem İstanbul'un işgâl altında bulunduğunu, hem de Anadolu din âlimlerinin çıkarttıkları mukabil fetvâları ve hattâ Said-i Nursî'nin bizzat bunlar arasında mühim mevkiini unutmakta; hattâ o durum içerisinde, Birinci B. Millet Meclisinde, pâdişah ve onun kurtuluşu adına yaptıkları yeminle de bir tenâkuza düşmüş bulunmaktadır. İstiklâl Harbinin kazanılmasında dinî ve millî mukaddesatın birinci derecede âmil olduğu ve bu sebeple liderlerin de cepheleri Kur'an ile dolaştıkları hatırlardadır.

İsmet Paşa'nın ilk defa Allah adını telâffuzu demokrasi ve laikliğin gelişmesinde ve kendi şahsiyetlerinin yükselmesinde cidden büyük bir mânâ kazanacaktı. Bu telâffuzun, belirtildiği gibi, demokratik baskı ile yapılması da hâdisenin ehemmiyetini azaltmıyacaktır. Nitekim, Komünistler müstesna, her memlekette, devlet adamları, dindar veya dinsiz olsun milletlerinin maneviyatını yükseltmek, millî birlik ve mücadele şevklerini kuvvetlendirmek maksadiyle, dinî ve millî mühim günlerde Allah'tan ve dinden faydalanmayı ihmal etmemişlerdir. II. Cihan Harbinin endişeli havası içinde Türk milleti bu hasreti çekmiş; fakat hiç bir devlet adamı bu kolay huzuru vermemiştir. Halbuki İsmet Paşa, Allah'ın adını zoraki anarken de onu, yine kendi gayesine uygun bir mevzuda, beddua olarak, kullanmış ve komünistleri de bundan istisna etmiştir. Allah adını anmanın laikliğe aykırı olmayacağı bilindiği gibi şimdiki Cumhurreisi onu yerinde ve samimiyetle kullanmakla da manevî bir huzur getirmekte ve kendi itibarlarını da arttırmaktadırlar.

Nurculara karşı şiddetle hücuma geçen ve mağlûbiyetini de onların mücadelesiyle ilgili gören İsmet Paşa'nın

Nurculuğun yayılması âmilleri arasında büyük role sâhip olduğunu söylersek buna da hiç şaşmamalıdır. Zira Türkiye'de Nurculuğun yayılması ve kuvvetlenmesi ile laikliğin din aleyhtarı tatbikatı ve dinsizliğin gelişmesi arasında tam bir muvazilik vardır. Gerçekten; memleketin, uzun bir devir, dinî ilim, kültür, tahsil ve neşriyat imkânlarından mahrum kalması derin bir manevî boşluk, ağır bir ahlâkî ve içtimaî sarsıntı yaratmıştır. Bu sebeple; her varlık gibi, din de tehlikeye maruz kaldığı zamanda, kendi mevcudiyetini müdafaa kuvvetlerini sinesinden çıkarmağa mecbur kalır. İşte bir yandan dinsizlik ahlâkî ve ideolojik çöküntü doğururken, öte yandan da manevî gıda ihtiyacı dinî hassasiyeti arttırmakla Nurculuk vesair dinî cereyanlar da bu sebepla gelişmiştir. Dünyada, Komünist Rusya müstesna, gerçekten hiç bir milletin yeni nesillerini dinî tahsil ve terbiyeden mahrum bırakılmamış olması Türkiye'de manevî boşluğun ve anormalliğin derecesini ve buna karşı uyanan hassasiyetin sebebini göstermeğe kâfidir. Stalin bile harpte dine karşı bir serbesti tanımakla onun ne büyük bir kudret olduğunu ve bu suretle de dine karşı mağlûbiyeti kabul etmiştir. İşte İsmet Paşa bu durumun başlıca âmillerinden biri olarak hücum ettiği Nurculuğun da gelişmesi ve yayılmasına sebep olmuştur. Nitekim dinî müesseselerin mevcud olduğu Meşrûtiyet ve müteakip devirde Said-i Nursî sâdece bir din adamı olup bir Nurcu kitlesi henüz bahis mevzuu değildi.

İsmet Paşa Adâlet Partisi liderini Nurcuların ve irticâın başına yerleştirmek ve hattâ onu Said-i Nursî'ye halife göstermekle hem ağır hatâlara ve hem de tenâkuzlara düşmekten de sakınmamıştır. Gerçekten izah edilen durum dolayısiyle, bu hücumlar yalnız Nurcuları değil, umumiyetle, bütün dindar halkı Halk Partisine karşı bir nevî cihâda zorlamış ve bir kısım dindar kendi partililerini de şumûlüne almıştır, ki bu azîm hatânın sebebini anlamak

güçtür. Gerçekten AP. iktidarı zamanında tevkiflerin devamı dolayısiyle ona karşı gevşeyen Nurcular ve diğer dindarlar artık nefis müdafaasile kışkırtılmışlardır. Bundan başka geçen seçimlerde Masonluğu köylere kadar propaganda edilen AP. liderinin Nurcuların başında gösterilmesi hem CHP'nin tenakuzuna ve hem de rakibinin dindar zümreler tarafından daha fazla desteklenmesine sebep olmuştur. Buna rağmen, Nurcularla münasebetler de bir iddiadan ileri gidememiş; AP liderinin ispat talebi de cevapsız kalmıştır.

Böylece Büyük seçimlerde solculuk nasıl Halk Partisinin ağır hezimetine sebep olmuş ise irticâ fırtınası da, onun devamı olarak Senato seçimlerinde aynı netice ile karşılaşmanın mukadder olduğunu göstermiştir. Bu da İsmet Paşa'nın komünizmle değil, dine dayanan cereyanlarla uğraşacağına ve bundan sonra millî huzursuzlukların da bu istikametten geleceğine delâlet eder. Onun Nurcuları seçimleri kazanacak kadar kudretli göstermesi de irticâın artık memlekete hâkim durumda bulunduğunu belirtmek, «ilerici», solcu ve «zinde» kuvvetleri harekete geçirmek gayesini meydana koymuştur.

Bu siyasî iddiaya hukukî bir delil vermek maksadiyle de Temyizin henüz yarım ve zorakî bir kararı imdâda yetişmiş; fakat yüzlerce mahkeme hükmü ile sâbit olan hakikî deliller bir yana itilmiştir. Bununla müvazi olarak gazete kâğıtları üzerinde bir Sünnî — Alevî mücadelesine başlanmış ve paşanın ileri sürdüğü iç savaş hazırlığı yapılmıştır.

Bu suretle bugüne kadar fikir kısırlığı, manevî kargaşalık ve ideolojik çarpışma ile münevverler birbirine ve gençlik de sokağa düşürüldükten sonra artık cidâlin halk kitleleri arasına nakli istenmiş ve kat'î neticenin bu sâyede mümkün olacağı hesaplanmıştır. Bütün solculları içine alan bu davranışın tehlikeleri meydandadır ve şüphesiz

kanunlar bu sun'î ve tehlikeli gayretleri müyeyyide altına alacaktır. Biz İsmet Paşa'nın demokratik metodlara ve lâik esaslara sadık kalarak, hâlâ milletin kalbini tekrar kazanacak ve tarihî şahsiyetini kurtaracak imkânlara sahip olduğuna inanıyoruz. Esasen; kendilerinin hizmet ve kıymet dereceleri ne olursa olsun; ilmî, millî, insanî ve demokratik başka bir yol da yoktur. Hattâ diktatörler bile ancak bu temellere saygı göstermek suretiyle ömürlerini uzatabilmişlerdir.

Bu münasebetle yanlış hesaplara kapılan İrak ve Endonezya Cumhurreislerinin âkıbetlerini ve bu ülkelerde cereyan eden komünistleri imhâ hareketlerini de gözden uzak tutmamak gerektiğini hatırlatalım. Aslında sıhhatli cemiyetlerde aşırı sol veya sağ cereyanları da normal karşılamak ve bunların mevcudiyetiyle telâşa kapılmadan muvazene kuvvetlerine güvenmek icâp eder. Bu da müesseselerde ilim, kültür ve kanun hâkimiyeti; umumî efkârın aklı selimini muhafaza etmesi sâyesinde mümkündür. İşte Türkiye'de bu temeller bozulmuş ve bunların düzelmesine karşı çıkılmıştır.

Biz renk değiştiren, demokratik ve laik esaslara samimiyetle bağlı kalmayan bir solculuk devam ettikçe milletin Halk Partisi karşısında dayanacağına dair kanaatimizi ve tabiatiyle memleket hesabına bundan müteessir bulunduğumuzu da belirtmeliyiz. Fakat artık Halk Partisi de millî irâdeye karşı zorlamaların tehlikelerini görmüş, huzursuzluklarını tatmıştır. Şartlar ağırlaştıkça ve muvaffakiyetsizlikler arttıkça bu partide aklı selîm hâkim olacak ve bir silkinme hareketi başlayacaktır. Zira Halk Partisi kitlesi artık iktidar hırsına her şeyin fedâ edilemiyeceğini biliyor; bu memleketin ve onun içinde kendilerinin de yaşayacaklarına inanıyor. Bu sebeple de son ümid ve son kozun kurbanı olmayacaklardır.

Doğmatik Solcuların Cür'eti Nereden Geliyor

Bütün hesap ve ümitlerini buhrana bağlayan Halk Partisi solcuları tekrar ve daha taşkın bir taarruza girişmekle kendi mukadder âkıbetlerini de hızlandırmışlardır. Meşruiyet hudutlarını aşan ve bugüne değin kanun karşısında hesap vermeyen bu doğmatik kadro, uğradığı sarsıntıyı yatıştırmak için, bir müddet masum ve yumuşak gözükmeğe çalıştı. Fakat Ağustos ayında, aldıkları bu cesâretle, bütün sol cephe ile birlikte, yeni bir sefere çıktılar. Gerçekten millî ve içtimaî bünyeyi anlamayan bu gafiller, Halk Partisinden sonra, Türkiye'yi de aynı elçabukluğu ile hükümleri altına almak hayaline kapıldılar; hem yanlış hesaplarının ve hem de taassuplarının kurbanı olacaklarını düşünmediler.

Gerçekten bu nazik zamanda partilerüstü hükûmete ve millî nizâma karşı taarruza geçen doğmatik lider kendisini iktidar namzedi sanarak sosyalist cezbeye tutulmuş; Büyük Millet Meclisinde coşmuş; mukadder cevap bahanesi ile tevziye meselesini çıkarıp ya Başvekilin şahsiyetini yıpratmak veya bu olmadığı takdirde buhrânın mes'uliyetini ona yüklemek çâresini düşünmüş gözüküyor. Başvekil **«Sayın Ecevit'i memnun edecek bir reform getirme taahhüdünde ne bulundum, ne de bulanabilirim. Çünkü ben onu memnun etmeğe kalkışırsam, memleketime zararlı bir insan durumundan çıkacağıma inanıyorum»** demeğe mecbur kalmıştı. Sosyalist taarruzu karşısında verilen bu cevap hem demokratik her partili ve liderin diğer-

lerine söylenme caiz bir fikrin ifâdesi idi, hem partiler-üstü her hükûmetin Büyük Millet Meclisine ve millî efkâra dayanma şartına uygun bulunuyordu. Esasen fevkalâde hallerde her memlekette bütün kuvvetler vatan dâvâsı uğrunda birleşirken partiler de kendi programlarını bir kenara bıraktılar. Nitekim harb içinde İngiliz Muhafazakâr ve İşçi Partilerinin zafere kadar aynı hükûmette birleşmeleri de bu hususta güzel bir misal teşkil eder.

Fakat bizim solcular İngiliz Sosyalistlerinden daha **«ilerici»** oldukları ve memleketin kendi doğmaları veya **«doğa»** kanunları sayesinde kurtulacağına kapıldıkları için buhrandan kurtulmayı değil, ondan faydalanmayı münasip gördüler. Zirâ, hükûmetin dışına çıkmakla anarşi cephesine yaklaşmışlardır. Hattâ doğmatik liderin çömezi **«bundan sonrasını kendileri düşünsün»** derken bir yandan millete ve devlete karşı meydan okuyor; öte yandan da ne derece gafletle bir ümide düştüklerini belirtiyorlardı. Gerçekten anarşistleri kurtarmak için af yolunu arayan ve mahkemeleri tehdide kalkışan Halk Partisi lideri bugün **«halkçı aydınların»** ezlidiğini, 12 Mart öncesi anarşisine hasret çektiklerini ve sadece 15 komünistin mevcut olduğunu beyan ve iddia etmekle Büyük Millet Meclisine, mahkemelere ve orduya karşı daha ağır beyanlarını tekrarlamış ve sıkışınca da bu ithamların hükûmete karşı olduğunu te'vile girişmişlerdir. Dikkate şâyândır, ki bu doğmatikler anarşistlerin tedhiş, baskın, uçak kaçırma ve katil vak'aları karşısında onları sâdece metod bakımından tenkîd etmişler; fakat sapık fikir ve gâyelerine katılmadıklarına dair en küçük bir işârette bulunmamışlardır. Şimdi **«ilerici»** aydınların tedhiş altında ezildiğini ileri sürmekten başka bir yol göstermiş değillerdir.

Bu davranışlar, yaptıkları propagandaların mukadder bir neticesi olarak gelişmektedir. Filhakika bu doğmatik-

ler bir yandan anarşiyi demokrasi sayan bir hürriyet aşkına sâhip gözükmüşler; öte yandan da **«egemen çevrelerin»** (sınıfların) hâkimiyetini yıkmak için **«halk devrimi»** ihtilâli yapacaklarını ve bu sayede mevcud nizâmı devirip **«düzen değişikliği»** inkılâbını gerçekleştireceklerini ilân etmişlerdir. Bu maksatla da tarlalar, fabrikalar ve üniversiteler işgal ve baskınlara uğrarken bu «ilericiler» anarşiye karşı olacak yerde bizzat B.M. Meclisinde **«Doğa kanunlarının»** üstünlüğünü keşf ve beyân ederek korkunç hadiseleri körüklüyorlardı. Bu fikir ve lügatlerin Marksist benzerlerinden ayrı bir mânâya geldiği, **Halk Devrimi** ile Demir-Perde gerisine ait **«Halk Demokrasisi»**, **«Demokratik Halk Cumhuriyeti»**nden farklı bir gayeleri bulunduğuna dair ne tatmin edici bir izâh yapmışlar ve ne de bu karışık veya Marksist lügatlerinden vazgeçmişlerdir. Türk milleti yerine **«Türkiye Halkları»** tabirinin kullalnılması Bolşeviklerin memleketimizi parçalama plânlarını hatırlatmaktadır. Nitekim anarşistler mahkemelerde nüfus kaydına göre Türk ve Müslüman olduklarını bile reddetmişlerdir.

Doğmatik liderin Bulgaristan seyahatı ve oradaki konuşmaları da hâlâ aydınlığa kavuşmuş değildir. Mutaassıp lider bu karışık beyanları yanında daima millî huzurdan husursuz olmuş ve anarşiden hoşlanmıştır. Bu sebeple 12 Mart müdahalesine ve örfî idarenin bozgunculuğu bastırmasına karşı meydana çıkmaktan ve suçluları korumaktan sakınmamıştır. Bu durumda kendisine ve tayfasına karşı şüphelerin artması tabii idi. Hattâ onu yükselten **«Millî Şef»** bile **«kırk yıllık»** solculuğunu ilândan sonra bu derece aşırı hareketlere dayanamamış; hiddetle çömezin beynelmilelci bir sosyalist bulunduğunu, parti ve memleket için **«karanlık ve tehlikeli»** bir yolda olduğunu tekrarlamağa ve

nihayet yarım asırlık partisinden uzaklaşmağa mecbur kalmıştır. Tarafsız Temyiz reisi de, adlî yılın açılışı nutkunda, Halk Partisi solcuların millî nizâm ve Anayasa hudutlarını aştıklarını, kanunî takibatın lüzumunu belirtmiştir. Doğmatik Lideri çok iyi tanıyan Turhan Feyzioğlu, bizzat geç de olsa, onun kaysı rengini bütün çıplaklığı ile meydana koymuştur. Şimdi millet ve tarih şu suallerin cevabını beklemektedir:

Koca Türk Devleti nasıl bir avuç bozguncunun oyuncağı hâline getirilmiştir?

Ordu genç anarşistleri yakaladığı halde niçin **«Ahtapotun başı»** ve aslî failler meydana çıkarılmamış ve kıpırdanmasına imkân verilmiştir?

Köhne Halk Partisini parçalayan bu doğmatikler hangi kuvvet ve cesâretle kanunlara, mahkemelere, orduya karşı meydan okumaktadırlar?

Devletin icrâ ve kaza kanatları nerededir; millî nizâm ve kanun hakimiyetini kurmakta güçlük varsa neden hâlâ demokrasi hikâyeleri ve bir sürü reform teferruatı ile vakit geçirilmiştir?

Millet ince ve yüksek bir siyâsetin mevcûdiyetini ummakta; ama **«Evliyâ-i umûr»**dan dünyayı idâre eden bir milletin daha ne kadar çakalların başı-boş gürültülerine müsâmaha edilecek; hasretini çektiğimiz millî nizâm şuûru ne zaman kurulacaktır? Bununla beraber acemî ve mutaassıp politikacıların artık mukadder âkibetlerini tayin ettikleri de muhakkaktır.

Türkiye'de Sosyalizm Sefaletin Teşvik ve Taksimidir

Türkiye'nin tarihî bünyesi gibi bugünkü iktisadî durumu da aslâ sosyalizme elverişli değildir. Bu sebeple sosyalist cereyan yabancı yıkıcı bir tahrip vasıtası ve geçici bir moda olmaktan başka bir mânâ ifâde edemez. Nitekim iman ve kültürü zayıf bir aydın nesil yetiştirilmese idi bu zoraki cereyana iltifat eden çıkamaz, yabancı âletleri bulunamazdı. Esasen yurdumuzda uzun müddet hüküm süren koyu devletçilik hususî teşebbüse hak tanımamış; büyük iktisadi faaliyetler devletin inhisarında kalmış ve böylece kısır bir devlet kapitalizmi meydana çıkmıştı. Bu sebeple sosyalizm devletin devlete karşı mücadelesi mânâsını kazanmıştır. ki, bunun ciddiyetsizliği aşikârdır.

Gerçekten Türkiye'nin bu durumda, sosyalizm modasına kaptırılması sefaletin teşvik ve taksiminden başka bir netice vermez. Nitekim memleketimizde sokağa düşerek dünyaya akseden sosyalist (komünist) hareketler Avrupa'da ve meselâ Almanya'da bir hayret ve istihza mevzuu olmakta ve kerpiç evlerin veya sefaletin taksimi mânâsına gelen bir sosyalist hareketin sebebi anlaşılamamaktadır. Sosyalizmin zorakî bir cereyan olarak bizzat devlet tarafından himâye görmüş bulunması ise dünyada misli görülmemiş bir gafleti veya yabancı tesirlerin ne derece nüfuz ettiğini gösterir. Bu hususta sadece devlet işletmelerinde

bile greve müsaade edildiğini, dikkate şâyân bir misal olarak kayda lüzum vardır.

Memleket şartları bu derece aşikâr olduğu, komünizm ve sosyalizm de dünyada yumuşama ve gerileme devresine girdiği halde bizim maskeli sosyalistler hâlâ Stalin devri doktrin taassubundan kurtulamamışlardır. Tek taraflı ve dar Marksist fikirler 19. asırdan beri ilim ve tatbikatla artık çürütülmüş olduğu halde bizim zavallı sosyalistler bu bayat fikir ve klişeleri yeni bir keşif sanarak fikir kültür piyasamıza sürmekte ve hattâ bundan da âlim veya mütefekkirlik taslamaktadırlar.

Bununla beraber Stalin metodlarına saplanan Türk Marksistleri de bir takım taktik değişikliklerine başvurmağa girişmişlerdir. Nitekim millî menfaatlara bağlı bulunduklarını ve kendi anlayışlarına göre de milliyetçi olduklarını iddia ediyorlar. Hattâ Marksizme göre afyon sayılan ve onun büyük düşmanı olan dine karşı da saygılı bulunduklarını bile ileri sürdükleri görülmüştür, ki böylece gaye uğrunda hiçbir vasıtayı ihmal etmediklerine dair yeni deliller vermişlerdir. Menfaat, moda ve millî duygulardan mahrum bulunan bir takım üniversite mensuplarının, ilmî bir tetkik ve tenkîde girişmeden, Marksist doktrinin taassubuna saplanmaları ve sokağa tâbi bir duruma düşmeleri Türkiye'ye mahsus bir garabettir. Gerçekten ilim mevkiinde bulunanlar Marksist de olsa bu doktrin çerçevesinde de ilmî bir görüş ve araştırmaya sahip olmak zorundadırlar. Bu da Türkiye'de Üniversitenin ilim ve ahlâkın seviyesini göstermek bakımından dikkati çeker. Esasen böyle olmasa idi ilmî bir görüş ve araştırmaya dayanmayan ve adî propagandadan ibaret kalan bu davranışın Üniversitede cesaret bulması imkânsızdı. Yoksa ilme dayanan ve ölçülerini aşmayan her fikir ve kanaatın ilim müesseselerinde yeri vardır. Nitekim bir ilim adamı Marksist de olsa mem-

leketin iktisadî ve içtimaî şartlarını anlar; sosyalizme müsaid bir vasatın bulunmadığını bilerek taassubun kurbanı olmaz ve sokağa düşmezdi. Bunun bir sebebi de ilim ve şahsiyet kifayetsizliğinden ileri gelen tatminsizlik olup ucuz şöhret ve menfaat bu zavallıları kolaylıkla tuzaklara düşürmekte, kıymetler anarşisi de cesareti arttırmaktadır. Zaten bu manevî buhran içinde sapıklığın ve hıyanetin de ücreti vardır.

Türkiye'de toprak reformu tatbik edilse bile çok az insan toprağa kavuşabilecektir. Buna rağmen solcu ve Halkçı propaganda bütün toprakları veya az arazi sahiplerini toprağa kavuşturacakmış gibi kitleleri kışkırtmakta ve ciddî rejim endişeleri uyandırmaktadır. Öyle ki reform teklifleri arasında kooperatifleşme düşünceleri millî endişeleri kışkırtmış ve bu meselede solcu cephe iflâsa uğramıştır. Bu sebeple mahdut ölçüde mevcut olan bir toprak dâvâsı da sarsıntıya uğramıştır.

Memleketin henüz petrole kavuşmadan petrol kavgasına sahne olması da garip bir hadisedir ve millî menfaatlerden ziyade solun istismar vasıtası olmuştur. Gerçi petrol dünya siyasetinde çok muğlak bir mesele teşkil etmekte ve arkasında esrarlı kuvvetler bulunmaktadır. Bu sebeple de yabancı petrol şirketlerinin sağlam bir ilmî murakabeye tabi tutulması ve kanunların da millî menfaatlere uygun bulunması gerekmektedir. Lâkin meselenin bu ölçüleri aşarak bir yabancı sermaye düşmanlığı ve sosyalist propagandasına bir vasıta yapılıp sokağa düşürülmesi memleket için çok zararlı olmuştur. Solcular yabancı sermaye ve şirketlere karşı açtıkları mücadeleye katılmayanları kapitalistlerin ortağı ve yabancıların uşağı ithamlarile suçlarlarken de, doktrin taassubundan ziyâde, bizzat yabancı menfaatlere âlet olduklarına dair hakikatlardan haberdar olduğumuzdan tegafül etmektedirler.

Millî sermaye ve teknik kifayetsizlik dolayısiyle ecnebi sermayeyi davet eden sebep ve şartlar devam ettikçe girişilen solcu kampanya yalnız petrol dâvâmızı değil sanayileşmeğe mecbur bulunan Türkiye'nin iktisadî ve medenî kalkınmasını da baltalamaktadır. Nitekim iddialar isbat edilse dahi bunlar münferid hâdiseler olup esas dâvâyı inkâra sebep olamaz. Halbuki Halk Partisi devletçiliği iktidar ve muhalefet devrelerindeki tutumu ile Türkiye'nin yabancı sermaye yatırımları için emin bir ülke haline gelmesine engel olmuş; son yılların solcu gayretleri de buna eklenerek ecnebî sermaye ürkütülmüş ve böylece iktisadî kalkınmamız zorlaştırılmıştır. Hem Türklerin ve hem de ecnebî sermayedarların menfaatlerine yaraması gereken müteşebbisleri hep sömürücülük ve hırsızlıkla suçlamak da iktisadî kanunları inkârdan ve kendi kabiliyetsizliğimizi ilândan başka bir mânâya gelmeyen iptidaî bir davranıştır.

Bununla beraber bütün bu gayretler yabancı menfaat ve ideolojilere âlet olanların eseri olup Türkiye'de hüküm süren fikir anarşisi sayesinde cehalet ve gaflet unsurlarını da sürüklemektedirler. Bazı Marksistler, bundan 20 yıl önce de Tanzimatı kendi akide ve idraklerine göre, tenkide yeltenirken daha o zaman Türkiye'de ıslâhatın sosyalist esaslara dayanılarak yapılmasını ileri sürüyorlardı. Üniversite hocası olan bu maskeli sosyalistler böylece cehâlet ve ideolojilerine nasıl kurban gittiklerini isbat ediyorlardı.

Bu kısa mütaleâ Türkiye'de sosyalizmin zorakî ve sahte bir cereyandan ibaret olduğunu, sefaletin taksim ve tahrikinden, yabancı emellere âlet olmaktan başka bir netice vermiyeceğini meydana koymağa kâfidir. Fakat daha kötüsü bütün faaliyetlerin nizâm dışına çıkması ve adeta Johnson'un dediği gibi Türkiye'yi ikinci bir Vietnam haline getirme gayretlerinin devamıdır.

Komünist Budalalar

Garp medeniyetinin materyalist inkişafına ve K. Marx'ın kehânetlerine rağmen komünizm ileri memleketlerde değil Rusya, Çin ve diğer geri ülkelerde itibar görmüş; Avrupa ilmi ve mantıkı onun çürüklüğünü ve tezadlarını meydana koymuştur. Buna mukabil bahis mevzuu geri milletler de onun hüviyetini değiştirmiş ve kendi tabiatlarına uygun bir zulüm idaresi haline getirmiştir. Türkiye'de içtimaî şartlar komünizme asla müsait olmadığı halde manevî çöküntü içerisinde gelişen bu doktrin münevverlerin sukutu derecesinde iptidaileşmiş, yayılma ve azgınlaşma şansını kazanmıştır. Nitekim bizim komünistler veya maskeli sosyalistler çok akılsız ve cahil kişiler olduğundan Avrupa'da artık bayatlamış ve terkedilmiş Marxist klişelere yapışarak veya sadece fakirleri zenginlerin servetlerine kışkırtarak yeni bir ilim keşfettiklerini sanıyorlar. Kültürsüz ve ruhsuz **«Devrimbaz»**lar sayesinde fakirleşen düşük fikir piyasasında müşteri buldukça veya, iç - dış, düşmanın, maddî - manevî ücretine kavuştukça bilgiç olduklarına inanıyorlar. Marxist eskimiş metodları kullanırken de bir türlü bu memleketin şartlarını kavrayamıyorlar.

Onlar madem ki Türkiye'yi komünistleştirmek vazifesini almışlardır, o halde birbirine düşman sınıflar keşfetmek ve birbirine kışkırtmak yolunu da bulacaklardır. Anadolu'da bu basit kafa ile ihtilâl yapmak istiyen bu Donkişotlar orada ezilen köylü sınıfına karşı zavallı muhtarı keşfederek Marxist ihtilâlin temelini bulduklarını sandılar; edepsizliği edebiyat yaparak sınıf mücadelesini körükliye-

cekleri hayaline kapıldılar ve tabii gülünç bir duruma düştüler ve bu hamakatı gevşettiler. Rusya da, Yakın - Şark'ta ve son asrın ilk yıllarına kadar da Avrupa'da mevcut bulunan toprak aristokrasisi ile topraksız veya esir sınıflar uçurumunu da işlemeğe çalıştılar; fakat Türkiye'de kendilerine yarar içtimaî ve psikolojik şartları bulamadılar. Köy Enstitüleri ile yaratmak istedikleri köylü - şehirli mücadelesi aslında Marxisme değil sadece ona hazırlık sayılan kültür, ahlâk ve mefkûre sukutunu sağlamak ve sağlam kalan Türk köyünü ifsâd gayesini gütmekti.

Türkiye'de komünizme elverişli bir içtimaî bünye bulamadıkları için de **«Devrimbaz»** yobazlığından faydalanmağa ve kültür ihtilâline taassup ve şiddetle sarıldılar ve manevî her şeyi tahribe yeni bir hız verdiler. Meselâ dünyanın hiçbir komünist partisi ve memleketi için bahis mevzuu olmayan, en güç ve tehlikeli bir mesele teşkil eden **«Dil deviriciliğini»** yürütmeye giriştiler. Bu tahrip gayreti o derece ilerledi ki, yalnız komünistler ve Devrimbazlar değil bir çok vatansever aydınlar dahi **«Serseri»** kelimelerin ve **«Devrik»** cümlelerin cazibesine kapılmaktan kurtulamadılar. Böylece Türkçe kültür ve medeniyet dili olmaktan çıkarak iptidaî bir dil haline geldi ve nesiller arası bağ koparıldı. Bunun komünizmle alâkası olmadığını ve sâdece Türk milletini ve birliğini yıkma gâyesini güttüğünü anlamak için de yalnız Stalin'in şahitliği kâfidir. Gerçekten bolşevikler **«Proleter kültürü»** yapmak macerasına giriştikten sonra burjuva eseri olarak edebî Rusçayı da bozmak istediler. Halbuki Stalin dilin bir vasıtadan ibaret bulunduğunu, aynı dilin hem burjuvaya ve hem de proleteryaya hizmet edeceğini ve bir sınıf dili olamıyacağını ileri sürerek bu barbarlığa olsun fırsat vermemiş ve Rus dili de bu sayede kurtulmuştur. Bununla beraber Bolşevikler Asya Türklüğünü yıkmak gayesiyle onların bütün kültür-

lerini kazırken en kuvvetli temel olan dillerini parçalamaya devam ettiler ve Türkiye'yi de bu program içine aldılar. İşte bizim komünistler Dil tahribinde komünizme değil Bolşeviklere hizmet etmekte; Devrimbazlardan başka bu en büyük tehlikeyi kavrayamıyan diğer aydınların bir kısmı da bu yola sapmış bulunmaktadır.

Bir maskeli sosyalist bütün dikkatine rağmen Asya Türklerinin Ruslaştırılması tezini müdafaa ederken Rusların kültür üstünlüğünü ileri sürüyor ve bu süratle aynı sıranın Türkiye'ye nasıl geleceğine dair marazî hislerini de ifşâ ediyor. Bu millî haysiyetsizliğin de ötesinde bir şerefsizlik ve intihardır. Halbuki aynı zat milliyetiçiliği benimser gözükünce, komünist memleketlerde kuvvetlenen milliyetçilik cereyanının tesiriyle, milliyetçi Türk komünizmine geçtiği ümidini veriyordu. Bizim komünistler Marxiszm'in icabı burjuvaya saldırırken de Türkiye'de gelişen Türedi burjuvanın Avrupa'dakinden farklı olduğunu ve manevî sukutun amili ve çok defa da açıktan kendilerinin destekleyicisi bulunduklarını anlamadıklarından kör taassuplarının esiri olmuşlardır. Bizim maskeli sosyalistler veya komünistler cehâlet ve taassuba kurban gitmeseler, yahut düşman âleti olmasalardı dünyanın gidişini, artık komünizmin ric'at halinde bulunduğunu ve her memleketin şartlarına göre şekiller aldığını görür ve yollarını biraz düzeltirlerdi. Bu budalalar arasında Üniversitelerde bulunmalarına rağmen ilim ve ciddiyetten mahrum profesörlere rastlanması hastalığın derecesini gösterir.

Türkiye Bir Dönüm Noktasındadır

Memleketin, düne kadar, gittikçe şiddetleşen bir manevî buhran içinde kıvrandığını herkese anlatmak mümkün değil iken bugün buhranın Türkiye'yi tehlikeli bir dönüm noktasına getirdiğini inkâr etmek artık akıl kârı değildir. Gerçekten milletimiz, mukaddes vatan ve devletimizin bir «Münevver suikasdına» uğradığına şâhid olmuş; tarihî ve içtimaî bünyesi bu kadar sağlam bir memleketin bu duruma düşmesini başka türlü izah etmek imkânı da tarih şûurundan mahrûm, insanlık duyguları kaybolmuş kimselerin sapık ideolojilere, maddî menfaat ve ihtiraslara esir olmaları kolaylaşıyordu. Zira suikasda, açık-kapalı, katılanların, siyaset, idare, ilim, fikir, san'at ve sermaye sahalarında yüksek mevki sahibi, kalabalık bir aydın zümre teşkil etmesi hastalığın tersine medeniyet tecrübelerine uğrayan muhitlerde yayıldığını göstermiştir. Nitekim kendi ölçülerine göre, kültür, ahlâk, mefkûre ve aklı selimini muhafaza eden halk ve işçi kitleleri arasında bir sapıklık ve hıyânet görülmemiştir. Seçimlerde Komünistlerin yüksek ve müreffeh aydın ve zengin mahallelerinde rey toplamaları da güzel bir delil olarak dikkati çekmiş; milleti tersine bir medeniyet dâvâsı ile zorlamanın âkıbetini meydana koymuştur. Bu inkişâf ve son hiyânet hadiseleri karşısında akıl ve vicdan sahibi hiçbir kimse Türkiye'de derin bir manevî buhranın varlığını ve yanlış bir yolda bulunduğumuzu artık inkâr edemez. Bu duıumda Üniversite,

Maarif ve Diyânet müesseselerinin vazifelerini yapmadığına, kafası, kültürü, ahlâk ve mefkûresi sağlam nesiller yetiştiremediğine, sesli, sözlü, yazılı neşriyât ve san'atın da yıkıcı bir istikamette rol oynadığına hükmetmekte hiç bir tereddüd olamaz. İlk mektep hocasından Üniversite profesörüne kadar sağlam bir Türkçe yazamayan, hattâ konuşamayan insanların gittikçe ekseriyet teşkil ettiği bir memlekette artık ilım, kültür ve san'attan, Üniversite ve Maarifin vazife gördüğünden bahsedilemez. Dünyada, ana dilinden câhil, hiç bir geri millet dahi görümemiş ve manen geriliği gaye edinmemiştir. Pratik ve teknik dışında sarfedilen milyonlar yalnız boşuna gitmemekte, okur - yazar bir cahil kitle haline gelen vatan çocukları gittikçe ağır problemler ve hatta tehlikeler âmili olmaktadır. Gerçekten aydınlarla yükselmesi gereken Türkiye'nin bir aydınlar meselesi veya suikasdı ile karşılaşması ne kadar hazin bir duruma düşürüldüğünü âşikâr olarak meydana koymuştur.

Türkiye tersine bir medeniyet dâvâsına zorlanarak derin bir manevî buhran içinde nasıl kıvrandığını, uzun yıllardan beri kitap, makale, konferans ve siyasî konuşmalarımızla izah ediyor; bu hayatî dâvâmızı, medeniyet tarihinin ışığı altında, ilmî ve millî ihtiyaçlara göre tabiî mecrâsına koymadıkça, hiç olmazsa ihdâs edilen engelleri kaldırıp aklı selimin icaplarına uymadıkça, buhranın tehlikeli patlamalara sebebiyet vereceğini belirtiyorduk. Bu suretle, şüphesiz ciddî münevverlerin görüşlerine ve milletimizin duygularına da tercüman veya şerik oluyorduk. Lâkin tersine veya bozuk kurulu bir makina tamiri bazan şiddetli bir ârızanın patlamasına veya mahir bir ustanın eline geçmesine kadar bekler.

Türkiye bugün buna benzer bir manzara arzeder. Biz büyük kayıplardan sonra patlak veren son hadiseler kar-

şısında «Bir musîbet bin nasîhattan evlâdır» atasözüne uygun bir uyanışla, artık doğru yolu bulacağımıza ve buna mecbur olduğumuza inanıyoruz. Zira bu buhranda iktidar ve muhalefet liderlerinin ağır mes'uliyetleri ve «Beynelmilel komplo»nun büyük rolü olmakla beraber, Türk milleti içinden bu kadar münevver suikasdcının çıkabilmesi şahsî ve ârızî sebeplerle izah edilemez. Bu münasebetle hastalık âmillerinin tersine işleyen bir medeniyet dâvâsı içinde olduğu kanaatı kuvvetlenmiş; musîbet nasihata üstün gelmiştir. Zira «hasta münevver» tasallutuna karşı akıl, iyakat ve hamiyet uyanmıştır.

Böylece tarihî bir dönüm noktasına gelen Türk milleti, kadîm hasletleri, sağlam manevî ve içtimaî bünyesi ile, bu fırsattan faydalanarak, ancak himâye ve teşvikle kulakları tırmalayan «İlericilik ve Devrimbazlık» safsatalarından kurtulacak ve medeniyet yolunda, huzûr içinde ilerleyecek; bunca bâdirelerden sonra büyük ataları gibi tekrar Hakk'ın yardımına mazhar olacaktır. Buna inanıyor ve bunu diliyoruz!

YAYINLARIMIZ

Kur'an-ı Kerim'den Âyetler (ciltsiz) M. Âkif Ersoy ..... 75.—

Türk Cihan Hakimiyeti Mefküresi Tarihi Prof. Dr. Osman Turan .... 150.—

Türkiye'de Manevi Buhran Din ve Lâiklik Prof. Dr. Osman Turan ... ... 40.—

Türkiye'de Komünizmin Kaynakları Prof. Dr. Osman Turan 25.—

Dost Görünen Düşman (tercüme) ... ... 20.—

Sahnenin Dışındakiler (roman) Prof. Dr. A. H. Tanpınar 40.—

Abdullah Efendinin Rüyaları Prof. Dr. A H. Tanpınar ... 30.—

Yaz Yağmuru Prof. Dr. A. Hamdi Tanpınar ... ... 20.—

Bir Kültür Bir İnsan - Ahmet Hamdi Tanpınar ve Edebiyatımıza Bakışlar (Turan Alptekin) ... ... 25.—

Hasan Sabbahın Cennet Fedaileri (Roman) ... ... 40.—

Ramayana - 2500 yıldır yaşayan eser - Valmiki (Tercüme) 30.—

Timur Devrinde İspanya'dan Semerkand'a Seyahat (Terc.) 30.—

Ölüm Kampı Komünizm Hüseyin Yüzbaşı ... ... 25.—

Seçilmiş Resimli Hikâyeler İlhan Yardımcı ... ... 15.—

Geçmiş Zaman Aynası Mustafa Miyasoğlu ... . 15.—

Alparslan ve Malazgirt Destanı H. Cengiz Alpay (kalmadı)

Orman Zamanı (Hicivler) H. Cengiz Alpay ... ... 20.—

Canlılar Alemindeki İlâhi Hikmetler M. Doğan Tanju ... 30.—

Yunus'tan Günümüze Ölmez Mısralar M. Doğan Tanju ... 20.—

Allah Dostlarından Menkıbeler M. Doğan Tanju ... ... 25.—

Harman Zamanı (Şiirler) H. Cengiz Alpay ... ... 15.—

Manzaraya Bakışlar (Hicivler) H. Cengiz Alpay ... ... 15.—

Gönülden Akışlar (Rubailer) H. Cengiz Alpay ... ... 10.—

Bir Nükte Bir Işık C-5 Atiye Keskin ... ... 30.—

Kızılorduda On Yılım (Terc.) Orhan Eröcal (kalmadı)

Romanımız ve İnsanımız Durali Yılmaz ... ... 20.—

Nakışlar (Rubailer) H. Cengiz Alpay ... ... 10.—

Gül Attılar (Rubailer) H. Cengiz Alpay ... ... 10.—

Şifa Hazinesi (Vitaminler) Baha Arıkan ... ... 15.—

Müjde!..

Prof. Dr. Osman Turan'ın

On yıldan beri aranan
Saheseri

Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi'ni

2 Cilt bir arada 3. ncü baskısını

NAKIŞLAR YAYINEVİ'nden
isteyiniz.

YİNE Ciltlisi 200 Ciltsizi 150 TL. dir

Prof. Dr. OSMAN TURAN'ın NAKIŞLAR YAYINEVİ tarafından yayınlanan diğer eserleri :

Türkiye'de Manevî Buhran

(İKİNCİ BASKI)

Fiyatı : 40 Lira

●

Türkiye'de Komünizmin Kaynakları

(İKİNCİ BASKI)

Fiyatı : 25 Lira

1914 ——— 17-OCAK - 1978

Prof. Dr. OSMAN TURAN

Yalnız ilim sahibi değil, aynı zamanda haysiyet, şahsiyet, medeni cesaret ve sarsılmaz bir imanın sahibi de bulunan büyük insan Prof. Dr. OSMAN TURAN'ın bu eserinde de fikirlerini ve teşhislerini bir daha görecek, onu rahmetle anacak, büyük ruhuna da fatihalar yollayacaksınız...

50.TL.